

باکووری

منتهی اقرأ الثقافي  
www.iqraahlamorakada.com

گۆرانی ئاواز

مۆسیقا

و

خۆشخوانی



تصویر أبو عبد الرحمن الكردي

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النُّقَافِي)

پدای دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النُّقَافِي)

بۆدابهزاندهی چۆرهما کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النُّقَافِي)

[www.iqra.ahlamontada.com](http://www.iqra.ahlamontada.com)



[www.iqra.ahlamontada.com](http://www.iqra.ahlamontada.com)

للکتاب ( کوردی , عربی , فارسی )

# تەمەنىك

گۆرانى، ئاواز، مۇسقىقا و خوشخوانى

دهزگای چاپ و بلاوکردنه‌وهی



زنجیره‌ی روشنبیری

\*

خاوه‌نی یمتیاژ: شهوگه‌ت شیخ به‌زه‌ین

سه‌نووسه‌ن: به‌دران شه‌همه‌د هه‌بیب

\* \* \*

ناوونیشان:

دهزگای چاپ و بلاوکردنه‌وهی ئاراس، گه‌ره‌کی خانزاد، هه‌ولتیر

# تہمہ نیک

گۆرانى، ئاواز، مۆسىقا و خوشخوانى

بەشى يەكەم لە ژياننامەى باكوورى

کټيب: تمه نيتک گوراني، نواز، موسيقا و خوشخوانی - بهشی يه کهم له ژياننامه ي باکووری  
نووسينی: باکووری

بلاوکراوه ي ناراس - ژماره: ۴۷۶

دهره پنانی هونه ریی ناوه وه و بهرگ: ناراس نه کره م

پيت ليدان: ترسکه نه حمده

سهر په رشتیي چاپ: ناوړه حماني حاجی مه حمود

چاپی يه کهم، هه ولير - ۲۰۰۶

له کټيبخانه ي گشتیي هه ولير ژماره (۴۷۷) ي سالی ۲۰۰۵ ي دراوه تن

## پیشه‌گی

نهم بیره‌وه‌رییانه‌م که لیره‌دا، لهم کتیبه‌دا ده‌یاننوسم، له راستیدا نووسراون... وه‌نه‌بم دانیشم و سه‌رم ب‌خه‌مه ناو هه‌ردوو له‌بی ده‌ستم و تیفکرم و شت به‌یتنه‌وه‌ه بیری خۆم، ئینجا بیاننوسمه‌وه! نه‌خیر.

ئه‌و شته‌ی ده‌یخوتنیته‌وه، خوتنه‌ری به‌پێژ، پۆژانه له‌و (پۆژمێرانه‌)ی که له سه‌ره‌تای هه‌موو سالتیک ده‌رده‌چن و من ده‌مکپن، ئینجا له ژێر ئه‌و (پۆژ و میژووه‌)ی که له لاپه‌ره‌کانی (پۆژمێره‌که‌)دا ده‌نوسرین وه‌ک ئه‌و غوونانه‌ی دوا‌ی ئهم قسانه نیشانم داو. من تیبینی و رووداو و هه‌وال و ته‌نانه‌ت (که‌ش و هه‌وا)شم ده‌نوسی... و به‌درێژایی سالتی ژيانم هه‌ر له قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایییه‌وه تاكو نه‌مروژ، به‌رده‌وام له لاپه‌ره‌کانی پۆژمێره‌کانم ده‌نوسییه‌وه. وایان لی هات دوو سندوق پرپوون له‌و پۆژمێرانه‌! هه‌لسام چیم کرد؟ چهند ده‌فته‌ریکی گه‌وره‌م کړی و ده‌ستم کرد به‌گوازتنه‌وه‌ی ناوه‌پوکی یا نووسینه‌کانی ناو پۆژمێره‌کان بۆ ناو ئه‌و سیجلانه... په‌نگه سی سالتی پێ چوو تا زانیاری و بیره‌وه‌رییه‌کانی سه‌ره‌تای یه‌که‌م پۆژمێر تا کوتایی سالتی ۱۹۷۵م نووسییه‌وه... له پاشان، سه‌یرم کرد ئه‌و مه‌ساحه بچکۆله‌ی که بۆ هه‌ر پۆژیک ته‌رخان کراوه له نیو (پۆژمێره‌کان) زۆر که‌مه و بچوکه: زۆر جار به‌شی هاتوچۆ و چالاک‌ی و چاوپێکه‌وتنم له‌گه‌ڵ براده‌ران و گفتوگۆم له‌گه‌ڵیانا، ناکات! بۆیه ئینجا بۆ هه‌ر سالتیک، له سه‌ره‌تاوه، ده‌فته‌ریکی ئاسایی... وه‌ک ئی قوتابیان که ۲۰ - ۳۰ وه‌ره‌قه‌ی تێدا‌بی، له‌وانه‌م ده‌کړی و ئیتر رووداوه‌کانی پۆژانه و که‌ش و هه‌وا و... تاد، به‌فراوانی و درێژی ده‌منوسییه‌وه.

جا، له سالتی ۱۹۹۷دا له مانگی ئابی ئه‌و ساله، له گوژاری «رامان»وه ویستیان چاوپێکه‌وتنیکم له‌گه‌ڵدا بکه‌ن. کاک نازاد و کاک مه‌حمود زامدار گوتیان وپنه و بیره‌وه‌ریت. پێویست ده‌بی‌ت، نه‌گه‌ر بتوانی بۆمان نامه‌ده بکه‌یت! پۆژی پاشتر سی (سجل)ی گه‌وره‌ی وه‌ک سجلی (ته‌جنید) و ده‌ دوا‌زه ده‌فته‌ری زیاتر له سه‌د وه‌ره‌قه له هه‌ریه‌کیان و زه‌رفیکی گه‌وره‌ی پر له وینه‌ی فۆتوگرافی... ئه‌مه جگه له‌وه‌ی که له ناو ده‌فته‌ر و سجله‌کانیشا، له‌گه‌ڵ هه‌ر هه‌والیک یا بیره‌وه‌رییه‌ک، وینه‌که‌م دانا‌بوو... ئه‌وانه‌م هینا و له‌سه‌ر میزه‌که‌م دانا... گوتم (فه‌رموون... ئه‌وانه بیره‌وه‌رییه‌کانم... لێیان هه‌لینجن...) ئه‌وانیش، له راستیدا واقیان وپما! که‌س شتی وای نه‌کردوه!





|   |   |
|---|---|
| <p>الجمعة ١٣ رمضان ٢٥٠ كانون ثاني ش</p> <p>٧ شباط (نيرودي) غ</p> <p>بأشر بردانة الزطاعة</p>   | <p>السبت ١٥ رمضان ٢٧٠ كانون ثاني ش</p> <p>٩ شباط (نيرودي) غ</p> <p>أوان عرس الأستبار الدائمة الأوراق — اختلاف الرياح</p>                |
| <p>الجمعة ١٤ رمضان ٢٦٠ كانون ثاني ش</p> <p>٨ شباط (نيرودي) غ</p> <p>ولادة الأمام الحسن بن علي [ع] سنة ٥٣</p> <p>هاج الرياح الجنوبية</p> | <p>الأحد ١٦ رمضان ٢٨٠ كانون ثاني ش</p> <p>١٠ شباط (نيرودي) غ</p> <p>خروة بدر الكبرى سنة ٥٢</p> <p>انكسار قوة البرد — أوان ظلم الكرم</p> |

وتينهي (٢)

تيميني:

له وتينهي (يهك) - كويي بهرگي ناوهدي رۆژژميرى (المفكرة العصرية) يه ئى سالى ١٩٦٣ كه هيشتا (زهعيم عهيدولكهريم قاسم) حاكمى عيراق بوو، نهگه رچى ناوى رهسمى (سهروك وهزيران) بوو. بهلام لهو سالددا، تنها مانگيتك و جهوت رۆژ حوكمى كرد و سهركرده بوو چونكه له ٨ى شويات به عسييه فاشيستيه كان ئينقيلايتكى خوتناوى جهرگهريان بهريا كرد و عهيدولكهريم و هزارهها هاوولانتبيان شهيد كرد. جا له خوارهدي واتا وتينهي (٢) بيره وهرييه كانى خوم نووسيوه به عه ره بى ئى رۆژى ٨ و ٩ و ١٠ى شويات.

مفكرة اندريوس بالوكي  
مدى في شرفة الجمهورية  
١٩٧٠  
روژ ژميرى هاوسر  
سالى سن ييم  
به به زمانه دى (وزارة الثقافة والاعلام)  
له چاپ دواوه  
چاپخانه كاهران - سليمانى لقرن ٦٠٨

وتينهي (٣)





## تفصیل هویت حاملہا

|  |                              |
|--|------------------------------|
| ۸ - الحلیۃ فی کان عالمہ الاب قبل نشر<br>قانون الحلیۃ العراقیۃ سنۃ ۱۹۲۴ | م الکمال و مشیرۃ ۱ بنو یحییٰ |
| ۹ - الحلیۃ فی کان عالمہ الاب قبل نشر<br>قانون الحلیۃ العراقیۃ سنۃ ۱۹۲۴ | ۱۹۰۸ - کو سنجیدہ             |
| ۱۰ - البیان  | ۱۹۰۶ - اسرائیل               |
| ۱۱ - المہنتۃ او الحرفۃ   | ۱۹۱۰ - ترکیا                 |
| ۱۲ - محل الاقامۃ للحداد  | ۱۹۱۰ - ترکیا                 |
| ۱۳ - تزوج او ازواج او اولاد  | عناسیہ                       |

وینہی دیوی دووہمی (پشتی) جنسیہی عیراقیم

تبیینی:

نہم شہ ہادیہ (بہ لگہیہ) ی جنسیہم لہ سالی ۱۹۵۰ وەرگرتوہ، وەک لہ دیوی یەکەمی نووسراوہ . ئەوکاتەش من قوتابخانە ی دواناوەندی (ثانویە) م تەواو کردبوو - خەربکی موغامە لە ی چوونم بۆ بەغدا، بۆ کۆلیجی (دار المعلمین العالیة) بووم. جا لە بەر ئەو ی کە موغامە لە کە ی (جنسیہی عیراقی) م دەر کرد، هیشتا قوتابی بووم، بۆ یە لہ بڕگە ی (۱۱) یانزەم) لہ پشتەوہ ی جنسیہ کە، کە (المہنتۃ او الحرفۃ) یە، نووسراوہ (تلمیذ) - دوا بڕگەش نووسراوہ (اعزب)... چونکە هیشتا ن ژنم نە هینا بوو.



لا پەرە ی یەکەمی  
دەفتەر ی نفوسم  
کە لہ سالی  
۱۹۳۷ د  
دەرچووہ، لہ کۆیە

بەرگی یەکەمی  
«پیشەوہ ی»  
دەفتەر ی نفوسم

### تېبینی:

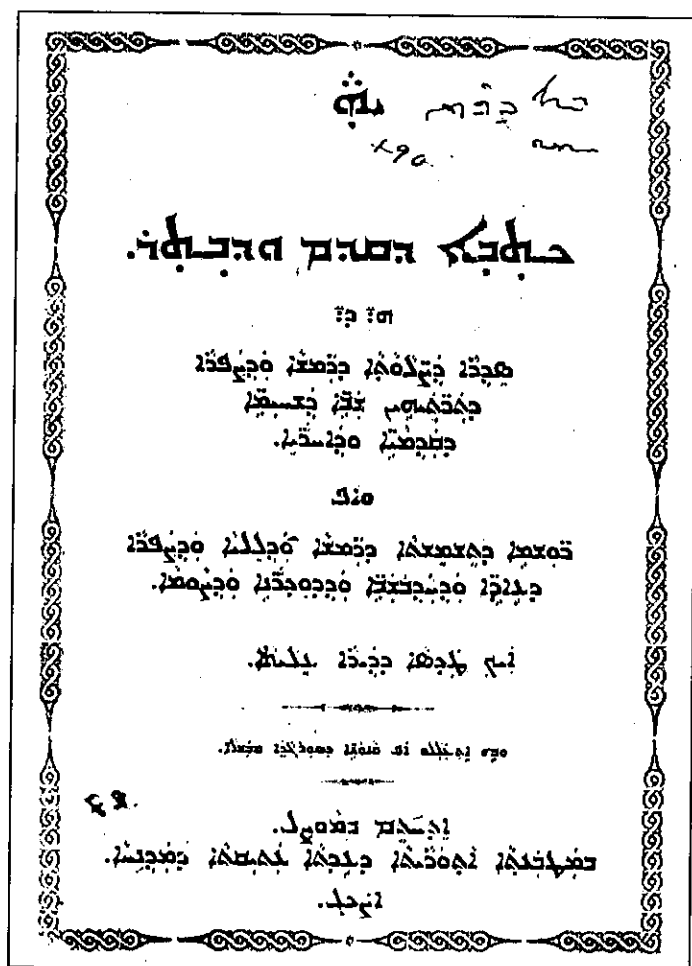
زور چاک - وهک دویتنی بی - له بیرمه که له گهل رهحمه تی باوکم چووم بۆ لای نهو کاتبه ی که نهو دهفته ر نفوسانه ی دهنوسی، له بهر نهو هس کاتبه که هه ر له گه ره که که، نزیك مزگه وتی نهو گه ره که، کورسی و میتریکیان بۆ دانابوو، خیزانه کانی گه ره که که ی - خیزان به خیزان - سه رۆکه که یان که ده چوه لای و ناوی نه دنامه کانی بی ده گوت له گهل زانیاریه کان... نهویش دهفته ری بۆ هه ر نه دنامه یک ریک ده خست. مالی نیتمه ش له حهوشی مالی رهحمه تی (کاک ته مه ر عه بدو لوا حید) بووین، یه که م حهوش بوو له گه ره که ی (قلعه) - بۆه یه که م خیزان بووین ناومان نووسرا.

|                    |                         |                          |                       |
|--------------------|-------------------------|--------------------------|-----------------------|
| الاصاف الجیمه      | اللون العين             | الاسم والشجرة            | اندریس                |
| نرجس               | لون الوجه               | تاریخ و محل الولادة      | ۱۹۰۸ تصان و تیر و تیر |
| منطام              | العلامة الفارقة الثابتة | اسم الأب                 | کره سینه              |
| بهو                |                         | اسم الأم                 | اینا - (۲)            |
| المحل الذي سجل فيه | اللواء                  | الدين                    | الموسى                |
|                    | التفاه                  | اللجنة و محل یقرأ ویكتب  |                       |
|                    | التاحیه                 | هل متزوج له زوجة و زوجات |                       |
|                    | مدة اذ الفریة           |                          |                       |
|                    | رقم السکر               |                          |                       |
|                    | نوع للسکر               |                          |                       |

لایه ره «۲ دوو و ۳ سن» ی دهفته ر نفوسم

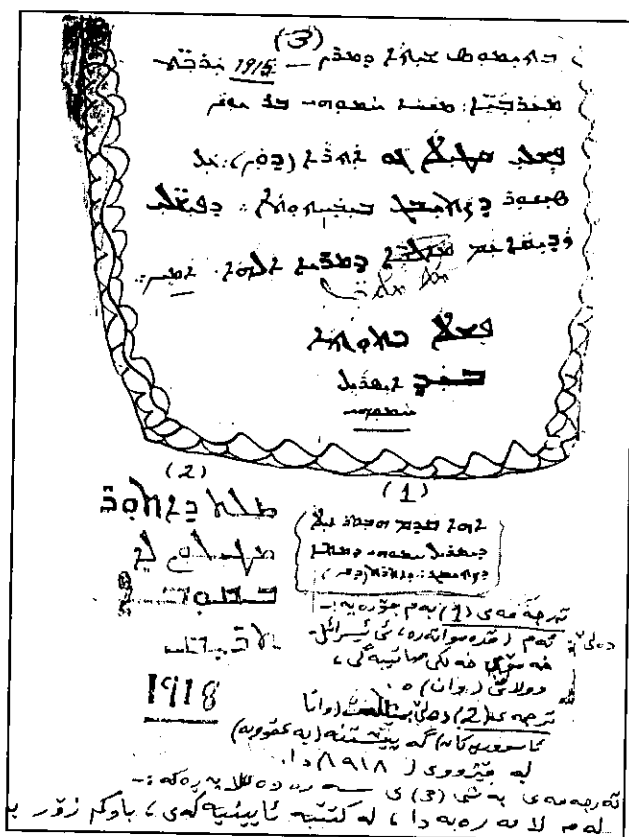
### تېبینی:

باوکم، لهو زه مانه ی نه م دهفته ری تیادا ریکخرا، هیشتا ساده بوو... جیاوازی نیتوان (قومیه) و (دین) ی نه ده کرد و نه یه زانی به دلتیاییه وه چی بوو! بۆه که کاتبه که لیتی پرسیه: دیانه تتان چیه؟ یه که سه ر گوتویه تی (اثوری)... نهو کاته دیاره لای (خه لک) ی ناشووری باو بووه که (ناشووری و دیان-واتا مه سیحی) هه ر یه ک واتا - مانای - هه بووه! بۆه له بهر امبه ر برکه ی (الدین)، نووسراوه (اثوری)! که چی ده بوایه بنووسری (مسیحی).



ویندی کتیبکی کوئی نایینی به زمانی ناسوری چاپ کراوه، کهوا کتیبکی کوئی نایینی مه سیحیه، ته راتیل و قودداس و سروودی جزواو جوری تیدایه که باو کم جاروبار تیدا ده یخوتند. نم کتیبهش، که نمه لاپه رهی یه که میتی، له دوی بهرگی پیشه وهی هاتوه که له مووسل سالی ۱۹۲۳ چاپ کراوه و هدر نهو سالیس باو کم له مووسل بووه، کربویه تی. جا باو کم لهو کتیبه می میژووی له دایک بوونمان - نیمه مناله کانی خوی و خزمان و هندی پروودا ویشی به (پژژ و سه عات و مانگ و سال) تۆمار کردووه. ناوی نم کتیبهش (قده مواته ره).

[illegible]



تەرجەمەى (۱) بەم جوړه يه:

دهلۛ: نهم (قده موآتده، ئی ئیسرائیل خه موئی خه لکی صاتیبه گی، ولاتی وان)ه.

ترجمه می (۲) دهلی: میللت (واتا ناسوریه کان) گه یشته (به عقوبه) له میژوی (۱۹۱۸) دا.

تہرجہ مہی بدشی (۳) ی سہرہ وہی لاپہرہ کہ:

لەم لاپەرەیدا، لە کتێبه ئایینییه کهی، باوکم زۆر بەخه مباریه وه باسی کوژانی باوکی  
خۆی دهکات و دهتێ:

له تهمموزى سالى ۱۹۱۵ په حمه تى (خمو كورې يونان) كوژرا له سهر سنوورى گوندى (صاتي بهگ) ى سهر به ويلايه تى (وان) ى توركييا ، به غدر شه هيد بوو له گهـل (مه لانيكه تانه) . نوو سرا به ده ست: ئيسرائيل خه مخـو.





۱۹۵۷ / ۱۰ / ۱۱  
 له سهر نهم پارچه کاغزه، دیسان باوکم ناوی باو و باپیرانی نووسیوه به زمانی ناسووری  
 و له پشته و دهی کاغزه کهش به پیتی عمره بی هه مان ناو نووسراون. جا به گوترهی نهم  
 نووسراوه، باب و باپیرانم نه وانهن:  
 باوکم نیسراوئیله کورپی خه ممو، کورپی یونان، کورپی ئودیشو، کورپی یوخه ننا، کورپی  
 (مه لیک داوود).  
 (مه لیک داوود).  
 مه لیک

له سهر نهم پارچه کاغزه، دیسان باوکم ناوی باو و باپیرانی نووسیوه به زمانی ناسووری  
 و له پشته و دهی کاغزه کهش به پیتی عمره بی هه مان ناو نووسراون. جا به گوترهی نهم  
 نووسراوه، باب و باپیرانم نه وانهن:

باوکم نیسراوئیله کورپی خه ممو، کورپی یونان، کورپی ئودیشو، کورپی یوخه ننا، کورپی  
 (مه لیک داوود).

مه لیک، له قه بیک بووه به کاره یتراوه له ولاتی خوین، له شار و دتیه کانی ویلایه تی  
 (وان). مانایه کهش نه و ده گه یه ننی که نه و پیواوه و هک ناغا یا خود پیوایکی گه وره ی  
 گونده که بووه... ده سلاتی تایبه تی بیان هه بووه و نه و (مه لیک) و ناغایانه میری  
 هه لیده بژاردن. له خواره و هش ئیمزای باو کمه به خه تی خوئی. نهم کاغزه ی و هک  
 خو خا فلان دنیکی کورت بووه نووسیویه تی له ۱۹۵۷/۱۰/۱۱.





## شویڼ و میژووی له دایکبوون و ښه ماله

باوکم: نیسرائیل خه مخو یونان - له دتی (صاتیبهگ) ی سهر به ویلايهت، یا پارټیزگای (وان) ی تورکیا، له سالی ۱۹۰۴ له دایک بووه. به لام نهم سالی له دایکبوونی له خویهوه، له کاتی (احصا) ی سالی ۱۹۳۷ که له کویه بووین، ته مهنی خوی، دوی حیسابیتکی زهینی (ذهنی)، له میتشکی خویهوه، به مه زندهی خوی لهو ساله، واتا ۱۹۰۴ له تورکیا له دایک بووه. چونکه له تورکیا به دهرکردن و شهر و پاونان دهرکران، له سالانی شهر جیهانی په کم، له نیوان ۱۹۱۴ - ۱۹۱۸ و که هلتن هیچ به لکه و وهرقه ی تاپوی مولک و خانوو و باغ و بیستان که هه یانبوو و به لکه نامه ی (په گه زنامه) و دده فته ری (ته سکهری نفوس) و... تاد، هیچیان له گهل خویان هه لته گرتبوو... خرا خویان بوو به سه لامه تی بگه نه شوتیتک و له ناگری شهر ی سه فهر به رلک و هتیزه کانی عوسمانی رزگاریان بڼ!

دایکم: نینیار لازار عبدال، له دتی (خه راشک) ی سهر به (وان) ی تورکیا له دایک بووه و به گویره ی ته قدیری باوکم، که زانیاری دایه کاتب نفوس له کویه له ۱۹۳۷/۲/۶، سالی ۱۹۱۰ ی بۆ سالی له دایکبوونی دایکمی چه سپاندووه... هه لته به به هه مان شتیه ی له سهر وهه باسم کرد. دایکم چ دده فته ری نفوسی له گهل خوی له تورکیا وه نه هیتاوه تا کو بلتین، نهو ساله (۱۹۱۰) ته واره.

باوکم و دایکم، له کاتی هه لته له ولاتی تورکیا و به رهو سنووری عیراق که هاتون له گهل باوک و خرمان و هه موو کوچکه ره کان... په کترین نه بینیه - هیتا دایکم منال بووه... له دهور به ری ۸ سالیدا بووه، باوکم ۸ - ۱۰ سالتیک لهو به ته مه نتر بووه.

ناسووریه هه لاتو ده کان (کوچه وه کان)، وهک باوکم له بیر وهه ریبه کانی خوی، له کتیه ناینیه که ی، به دده ستنوسی خوی، به زمانی ناسووری، ده تی: «میلله تی ناسووری له سالی ۱۹۱۸ که یشتنه «به عقوبه» باشه! بۆچی «به عقوبه»؟. ناسووریه کان، نه زان و نه فام، بڼ سهرهک عه شیریه تی رۆشنییر و تیگه یشتوو، به فیتی نینگلیزه کان له تورکیا وه به رهو سنووری مووسل هاتن... له ویه بۆ نهو خیهه تگایه ی که بزیانیا ننامه کردبوون له دهشتایی له نزیک شاری «به عقوبه»، ۵۰ په نجا هه زار ناسووری، که یشتنه نه وی و هر خیزانیتک و دووانیا ن له خیهه تیک په ست. لهو شوتنه نینگلیزه کانیش خیهه تی خویان هه بوو و ده ستیان کرد به دابه شکردنی نازووقه و زه خیره و خواردن و جلو به رگ و سابوون...





ناسوورییه‌کان له قشله نه‌میتن و بچنه خواره‌وه بۆ ناو شار. هەر خه‌یزانه ئازاده بۆ خۆی خانوو به‌کری بگری و لیتی نیشته‌جی بن. چونکه ئهو ساله، گرتووخانه (توقیف) کرایه‌وه له قشله. ژووریکی قایم و تایه‌ت وهک (سجن الموقوفین) ته‌رخان کرا، که هەر له بن ده‌رگا (مدخل) ه‌که‌ی قشله بوو، به‌ده‌سته راست، ده‌رگای پێک هاتبوو له شیشی ئاسنی نه‌ستوور و کیتلوونێکی ئاسن به‌کلێلێکی ئاسنی گه‌وره کلێل ده‌درا... و له ژێر ده‌رگا گه‌وره‌که (مدخل) دا بوو، پێش ئه‌مه‌ی بچیه‌ته هه‌وشه‌وه. به‌رامبه‌ری ژووری هه‌پسخانه‌ش، ژووری هه‌ره‌سه‌کان بوو.

### وه‌ستیکێ ناوه‌وه‌ی قشله

که له ده‌رگای سه‌ره‌کی بچووبایه‌ته ژووره‌وه... (ده‌رگا که تا قه‌تیکێ گه‌وره‌ی به‌رز بوو... ئه‌مه «مدخل» بوو له ژێره‌وه دوو کۆسپی درێژ هه‌بوون له لای راست و لای چه‌پ، بۆ دانیشتن. پۆلیسه‌کان، کاتی ئیسراحه‌ت له‌سه‌ر ئهو سه‌کۆیانه داده‌نیشتن، یا را ده‌کشان. هاوینان ده‌یانپه‌شاند... بایه‌کی فه‌تیکێ هه‌میشه هه‌بوو.) دوا‌ی چه‌ند هه‌نگاوێک، ئینجا ده‌رگایه‌که بوو، دوو لا بوو. له داری نه‌ستوور وه‌ک ئاسن ره‌ق دروست کرابوون. شه‌وان، دوا‌ی قه‌پاته‌کردنیان، له دیوی ژووره‌وه، کاریه‌یه‌کی نه‌ستووری درێژ ده‌خرایه به‌ر هه‌ریه‌ک له ده‌رگا‌کان و ئیتر به‌ (تۆپ) نه‌ده‌کرانه‌وه. ئینجا دوو ژووری به‌رامبه‌ر یه‌ک هه‌بوون: لای راسته‌که (سجن) بوو. له لای چه‌پ ژووری هه‌راسات بوو که ده‌چووته هه‌وشه‌که، به‌لای راسته‌وه تا ناخیری، دوو ژوور دوو ژوور به‌رامبه‌ر یه‌ک و له هه‌یوانێکی پێک، دروست کرابوون. ئه‌مانه بۆ عه‌سکه‌ر و جه‌ندرمه هه‌وانه‌وه بوون. به‌لام له بیسته‌کانا خه‌یزانی پۆلیسه ناسوورییه‌کانیان تێدا نیشته‌جی بوون دوا‌ی سپی کردن و ته‌عمیر کردنیان. له ژێر دیواری (باکووری)، له دوا‌ی ناخیر ژوور، خه‌یزانه ناسوورییه‌کان، ته‌ندوو‌ریکیان بۆ خۆیان دانا بوو، له ژێر کۆلیتیکێ به‌به‌رد و قو، بۆ نان کردن. ئینجا له‌وتیه‌ که به‌ره‌و رۆژئاوا بچووبای به‌چه‌ند هه‌نگاوێک، مه‌زار یا مه‌رقه‌دێک، له ناو گومبه‌تێک هه‌بوو ناوی (باپیر فه‌قی ئه‌حمه‌د بوو) هەر رۆژه‌ی یه‌کێک له ئافه‌رته ناسوورییه‌کان مه‌رقه‌ده‌که، له ده‌ره‌وه و له ژووره‌وه ده‌یانپه‌شاند و گه‌سکیان لێ نه‌دا. دوا‌ی ئه‌م مه‌رقه‌ده تا ناخیری ئهو دیوار ژووریکێ درێژ (هۆل) یه‌ک بوو به‌درێژایی دیواره‌که بوو... په‌نجه‌ره‌ی بۆ دیوی ژووره‌وه و ده‌ره‌وه‌ی قشله‌یان هه‌بوو. ئه‌مه ره‌نگه ته‌ویله بووبێ بۆ هه‌یستر و ولاغی جه‌ندرمه‌کان... به‌لام ئهو کاته‌ی ئیمه له‌وێ بووین، پێ بوو له هه‌زاره‌ها قوتووی درێژووکه‌ی پێ له جۆره





کوشتووه. حوکمیان زۆره... لهوانهیه ئهگەر وهها توند نه به سترینهوه، ههڵبێت له دهستان و ئێمه مهسئول دهبین.

له قۆللهکهی لای چهپی دیواری رۆژئاوای قشله، که بهرامبهر شیخ جامی بوو، چهند ژوورێکی چاک ههبوون، پتکۆپتیک بوون و بهلام پیس و پۆخل، پر له بهرد و خۆل و پیسایی... چونکه ئیشیان پێیان نهبوون... ئیهمال کرابوون... بهلام ئێمه که مندال بووین و مالممان ههشتا له قشله بوو، جاروبار دهچووینه ئهوی یاریمان دهکرد.

ئینجا واوه بێینهوه بهرهو دیواری قشلهکه که له باشورییهتی، بهرامبهر ههرمۆته و رووبار و دهشتی کۆیه... ئێره سهراڤهیهک تهویلهیهک بوو (اسطبل) بهدرێژی دیوارهکه... دهیهها ناخوڕی بهگهچ تێیدا دروست کرابوون. پۆلیسهکان لهم تهویلهیه ههستهرهکانیان دهبهستنهوه و ئالیکێ و لاخهکان لهسهر هیسابی حکومهت بوو. سالانه بهلێندهرتیک (مقاوول)، چهند لۆرییهک جۆ و کای دابین دهکرد بهگۆتره ژماره و لاخهکان... ههندێ سال زۆر دهبوون... ههندێ سال کهم دهبوونهوه. خزمهتچیهکی (که ناس) ی تاییهتیش ههبوو، ئیشی ههه ئهوه بوو پۆژی سێ یا چوار جار ئالیک (کا و جۆ) له پیش ههه ههستهرتیک، له ناو ناخوڕهکهی خۆی روو بکات... پۆلیسهکانیش، ههه شهوه چوار نهفهه، نۆیهتچی تاو له (اسطبل) که دهبوون، له لیسته (جدول) ی دابهشکردنی حیراسهت و ئیشهکان لهسهر پۆلیسهکان، ئهم خهفارهته ناوی (تاو له چی) دهنووسرا. دهبوایه ئهوه شهوه: له هاوینان، له دهرهوه، نزیک دهرگای سههرگی تاو له که جێگایان رابخه و لێی بنوون.

بهزستانانیش، ههه له ناو تاو له که، دهنووستن. جا بهزستانان ناگریان بهدار سووتاندن له ناو ته نه که یهک دهکردهوه و چایان بۆ خۆیان لێ دهن و حهکایهتی خۆش خوشیان دهکرد. من چهند جارێ له گهڵ باوکم دهنووستم له ناو تاو له که تاکو له بهر ناگره که دانیشم و گوێ بدهمه چی پۆک و حهکایهت و ههنده لاوک و حهیران که پۆلیسی دهنگ خوش ههبوون، دهیانگوتن.

ههڵبهته حهوشی قشلهکه زۆر گهوره بوو... قهبرستانێکی گهوره بوو... رهنگه ئهوانه ههموو جهندرمه و عهسکهه بوون که لهو شهرا نه کوژرابوون که لهو ناوچهیه روویاندا بوو! ئینجا بادهینهوه بهرهو دیواری پێشهوهی قشله که پرووی له شار و له چپای هیه سولتانه... ئهمه ههمووی ژووری پتکۆپتیک و بهگهچ سپی کراو سهریانێکی فراوان و خوش سالانه بهقوڕ و کا، سواخ دهکرا... ژوورهکان تهرخان کرابوون بۆ: بهرهر (حلاق) و سهراج



خانویان به کړی گرتبوو. ههفته ی جار ټیک ده یان نه ټانه لایان و له حهوشی قشله یا له ژوور ټیک، نه گهر سه رما و زستان بووایه، داده نیشن له گهل مال و منالیان له سالی ۱۹۴۱ فرمانی گه رانه ویان بو در چوو و گه رانه وه به غذا و فله ستین. هه روه ها هه ندی جار چهند سه ریاز ټکی ټینگلیز و هیندی و ئاسووری به جیب ټیک و یدک دوو زیلی عه سکه ری ده هاتن لهو ژوورانه چهند پوژ ټیک ده مانه وه و زیاره تی دهو روپشتی کو به یان ده کرد.

نهم قشله یه تاییه ت بوو به پولیسی سواره (خیاله) - خو ټان و ولاغه کانیا ن ټیره بوو شو ټنی وه زیفه یان و ئیداره یان. هه ر شه و پوژ ټیک، واتا ۲۴ سه عات، حه ره سه کان ده گور ټان. هه ر وه جبه یه له ۳ سی پولیس و ئامیر حه ره سټیک که خه ټټکی سووری له شانی راستی ده به ست له سه ر شکلی ژماره (۷) و پیان ده گوت (ئو نباشی). نهمه ش زار او ه ټټکی عه سکه ری عوسمانی بوو به کار ده ټټرا. وشه ی تریش هه بوون به کار ده ټټران وهک: یوو زیاشی، بی نباشی. چا وه ش و باش چا وه ش... تاد.

هټشتا مالمان له قشله بوو، له پولی یه که م له قوتا بخانه ی دووه می کو به قه ید کرام و به یانیا ن له گهل ناموزاکه م ره حمه تی (بنیامین) ی کوپی مامم ده رمان، به پتگایه کی به رده لان و خو له پوژ و پر درک و دار، ده هاتینه خوار و به ناو کو لانه کانی کو به تا ده گه یشتینه قوتا بخانه. نیوه پوژ به م چه شنه ده گه راینه وه و به هه ورازه که یدا به سه ر ده که و ټټن... و بو مال ه وه مان.

که له قشله بووین، فه راشټکی جووله که مان بو تعین کرابوو له لاین ئیداره ی قه زاوه. کوپ ټکی گهنج بوو، جلی کوردی، ده ستووری کو بیانی له بهر ده کرد و جه مه دانیه کی خه ت خه تی، جوان له سه ری خو ی ده به ست، ناوی (عه زرا) بوو. هه موو به یانیه ک ده هات، مال به مال پیدا ده چوو، له سه ر کاغه ټیک داواکاریه کانیا نی ده نووسی، بو نه وه ی له بازار بو ټان بکړی. هه ر مال ه ش پاره ی ده دایټ به قه ده نه و شته ی ویستوویانه: شه کر - چا - سه وزه... گوشت، برنج... تاد.

پاش یه ک دوو سه عات، عه زرا ده گه راینه وه ئینجا شته کانی دابه ش ده کرد به سه ر مال ه کان.

که مال ه کان هاتنه خواره وه، عه زرا نه ما. خو ی (فنیش) کرد. گه نج ټکی تر تعین کرا، ناوی (زاهیری مام برایی دوو کانچی) بوو. نه و کوپه زور موخلیس بوو... هه تا سالانی

شەرى دووهميش، تا سالى ۱۹۴۲ لە بىرمە، زاهىر ھەر دەھاتە لامان و دەپىرسى: چىتان دەوى؟...

لە پاشان ئەوئىش بوو ەسكەر، و ابزانم، ئىتر حكومەت فەپاشى بۆ خىزانە ئاسوورىيەكان تەعین نەكردەو... باوكم خۆى دەچوو بازار و شتومەكى پتوىست بووايە دەيكړى. ھەروەھا پۆلىسەكانى دىكەش ناشاى بازار بوون و، ھەرىك خۆى پىداوئستىيەكانى خۆى دەكړن.

ژمارەيتىك ناوى ئەو پۆلىسە ئاسوورىيەكانى كە لە كۆيە بوون لە بىرم ماون... ئەوانە بوون:

۱- باوكم: ئيسرائيل خەمۆ.

۲- مام: دەرمان خەمۆ.

۳- گۆرىتيل ئۆمۆ (كۆيىيەكان دەيانگوت: گەوريل).

۴- ئىبراهيم ئىسحاق، بە (ئىچۆ) مەشهور بوو.

۵- ەمانوئيل زومايە (ئەمۆ) (ئەويان لە قشله لەگەلمانا نەبوو... لە پاشان ھات بەخۆ و بەخىزانىيەو و لەگەل مالى گوريل لە خانوويىكى «مەلا سابىر» نىشتەجى بوون).

۶- نەمرود يەعقوب (ياقو).

۷- ەزىز ھورمز.

۸- تۆماس جانۆ.

لە پۆلىسە موستمانەكانىش ئەوانەم دىتەو ەبىر:

۱- ەبىد جاسم: دۆستىكى خۆشەويستى ھەموو ئاسوورىيەكان بوو. زۆر تىكەلى خىزانەكانىش بوو و ئافرەتەكانى بەپىكەنن دەھىتا بەقسە و نوكتەى خۆش و تەمسيل كردن لە پىشيان و دەنگىشى خۆش بوو.

۲- چاوەش (دوو خەت) ەومەر ئاغا.

۳- ەسوول گەردى (ھەيرانبىژ).

ئەوئش كە ھات، ئىمە لە شار بوو، لە قشله نەما بوو.

وئەنى لە ۸ ەسوول گەردىيە بەلام بەجلى ەسكەرى، نەك پۆلىسى سوارە. ديارە (انضباط ەسكەرى) بوو. لە تەنىشتىشيەو (حاجى ھەمە شەرىفە)، خويان لى خۆش



له ناوه‌پراستی چله‌کانا: مامم ده‌رمان (فنیس بو)، به‌ماله‌وه چوونه که‌رکوک. (بنیامین) ی کوری له کۆمپانیای نه‌وت I. P. C. دامه‌زرا. عزیز هرمز - نه‌قل کرا بۆ لای رواندز - ئیبراهیم ئیسه‌حاق، ئیستیقاله‌ی دا و چووه که‌رکوک و له I. P. C. دامه‌زرا. مایه‌وه ئیمه:

۱- نیسرائیل خه‌مۆ. ۲- گۆرییل ئۆمۆ. ۳- نه‌سکه‌نده‌ر زه‌یا. ۴- تۆماس جانو.

نه‌سکه‌نده‌ریش ئیستیقاله‌ی دا به‌لام هه‌ر له کۆیه مایه‌وه و وه‌کاله‌تی (مشروبات) فرۆشتنی وه‌رگرت و دوکانێکی بچووکێ کرده‌وه، له پشت قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی یه‌که‌م، له‌و کۆلانه‌ی که‌ بۆ گه‌رێکی (جووله‌کان) ده‌چوو، که‌ پێشتر خمخمانه‌ بوو!

له بیرمه، له سالانی چله‌کانا، جاروبار ئاغا‌یه‌ک، یا پیاوێکی ناسراوی کۆیه، نه‌مری گرتن (توقیف)ی ده‌هات. جا له قشله وه‌ک (اقامة اجبارية) موعامه‌له‌ی له‌گه‌ڵدا ده‌کرا. هه‌ندێ جار هاوولاتی ناساییش (عادی) توقیف ده‌کران، له‌سه‌ر سیاسه‌ت. به‌لام نه‌م ئاغا و پیاو ماقوول و سیاسییانه، له ژووری به‌ندیخانه‌که‌ به‌ند (حه‌پس) نه‌ده‌کران. یه‌کیکی وه‌ک (عزیز ئاغا)ی خراپه، یه‌ک دوو جار ته‌وقیف کراوه - کاکه‌ سوور و شیخ جه‌نگی و هه‌روه‌تر و له ناوه‌پراستی چله‌کانا مامۆستایه‌کی ئیمه‌ش، عه‌ره‌ب بوو (جواد المعماري)ی ناو بوو، له‌سه‌ر مه‌شروب زۆر خواردنه‌وه و سه‌رخۆش بوون له نادێ کۆیه، نه‌مه‌یان ده‌خراپه ژووری هه‌پسخانه‌که، له‌گه‌ڵ هه‌پسه‌کان... ئیمه‌ی قوتابی ده‌چووینه (مواجهه)، نه‌و له پشت شیشه نه‌ستوووه‌کانی ده‌رگای ژووری هه‌پسخانه پاده‌وه‌ستا و ئیمه له ده‌ره‌وه... جا خۆی به‌خۆی پێده‌که‌نی و دوو وشه‌ی زۆر به‌کارده‌هێنا: (نعم... باشه!) و ده‌یگوت (السجن للرجال!) و پێده‌که‌نی، به‌لام ده‌وله‌مه‌نده‌کان، وه‌ک له مالتی خۆیان بن ئاوابوون. ته‌نانه‌ت پیاوه‌کانی خۆشیان له‌گه‌ڵیان چهند رۆژێ له قشله ده‌مانه‌وه.

خواردن و نوێنی نووستنی (یاتاغ) و سه‌ماوه‌ر و چا و شه‌کر و رۆژانه‌ش که‌باب ده‌چووه قشله. پۆلیسه‌کانیش به‌سینی بۆیان ده‌هات. ئیمه‌ش، مناله پۆلیسه‌کان هه‌ندێ جار ته‌سادوفی ده‌کرد له کاتی خواردن له‌وێ ده‌بووین و، که‌بابمان ده‌خوارد!

## ژیانی خیزان و مناله ناسوورییه‌کان له قشله

ژیانمان له قشله - چ ئافره‌ته‌کان و چ ئیمه‌ی مناله‌کانیان، تا ئه‌و ڕۆژه‌ی هاتینه ناو شار، ژیانیتکی زۆر خوش و به‌تام بوو. که ئیواره‌ داده‌هات، ده‌رگاکه‌ی قشله‌که‌ داده‌خرا، ده‌رگایه‌کی (دووده‌ری) بوو، له‌ دار ته‌خته‌ی زۆر نه‌ستوور دروست کرابوون که گولله‌ی تفه‌نگ کون به‌ده‌ری نه‌ده‌کرد. هه‌ر بزماره‌ی پتوه‌ بوو نیوکیلۆ قورسایه‌ی ده‌بوو، له‌سه‌ر شتیه‌ی (کوارگ) بوون یاخود بلیتم وه‌ک (چه‌تر)ی باران بوون. سه‌ده‌ها له‌و بزمه‌رانه‌ به‌هه‌ردوو ده‌رگاکانه‌وه‌ بوو. جا که داده‌خران، دوو کاریته‌ داری زۆر نه‌ستووریش ده‌خرانه‌ پشتیان و قایم ده‌بوون، ئیتر به‌تۆپ نه‌ده‌کرانه‌وه‌ به‌م جوژه‌، قشله‌ ده‌بووه‌ مولکی مال و مندال و پۆلیسه‌ ناسوورییه‌کان. ئینجا، هه‌ر دوو سێ خیزان، له‌ مالی یه‌کیکیان کۆ ده‌بوونه‌وه‌ به‌شه‌وانی زستانان و شه‌وچه‌ری گوتیز و میوژ ده‌خورا... و چیرۆکی خوش خوشیان ده‌گتیرایه‌وه‌... ئه‌وانی که له‌ کاتی منالیان، له‌ گونده‌کانی خیزان، له‌ باب و باپیران و خزم و دۆستیان گوتی ئی بووبوون! له‌به‌ر چرا و فانوس و سۆیه‌ی دار... ئه‌م ژیانه‌م زۆر پێ خوش بوو. ئیمه‌ی منال هه‌ریه‌که‌ و له‌ ته‌نیشته‌ دایکی داده‌نیشته‌ و گوتمان لێیان ڕاده‌گرت. پتیکه‌نیبان، ئیمه‌ش پتیده‌که‌نین... ئیمه‌ گرامافۆنمان هه‌بوو، زۆر جارمان قه‌وانمان گوتی ئی ده‌بوو. به‌شه‌وانی هاوین، له‌ سه‌ربانی ژووره‌کان... هه‌ر ماله‌ و له‌ سه‌ربانی ژووری خۆی، چهند باره‌ هیتستری له‌ پنجی (شاوشینک)یان ده‌کپی و له‌سه‌ریه‌ک کۆیان ده‌کردنه‌وه‌ و ده‌یانپه‌ستن و ده‌یانکردنه‌که‌پرێک و ئینجا نوێن و دۆشه‌ک و بالیفیان له‌سه‌ر ئه‌و (که‌پره‌) ڕاده‌خست و له‌سه‌ری ده‌نووستن. شه‌وانی قشله‌ی هاوینان زۆر سارد و خوش بوون. هه‌میشه‌ بایه‌کی زۆر فینکی هه‌بوو. شاوشینک بۆنی خوش بوو.

شاوشینک ئه‌و پنجه‌ دره‌خته‌یه‌ که باده‌مچه‌ ده‌گری. باده‌مچه‌ که ئیشک ده‌بی، له‌ ناو (خیتواوک) دایده‌نێن بۆ ماوه‌ی مانگیتک، ناوکی شیرین و خوش ده‌بی، وه‌ک قه‌زوان. لقه‌ پنجه‌که‌ش، که په‌لکی زۆر که‌م و ورده‌، هه‌ر به‌پنجی گیای که‌سک (به‌له‌هجه‌ی کۆییان: گیتسک) ده‌چی، درێژ و نه‌رم و بۆنیتکی خوشی ته‌ری هه‌یه‌ که له‌سه‌ری بنووی به‌شه‌و، خه‌وت زۆر خوش ده‌بیته‌.

جا که ده‌چوینه‌ سه‌ربانه‌که‌ و پێش ئه‌وه‌ی به‌جینه‌ ناو جیگای نووستنمان، له‌سه‌ر تا ئه‌وه‌ سه‌ر پیا سه‌مان ده‌کرد و له‌سه‌ر شووره‌که‌یه‌وه‌، سه‌یری شارمان ده‌کرد، وا به‌هیمنی و بێ ده‌نگ و تاریک، ڕاکشاه‌وه‌... له‌ دامپن شاخی هه‌یه‌ سولتان. شاری ئه‌و وه‌خته‌، له‌



که په کی د یانانوه، له باشووره وه... تا ته مته مان و باخچه کانی سهره تای (ناشان) - وهک گوندیکی گه وره بوو. له پیتشه وه، هر له خوار قشله، گومرگه کۆنه که بوو که و ایزانم گه وره ترین بینایه بوو له کۆبه - به شکلی چوارگوشه بوو، پیتشه وهی بهرامبهر دهر وازه که ی تاقیکی گه وره ی له سهر بوو. سنی لای تاق بوون و کراوه بوون - جا له پیتش نه و دهرگایه گۆره پانیکي گه وره هه بوو... له و بهری گۆره پانه که، بهرامبهر دهرگای گومرگ، قه سری مالی حاجی کاکه مین بوو، به په حمدهت بڼ. باوکی به کر و عومهر و زاهیر و مه جیدی حاجی کاکه مین.

د یسان که به یانیان به ناگا ده هاتم، ده چوموه لای شووره که ی یانه که و سه یری (کۆبه) م ده کرد. نه و نه ده لام خو شه ویست بوو! وا جوان پاکشا بوو، به هیمنی و ناسو ده یی... تا ویک سه یری پۆشه لاتای شارم ده کرد... ریزه چیا ی هه ییه سولتان به ره و هه ماموک درێژ بوو پۆشه... باخ و باخچه و پووباری، ده وری شاریان دابوو له هه ماموک وه تا ئومهر خوچان... که سه یری لای باشووری شارم ده کرد... تا چاو حوکمی ده کرد ده شتایی بوو... ته نه ا قه برستانه که ی غه ریان، که هه ندی دره ختی زه یتوون و تووی لی پوا بوو، باقی تر تا ریزه چیا کانی کۆسره ت و به ره و خوار تا پووباری کۆبه... هر ده شتایی بوو... له دوور شه وه، به شیک له و ده شته کرابوو هه رۆکه خانه... له سهر زه و ییه که ی، له ناوه پاستیدا، به (که چ) (به له هه ی کۆبیانه = گیتچ) ی سپی، به پیتی ئینگلیزی، زۆر به گه وره یی نووسرا بوو (KOI) بۆ نه وه ی له ناسمانه وه هه رۆکه وان بزانی ئیره (کۆبه) یه.

جا به و به یانه، که هه ندی پۆژ زووتر له خه و هه لده ستام و سه یری شاره که م ده کرد، له هه ندی لاوه، له مزگه وته کان گوتم له دهنگی بانگدان ده بوو که ده یانگوت (الله اکبر)... پاش که میک گوتم له زهنگی کاروان ده بوو، له هه ماموک وه شۆر ده بوونه وه به ره و ناشان و ئینجا به ره و شار. زۆر جار ان له گه ل زهنگه که یه کتیک له کاروانچییه کان هه یرانیکی تی هه لده کرد و پاش نه و یه کی تر ده هات، له گه ل کاروانیکی تر، به سه ته یه کی خو شی ده گوت.

هه لبه ته نه و هه یران و به ستانه و بانگه ش، هه چیان لی تینه ده گه یشتم، به لام دهنگه کان و شپوه ی گوته که م زۆر له لا خو ش بوو. ئینجا که له شپهر (که له باب) یش ده سته به خو یتدن و بانگدان ده کرد. سه یره دهنگی ده یه ها که له باب له شاره که وه ده هاته گوتم به و به یانییه سه حه ره. که خۆر له پشت هه ییه سولتان وه سه یری ده رده هیتا و یه که م تیشکی له ده موچاوم و له شووره و به یداغی سه ر قشله ی ده دا. له و کاته ش ته یرو توار و بولبول، له

ناسمانا ده‌فېرېن و به‌چريکه و خوټندن و سه‌ماکردن و باله‌فرکه، به‌سهر سه‌رما ده‌هاتن و خټرا تټېه‌ر ده‌بوون! ټينجا، سه‌يري خواره‌وهم ده‌کرده‌وه، ده‌مدیت، تاک تاک، جووت جووت خه‌لک: پياو... گه‌نج... به‌ره به‌ره له کوټلانه‌کان ديار ده‌که‌وتن و پاشان له کوټلانيکي ترون ده‌بوون... هه‌ر له کوټلان، يه‌کيکي تر... دوواني تر، ديار ده‌که‌وتن... ده‌رؤيشتن، بؤ نه‌ملا و نه‌ولا... به‌ره شوټني کارکردنيان و رزق په‌يداگردنيان ده‌چوون. جار جاره‌ش، گوټدرټريک به‌باره دارټکه‌وه له جاده سه‌ره‌کپيه‌که لای نه‌دا ناو کوټلانيک و خاوه‌نه‌که‌ی به‌دوايا، له پټش چاوم بزر ده‌بوونه‌وه.

ټينجا له بانه‌که‌وه، ده‌هاتمه خواره‌وه... تاوټکيش له‌سهر قادرمه‌کان داده‌نيشتم... دنيا فيتک! بيرم له هه‌موو شته ده‌کرده‌وه! له هاویندا، ټيواران پؤليسه‌کان دواي ده‌رگای قشله داخستن، ته‌خته‌کانيان له به‌رده‌م ژوره‌کان، له حه‌وش داده‌نا و پريزان ده‌کرد. ټينجا بوتلي (شووشه) ی عه‌ره‌ق له‌سهر ميتريک داده‌نرا و په‌رداغ و مه‌زه... ريز ده‌کرا. گوريټل، عه‌ريز، باوکم، ټيبراهيم ټيسحاق، عه‌بد جاسم... نه‌مرود ياقو... ده‌ستيان به‌خواردنه‌وه‌ی مه‌شروب ده‌کرد! ژنه‌کانيش له لايه‌ک کوټده‌بوونه‌وه... له‌سهر رايه‌خ و به‌تانيه و ټيمه‌ی مناليش له‌وسهر بؤ نه‌وسهر به‌غاردان ده‌چووين و ده‌گه‌راينه‌وه... هاوار و چريکه و پټکه‌نينمان... حه‌وشی قشله خاموشه‌که‌ی ده‌هيتايه خرؤش! باوکم ناوه ناوه لاوکيکي تن هه‌لده‌کرد و ياخود گرامافؤنه‌که‌مانی ده‌هيتا گؤره‌پانه‌که و له‌سهر ميتريکي بچووک دايدنه‌ا و قه‌وان له دواي قه‌واني بؤ لن ده‌داين. دونيايه‌کی بي تنگ‌وچه‌له‌مه بوو... ژيانيکي ساده... بي ترس و له‌رز! چهند خرؤش بوو، به‌و شه‌وه تاريکه که ته‌نها دوو سئ فانؤس نه‌بي نه‌و ده‌وروپشته‌يان رووناک ده‌کرده‌وه، باقی ديکه‌ی حه‌وشه‌که، که پرش بوو له قه‌بر و قه‌برستان و به‌رده شاخ... ده‌نگی ده‌دايه‌وه له‌گه‌ل گوټنده‌کان و نه‌و مؤسيقايه‌ی که له‌گه‌ل به‌سته و لاوکه‌کان لن ده‌درا. حاله‌ته‌که... تټکرا، شتيکي سيحراوی... فريشته‌یی کاری ده‌کرده جه‌سته و هوشم!! عه‌بد جاسم، ټينجا هه‌لده‌ستا سه‌ريټيان و به‌هؤی سه‌ر گه‌رم بوونيه‌وه، هه‌لده‌په‌ری و چه‌قه‌وانه‌ی لن نه‌دا و دوو سئ رسته‌ی (سروود) يکی ناشووری که پټشتر له‌به‌ری کردبوو، ده‌يگوت به‌له‌هجه‌يه‌کی تټکه‌لوټيکه‌ل و ده‌يگوت:

نه‌خنی سوورايڼ      قه‌طله‌خ قورداين

بشموخ مه‌رشمون...

که نه‌وه سه‌ره‌تای سرووديکي (حماسی) ناشووريه، عه‌سکه‌ری ليثی که له‌گه‌ل ټينگليزه‌کان دابوون، ده‌يانگوت... گوايا به‌ناوی (مارشمعون) پاتريارک، ده‌رؤن بؤ شه‌را.



کاتن (بنیامین)ی نامۆزام، که تهمەنی بە (۵) سالی لە  
من گەورەتر بوو، دەچوو بەرخوێندنی کەنیسە، لای  
قەشە، هەندێ جار، باوکم لێی داوا دەکرد منیش لەگەڵ  
خۆیا بیا تە کەنیسە. زۆرم پێی خۆش دەبوو، کە بەدوایدا  
دەکەوتم بەناو کووچە و کۆلانی بەرد و خۆلەکان و خوار  
خێچەکاندا دەڕۆشتین و عەزرای فەریشیش لە دوامان،  
ناگاداری لێمان دەبوو، نەک منالان لێمان بدەن، کە

دەگەیشتی نە ژوورەکە ی مام قەشە و قەشەم دەدی  
بەجلوبەرگ و ڕۆبە ڕەشەکە ی و ڕدینە سپییەکە ی و کلاوێ  
خەپەکە ی سەر سەرێ یە، جۆرە (خسوع) تیک و هەست بە کامەرانی پێکم دەکرد. من هیچ لە  
دەرس و وانەکان تێنە دەگەیشتم. بەلام هەر دەرسەکان و تیکە تێبوونە کە لەگەڵ ژمارە پێکی  
تازە ی قوتابیانی پێی خۆش بوو و جەزبی دەکردم.

باوکم باش نایینی خوێندبوو، ئینجیلی هەموو دەخوێندەوێ. تەراتیلەکانی بەناوازانەکانەوێ  
دەزانی و دەگوتن بۆمان. بۆیە زۆر حەزی دەکرد ئێمەش فێرە ئێو تەراتیل و ناوازانە بین و  
فێرە نووسین و خوێندنی زمانی خۆمان بین!

یەکمە خانوو لە ناو شار، باوکم بۆی بەکرێ گرتین، دوا ی ئێوێ فرمائی هاتنە خوارەوێ  
خێزانی پۆلیسە ئاسوورییەکان دەرچوو لە (۱۹۳۴) لە لایەن حکوومەتەوێ، خانووی پێکی  
زۆر بچووک: دوو ژووری بچووک و هەیوانی پێکیان لە بەینا بوو... لەگەڵ حەوشی پێکی سێ  
چوار مەتر چوارگۆشە، کە دەکەوتە نزیک بازارە گچکەکە ی دوکانی فەقێ سەلیم و پلکە  
نەستی لێ بوو. پاشان خانووی پێکی بچووک: دوو ژوور و هەیوانی پێکی بچووک و حەوشی پێکی  
بچووک بوو کە لە پشت گومرگ (نێدارە) کۆنەکە بوو، لە گۆرە پانی پێکی کە بەچەند کۆلان  
دەورە درا بوو وەک مائی تەمەر و عەولای دەرویش و حەمە دەمینێ چیلکە دارفرۆش، مێردی  
پلکە خەجێ و مائی مەلای ڕەش و مەزگەوتی مەلای عەبدوللای باوکی عصام الدین... لە  
گەرەکی قەلات... لەولای تری گۆرە پانەکە حەسار پێکی گەورە بوو، پێ بوو لە دار  
نەسپیندار... لە خوار ئێو حەسارەش، کۆلانی پێکی بوو، یەک لە مائەکان مائی (کاک  
سیدی) ی باوکی عوسمان و کەمال... (کەمال لە شەستەکانا بوو مامۆستای ئینگلیزی و  
دوایی ئێمە ی خوای بەجێ هێنا) کاک عوسمان لە ژیا نایە.



مهمنونم بوو. وتی: بۆ خۆم له مالهوه جاروبار لى نهدهم و خۆم دهخافلینم.

جا له منالیمهوه، نهو عوودهى مامۆستا جهلال حهوتیز، شکلهکهى و دهنگهکهى، له مێشک و خهیاڵم مایهوه. ههموو ههستم له لای نهوه بوو... ههزم دهکرد عوودم ههبت و گۆزانی بلتیم....

مهلاى رهش، دایکم و باوکم و منى زۆر خوڤ دهوستان باوکمى فیهه کوردی دهکرد. ژنیکی ههبوو ناوی (خهدیجه) بوو... کهلهگهت و جوان... زۆر جارن، دایکم دهینارمه مالیان. نهوت و مێوژ و گوێز و قهسپیان دهفرۆشت، لیم دهکرین! ئینجا لهو حالهتانه، تاوێک له مامۆستا مهلاى رهش رادهمام و له ههوانهکهى بهردهرگایان رادههستم و نهویش خۆی و سوختهکانی، له حهوشهکه، لهسهه عهرد له ژێر کهپری مێو دادهنیشتهن و دارێکی درێژی بهدهستهوه بوو... سوختهکانی فیهه خۆتندنی تایینی دهکردن. ژنیکی تری، بهچوگتری ههبوو... لهو زهمانه هینای، ناوی (ههمین بوو) کورتیله و خروپه بوو!

لهگهڵ مالی قهشهى ههرمۆتهش، خوا لیخۆشبوو، (قهشه انطوان) زۆر تیکهڵ بووین و جهنابیشى ههموو خهزان و منال و پۆلیسه ناسوورییهکانی رێز لى دهگرتن و خوڤی دهوستان. باوکم زۆر ریزی له قهشه دهن... ئیمهه منالهکانی ههموومان له لای نهو قهشه، له کهنیهى ههرمۆته، (تعمید) کراوین. له لای باوکم تهنها دیانهتهکه گرنه بوو. زۆر گوێی نهئهدایه مهسهلهی (قهومیهت). پیتی خوڤ بوو که (ناسوری) بوو... زۆریش باسی جورنهت و شهجاعهتی خهباتکههه ناسوورییهکانی دهکرد، چۆن بهرهنهگاری هێرشى عهسکههه عوسمانی دههوانهوه و له کاتى ههلاتنیان، شهریان دهکرد و عهسکهریان دوا دهخست تاکو خهزان و منالهکان دوور بکههوانهوه و له مهترسی دوور بن!

له بۆنه و مونسهههتی (تعمید) کردنی یهکیک له منالهکان، دههوه پوژی خوڤی و سهیران. ههموو مالهکان دهچوینه ههرمۆته بهپیتیان... دواى مهراسیمی تهعمید، له کهنیهه، ههموو دهچوینه ناو باخچهکانی و ژێر درهختی ههنا و زهیتونهکان، لهوێ چێشت لى دهنرا و نیوهپوڤ قهشه و خهزانى دههاتنه لامان و نانێ نیوهپوڤیان لهگهڵ ئیمه دهخوارد. تا درهنگی عهسر ئینجا، دهگهراینهوه کۆیه.

مالیکی جیرانی مالی قهشه (انطوان)، پیرهژنیکی بوو و کورپکی گهنجی ههبوو ناوی (شمعون) بوو. بهتایبهتی نهو ژنه، دایکم و منیان زۆر خوڤ دهوستان. زۆر جاری وا بووه، له بیرمه، (شمعون = پیمان دهگوت: شموونه) دههات و دوو گوتدرێژ، یا هیتستری

به تالی دههینا و نیمه‌ی دهبرده ههرمۆته... له لای دایکی، داده‌به‌زین... تا ئیواره ئینجا کاک شموون، له‌گه‌لمانا ده‌هاته‌وه‌ کۆیه... نیمه‌ی ده‌گه‌یاند و ده‌گه‌پایه‌وه ههرمۆته. مالتیکی تر، مالتی (وارینه) بوو، دایکی ئیسرائیل - بیتوژن بوو. میتردی ناوی یه‌لده بوو، زوو مردبوو. ئه‌و ژنه مناله‌کانی: کوپ و کچیکی هه‌بوو، به‌فرۆشتنی هه‌نگوین و ماست و هه‌روه‌ها (عاره‌ق) و (شه‌راب)یشی ده‌رده‌هینا به‌خێوی کردن. زۆریه‌ی مه‌شرووبه‌که، باوکم و گۆریل باوکی یوخه‌ننا و ئه‌وانیتر، لییان ده‌کری. که جه‌ژن داده‌هات له‌گه‌ل باوکمان ده‌چوینه‌ ئه‌و مالا‌نه له ههرمۆته و جه‌ژنه پیروژه‌مان لییان ده‌کرد. ئینجا واری و مالتی شموونه و مالتی قه‌شه و یه‌کدوو دۆستی تری باوکمان کولیچه و هیلکه‌ی ره‌نگاوهره‌نگیان ده‌داینی، زۆرمان لا خۆش بوو.

له پۆلی دووه‌مه‌وه، سالتی ۱۹۳۶ قوتابخانه‌مان گوازترایه‌وه بۆ خانوه‌که‌ی (حه‌مه‌شین)، باوکی (عوهر حه‌مه‌ده‌مین) که له‌گه‌ل مندا قوتابی بوو. له‌و سالت‌ش (طیمه‌)ی برام هاته‌ دنیا و (سینه‌م)ی پلکم له به‌غداوه هاته‌ لامان بۆ یارمه‌تیدانی دایکم. مالتیشمان له مالتی «کاک تهر» بوو.

له‌گه‌ل مالتی مامم (ده‌رمان) و مالتی گۆریل باوکی (یوخنا)ی خزیمان...

له‌و سالت‌ه مامۆستایه‌کمان بۆ هات خه‌لکی عه‌نکاوه بوو ناوی (لوقا دمیانۆس) بوو، ده‌رسی (حیساب)ی پێ ده‌گوتین. به‌زه‌هر و به‌خۆشی توانی هه‌موومان (جدول الضرب)مان پێ له‌به‌ر بکات تا  $۱۲ \times ۱۲$ . زۆر خراپیش له قوتابی ده‌دا و ته‌نانه‌ت فه‌لاقه‌شی ده‌کردن. یه‌ک دووجار بنیامینی ئامۆزای فه‌لاقه‌ کرد، ئه‌ویش هه‌لات له قوتابخانه و چیتر نه‌گه‌رپایه‌وه.

له پۆلی سێیه‌م ۱۹۳۷ ده‌رسی کوردیمان هه‌بوو، کتیییکی تاییه‌تمان هه‌بوو بۆ خوتندن. ههر جاره‌ی (املاء)مان هه‌بوایه، من (۱۰)م وه‌رده‌گرت.

له‌و سالت‌ه بوو قوتابخانه‌ی شه‌وانی سه‌ره‌تایی کرایه‌وه زۆریه‌ی پۆلیسه‌کان، خۆیان نووسی و ئیتر هه‌موو شه‌و، منیش له‌گه‌ل باوکم و گۆریل و ئه‌وانی دیکه ده‌چومه مه‌کته‌بی شه‌و له لای باوکم له‌سه‌ر رحله‌یه‌ک داده‌نیستم... جا من باوکم فێر ده‌کرد. ئه‌و شته‌ی مامۆستا له‌سه‌ر سه‌به‌بووره‌ی ده‌نووسی، من ده‌مزانی و بۆ باوکم پروون ده‌کرده‌وه... به‌تاییه‌تی حیساب...

ئه‌وه‌ی راستی بێ من له‌به‌ر یه‌ک شت زیاتر هه‌وه‌سم ده‌بوو به‌جم، نه‌ک له‌به‌ر باوکم یا

دهر سه كان. به لڼكو له بهر نه وه بوو كه من (عنه تريک) كه به دهسته وه بگرم و پټي كه م و پيش خوم و باوكم پروناك بكه موه له ناو كوڼانه پر چال و بهر د دار و كند و كوښپ. عنه تريک يان (نه له تريک) ناوې نه و لايتانه بوو كه به پاتري و گلتويتكي بچووك، به ده ستمانه وه ده گرتن و پيمان ده كردن. جا نه وسكه نه وعيتكي پان هه بوو هه ندى ناو له پي ده ست بوو. له پيشه وه (عدسه) يه كي خري هه بوو، گلتويتكي بچووك له ژيرييه وه بوو. ديوي دواوه قه پاغيكي پان ده كرايه وه و پاتريه پانه كه شي تيدا داده نرا و قه پاغه كه ي پتوه ده درا. نينجا به سوپچيتكي بچووك له ديوي پيشه وه، لايته كه ده كرايه وه يان ده كوژتيرايه وه!

له و ساله ش، ۱۹۳۸، له پزلي (۳ سټ) بوم هه له گه ل مالى مام، له حه وشه گه وړه كه ي خانوي (كاك ته مر عه بدو لوا حيد) بوو. گه نجيتكي جوانكيله بوو... دا يكي هه بوو ناوې (رابعه) بوو... بانگمان ده كرد (يا رابې). براهه كي له خوي بچووك تري هه بوو ناوې (غه فوور) بوو دوو خوشكيشي هه بوو: فاتم و گولتي. ته ممر زگورتى بوو هيشتان. زه ويوزار و بيتستان و گا و گولكيان هه بوو... بيتستان و زه وييه كه يان، كه له باوكيان هه بويان مابوه، له دامتين چياي باوا جي بوو ناوې مه نتيقه كه (زرتبار) بوو. گومه ناو يكي گه وړه ي تيدا بوو، ده يانگوت كاتى خوي پرووسك ليتى دواوه... نينجا زستانان پر ناو ده بوو تا دره نكي هاوړن ناو كه ده مايه وه و سووديان ليتى و ده ده گرت بز ناودانى دار و دره خت و كشتوكال. جاروبار يش ده چويته نه وى بز سه يران و له به هاريتكي دره نكيش بووايه، بنيامين و په جهب و هه ندى هه فالانيان، مه له يان له گومه كه ده كرد. زور يش قوول بوو. بويه نيمه نه مانده و تيرا بچينه ناويه وه.

حه وشه كه ي مالى (ته ممر) باخچه يه كي گه وړه ي تيا بوو پر بوو له دره ختي هه نار و ميتو و هه نجير. باوكم و هه فالانى جاروبار له ژير كه پر كه داده نيشتن شه وانى هاوړن و مه شروبيان ده خواره وه له گه ل (صبرى باشچا وه ش) و گوزيل و عوسمان نونباشي.

چار ژوورى زور گه وړه شي تيا بوو. ژوور ه كان دريژ بوون و كه وتبونونه لاي روزه لاني حه وشه كه. حه وشه كه و باغه كه له لاي روزه ناو بوو. ژوورى يه كه م كه له هه وراز بوو به لاي باكوورى حه وشه كه، نيمه - مالى ئيسرائيل - تيدا نيشته جي بووين. ژوورى دووهم، له خوار نيمه وه، كه به يه ك دوو پتپليكان بوي داده به زين، مالى مام (دهرمان) ي تيدا بوو. ژوورى ستيه م، پزليسيكي سواره ي شكايي موسلمانى تيدا بوو، شكاك بوون، هه

خه‌لکی تورکیا بوون ئەوانیش. پیاوه‌که ناوی (حه‌مه صالح شکاک) بوو. ژنه‌که‌ی ناوی (صافیە خان) بوو، یەک کچیان له‌گه‌لدا هه‌بوو ناوی (صبیحە) بوو، زۆریان خۆش ده‌ویست، هیتشتا نه‌چوو بووه قوتابخانه. کێژیکێ تریان هه‌بوو به‌مێرد چوو بوو له‌ سلیمانی نیشته‌جێ بوو، ناوی (گورجی) بوو. ئەم (گورجی) یه‌ ژنیکێ جوان و مه‌یله‌و شلومل بوو، سپی و سوور... کوڕیکێ هه‌بوو ناوی (جه‌مال عەزیز) بوو له‌گه‌لیا بوومه‌ براده‌ر و له‌گه‌لیا... زۆر خۆشمان پاده‌هوارد. ده‌نگیشی خۆش بوو گۆرانی قه‌وانه‌کانی عه‌ره‌بی ده‌گوت وه‌ک (للناصریة - تاذین - وین رایح وین...). سه‌بیحه‌که‌ش، پاش چه‌ند سالیک، که (حه‌مه صالح) ی باوکی نه‌قلی رانییه‌ بوو و مالیان گوازته‌وه‌ ئەوئ، مامۆستایه‌ک ناوی (ئیسماعیل سه‌ره‌هنگ) بوو، خواستی و بووه‌ ژنی مامۆستا و له‌ رانییه‌ مایه‌وه‌، ژووری چواره‌می خواره‌وه‌ مالی کاک ته‌مه‌ر، خۆی، تیییدا ده‌ریان. عه‌مباریکێ گه‌وره‌ش بۆ گه‌نم و جۆ هه‌ر له‌وئ بوو. ئەوسا که‌ش له‌ کۆیه‌، هه‌ر دوو قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی لێ بوو. قوتابخانه‌ی یه‌که‌م (مدرسة کویسنجق الاولی) بوو پیتی ده‌گوترا (مه‌کته‌بی خواری). ئەمه‌یان له‌ سه‌ره‌تای بازاڕ بوو، بیدایه‌ گه‌ره‌کی جووله‌کان، له‌ پشت ئەو قوتابخانه‌یه‌ ده‌ستی پێ ده‌کرد. هه‌روه‌ها بازاڕی ئەوسای کۆیه‌ش له‌وێه‌ ده‌ستی پێ ده‌کرد. یه‌ک دوو دوکانی ناسینگه‌ر به‌رامبه‌ر ده‌رگای هه‌وشه‌که‌ی بوون.

قوتابخانه‌ی دووهم (مدرسة کویسنجق الثانیة) بوو پیتی ده‌گوترا (مه‌کته‌بی سه‌رئ). ئەوه‌ل جار له‌ هه‌وشیک بوو، که‌مێک نزیکێ له‌و کۆلانه‌ی که‌ بۆ (حه‌مامی گچکه) ده‌چوو و بۆ گۆره‌پانه‌که‌ی به‌رده‌م مالی مه‌لا هه‌وێز ئاغا و کاکه‌ زیاده‌... و بۆ لای سه‌را و بازاڕ. له‌وئ من پۆلی یه‌که‌م بووم. له‌ مامۆستاکانم، مامۆستا جه‌لال هه‌وێز قه‌ت له‌ یاد ناچی. چونکه‌ ئەو ده‌رسی سه‌روودی فێر ده‌کردین. جا، وه‌ک پێشتر باسم کرد، عه‌ودیکێ هه‌بوو، ده‌یه‌یتنا پۆله‌که‌مان و به‌عه‌وده‌وه‌ فێره‌ سه‌روودی ده‌کردین وه‌ک سه‌روودی:

ئیمه‌ که‌ مندال و نه‌وجه‌وانین

هه‌موو به‌قوربانی کوردستانین

له‌گه‌ل سه‌روودی:

ئهی تو‌یه‌که‌... فوتبۆله‌که‌

من دیم له‌ ده‌ستم پامه‌که‌

له‌ سالی ۱۹۳۶/۹۳۷ بوومه‌ پۆلی دووهم (پێشتریش باسم کرد). قوتابخانه‌شمان



گواز تیه وه حه وشیکێ تر که خاوه نه که ی ناوی (حه مه شین) بوو. ناوی نه سلی (حه مه ده مین) بوو. کوپتکی، (عومه ر) ی ناو بوو، له گه ل ئیمه قوتابی بوو: عومه حه مه ده مین.

له بیرمه ده موچاوکی سووری هه بوو... پریشی قینچکه ی (حب الشباب) بوو، که هه ندیکیان کیم (جه راحت) یشیان تیدا هه بوو، سه ری قینچکه کان زه رد هه لده گه ران.

له حه وشه که مان، هه ر چوار خیزانه کان، شه وانی زستان، له لای یه کتیکیان کۆده بوونه وه و زۆریه ی جاریش له لای مامۆزیم بوو و، ئیتر باس و خواس و قسه و قسه لۆکی ژنانیش قه ت ته واه نه ده بوو... جاروباریش ده که وته سه ریشته له به ر پتکه نینان! ئیمه ی منالانیش، له قوژبنیکێ ژووره که، دوور له ژنه کان، داده نیشتین و یارمان ده کرد. من ده بووم به مامۆستا: سه بیحه ی صالحی شکاک و رۆمیی کچی مام ده بوون به قوتابی... نه و یارییه پیمان ده گوت: مه که ته بلیانی! زۆرم حه ز لئی ده کرد. نه و ساله، نزیک ئیمتیحانی سه ری سال، نه خۆش که وتم. له بیرمه زۆر نه ساغ بووم... هه میشه تایه کی گهرم لئ بوو. وایزانم (تایفۆئید) م گرتبوو... له قوتابخانه ش دوور که وتم و له ئیمتیحان (راسب) بووم و مامه وه له پۆلی سییه م.

سالی ۱۹۳۸/۹۳۷ باوکم گواز ترایه وه بۆ مه خفه ری پۆلیسی (ده ربه ندی گۆمه سپان)، له نزیک نه شکه فته قا، له لای راستی پتگای نیتوان کۆیه و هه ولتیر. هاوین باوکم ماله وه ی برده نه وئ. من و (بنیامین) ی نامۆزام چوینه مالممان له ده ربه ند. شوینتیکێ زۆر دلگیر و خۆش بوو. مه خفه ره که له سه ر گردیکێ به رز دروست کرابوو به به رد و گه چ. ده رگاییکێ ئاسنینی گه وری هه بوو. شه ش نه فەر پۆلیسی سواره ی لئ بوو. یه کیان باوکم بوو. دووه میان مام مه عرووف بوو، باوکی (مه جید و حه مید) که نه وانه له گه لما، له کۆیه قوتابی بوون. سندووقی قه وان، (گرامافۆن) یان هه بوو. شه وان له به رده م مه خفه ره که داده نیشتن و ئیمه ی مناله کانیش له ده وری سندووقه که کۆ ده بوینه وه و قه وانی کاوتس ناغای بۆ لئ ده داین. لیتیرسرای مه خفه ره که، ماوه یه ک عومه ر ناغای باشچاوه ش بوو. نه و نه قل بوو، سالی ۱۹۴۰/۴۱ مه جید باشچاوه ش بووه لیتیرسرای مه خفه ره. یه ک له پۆلیسه کان ناوی (صدقان) بوو، عه ره ب بوو. نه و ئیشوکاری نه وه بوو، چوار به رمیلی بچوکی ده هاویشه سه ریشته هیسترتیک و رۆژی چهند جارێ شوێ ده بۆوه و ده چووه سه ر رووباره که و به رمیله کانی پر ئاو ده کرد و ئینجا به ره و ماله پۆلیسه کان به سه ر ده که وته وه،

ئاوہ کەى دابەش دەکرده سەر ماله کان. چەند جار ئ گوتىم لى دەبوو، داىکم بەسەرىدا دەقىقەژاندى: کوپە، يىتتىم (واتا ھەتيو) ئىتمە ئاومان نىيە، بىتە ئەو سەفەرە ئاوە بەدە مە! ئەو (واتا صدقان) دەىگوت:

- «يە - ئەو بۆ مالى باشچاوەش. مالى باشچاوەش ئاوە نەخواردىە!». واتا مالى باشچاوەش، ئاوم بۆيان نەبردووە.

کە دەوامى قوتابخانە دەستى پى کردەو، سالى دىراسى ۳۹/۱۹۳۸ لە پۆلى سى بووم، من و بنىامىن، گەراينەو کۆيە. داىکم و براکانم لە دەريەند مانەو. من لە مالى مامم دابەزىم و ئەو سالىم بەسەرىرد لە لايان. بەلام زۆرم پى ناخۆش بوو لە داىکم و براکانم دوورکەوتەو. زۆر جار بەشەوان، لە ژىر لىفەکەم، بەوسکى و بى دەنگى غەرىبىم ھەلدەستا و دەگرىام. بەلام کە رۆژ دەبۆو، لەگەل ئامۆزام دەچومە مەکتەب و دواى نىوەرۆش لەگەل مەلەکانى تر بەياری رامدەبوارد و داىکم و باوکم و براکانم لە بىر دەچوون.

کاک تەمەر جووتىارى ھەبوون، پايزان جووتيان بۆ دەکرد و زەوييان دەکيتلا و گەنم و جۆيان بۆ دەچاندى. جا شەوان ھەر لە مالى تەمەر دەمانەو و دەنووستن. ئەوانە، يەکیان ناوى مامم خدر بوو، تا بلتى سادە و پىس و پۆخل بوو. ردپىن و سمىلى ھىشتبۆو... داىکم و مامۆزىم زۆر سوعبەت (واتا گەمە) يان لەگەل دەکرد... و لە بنەوہش دەيانگوت: بەخوا ئىستا ريش و سمىلت پر لە ئەسپىتە! يەکىکى تر، ناوى ھەسەن يا ھوسپىن بوو... ھەيرانى باش دەزانى. شەوان لە دەورى ناگردان، لە ژوورەکەى مالى کاک تەمەر دادەنىشتىن و ھەيرانى بۆ دەگوتىن و دۆمەلانمان لە ئاوە ناگرەکە دەبرژاندى.

ھەرۆھە، پىاوئىکى تر ھەبوو، شمشالى زۆر خۆشى لى ئەدا، سالى يەک دووجار بەديار دەکەوت و دەھاتە مالى کاک تەمەر و چەند شەويک دەمايەو. جا بەشەوان، شمشالى لى ئەدا و ھەکايتى دەگىرايەو، پىيان دەگوت (بەيت). کەمىتک شمشالى لى ئەدا و ئىبنجا، بەدەو، رووداوہکەى دەگىرايەو.

کابرايەکى تىرش ھەبوو دەھاتە مالیان، کوردى تورکيا بوو. بەکوردى ئەولای قسەى دەکرد و... کەم کەمە لى تىدەگەيشستم. ئەو کابرايە لىوى خواروہى، بووبوہ دوو بەش. پەنگە جىي گوللە يان خەنجەر و شتى وا، لە کاتى شەرى، ئاوا شەق کرابوو. جا پىتمان دەگوت: مەمەد سى لىچ، يا مەمەند لىچ خوار. ناوى مەمەند بوو... (لىچ) بەلەھجەى



























نه‌بوو، و انزانم که سه‌یید نامینی هیتا، کوری هه‌بوو... و اتا ره‌ج‌ب کوری شه‌خشیکی دیکه بوو. چند سالتیک له لای عه‌بدوللا ده‌میتنی و دوایی ته‌لاقى ده‌دات. ژورژکیان بۆ ده‌گرئ له‌حه‌وشیک، دایک و کور له‌وئ ژبانیتی نه‌مردی و نه‌ژباوی به‌سه‌ر ده‌بن. به‌لام، له‌قسان، سالی جارتیک ره‌ج‌ب ده‌چوه لای عه‌بدوللا و خه‌رجی و یارمه‌تی بۆ دایکیشی، وه‌ک نه‌فه‌قه، ده‌نارد.

ره‌ج‌بیش، هه‌ر له‌گه‌ل ئیمه، ده‌هاته نه‌و قوتابخانه‌یه که ئیمه تیتیدا ده‌مانخوتند، له‌گه‌ل بنیامینی تاموزام، له‌یه‌ک پۆل بوون و بوون به‌هاوړی. مالی ره‌ج‌بیش نزیک مالی ته‌مه‌ر بوو، که مالی مام و ئیمه‌ی تیتیدا بووین. ره‌ج‌ب وه‌خته بلتیم له‌به‌یانیه‌وه، له‌مه‌کتب هه‌ر له‌گه‌ل‌مانا بوو، که ده‌گه‌راینه‌وه ماله‌وه‌ش، نه‌و ده‌هاته لامان و ژور جاران له‌گه‌ل نیامین نیوهرۆ نانی ده‌خوارد و ئیتر ده‌مایه‌وه... پیاسه‌یان ده‌کرد بۆ ده‌روه بۆ لای ناشان و حه‌مامۆک، یان بۆ زرتیار و تو‌زازه و هه‌رمۆته... له‌گه‌ل هه‌ندئ گه‌نجی تر وه‌ک: غه‌قووری برای کاک ته‌مه‌ر و ره‌فیک ئیسماعیل (ره‌فیک دوبه‌مان پێ ده‌گوت - که‌میک قه‌له‌و بوو)... هه‌ندئ جار حه‌مه‌ده‌مینى عه‌بباسی و براده‌رائی له‌گه‌لیانا یه‌کتریان ده‌گرته‌وه و به‌شه‌وانی هاوینان له‌سه‌ر جاده‌که‌ی سه‌ره‌کی... تا حه‌وزی به‌للو‌عه ده‌چوون به‌گۆزانی گوتن و چه‌پله‌ لیتان، ده‌شکه‌پانه‌وه و له‌سه‌ر هه‌ندئ شاخی گه‌وره هه‌بوون له‌دامینی ته‌لانه‌که‌ی گردی قشله‌ داده‌نیشن، که له‌پشت مالی قایمقامی نه‌و زه‌مانه و به‌راهبه‌ر حه‌وشه‌که‌ی ئیمه بوو. جا، دوو شیت هه‌بوون نه‌وسا: یه‌کیان کابراییتی به‌ته‌مه‌ن بوو، سه‌لکی (اصلع) بوو، ناوی (مه‌لا صالحه‌ شیت) بوو... به‌دایم قۆریه‌که‌ی قافۆتی چای به‌ده‌سته‌وه بوو. هه‌ر ده‌یگوت: نایا... نایا... نایا و ده‌قویشیت و سه‌ری نزم ده‌کرده‌وه و به‌پیکه‌نینه‌وه، سه‌یری به‌ریتی خۆی ده‌کرد. نه‌وی تر مندالتیک بوو، (ره‌سووله‌ شیتی) ناو بوو، ژور پیس و چلکن و چرم‌ن بوو. هه‌ردوو چاوی کز بوون و له‌به‌ر میتش و پیسایی، ده‌موخاوی دیار نه‌بوون. قه‌ت میتشه‌کانی له‌سه‌ر چاوی کش نه‌ده‌کردن. ره‌ج‌ب، هه‌ر کامیتی له‌و دووانه‌ی بدیتبا له‌کۆلان، ده‌به‌یتنا حه‌وشی ئیمه - مالی کاک ته‌مه‌ر - ئیتر هه‌موومان ده‌وره‌مان لیتی نه‌دا، و ره‌ج‌ب گالته‌ی له‌گه‌لا ده‌کردن و ئیمه‌ی به‌پیکه‌نین ده‌هیتا.

ره‌ج‌ب و بنیامین، هه‌میشه‌ پیکه‌وه ده‌چونه ده‌روه... بۆ پیاسه... بۆ راوه‌ ماسی له‌ رووباره‌که‌ی حه‌مامۆک، یا رووباری هه‌رمۆته و رووبارتیکش ناوه‌که‌ی به‌شیک له‌ زرتیاره‌وه ده‌هات وه‌ک جوگه‌یه‌کی گه‌وره و به‌شیکی له‌کانیه‌که‌ی (تووشی خه‌لاری) و به‌شیکش له‌ تو‌زازه‌وه به‌جوگه‌یه‌کی تر ده‌بوونه یه‌ک رووبار و به‌زه‌و یتگای نیوان کۆنه و







مەخفەرى پۇلىسى دەرىندى گۆمەسپانىش، لە قوزنىكى مېشكىدا جىتى ھەيە و ھەمىشە باسى دەكەم... پېشتىر ناوم ھېنا بەشىۋەيكى سەرىتى... ئىستاش زياتر لەسەر ۋەسفى سىروشتى شۆپتەكە و ھەندى بېرەۋەرىيەكانم پىتدادەجم: سالى ۱۹۳۸ باۋكەم گواسترايەۋە بۆنەۋى.

مەخفەرەكە دەرىندە، بەرامبەر گوندى (ئەشكەفت سەقا) يە لە لای راستى جادەى كۆيە - ھەولتەر. لە ناۋە راستى ئەو مەنتىقەيە دايە. كەوتۈۋەتە سەر گردىكى گەۋرە و پان و بەرىن، بەتايىبەتى دىرتىۋتەۋە بەلای پۆژھەلات و باشورى ناۋچەكە... بەلام پېشەۋەى، واتا لای پۆژئاۋاى، كە بەرامبەر پىگاي ترومبىلى نىۋان كۆيە و ھەولتەر... بەلام زۆرىش دوۋرە لە پىگاكەۋە... كەمىك لە خوار مەخفەرەكە شۆر دەيىتەۋە بەلای پۆژئاۋايدا... چەند كۆلىتىك، بەناۋ (خانۋ) ن بۆ خىزانى پۇلىسەكان دروست كراون... بەناپىكى و ھاكەزايى! يەك پوۋى لە پۆژھەلاتە... دوو پوۋيان لە باشۋەرە... دوو پوۋيان لە باكۋەرە دەنۆرنە چىاي سەفېن، ئا بەم جۆرە! لە گردى مەخفەرەكە بەرەۋ پۆژئاۋا لە دۋاى پوۋبارى دەرىندەكە، دىشتايىيەكەى گوندى گۆمەسپانە و تا دەگاتە گردۆلكەكانى بەردەباز لەسەر پىگاي ھەولتەر... گوندى گۆمەسپانىش زۆر ساف و چاك ديارە... لە خوارۋەى گەردەكە... پوۋبارى دەرىندى گۆمەسپانە... كە ناۋەكەى لە بنارى سەفېن و لە نىزىك و دەۋرۋەرى گوندى (خۆران) ۋە بەرەۋ ئەو غەردە دى و بەخوارۋىچى و بەناۋ بەرد و شاخى گەۋرە گەۋرەدا تا دەگاتە سەر پىگاي ۋلاغ و ھاتۋچى نىۋان گردى مەخفەر و گوندى (دەرىندە) كە دەكەۋىتە لای راستى مەخفەرەكە و لە ناۋ چال يا دۆلىكى مەيلەۋ گەۋرەيە و گوندەكە ئەو كاتە لە دەۋرى ۲۵ - ۳۰ مالىك دەۋون - پىشت گوندەكەش تەلانىكە و ھىۋاش ھىۋاش بەرز دەيىتەۋە... دەيىتە چىايەك، ناۋەكەم لە بېر نەماۋە... جارۋبار، دەچۋىن (مازى لە پىنج و درەختەكانى) مان لى دەكردەۋە و گەمە و يارى تايىبەتىمان بەۋ مازىيانە دەكرد.

پوۋبارەكە بەھاران زۆر بەرىن بو، گۆمەكانى، ماسى چاكى تېدا دىژىن - ھاۋىنى ئەو سالە، دۋاى قوتابخانە، من و بنىامىن چۋىنە ئەۋى چۈنكە باۋكەم مالى بىردىۋە ئەۋى و لە يىگىتىك لەۋ خانۋە قورپانە دىژىن كە بەتانۆك شورەيىكى بۆ كىردىۋو ۋەك ھەۋش و لەسەر ئەۋ شورەش كەپىكى گەۋرەى ھەر بەلق و گەلای دار چىروو دروست كىردىۋو، ھەم بۆ سىبەر، كە بەرۆژ ھەر لە ژىريا دانىشتن و خواردن دەۋو، بەشەۋىش لەسەر كەپرەكە دەنۋستىن.

جا هه موو پوژێ، بنیامین و من، له بهیانییهوه بههرو رووبار شوێ دههوینهوه و بنیامین هیوایهتی ماسی گرتن بوو. قولابی هه بوو و هه ویرمان دهبرد بۆ قولابهکه... تا عهسری زۆرمان ماسی دههیناوه مالهوه و دایکم سماقی پتیان دادهکرد و ئینجا له ناو پۆن سووری دهکردنهوه، نهوهنده بهتام و خوش بوون له گهڵ نان و تهپهپياز... مه پرسه! بهلای چهپی مه خفه ره کهش دهشتاییهک بههرو گوندی (تهشکهفت سهقا) پاکشاوه و پتگای ئوتۆمبیلێش دهتوانی پتیدا بهچن، بهلام پره له گاشه بهرد و تاسهی قوڕ و خۆلی قوول... دهپی شۆفیر زۆر له سه ره خو باژوا. لهو سه ره پتیهش... که دهشتاییهکی پانه... خه لکی گوند، هاوینان، خه رمان و جۆخینی گهنم و جۆی لێ پاده خهن. جا لهو کاتانه... زۆر لام خوش دههات، که بهدزی باوکم دهچومه سه ر نهو جۆخینه نه بۆ نهوهی سواری (جهنجهر) بم. بهلام نهگه ر باوکم بهاتایه مالهوه و نهیدیتبام، یه کسه ر دههاته سه ر جۆخینه کان... نهیزانی من له وێم! ئیتر که چاوم پتی دهکهوت! هه لێ کورپه هات! دوو پتیم هه بوو، دووی تریشم قه رز دهکرد و غارده، بۆ مالهوه و خۆم دهشاردهوه! باوکم زۆری خوش دهوێستم! ههزی نهدهکرد بهو گه رمایه و له بهر هه تاوی هاوین، من سواری (جهنجهر) بم!

هاوینتکیان، باوکم و مه جید باشچاوهش و مام مه عرووف، به شریکی، بێستانتکی گندۆره یان چاند له سه ر پتگای مه خفه ره که کهوا شوێ دهپتیهوه بۆ سه ر رووبار... ئیتر نهو هاوینه من و فیلیپی برام و کورپه کانی مام ماف: مه جید و حه مید... هه ر له ناو بێستانه کهت دههۆینهوه... هه ر گندۆره مان دهخوارد.

له سه ر رووباره کهش، له سه ر پتگای گوندی (خۆزان) وه که دێ و بۆ هه ولێر دهچن به کاروان له دووی کاروان بهیانیان زوو گوێمان له زهنگی زهنگوله کانیان دههوو، که هیشتا ئیمه له سه ر که پره که خهوتبوون. ههروه ها هه ندێ جار یه کتکیان حهیرانتکی تی هه لدهکرد، سهرحانه لالا، هه موویان دهنگیان خوش بوو، نهوی بهم پتگایه دادههات و دهپوێ!

سهیریش له وه دایه، لهو خانوانه ی که تپیدا دهژاین، به هاوینان، پوژ نه بوو له هه ر مالتیک، بهلای که مییه وه ماریک نه بینن. چونکه ناو خانوه کان فیتک بوون، ئیتر یا له ژێر (ساپته کان) خۆی شوێ دهکردهوه، یا له سه ر عهرد، له قوژبێتیک خهوی لێ دهکهوت! بهلام نه مالت و خیزانه کان تخوونیان دهکهوتن یا نه زه تیان ده دان، نه نهوانیش (واتا ماره کان) تخوونی مالت و مالت ده بوون. وهک بلتی (کهوی) بووبوون و نه ده ترسان - که

یه کیکیان هست پی ده کرد، به یه واشی لیتی ده خزین و بۆ لایهک ده چوون و خۆیان له کونیک یا له چالیک، له نیتو دیوار یا له ژیر عهرد دهشاردهوه - له بیرمه چه نین جار، دایکم که ده چوه سهر سه به تهی نان بۆ نه وهی چهند نانیک بهیتنی و بیانرشتینی بۆمان بۆ خواردنی نیوه رۆ، له ناکاو زیره یه کی لیتوه ده هات و به غار ده هاته وه دهر له خانوه که... ده یگوت له ژیر دهستم، که نانه کم هه لگرت، ماریک خۆی لوول دابوو وهک نه ستوورک و لیتی خه و تبسو! که ده چوین زوو، هه ندی جار ماره که مان ده دیت و بۆ خۆی، له سه ره خۆ، له سه ر نانه که وه خۆی شۆر ده کرده وه خواره وه و له ژیر لاقمانه وه به (له نجه ولار) به ره و تاریکایی ده چوو! قهت، رۆژنیک له رۆژان، دوو سال زستان هاوین مالممان له وێ مایه وه و له گه ل ماله پۆلیسه کانی تریش، نه و مارانه به یه کیکیان نه داوه... قهت نه مان بیست.

ده رویش قادریک هه بوو، سه رکار بوو، نه ویش مالمی له ولاره... نزیک ماله پۆلیسه کان بوو، له خوار جۆخینه کان! ده هاته مالممان و هه موو ماله کانی تر. خاتری هه بوو لای مالم و خاوخیزانه کان. پرچی سه ری کردبوه چهند (که زی) ییکی درێژ و به سه ر هه ردوو شانیدا هاتبونه خواره وه... جگه له پش و سمیلی درێژی! جا نه و ده رویش قاده، هه ر ماری بدییایه، هاواریکی ده کرد و ده یگوت: (حهی!) ماره که له جیتی خۆی ره ق راده وه ستا و نه ده بزوت. ده رویش قادریش داده هاته وه و به هیتواشی ماره که ی ده گرت و بلندی ده کرده وه و که میتک گه مه ی له گه ل ده کرد و پاشان ده یهاویشته باخه لی. چه نین جار که نیوه رۆیان ده هاته مالممان، و سلای ده کرد، ئینجا به باوکمی ده گوت: نه ها ئیسرا ئیل، ته ماشاکه! ئینجا ماریکی له باخه لی، به ریشینه که یه وه ده رده هینا و باوکم ده ترسا و ده یگوت: کوره ده رویش دوورکه وه لیم! به دایکمی ده گوت: بینه (نانیه ر) ده ست بینه بزائم چهند نه رم و جوانه! دایکم خۆی لاده دا و ده یگوت: کوره یتیم (واتا هه تیو) نه وه چیه، نه تو هه موو جار مار دهینی بۆمان! برۆ به ملاوه خۆت و ماره که ت، نه مرت نه مینی! ده رویش، وهک کورپی مالم بوو، پتده که نی! و داده نیشت، ماره که ی ده هاویشته وه به ریشتی! جا جیرانیکمان هه بوو پۆلیس، خه لکی عه نکاوه بوو، گه نج بوو، خۆی و ژنه که ی بوون. تازه ژنی هینا بوو. خۆی ناوی (په تروس) بوو، خیزانه که ی، ژنیکمی سپی و به ژن خروپه ر بوو ناوی (سه حۆ) بوو. ده رویش زۆری گاته له گه لیانا ده کرد. په تروس ده یگوت، به کوردیه کی (نشاز) چونکه هیشتا باش فیره کوردی نه بوو بوو! ده یگوت: «ده رویش... یه تیم: ژنم حامله یه. به ترستنی، ماله کم مری، قوربانی یهک گولله ت ده کم».

ده رویش: «ها ها... وه لا ژنه کانم ده تخۆن، به خواردن!» ده رویش و بزائم دوو ژنی

هه‌بوو! بنیامین پێش کۆتایی عوتله‌ی پشسوی هاوین گه‌زایه‌وه ماله‌وه‌یان له‌ کۆیه. زۆرم بێ ناخۆش بوو، چونکه‌ به‌دریژی رۆژ پێکه‌وه‌ بووین و له‌و ده‌شت و کێسو و رووبارانه‌ رۆژمان راده‌بوارد. که‌ نه‌و چۆوه، من مامه‌وه. ئیتر له‌گه‌ڵ کوره‌کانی مام مه‌عرووفی پۆلیس، یاریم ده‌کرد: مه‌جید و حمید، دراوسێشمان بوون.

پێش ده‌ستپێکردنی سالی خوتندنی ۱۹۳۸/۱۹۳۹، که‌ من هه‌ر له‌ پۆلی سێیه‌م مابوومه‌وه و پار (ساقط) بووبوم. جا باوکم و مام مه‌عرووف به‌هێستره‌کانی خۆیان من و مه‌جیدی هاوڕێم، هه‌ریه‌که‌مان له‌ پشت باوکییه‌وه‌ سواری بووبووین و ئێمه‌یان برده‌ گوندی (ئه‌شکه‌فت سه‌قا) چونکه‌ له‌سه‌ر جاده‌ی ترومبیل بوو له‌ نێوان هه‌ولێر و کۆیه. نه‌و شه‌وه‌ له‌ مالی ئاغای گوند که‌ په‌حمه‌تی (مامه‌ند ئاغا) بوو، مایه‌وه. یه‌که‌م جاریشم بوو له‌ دیوه‌خانی ئاغایان دانیشم. بۆ نانی (عیشا) جه‌ماعه‌تێکی زۆر له‌ دیوه‌خان، میوانی هه‌بوون، پێکه‌وه‌ له‌ ناو چه‌ند سینییه‌ک نان خورا. هه‌ر چوار پێنج که‌س له‌ دهوره‌ی سینییه‌ک کۆ بووبه‌وه، یلاوساوار به‌گۆشتیان خوارد. ئینجا چای سه‌ماوه‌ر، یه‌کتیک هه‌ر له‌ ناو دیوه‌خانه‌ بوو، له‌ لای دهرگای دیوه‌خان، چای تێ ده‌کرد و یه‌کتیکیش به‌سینی دابه‌شی سه‌ر میوانه‌کانی ده‌کرد. دوا‌ی قسه‌ و باسی راو کرا و باسی بیستان و شتی تر تایبه‌ت به‌ژیانی خۆیان کرا... و ئینجا یه‌کتیک جه‌کایه‌تێکی ده‌گتیرایه‌وه‌ باسی (میرزا محمه‌د یا نه‌حمه‌د)ی ده‌کرد و ناوی خدری زینه‌دی ده‌هینا... تا خه‌ومان لێ که‌وت و چه‌ند که‌سانیک مانه‌وه‌ و من و مه‌جید و باوکمان له‌گه‌لیانا، له‌ دیوه‌خان نووستین.

بۆ به‌یانی، چاوه‌رمان کرد له‌سه‌ر جاده‌که‌، که‌ به‌شێکی نزیکه‌ کیلومه‌ترێک کاتی خۆی قیرتاو کرابوو، له‌گه‌ڵ منالانی (ئه‌شکه‌فت سه‌قا) راماین چۆن یارییان ده‌کرد... ئینجا له‌ دهوره‌وه، له‌ هه‌ولێره‌وه‌ قه‌ماریه‌ک هات و باوکم و چه‌ند که‌سێک ده‌ستیان به‌رز کرد و ترومبیله‌که‌ له‌ لامان راوه‌ستا. باوکم و مام مه‌عرووف له‌گه‌ڵ سایقه‌که‌ قسه‌یان کرد و نه‌ویش شوتنی بۆ کردینه‌وه‌ و به‌مجۆره‌ به‌ره‌و کۆیه‌ به‌رێ که‌وتینه‌وه‌.

من نه‌و ساله، له‌ مالی مامم مامه‌وه... له‌ پۆلی سێیه‌م ده‌وامم کرد. زۆر هه‌ستم به‌غوریه‌تی ده‌کرد نه‌گه‌رچی له‌گه‌ڵ مالی مامم زۆر ئینسیجلمان هه‌بوو... وه‌ک یه‌ک خێزان بووین.

به‌یانیان له‌گه‌ڵ بنیامین ده‌چومه‌ مه‌کته‌ب... له‌ کاتی پشودانی به‌ینی دوو دهرسان، ده‌چومه‌ لای بنیامین که‌ نه‌و له‌ ژووری پۆلی پێنجه‌م بوو، له‌ کۆشه‌که‌... هه‌ندێ قوتابی

له کاتی فورسه نه زه تيان ددهام و لږ نه ده گهړان له گهړل براده ره کانی خوږم یاری بکهم و راکهم... نه وان پالیان پیسوه ددهام له دواوه و بهریان ددهامه وه... من خوږم وهک مه لیکي غه ریب ده دیت له ناو قوتابییه کان. من چاکهت و پانتولم له بهر ده کرد و سیداره کم له سهر دهنه... بویه هندیکیان، له دواوه شه قازيله یه کیان له سیداره کم ددها و بهریان ددهایوه و رایان ده کرد خوږان له پشت نهم و نهو ده شاره وه! من هندی جار پیده کهنیم و هندی جار فرمیسکم له چاو ده هاتنه خوار، بده دست خوږم نه بوو.

له ماله وهش، ماموژنم زور پستی ده کردم و داوای لږ ده کردم درس به کچه گه وره کوی (پروم) بدهمه وه، که له پولی یه کم نهو ساله قهید کرابوو له گهړل کچی حه مه صالح شکاک (سه بیسه) پتیکه وه ده چونه قوتابخانه. مالی حه مه صالحیش هه له هه مان جهوش بوون، له مالی کاک تهمه ر.

ژنه کوی محمده صالح شکاک، سافیه خان، له په مزانې نهو ساله، هه موو نیواران پیش به ربانگ پاره ی ددهام و داوای لږم ده کرد له بازار، فرنیک هه بوو نانی بهړن و به کونجی جوانی ده کرد... ستی چوار نه ستورکم له وانه بډ ده کړی و ده مه یتاوه. نه وان کورپان نه بوو.

زور شهوان وا ده بوو کاک تهمه ر دوستیکي هونه رهنه ندی ده بوو میوان وهک: مه مه دی ستی لږ و مام (برایم) ی شمشالژن و یه کتیکي تر خهیرانبیژ بوو، ناوه که یم له بیر نه ماوه. جا نهو شوه که یه کتیکان ده هات، له دهره ی ناگردانیک کڅ ده بوینه وه، له قوژنیکي هدیوانه گه وره که، نزیکي عه مباری گهنم و جو... داده نیشتین و مه مه ند لږ خوار، هه مبانه کوی دهره هیتا و فووی تی ده کرد به لولو یه کی قامیشی چوار پینج نینجی که په ستبوویه ناو کونیکي سهره وهی هه مبانه که و به قیر و شتی تر دهره ی کونه کوی گرتبوو تا هه وای لږ نه ییته دهره وه. له خواره وهش، له کونیکي دیکي هه مبانه که، زورناییکي تی په ستبوو و به هه مان شت دهره ی زورنا و کونه کوی چاک قنایم کردبوو. جا که هه مبانه که پر هه واهه ده بوو، له زورناکه وه، له خواره وه، ده هاته دهره وه و مام (مه مه د) یش به په نجه رهنه گینه کانی زورنای بولی ددهاین. جا نهو مه مه نده (یا مه مه د) خه لکی کوردستانی تورکیا بوو... گوزانی و لاوکی زور خوږی کوردی و تورکی نهو زه مانی بولی ددهاین: یه کتیک له بهسته تورکییه کانی که زورم پښ خوش بوو، تیایدا نهو چهند رسته یه م له بیر ماون:

یوږی یارم یوږی      نهمهر یارم یوږی  
شمیدی کیچن بورداد      گوزم یارم یوږی

نه گهر مام برایی شمشالژنیش بهاتبایه... نهو هس شمشالژنیکي زور نایاب و ناوازی به سوزی لښ دده... له لاوک و حه یران و بهیت و په سته ی فولکلوری. بهو شتیه زستانه که مان رابوارد، له گهل حه یرانه کانی نهو کابرایه، که نهویش جووتیاری مالی کاک تهمهر بوو... ههروه ها له ژیر ژيله موی ناگردانه که دا به پروو، په تاته و هیلکه و نه گهر وهرزی خوی یوویه (دومبلان) یان داده نا و ده برژاند و له گهل برتشکه و شتی تر دهمانخواردن... گوټز و میتز و قه سیش، له ولا بههستی... کاک تهمهر که نجیکی جوان و بهزهوق بوو. هه له گهل بهزمی ناواز و لاوک و حه یران و گوتینده برادر ده بوو. هه له و سالانه ی نیمه کرتچی بووین، ژنی هیتا. ناوی (هه بیته) ی کچی مه لا نه جمده بوو، خوشکی به پرتز به عیدی مه لا نه جمده ی رۆشنبیر و هونه رۆست و قوتابی زیره کی برادره مان. کاک تهمهر و براکه شی (غه فوور) و هه ردوو خوشکه کانی (گولن و فاتم) نه چوو یوونه مه کتبه و نه خوتنده وار یوون. کاک تهمهر دوو کورې بوو: ستار و جه بار و بهلام به داخه وه، له په نجاکانا، کوژا... یا هه بیته، پرووی سپی بڼ، وهک پیوا، شوتی کاک تهمهری گرتوه و کتلکه و زهویوزار و بستان و فه لاهه تیه که ی زور چاک به پرتوه ده برد تا کوره کانی هه راش بوون.

(تتیبینی: کاتی له سالی (۱۹۵۰) مالمان گوازه توه بز که رکوک وه دهستم دابهوه نووسینی چیرژکی کورت به عه ره یی و بوم بلاو ده کرایه وه. نهوه بوو، چیرژکی - یا رووداوی - کوشتنی کاک تهمهری په جمده تی، چونیان بز گیترا مه وه، بهو شکله له رۆژنامه ی (العالم العربي) م بلاو کرده وه که له رۆژی ۱۹۵۲/۱۰/۲ ده رجوو... باسی (زرتیار) و ناوچه که م زور جولن وه سف کرده وه و شاخی باواچی و گوله ناوکه و... ټینجا باسی رووداوه که... جا نازانم راست بوو نهوه ی من ناگاداری کرام و نووسیم؟ یان به جوړیکی دیکه بوو! بهلام چیرژکه که، رنکوینک بوو).

نهو ساله یوومه پولي چوار، که سالی ۱۹۳۹/۱۹۴۰ بوو. مالیشمان گوازه توه حه وشیکي ته نیشتم مالی تهمهر له سهر جاده که. ته نها حه وشیکي درتژ و دوو ژوور لهو سهری هه ورازه وه، که پشتی دوو ژووره که، باخچه ی (مام وهیسی) بوو. سه وزه ی لښ ده چاند. دواتر له شوتی باخچه که، قوتابخانه ی ناوه ند (متوسطه) ی کویه ی لښ دروست کړا.

له و هاوینه، داپیرم له دایکمهوه ناوی (ستتو) بوو له مووسلهوه هات بۆ سهردانغان. چونکه دنیا گرانی بوو و جیهان بهرهو شهړکی گهوره و ههلدیر دهوژی... هیتهلر، موستهشاری نهلمانیا و سهړوکی (حیزی نازی) هیرشی له ههموو نهووپا دهکرد و ملیونهها گهنجی نهلمانیای خستهووه ژیر چهک و ههر خهړیکی چاکتر کردنی فرهکه جهنگییهکان و بهرهمهیتانی جوړهها دهباوه و توپ و... تاد بوو.

جا له مانگی نهیلوول داپیرم دایکم و باوکی نیقناع کردن که من و فیلیپی برام، که تهمهنبی خدمت سال که میثک زیاتر بوو، له کهل خوی بمانباته مووسل. نهوان گوزهرانیان چاکتر بوو. باپیرم نهججاری (دارتاشی) دهکرد له (عین زاله) له کومپانیای نهوتی نهوئ. نهوه بوو ههموو لایهک رازی بوون و من و فیلیپیش زور خهنی بووین. بهنیسهت من، دهمزانی له مووسل دهبنی بههرههیی بخوینم... نهگهرچیش له کویهش ههر زور دهرسهکانی عهرههیی بوون! بهلام من هوشم له لای پلکهکانم بوو. دهمزانی منیان خوش دهوئ و مسوگر کهیفخوشم دهکن، فیلیپ تی نهدهگهیشیت. وای دهزانی، چون دهچیتسه میوانداری له کهل دایکما، جارویار، بۆ ماله دوستان و جیرانان، سهعاتی، دووان و دهگهرینهوه مالهوه... فیلیپ وای لیک دابوهوه! کهیفیشی دههات چونکه نهیزانی بهترومبیل دهوئین. سوازبوونی ترومبیلش لای ههموو منالیکی کوئی، شتیکی خوش بوو. ههموو ههزمان دهکرد سواری ترومبیل بین و برۆین... دوور برۆین!

ههر بۆ نمونه: مهجیدی حاجی کاکهمین، ناشی ناگری هینابووه کوئه و خانوویکی دانابوو، لهسهو شهقامهکهی خوار قشله... بهرامبهر قهبرستانهکهی تهلانکهی لای راستی قشله. نهام ناشه بهنوت ئیشی دهکرد. بویه مانگی چهند جارئ، بهلوری نهوتی دهکری له ههلیر یا کهرکووک بۆی دههات بهتهنهکه. ههر جازهی لهوانهیه سهده تهنهکه یا زیاتری بۆ دههات. زور جارن لورییهکه بهشهو دهگهیشته کوئه! جا ههر منال و گهنجی نهو گهرهکه بوون و دههاتن نهو تهنهکانهیان دههینا خوارهوه بهبهلاش. سایقی لورییهکه و کاک مهجیدی خاوهن ناش دهیانگوت: "یالله مندالینه! نهوی تهنهکان بهیتیه خوار سواری لوری دهبن تا گهرراج. نهوی نهینیه خوار، سواری ناکهمین. بهم جوړه ههر بهچاو چوقاندنیک، تهنهکهکان دههاتنه خوار. ئینجا شوفیر دهیگوت: یالله مندال سواری بن. کاکه دهبووه ههرایهک و هدیت و هاوارچک، مهپرسه! ههموو بهسهر لوری دهکوتین و گوتمان لهوه نهبوو ههموو پت و قوندهره و جلکهکانیشمان دهوون بهنوت. گزنگ نهوه بوو سواری لوری بین. دهچوینه گهرراج و له ریگا تا نهوئ گوزانی و چهپله لیندان بوو.























دابه‌زی و شوتنی دوو نه‌فهری هه‌یه بۆ کۆیه! مه‌پرسه چهند خه‌نی بووین. یه‌کسه‌ر هه‌لساین و سوپاسی موختارمان کرد و دو‌عا‌خوازیمان له‌ خۆی و خه‌زانی کرد و ترومبیله‌که‌ هات و ئیمه‌ له‌ سه‌وزی پشته‌وه‌ سوار بووین. ترومبیله‌که‌ ته‌نته‌، واتا چادری هه‌بوو... واتا (سقفی) ناسن و ته‌نه‌که‌ نه‌بوو، چادریکی سپی وه‌ک سه‌قفی بۆ ده‌کرا... ئه‌مه‌ بۆ هاوینان فینک بوو.

ولاغه‌کان و که‌لوپه‌له‌که‌مان پێگای خۆیان گرتبوو، پێشتر به‌پێی که‌وتبوون. که‌ ئیمه‌ به‌ترومبیل رۆشیتین، له‌ پاش ماوه‌یه‌ک بینیمان و سه‌لامان لێیان کرد و زانیان که‌وا ئیمه‌ به‌ترومبیل رۆشیتین.

گه‌یشته‌ینه‌ کۆیه‌ و له‌ مامی مامم دابه‌زین و سه‌ماوه‌ریان بۆ لێنان و چا و نان و په‌نیرمان خوارد و مناله‌کانی مامم و مامۆزێم زۆر به‌گه‌رمی و خوشی باوه‌شیان بۆ کردینه‌وه‌. دوا‌ی یه‌ک دوو سه‌عات پێش رۆژ ناوابوون، من و بنیامین و په‌جه‌ب، به‌ره‌و پێلی کاروانه‌که‌مان چووین به‌پێیان، تا گه‌یشته‌ینه‌ سێتاقه‌که‌ی نزیک تو‌زوا که‌ له‌سه‌ر پێگای نیتوان کۆیه‌ و هه‌ولێر بوو، به‌رامبه‌ر گوندی هه‌رمۆته‌، له‌ دووره‌وه‌، له‌به‌ر سێبه‌ری سێتاقه‌که‌ دانیشیتین و بنیامین و په‌جه‌ب جگه‌ره‌یان دروست ده‌کرد له‌ کاغه‌زی ده‌فته‌ری (بافه‌ره‌) که‌ تایبه‌ت بوو بۆ پێچانی تووتن له‌ ناویا بۆ دروستکردنی جگه‌ره‌. ئێنجا جگه‌ره‌که‌یان ده‌کیشا و قسه‌ و گالته‌ و فشه‌مان ده‌کرد، زیاتر له‌ سه‌عاتێک چاوه‌رێمان کرد، تا کاروانه‌کان گه‌یشته‌ و به‌ردمانه‌ ماله‌وه‌. ماله‌شمان ئه‌مجاره‌ له‌ مامی ته‌مه‌ر نه‌بوو. خانووێکی تازه‌ دروست کرابوو، له‌ ته‌نیشته‌ مامی ته‌مه‌ر، له‌سه‌ر جاده‌... جاده‌که‌ ده‌چیت بۆ هه‌مامۆک. خاوه‌نه‌که‌ی ناوی (وا‌یزانم) مه‌مه‌د مه‌روان بوو، شوفێر بوو، خانوه‌که‌ی دوو ژوور بوو له‌ سه‌ره‌وه‌ی هه‌وشه‌که‌... یه‌کێکیان ئیمه‌ به‌کریتمان گرتبوو، ئه‌وێتر مامی خاوه‌ن هه‌وشه‌که‌ی تێدا بوو. هاوینه‌که‌ له‌وێ مایه‌نه‌وه‌. به‌لام که‌ قوتا‌بخانه‌ ده‌ستی پێ کرده‌وه‌، له‌ مانگی تشرینی یه‌که‌م له‌ سالی دیراسی ۱۹۴۰/۱۹۴۱ بوو، ئیمه‌ له‌ مامی مامم خانووێکی ترمان گرتبوو له‌ خواره‌وه‌ی مزگه‌وته‌که‌ی مامی مه‌لا عه‌بدوللا باوکی مه‌لا عیسا‌م (حسام الدین)، که‌ له‌ ژێر تاقه‌که‌ی (حاجی عه‌ولا به‌گیان پێی ده‌گوت) و له‌وه‌ر تاقه‌که‌ ده‌چوو به‌ ده‌ره‌وه‌، بۆ لای راست، ده‌رگایه‌کی گه‌وره‌ی (دوو ده‌ری) و ئه‌ویش له‌سه‌ر شێوه‌ی تاق بوو. گوازقانه‌وه‌ ئه‌و خانوه‌. جا مامی ئیمه‌ له‌ ژوورێکی به‌قادرمه‌ به‌سه‌ر ده‌که‌وتین به‌لای راستی هه‌وشه‌که‌ بوو. ته‌نها هه‌یوانێک و ژوورێک نسیبی (نصیبی) ئیمه‌ بوو.

مالي مام له خواره وه، به لای دهسته چه پی ده رگای سهره کی واتا (مدخل) بوو، دوو ژوور و هدیوانتیکیان حجز کرد. هر له ویش، به لای راستی هیوانه که یان، ژووریکي گه وره ی تر هه بوو... به لام نهمه شونې مریشک و نازل به خیتوکردن بوو، وهک (تویله - اسطبل) بوو، که ناو ده سخانه ش هر له و تویله یه دا بوو. له ناو ده راستی حه وشی، حه وژیکي خړی بچووک هه بوو، بۆری ناوی سهره کی له وئ بوو، له ناو ده ندی حه وزه که.

تیبینی:

نهم خانوه، له سالی ۱۹۵۷ که من بوومه ماموستا له کویه و مالمان گه رایوه کویه - له که رکوکوه وه - له و خانوه دا مالي سه عدی ناغا کرپیویان و له ویدا نیشته جی بوون. رۆژتیکیان کاک سه لاح سه عدی ناغا، که نه ویش له سالی ۱۹۵۹ دوی شۆرش ۱۴ ی ته مموزی، هر له به شی نینگلیزی، له (دار المعلمین العالیة) ده رجوو و بووه ماموستای زمانی نینگلیزی و له کویه ش ته عین بوو، جا رۆژتیک بۆ نانی نیوه رۆ، منی ده عوه ت کرد و چوومه مالیان، له گهل باوکی به ریتی، که مرقییکي زۆر سه خی و دل گه وره و به لوتف بوو و زۆر شاد بووم به دیتنی و نیوه رویه کی (چه ورممان) پیکه وه خوارد. هه زار هه زار په حمه تی خویان لی بی هه ردووک، چونکه سه عدی ناغاش و کاک سه لاحیش به داخه وه زوو وه فاتی کرد و جوانه مهرگ بوو. گه لیکم سوو بۆوه. چونکه که پیکه وه بووین له قوتابخانه، زۆر یه کترمان خوش ده ویت. نهم باسه دواپی زیاتر فراوانتر باسی ده که م.

وهک له پیشتر باسم کرد، من که له مووسل نیمتیحانی سه ری سالم دا، له یهک وانه (اکمال) بووم که نه ویش میژوو (تاریخ) بوو. قهت له سه ری ساله وه، من هیچ تینه ده گه ییشتم به عه ره بی، ماموستا چی ده گوت... چی شه رح ده کرد... قهت لیبی حالی نه بووم. جا که هاتمه وه قوتابخانه نازیه که ی خۆم... قوتابخانه ی دووه می سه ره تایی (کۆسنجاق) سه یرم کرد ماموستا زه کی نه حمه د هه ناری، به رتیه به ره. نه و سالی که چوومه مووسل، له پۆلی (۳ سئ) وه، هاشم نه فه ندی ناوتیک مودیر بوو. دیاره کاتی که من له پۆلی چوارم، له مووسل، ده مخوتند، ماموستا زه کی گرابوو به مودیر. ماموستا زه کی، یه که م رۆژ که ده وامم کرد، ماموستایه کی نارد له گه لما، بۆ ژووریک و پتی گوت: «ماموستا دنجا، ده تو برۆ نیمتیحانی که.» نه و ماموستایه ش نوئ بوو. که چوومه مووسل، نه و نه فه ندیه ماموستامان نه بوو. به لام دیار بوو زۆر (عاطفی) بوو... یه کسه ر منی خوش ویت... چه ندین پرسیاری لی کردم هیچم نه زانی. نه وه ی راستی بی، نه گه ر

















بدۆزیباوه... ئیتر نانی دهکهوته پۆنهوه! لهگهڵیانا لهسهر مهبلهغیک پاره (بهرتیل) پتیک دهکهوت و بهرهلای دهکردن. سالتی پێ چوو، ئهسکهندهر پارهپتیکى باشی پاشهکهوت کرد. ئینجا ههستا خۆی (فنیس) کرد... واتا دهرجوو له خزمهتی پۆلیسیایهتی. وهکالهتی (مهشرووبات) فرۆشتنی وهگرت و دوکانپتیکى کردهوه له پشت قوتابخانهی یهکهمی سهرهتایی، لهو کۆلانهی که بۆ گهرهکی جوولهکان دهچوو. دوکانهکه... کونپیک بوو، بهکونه ئهشکهوتپیک دهچوو... تاریک و بچووک. پیتستر (خومخانه) بوو - مولکی جوولهکان بوو - لهوئ جل و کراسی خامیان له (خم) دهدا که رهنگپتیکى شینی تۆخ، یاخود (نیلی) تۆخ دهبوون و زۆریه ئه کرمانج له دپهاتهکان ئه و جۆره کراسانهیان له بهر بوو... ههزان بوو. دنیا گرانی بوو. جا لهو کونه... (که گوتمان دوکانه)، ئهسکهندهر عارهق و شهراپی دهفرۆشت و ههندێ موشتهری، ههه لهوئ دهیانخواردوه و دهپۆشتنهوه.

بههاریک ئهسکهندهر و خیزانهکهی ههموو ماله پۆلیسه ئاسوورییهکان که له کۆیه مابوون، دهعههقانی کرد بۆ دیری (مهپینه قه دیشه) که لهسهر تهلانپیکه بهرامبهر دیتی تۆزاهه... وتی لهوئ دوو بهرخان دهکهمه خیر. ئهوه بوو بهیانپیکه ههموو مالهکان و منالهکانیان، بهپێ کهوتن، بهپیتیان... بهرهو تۆزاهه پتیکای ترومبیل نهبوو. بهپتیکایهکی بهینی دامپنی چپای باواجی و گردپیکى تر که پتیکای کاروان و کهه و ولاغ بوو، وهک عهسکهه، یهک له دواى یهک، چونکه پتیکاکه تهسک بوو... ئهگهر لاتبدابایه، ئهوا پێ بوو له درک و بهرد و چال...

گهیشینه دیرهکه و پیتستر ئهسکهندهر دوو بهرخى ناردبوو لهگهڵ قهسایپیک... بهرخهکان سههرپان بهنیهتی قوریان و خیر بۆ ئه و پیاوچاکه، بۆ ئهوهی ژنهکهی منالپیکى دیکه ی بپێ! له ناو دیرهکه، شهمع و مۆم پتیکرا و دایکی هورمز بهسهر دیوارپتیکى (نیاز) بهسهر کهوت و لهسهر دیوارهکه چهند مۆمپیکى چهسپاند و داگیرساند. ههموو ژنهکان دوعایان کرد و نوپیان کرد بهشکم خودای گهوره، بۆ خاتری ئه و پیاوچاکه، منالپیکى تر بداته (چیلپ): ئهمه ناوی دایکی هورمز بوو، پاش زیارهتهکه هاتینه دهروه و چوینه خوارهوه بۆ ناو رهزهکه... ئیتر لهوئ مههههه لهسهر ناگر دانرا و چپشت لیتان دهستی پێ کرد. ئیمه منال و ههزهکاریش: کوپ و کچهکان بلارهههه لێ کرد له ناو رهزهکه و بۆ سههر رووبارهکه... ئیتر جۆرهها یارمان دهکرد تا نیوهپۆ، کاتێ خواردن ناماده بوو، که سوکارمان بانگیان کردین و چوینه لایان... سفره لهسهر گیا و ژیر درهختهکان دانرا بوو... ههموو مان دهورهههه لێ دا و ساوار بهگۆشت بهرخپیکى خوشمان خوارد.





دەرگای دیری مهربینه قه‌دیشه کۆنه‌که

(مه‌لیک غازى) بوو، قه‌ت له بیرم ناچى.  
 رۆژتیکى چوارشه‌مه‌ بوو (5ى نیسانی سالى  
 ۱۹۳۹)، ئیمه به‌خاوو‌خیزانه‌وه - مالى  
 ئیمه و مالى مامم و مالى گه‌ورییل - له  
 به‌یانیه‌یه‌که‌یه‌وه چووبوینه سه‌یران، بۆ  
 (زریبار) - کیتلگه‌که‌ی مالى کاک ته‌مه‌ری  
 خاوه‌ن حه‌وشه‌که‌مان. له‌وێ به‌درتژیایی نه‌و  
 رۆژه به‌هار و هه‌تاو و خۆشه، زۆر خۆشمان  
 رابوارد... هه‌ر خواردن و چای سه‌ماوه‌ر و  
 گه‌پان به‌ناو نه‌و ته‌لان و جۆگه و ناو گیا و  
 گولی نیسانی په‌نگین بوو...

ئێواره ده‌گه‌پاينه‌وه له سه‌یران و که‌گه‌یشتینه نزیک ماله‌وه، مالى (ته‌مه‌ر) که‌یه‌که‌م  
 خانوو بوو که‌ ده‌چوینه ناو شار، که‌ له (قوله‌تین)ی نیزامان په‌ت بووین، باوکم له  
 قشله‌وه ده‌هاته خوار، به‌و رتگایه‌ی لا ته‌نیشتی، که‌ به‌ره‌و (قوله‌تینی نیزامان) شۆپ  
 ده‌بۆوه، هه‌ر به‌ته‌نها بوو، له‌ دووره‌وه په‌نجه‌ی له‌سه‌ر لیوه‌کانی دانا و ئاماژه‌ی نه‌وه‌ی بۆ  
 کردین، که‌ وسکت بین و به‌بێ ده‌نگی و به‌ی هه‌را و هۆریا بجینه مال و هێمنی بیاریزین!  
 ئیمه‌ی منال - من ته‌مه‌نم ۱۱ سالان ده‌بوو - نه‌مانزانی باسی چی ده‌کات، نه‌وه‌ل جار!  
 به‌لام که‌ له‌ نزیک دایکه‌که‌مان بۆوه... به‌هه‌موو ژنه‌کانی گوت: خه‌به‌رمان بۆ هات  
 مه‌لیکیان کوشتوه! مه‌لیک غازى، ده‌لێن ئینگلیزه‌کان کوشتیان - بۆنه‌ مال و دەرگای  
 پتیه‌وه‌دن و سکوت بن. به‌خۆی گه‌پاوه‌ قشله‌... سه‌یری به‌یداغی سه‌ریانی قشله‌مان  
 کرد، عه‌له‌مه‌که‌یان هێنابووه‌ خواره‌وه‌ی تا نیوه‌ی عه‌مووده‌که‌! له‌ ناوه‌پاستی عه‌مووده‌که‌  
 به‌سترا بوو. ئه‌مه‌ ئاماژه‌ بوو بۆ مردنی گه‌وره‌پیاوانی حکومه‌ت.

دواى یەک دوو رۆژ، رۆژنامه و هه‌ندێ وێنه‌ی ترومبیلی مه‌لیک و مه‌راسیمی ناشتنی  
 و له‌گه‌ڵ هه‌ندێ وێنه‌ی کورپه‌ ئاقانه‌که‌ی (مه‌لیک فه‌یسه‌لی دووهم) که‌ هێشتا زۆر منال  
 بوو... بلاوکراوه‌ و گه‌یشتنه‌ کۆیه‌... خه‌ڵک و ئیمه‌ی قوتابیش سوومان بۆوه و من زۆر  
 زیاتر ته‌نسیری لێ کردم و به‌دقیقه‌ت سه‌یری وێنه‌کانی منالیه‌ی فه‌یسه‌لم ده‌کرد - چۆن  
 سواری ترومبیلیکی منالانه‌ بووه و پتیه‌که‌نێ... وێنه‌یه‌کی تری له‌گه‌ڵ (خالى) (وصی -  
 عبدالله) بوو... له‌ (اشاعات)ی خه‌ڵک و له‌ هه‌ندێ سه‌رچاوه‌ی (په‌سمی) به‌نه‌یتنی و









«دواوه» داده‌نیشن. قوتابی (جهوه‌هر خدر) هاته پیش و ناوی خۆی نووسی و (تطوع) ی کرد. پاش چەند پوژۆی، دواي ئەوهی، چەند قوتابییه‌کی دیکەش وایانم، له لای ئیمه و له قوتابخانه‌ی (اولی) خۆیان به‌خت کردبوو بۆ پاراستنی (وطن!!)، قوتابیانی هەردوو قوتابخانه‌کان و زۆر له خەلکی شار، پوژۆیک پێمان راگەیاندران که به‌جین بۆ به‌ریکردنێان.

ئەوه بوو هەموو خەلکەکە له‌مبەر و ئەوبەری جاده‌ی به‌رده‌رکی سه‌را واتا نزیک (سه‌رشووران)، که ئەمه بوو تاکه جاده‌ی سه‌ره‌کی ناو شار و خۆلێش بوو، قیرتاو نه‌کرا بوو. له‌وێ راوه‌ستاین... قوتابییه‌کان هەموو به‌جلی (که‌شافه) و له‌دواوه‌مان پیاو و ژن وه‌ستابوون... دواي که‌مێک قایمقام و مه‌لای گه‌وره و پیاو ماقوول و مه‌زه‌ف له‌ سه‌را ده‌رچوون ئەو قوتابیانه‌ش که بووبوونه (متطوع) بۆ دیفاعکردن له‌ عیراق، له‌گه‌ڵیان بوون. له‌وسه‌ری ئەو هه‌شاماته وه‌ستان و مه‌لای گه‌وره و قایمقام هه‌ریه‌که و له‌ وتاریاندا، ئەو (متطوع)انه‌یان به‌ (قاره‌مان) له‌ قه‌ڵه‌م دا و ستایشیان ده‌کردن و که ئەگه‌ر له‌ شه‌پیشدا کوژران، ئەوه (شه‌هید) ده‌بن له‌ ئاسمانا، له‌ لای خودا. ئیتر سواری سه‌یاره‌کان بوون و به‌ (هه‌له‌له‌) ی ژنان و بژی بژی، به‌ پێ کران!

مامۆستا کاغان، کاتێ له‌ مووسڵ گه‌رامه‌وه و له‌ قوتابخانه‌که‌ی خۆم (مدرسه‌ کویسنجق الثانیة) و له‌ هه‌وشی مالی هه‌مه‌شین، سالی دیراسی ۱۹۴۰/۱۹۴۱ ده‌وامم کرد، ئەوانه‌ن که ناویانم له‌ بیر ماوه:

- ۱- مامۆستا زه‌کی ئەحمەد هه‌ناری - به‌ریته‌به‌ر.
- ۲- مامۆستا دنجا یه‌لدا - عه‌ره‌بی.
- ۳- مامۆستا شه‌فیق سابیر - وه‌رزش و سروود.
- ۴- مامۆستا مسته‌فا بامه‌رێ - خەلکی ده‌قەری بادینان بوو - ده‌رسی حیساب و هه‌نده‌سه‌ی پێ ده‌گوتین.
- ۵- مامۆستا سه‌ید ئەحمەد وه‌لی - نینگلیزی.
- ۶- مامۆستا شوعه‌ مه‌خلووف...
- ۷- مامۆستا توفیق ناویک، که‌مێک ده‌شه‌لی.
- ۸- مامۆستا هاشم سدیق - ماوه‌یه‌ک به‌ریته‌به‌ر بوو.
- ۹- مامۆستا به‌کر ناغا (وابزانم به‌کر سدیق) بوو.
- ۱۰.

فەرەشمان، فەرەجوللا بوو.

قوتابییەکان، هەندیکیان کە ناویانم لە بیرە، لە پۆلی پێنجەم، ئەوانە بوون:

۱- یوخەننا گۆرتل - لە تەنیشتم دادەنیشتم، لە پێشەوهی ریزی یەكەمی بەرامبەر دەرگا

- چاوی کەمیک (کز) بوون.

۲- جەوهەر خدر هیرانی.

۳- جەمال سەییەد ئەحمەد بەرزنجی.

۴- رەجەب عەبدوللا.

۵- مەجید مەعرووف.

۶- عومەر حەمەدەمین (یان حەمەشین).

۷- مەحمود زیاد ناغا.

۸- ..... شیخ محی الدین.

۹- کەریم مستەفا ناغا (شارەزا).

۱۰- عەبدە حاجی کەریم.

۱۱- سەمەد محی الدین.

-۱۲

لە بیرەوهرییەکانم ئەو سالا: مامۆستا (مستەفا) کە بادینی بوو، دەرسی (حیساب و هەندەسە) ی پێ دەگوتین - واجییی دەداین... چەند پرسیارێک کە بۆ سەبەینێ (حل) یان بکەین. جا بۆ سەبەینێ هەرچی حەلی نەکردیان، چوار داری توندی لە دەستی دەداین. من و یوخەننا گۆربلی خزم و هاوڕێم، کە لە پێشەوه دادەنیشتم هەموو پۆژی، کە دەرسی حیسابمان هەبوایە، یەک و چوار دارمان دەخوارد؛ چونکە هەردوو کمان (زفت) بووین. قەت پۆژی یەک پرسیارمان لە مالهۆە حەل نەکرد و هیچمان لە دەرسە کە نەدەزانی و تێ نەدەگەییشتین. مامۆستاکەش، بەرەحمەت بێ، پۆژی لە خۆی نەپرسی، یا لە ئێمە ی نەپرسی، بەزمانیکی خۆش و بێت: ئەری وەرن، کویم، ئێو بۆچی نازانن؟ بۆچی پرسیارەکان وەلام نادەنەوه؟ دەبوایە تیمان بگەیهنیت، رێگامان نیشان بدات، چۆن ئەو پرسیارانە ی لە کتێبە کەدا بوون حەلیان بکەین. ئەوەندە بوو، چوار دارە کە ی لێ دەداین بەهەموو هێزی خۆیەوه - کاپرایەکی چا و خێل و کورتیلە و رەش ئەسمەر بوو، سەرێکی خڕیلە ی گچکە ی هەبوو - ئینجا دەچوو سەر سەبوورە کە و پرسیارەکانی یە کسەر دەنووسی



هيا نهوضاً للعلی الی الهدی خیرُ الملا  
کي تُرجعوا مجد الألی.....

سروده که ناوازيکی هیمن و ثیقاعیکی قورس و لهسه رځوی هه بوو.

«تیبینی: بهلام کاک (سهید نهوهر) لهو کاته ی ئهم بیره وهریانه م ده نووسمه وه (نه ورۆزی سالی ۲۰۰۲) داین، به رتیزی زۆر نه خوشه و له ناو جی له ماله وهیه... یهک دوو مانگ من و هاوړیم (حه مه عه لی شیخ نوری - کۆبی) چووینه مالیان و سهر دانی کمان کرد و موسه جيله که م برد له گه ل خو ما و له سهر جیگا که ی دانی شتم، له ته نیشتی، هه ندی گفتوگۆم له گه لیا تو مار کرد و، مه قامیکی بو گوتم و تو مارم کرد، له یه کییک له بهرنامه کانی خۆم، که له رادیوی دهنگی هه رتیمی کوردستان، هه فتانه پیتشکه شی ده که م، به شیک لهو گفتوگۆیه و مه قامه که و هه ندی ستایشی دینی دیکه ی که له (مه ولودان) گو تویه تی، له بهرنامه که م پیتشکه شم کرد.»

ئهو ساله... سالی ۱۹۴۰/۱۹۴۱ هیشتا هه ر له ته مه نی «مالتی» بووم و (شهیتانم پێ پینه که نی بو) ... ژنانی جیراغان و ئهوانه ی ده چووینه مالیان به میوانی له گه ل دایکم، زۆریان خوش ده ویستم. رۆژانی جهژنی دیانان (مه سیحیه کان) له گه ل باوکم و ماله کانی دیکه ی خزمه اغان وهک (یوخه ننا و هورمز) ئهوانیش باوکیان ده هات، ده چووینه جهژنه پیرۆزانه ی مه سیحیه کانی ناو شاری کۆیه، له گه ره کی دیانان - مال به مال ده چووین... جا ژنه کان کولیچه و نه گه ر جهژنی (هه لسانه وه ی مه سیح) بووايه هیلکه ی سه وز و سوور و رهنگا وره نگیان ده داینی... پاش سهر دانی چه ند مالییک، کیسه یه کی پر کولیچه و هیلکه مان کۆ ده کرده وه و هه ر ده مانخوارد له ریکا... له کۆلانا، له مال بو مال... رۆژی پاشتر ده چووینه هه رمۆته! باوکم و گه وريل و تو ماس... به نیه تی خواردنه وه ی (عاره ق) ده چوون. جا له هه ر مالییک، نیستی کانیکیان بو تی ده کردن و ده یان خواردنه وه وای لیده هات، پیتش گه رانه وه مان بو ماله وه، بو کۆیه، به عزتکیان سه رخوش ده بوون: به تایبه تی نه گه ر دنیا خوش بووايه و باران و قور نه بووايه، هه مو گه نج و عاره قخۆری هه رمۆته و میوانه کۆبییه کان، که ده هاتنه ماله کانی هه رمۆته به نیازی جهژنه پیرۆزه، روویان له باغه کانی زه یتوون و هه نار و هه نجیره کان ده کرد و له ژیر دره خته کان، کۆمه ل کۆمه ل داده نیشتن و ده ستیان ده کرد به خواردنه وه ی عاره قی (قاچاغ) ی هه رمۆته... ئینجا سه ریان گه رم ده بوو ده ستیان ده کرد به گۆرانی گوتن. له کۆرێکدا، له بیرمه خواجه سیوه... واتا شه ماشه سیوه ی گۆرانیبێژ، له گه ل مه ربێن و باوکی (خواجه نه بره هه)، داده نیشتن و



نەگەرچی قسەکانیشیان تێ نەدەگەیشتین، بەلام قەرەبالغییه که خوش بوو... عارەق خواردنەوێش لەو جۆرە بۆنانە سروشتی بوو... گۆرانی گوتنیش هەر دەبوو.

لە ماله دیانەکانی کۆیە، مالی خواجە نەبرەهە (خواجە ئیبراھیم) باوکی برادەرەنم، خوالێخۆشبووان (مەربین و ئیسحاق)، که ئەو کات قوتابی بوون، بەتایبەتی (مەربین) لەوانەیە هەر لە تەمەنی خۆم دەبوو، که چوومە قوتابخانەی خوارێ، لە پۆلی (شەش) بوو هاورێم. هەرۆها مالی (ئیتلیا سوور)ە و خێزانەکی زۆر زۆر من و فیلیپی برامی خوش دەویستن. هەندێ جار، نەک لە جەژنە، هەر بەمیوانی دەچوینە مالیان، که دوا خانو بوو لە گەرەکی دیانان... پشتمەوی چۆلایی بوو، لەوێ که یفم بەمام ئیتلیا دەهات که دەمبینی وا لە پۆخ چالێک دانیشتوو و هەردوو قاچەکانی شۆڕ کردوو تە ناو چالەکە و لە سەرەوێ چالەکە نامێتری سادە دیروستکردنی (جاجیم)ی دامەزراند بوو و دەمدیت چۆن جاجیم دروست دەکات لەو رسته داوێ پەنگاوپەنگەکی که هەر دیانەکان خۆیان، لە باخچەکان، دەیانپستن لە خوری. هەرۆها لە ماله دیانەکان، مالی سلێمانە (سێمانە) و مالی مام فەتووحی، که ئەویش کۆرەکی (نەندریا) برادەرەم بوو و لە قوتابخانە تا پۆلی پێنجەم هەر پێکەوێ بووین. دایکی مام فەتووحیش ناوی (تۆتە شەن) بوو. تۆتە: مانای (دایپەرە)یە، بەسریانێ. (مامانی) هەموومان بوو، ئێمە ماله ناسوورییهکان تا کۆچی دوایی کرد. لە دوای ئەو پوورە (وارێ)ی خەلکی هەرمۆتە، که بێتوێژن بوو، مێردی ئەمری خۆی کردبوو، ناوی یەلدا بوو. کۆرپێکی هەبوو ناوی (ئیسرائیل) بوو. جا ئەم (وارێ)یەش تا هاتینە هەولێریش، لە سالی ۱۹۶۰ بەولاهە دەهاتە لامان و چەند شەویەک لە مالمان دەمایەوێ و لەگەڵ دایکەم، که زۆری خوش دەویست، بەدرێژایی کاتی بێ نیشی دایکەم، لەگەڵیا داوەنیش و باس و خواسی کۆیەیان دەکرد.

تەنانەت هەر ئەو پلکە (وارێ)یە بوو، که لە دوای چوونی جەیشی عێراقی و داگیرکردنی کۆیە و هەلاتنی کۆییهکان لە سالی ۱۹۶۳ و ۱۹۶۴، هاتە مالمان و خەبەری کۆچی دوایی (خالە سێوێ)ی ئەمری بۆ هێنام!

هەر لەو سالانەدا لە دوای شەپی رەشید عالی گەیلانی، لە لایەن ئینگلیزەکانەوێ مەکتەبەیهک کراوێ بەناوی (دائرة العلاقات العامة) لە ژوورپێکی یانە فەرمانبەرەن. ئەو کاتەش (ئەسکەندەر زەیا) پۆلیسی ناسووری خانەنشین، باوکی هورمزی برادەرەم (متعهدی) یانەکە بوو. لەگەڵ هورمزی بەتەنیا دەچووم بۆ ئەو مەکتەبەیه گۆتم دەگرت لە پادیۆ و پۆژنامە و گۆڤاری پۆژنامە عەرەبییان بۆ دەهات و لەسەر مێزپێکیان داوەنان و

هه‌موو کەس بۆی هه‌بوو بچیت به (به‌لاش) دانیشی و جه‌ریده و گو‌فار بخو‌تینیته‌وه، له رادیۆش گو‌تمان ده‌گرت له گۆزانییه کوردییه‌کان که (محطه‌)ی به‌غدا بۆ ماوه‌ی چار‌تیه‌که سه‌عاتیک په‌خشی ده‌کرد له رادیۆی به‌شی کوردی، که تازه دامه‌زرا بوو. ژووره‌که‌ی عیلا‌قات، ده‌رگای نه‌ودیوی به‌رامبه‌ر مزگه‌وتی گه‌وره‌ بوو و نه‌و کاته کاک (که‌مال سادق) برای مامۆستا (تایه‌ر سادق) موه‌زه‌فی نه‌وی بوو. مانگی جار‌تیک گو‌فاری (ده‌نگی گیتی تازه) ده‌هات و ده‌مانکهری. هه‌روه‌ها گو‌فاری (الطالب - المختار من ریدرز دایجست، فتاه‌الرافدین...) و رۆژنامه‌ی (الوطن) و (الشعب) و نه‌وانیترمان ده‌کهرین.

له پێش هاوردن‌ی (ناشی ناگر) بۆ کۆبه‌ له لایه‌ن کاک مه‌جیدی حاجی کاکه‌مین، خه‌لک باراشیان له ناشه‌کانی ئاو له‌ ده‌کرد. هه‌ر له‌ حه‌مامۆکه‌وه تا ر‌ه‌زه‌کانی ئاشان و ته‌مه‌مان، نزیک‌ی (١٠ ده‌) ناشی ئاو زستان و هاوین، به‌ئای حه‌مامۆکه‌وه و ئای نه‌و پروبار‌ی که له‌ چیا‌ی با‌واجیدا ده‌هاته‌ خوار، ده‌گه‌ران و به‌شه‌و و به‌رۆژ!! که باراشمان ده‌بوو، به‌یانی، مه‌لا بانگدان، دایکم سه‌ماوه‌ری چای و خواردن و نانی حازر ده‌کرد و حه‌مال‌تیکمان تی ده‌گه‌یان، رۆژتیک پێشتر، جا ده‌هات و باراشه‌که‌ی له‌ گو‌تدر‌ت‌ه‌که‌ی بار ده‌کرد و ئیمه‌ش به‌دوای ده‌که‌وتین، هه‌ر به‌پێیان، تا ده‌گه‌ییشتینه‌ ناشه‌که. به‌زۆری له‌ ناشی (ساغه) که دۆستی باوکم بوو، باراشمان ده‌برده نه‌وی. شو‌تین‌تیک به‌رز بوو، دیارتر له‌سه‌ر هه‌موو ناوچه و پ‌تگای کاروانچی و کووره‌چییه‌کانیش، به‌به‌رده‌م ناشه‌که‌وه ر‌ه‌ت ده‌بوون. له‌ لای راستیشه‌وه، به‌رامبه‌ر ک‌ت‌ل‌گه‌ی (زرتیار) بوو... دیه‌ن‌تیک زۆر جوان و سیحراوی بوو. ته‌قه ته‌قی ناشه‌که‌م نه‌وه‌نده له‌ لا‌ خو‌ش بوو به‌هه‌موو مۆسیقای دنیام نه‌ده‌گو‌زییه‌وه، هه‌روه‌ها ده‌نگی نه‌و ئاوه‌ی له‌ ژێر ناشه‌که‌وه، وه‌ک تاق‌گه، دوا‌ی سو‌راندنی به‌رده‌ ناشه‌که، ده‌هاته‌ خو‌اره‌وه و خو‌ره‌ی ده‌نگ‌تیک به‌رز و مۆسیقای لی‌وه ده‌هات. نانی به‌یانی و نی‌وه‌رۆمان له‌وی ده‌خوارد تا عه‌س‌ری ئینجا باراشه‌که ده‌هارد و ده‌بووه ئارد و دیسان شو‌ر ده‌بوینه‌وه به‌ر‌ت‌گا دل‌پ‌ت‌نه‌که‌ی ئاشان و به‌ره‌و حه‌وزی به‌للوعه و ئینجا کۆلانه‌کان... تا ده‌گه‌ییشتنه‌وه ماله‌وه و وه‌ک نه‌وه‌ی له‌ سه‌یرانیکی خو‌شی ده‌هاتینه‌وه. کۆلانه‌کانی شار، به‌شه‌وان، به‌فانۆسی (لاله) پ‌ت ده‌کران. له‌سه‌ر هه‌ر کۆلانه‌تیک له‌و شو‌تانه‌ی دوو ر‌ت تیکه‌ل بو‌بوون و له‌ ژێر تاقه‌کان، لی‌ره و له‌وی فانۆس هه‌ل‌ده‌واسران. له‌ به‌له‌دیوه، ک‌ر‌ت‌کار‌تیک تایبه‌ت ته‌عین ده‌کرا بۆ ناگاداری کردنی ئه‌م فانۆسانه. له‌ پێش رۆژ ئا‌وابوون، ته‌نه‌که نه‌وت‌تیک و قاد‌رمه‌یه‌کی بچووک و ر‌احاتی و پارچه‌ په‌ر‌قه‌یه‌کی هه‌ل‌ده‌گرت و کۆلان به‌کۆلان، فانۆس به‌فانۆس به‌سه‌ری ده‌کردنه‌وه. فانۆسه‌که‌ی ده‌یتنا خوار، شو‌شه‌که‌ی به‌په‌ر‌قه‌یه‌که پاک

دهكردوه و نهوتی تی دهکرد و له شوینی خۆی هه‌لیده‌واسییه‌وه و پیتی دهکرد. که شهو داده‌هات‌ئو فانۆسه‌نه سوودی‌ان زۆر هه‌بوو بۆ پروونا‌ک‌کردنه‌وه‌ی کۆلان و گه‌ره‌که‌کان و بۆ هاتو‌چۆ‌که‌رانی شه‌وان، نه‌وانی له چاپخانه‌کان یا له میوانداری و له ماله‌ خ‌زمان ده‌هاتنه‌وه. هه‌روه‌ها بۆ پۆلیسه‌کانی که شه‌وانه، له هه‌ر گه‌ره‌ک‌یک دوو پۆلیس ده‌گه‌ران بۆ پاراستنی ژبان و مولکی خه‌لک و نه‌بادا دز و جه‌رده هه‌ولده‌ن خ‌راپه بکه‌ن و مالان بپه‌ن و شت بدزن... پیتی‌ان ده‌گوتن (ده‌وریه). جا پرووناکی کۆلانه‌کان گ‌رنگی هه‌بوو بۆ مه‌سه‌له‌ی په‌حه‌تی هاوولاتیان. من که به‌نیوه‌شه‌و جاروبار به‌خه‌به‌ر ده‌هاتم و گوتم له دهنگی پیتی‌ئو پۆلیسه‌نه ده‌بوو و له‌گه‌ل یه‌ک قسه‌ و باسیان ده‌کرد تا له مالم‌ان په‌ت ده‌بوون، هه‌ستم به‌جۆره هیت‌من و خامۆشی شار و سه‌لامه‌تی خه‌لک ده‌کرد... زۆر جار‌ان باوک‌م که نۆره‌ی ده‌هات و ده‌بووه (ده‌وریه) و له‌و گه‌ره‌که‌ی که نیسه‌ی لی بووین خه‌فه‌ر بووایه، به‌و نیوه‌شه‌وه، به‌هیتو‌اشی، خۆی و هاوپتی‌ه‌که‌شی ده‌هیت‌نا ماله‌وه و له ژووره‌که‌ی تر، چاپان لی ده‌نا و جگه‌ره‌یان ده‌کیشا و نیسه‌را‌حه‌تیکی کورتیان ده‌کرد و نیجا ده‌چوونه‌وه سه‌ر کاری خۆیان و له کۆلان‌ان ده‌سو‌رانه‌وه!

گه‌لیک شه‌وان، مندالانی نزیک فانۆسه‌کان، له ژیری‌انا کۆ ده‌بوونه‌وه و داده‌نیشت‌ن و گۆزانیان ده‌گوت یا نه‌کیکیان چپه‌زکیکی بۆ ده‌گه‌یره‌نه‌وه تا کاتی نووست‌ن، بلاوه‌یان لی ده‌کرد. جاری وا هه‌بوو ژووری نووست‌ن‌مان، په‌نجه‌ره‌یه‌کی له‌سه‌ر کۆلان ده‌بوو و به‌ته‌سادو‌فیش فانۆستیک له‌وبه‌ر دیواره‌که‌ی به‌رامبه‌ر ژووره‌که‌مان، فانۆستیکی لی هه‌لواس‌را بوو. که ده‌نووست‌ین و فانۆسی خۆمان ده‌کوژانه‌وه، تیشکی پرووناکی‌ئو فانۆسه‌ی (به‌له‌دی) له په‌نجه‌ره‌که‌وه ده‌هاته ژووره‌که‌مان و مه‌یله‌و پرووناکی ده‌کردوه... هه‌تا بلیتم‌ئو پرووناکییه‌ وای لی ده‌کردم به‌خۆشی و بی ترس، بنووم و خه‌ویکی خۆش بخه‌وم تا‌کو به‌یانی. نیجا به‌یانیان، هه‌ر هه‌مان‌ئو براده‌ره، ک‌ریکاره، به‌سه‌ر فانۆسه‌کاندا ده‌سو‌راوه و یه‌که یه‌که ده‌یکوژانه‌وه! هه‌ندێ جار، له شه‌وانی زستان و په‌شه‌با، زۆریه‌ی فانۆسه‌کانی که بای به‌هیز ده‌یگ‌رتنه‌وه، له خۆیانه‌وه ده‌کوژانه‌وه!

به‌زم و نا‌هه‌نگی بووک گواسته‌نه‌وه‌ش زۆر هه‌رایه‌کی خۆشی په‌یدا ده‌کرد. کابرایه‌ک به‌ک‌ری ده‌گیرا، ناوتنه‌یه‌کی گه‌وره‌ی له‌سه‌ر شکلی لاکیش (مستطیل) له‌سه‌ر پشتی داده‌نرا و‌ئو به‌هه‌ردوو ده‌ستان که بۆ لای پشته‌وه‌ی درێژ ده‌کردنه‌وه، ناوتنه‌که‌ی ده‌گرت و هیتدی هیتدی به‌ناو کۆلانه‌کاندا ده‌پۆشت و دوو که‌سیش له‌ولا و نه‌ملای بووک، قۆلیان ده‌گرت و له دوا‌ی کابرای ناوتنه‌ هه‌لگ‌ره‌که هه‌نگاویان ده‌نا و نیجا له دواوه‌یان نا‌ف‌ره‌ت و



ژن و منال بهه لهه له و هه لالا هه لالا و چه پلته ده ژيشتن و گوراني تايسته هه بوو ده يانگوت، وهک:

هاتينه وه و هاتينه وه بووکمان هينا و هاتينه وه

جا که ده گه يشته بهر ده رگای مالی زاوا، له سهربانی ده رگا، زاوا و برادر و خزمان و گوراني بيژنه دنگ خوش راده وهستان. که بووک نزیک ده بووه، قاپيکی پر له نوقل و چوکليت و هندی پاره ی خورده: ۱۰ فلس و عانه و ۲۰ فلسی و کهم وا ده بوو دره میان تيدا بی، فرتيان ده دایه دور، پشت بووک که تاکو منال خه ریکی کورک دهنه وی شه کورکه و پاره که بن و له گه ل بووک، قه ره په سته نه کهن و بهر ده رگادا نه چنه حه وشه وه! گوراني بيژنه کانیش ده ستیان ده کرد به گوتنی به سته ی خوشی وهک: له بهر نازی چاوبازان و شله و خانان... تاد. يهک دوو جار ته سادو فی کردووه، خاله سيوه م بينيوه له گه ل گوراني بيژنه کان و نهو گوراني يانه ی ده گوت.

له سالی ۱۹۴۰/۱۹۴۱ مالم، وهک پيشتريش باسم کرد له لاپه ره کانی تر دا، لهو حه وشه بووین که (تاقی حاجی عه ولا بهک) ديوار يکی بوو و ژووری نيتمه ی له سهر نهو تاقه بوو. مالی مامم له گه لمان بوون له هه مان حه وش. جا به هاوین له سهربان ده نوستين. له دووره وه، سهربانی مالی حاجی نه سعه دی برای حاجی کاکه مين (باوکی عومهر و به کری حاجی نه مين) که به ده سته کابرايهک ناوی عده ی دورسني بوو، به خه نجهر کوشتي له حه وشه گه وره که ی (نيداره ی توتن) ی کون، که له گوره پانه که ی خوار قشله و نزیک (يان بهرام بهری) مالی حاجی کاکه مين بوو.

جا به شهو له سهربانی مالی حاجی نه سعه د، راديويان داده نا و ميوانه کانی ديوه خانه که ی، له ژير رووناکي يهک دوو فانوسی نوعی (لؤکس) داده نيشتن و گوتيان له راديوکه راده گرت و هه مو ماله کانیش لهو گه ره که دا، هر له مالی حاجی نه سعه ده وه تا مالی نيتمه و دوور تريش، به شهو دهنکی راديوکه ده هات. که سه عاتی (بيگ پين) ليتي ده دا له سه عات (نوی شهوی لای خومان، له راديو دهنکی زهنکی سه عاته که ده هات و پاشان بيژهر (مذيع) ی راديوکه به دهنگيکی قه به و نه ستور ده يگوت:

(هنا لندن هیئة الاذاعة البريطانية). ئينجا هه واله کانی شه ری نيوان (حلفاء - بهریتانیا و فره نسا و نه مریکا) و (دول المحور - واتا نه المانيا و ئیتالیا و يابان) ی ده خرينده وه. ئينجا هندی گورانی و قه وانی خوشی عه ره بی، ئی (عبدالوهاب و نه سمه هان و گويانچی و نوم که لسوم) يان لی ده دا و له پاشان ديوه خان چول ده بوو و





مامۆستای (میتزوو - تاریخ) مامۆستا مهجید نوره دین بوو، برازای مهلای گهورهی کۆیه (مهلا محهمه دی جهلی زاده)، خویان لی خوش بین. مامۆستا (په فعت عیزهت سامی) که برازای مامۆستا فه خری سامی بوو، تازه ده رچووبوو له قوتابخانهی مامۆستایان و نهقلی کۆیه کرا و ده رسی عه ره بی پێ ده گوتین. ده رسی نه ویشم زۆر خوش ده ویت. خوشی گه نجیک بوو ده موچاوی پر له (حب الشباب) بوون و هه ندێ قینچه که کانی سه ر لووت و پروومه ته کانی، زه رد ده چوونه وه له بهر (کیمی) که تیایاندا ده زایه وه! به لام رۆح سووک بوو و به عه ره بی قسه ی له گه ل ده کردین و زۆر جوانی تی ده گه یان دین.

مامۆستا (مهجید حهمه د به گ) یش دیسان ماوه به ک ده رسی میتزوو - تاریخی پێ ده داین و کتیی (تاریخ العرب) ی دانانی (عیزهت ده روه زه) ی پێ ده گوتین. گه نجیکی جوانی خه پله و کورت و به لام سوور و سه ی و پروومه تی خر و جوان بوو. رۆنی له پرچی سه ری ده دا و به شانه زۆر جوان توالیتی ده کرد. له گه ل (فاتح ره سوول که بابچی) به نییان زۆر خوش بوو. کاک فاتیح له قوتابییه کانی پۆله که مان بوو. هه روه ها له قوتابییه کانی تر: جه مال که ریمی حهمه مه لا و که مال که ریمی حهمه مه لا و سه عیدی مه لا نه حهمه د و واحید ره زا و عه بدو الخالق فه تاح و نه مجه د شیخ نوری و مه رپێن خواجه نه بره هه و دنحا فه ره نسی و که ریم مسته فا (شاره زا) و به کری حاجی کاکه مین و فه یسه ل حهمدی (کوری مه نمووری به رید) و واحید حهمدی ته نه که چی و واحید نه شته ت و مهجید عومه ر و سه عید عه بدو لالا و مه حموود ناغای حهمه زیاد ناغا و حسام الدین طه ییب و تاهیر ئیسهماعیل و هه موو قوتابی گه و ره بوون... من له وانه یه به چووکترین که س بووم...

هه ندیک له و قوتابییه (موحاره به یان) ده کردم... بۆیه له فوره سه ی به دینی ده رسه کان، نه ده چومه خواره وه بۆ ناو حه وشه که و هه ر له سه ره وه، له هه یوانه درتزه که ی ده مامه وه که هه موو ژووره کان ده رگیان له ناو نه و هه یوانه بوو. پۆلی شه شه م دوو به ش (شعبه) بوو. شوعبه ی (أ الف) که منی تیادا بووم و شوعبه ی (ب باء) یش له ته نیشتمان، به لای راسته وه مان بوو.

مالمان وه ک گوتم، له کۆلانی قه برستانی (قازیلان) بووین. به رامبه ر مالمان، ده رگای مالتی (حهمه ده مین عه باسی) بوو. جیرانی باش بوون. حهمه ده مین ده نگی خوش بوو. یه کیک بوو له و گه نجانه ی له گه ل ره جه ب و بنیامینی نامۆزام و حسام الدین (مهلا عیسا) و ره فیق ئیسهماعیل... به شه وانی هاوینان له سه ر جاده ی ناشان پیاسه یان ده کرد و

گۆزانییان دهگوت. جا هه ندى شهوان له گهڵ دايكم دهچوینه مالتیان و به قسه و برتشكه و ميتوژ و قهسپ خواردن شهوچه ره مان له گهلتيانا ده كرد. ههروهها، له تهنيشتهكهى لای چهپمان مالى دوو بيتوهژن، دايك و كچ: پلكه خه جى (دايك... پيرهژنىكى پرچ سپى، بهلام روومهت سپى و سوور و بهدين و بهرحم بوو) كچهكهش ناوى (يا گورجى) بوو، نهوهيان قهلهو و نهسمهر بوو... نهویش به تهمنه بوو... ميتردى نه مری خواى كردبوو، كورتيكى هه بوو ناوى (بهكر) بوو.

نهوانه، ههردوو ژنهكان مانگى يهك دووجار، دايكم ئاردى دهبرده مالتيان، ژۆر نزيك بوون... چهند شهقاوتيك ليمانهوه دوور بوون. جا نانى



ساجيان بۆ دهكردين. تا چهند سالتيكيش، دواى نهوهى له لايان رۆشستين و چووينه ههوشىكى تر، ههه نهوان نانهكهيان بۆ دهكردين ههزار پهحمه تيبان لى بى.

ههه لهو ساله مالممان گوازتهوه ههوشى (عهولا دهرويش)ى نزيكى مالى كاك تهمهه. نهو ساله من و نهوهه تاهير بهكر، نهویش باوكى پۆليس بوو... مالممان جيرانى يهك بووين، له تهنيشته مالى (كاك تهمهه) كه ميتيك خوارتر، چونكه له قازيلانهوه گواستمانهوه

مالى (عهولا دهرويش)، له خوار مالى كاك تهمهه بوو، بهرامبههه قورنه (سووچه) كهى دائيرهى گومرگ، كه ديوارهكهى بهرامبههه شار بوو.

من ده مزانى خراپم وهلام دابژه له تاقىكرندهوهى (وزارى) نهو ساله، چونكه (هيتانه)م گۆزا بوو و مهكتهب (قوتابخانه)كهه به دڵ نهبوو.

وتنهى لاپهه ١٠٠ گههركى (قهلات)ى شارى كۆيهه، له سالانى نزيك پهنجاك: ژ (١) سهريانى مالى (كاك تهمهه) و ههوشه گهورهكهى دياره كه له چلهكان و پيشتر ههسووى دارههناو و كهبرى (ميتو - ترى) بوو - له چلهكانا مالممان ليره بوو. سهريانهكهى دياره كه هاويناو، سى مال له سهههه دهنووستين. ژ (٢) مالى (نهوهه تاهير)ى هاوپم بوو، خوارتر، ژ (٣) ديسان مالى نيمه بوو (له ههوشى عهولا دهرويش) له سالى ١٩٤٢. ژ (٤) بهشى دواوهى بينايهه (دائيرهه گومرگ - ئينحيسار)ى كۆنه. ژ (٥) مالى قايمقام بوو. ژ (٦) خانووتيكى تر، كه له دواى خانووهكهى كاك تهمهه،









(اسلوب) یان ده کردم و پاشه پوژتیکی باشیان بۆم دیاری ده کرد و پیتشبینیان ده کرد که ده بم به نووسه ریکی باش، نه گهر بهرده وام بم.

نزیکه ته و او بونوی پشو (عطله) ی هاوین بوو، کاتیکم زانی فه پراشی قوتا بخانه که مان هات و گوتی: تو نیکمالی له (حیساب و هنده سه). مودیر گوتی ناگاداری بکه وه نه وه که له بیر چوویت. فلانه پوژ نیمتیحانی (اکمال) ده ست پت ده کا. تو فلانه پوژ تاقیکردنه وه ته هیه، له بیرت نه چیت! من حه په سام. به لام مالی (نه نه وه) تاهیر به کر) یش پوژیتبون، و ایزانم بۆ هه ولیر. باوکی گوازا ترا بۆه بۆ نه وی. نیتر نه وه بوو، به گویره ی قسه ی فه پراشه که مان هه ر دوو پوژم هه بوو بۆ خویندن.

هیچم پت نه کرا... نیمتیحان هات. به ساردی و بت نه هیه ته دان چووم نیمتیحانه که مان دا، به لام زانیم وه لامه کانم هه موویان چه وت و غه لته بون... که نه تیجه هاته وه، هه لته پیتشتریش ده مزانی، (ساقط) بووم و له پۆلی شه شه مامه وه. سالی دووهم له گه ل کۆمه لیک قوتابی دیکه، که له پۆلی پیتنه مه وه هاتن، دانیشتم به مه لولوی و غه مگینی... تا ماوه یه که، تا کو هه ندی ره فیقی ترم بۆ په یدا بون... مالیشمان گوازه وه بۆ خانووکی بچووک که خاوه نه که ی حاجی نه سوهد بوو، دایکیشی ناوی (حاجی فاتم) بوو... ژنیکه قه له و و پروخوش بوو. ره حمه تی نه سوهد دوکانی هه بوو و هه روه ها له ماله وه جوړه سابوونیکه خۆمالی (محل) یان دروست ده کرد. جا خانوه که شمان له بهرام به ر خانوی خویان بوو... کۆلانیکی ته سکمان له به ینا بوو... له کۆتایی کۆلانه که ش، که میتک له ولاتر و له پشت خانوه که مان قوله تیتنیکه ژنان هه بوو، که ده که وته سووچی (زاویه) ی خواره وه ی پوژه لاتی باخچه و بیتسانی (مام وه یسی). پوژانه، ژن و کیژی هه رزه کار به به رده م ده رگای مالمان هاتوچویان بوو... ده چوونه قوله تیتنه که ده ستنوژیان ده شوست و نوژیان ده کرد و ئینجا ده گه رانه وه... بۆیه کۆلانه که مان به هه میشه یی هاتوچوی ژنان و قسه و قسه لۆکیان نه ده برا. له قوتابیسه کانی هاوپتی له و ساله، سالی ۱۹۴۳/۱۹۴۲ که ناویان دپته وه بیرم: فاتیح ره سوول - له ده رسی تاریخ زۆر باش بوو. کتیبی میترووه که ی نووسه ری عه رهب (عه زه ده روه زه) مان ده خویند. ماموستاشمان، ره حمه تی مه جیدی حه مه د به گ بوو، که نه جیکه خرکه له ی کورتیله ی روومدت سوور و سپی و جوان و پرچی سه ری هه میشه ده بریقایه وه هه ندی پۆنی (بریل کریم) ی لی ده دا و شانه ی ده کرد. هه میشه زه رده خه نه ی له سه ر لیژان بوو و له گه ل (فاتیح ره سوول) به ینیان زۆر خوش بوو.





و به دوو په نجه گه وړه کانی دهستی راستیشی وینه ی پیتی (حرف) ی V یان بلتین ژماره (۷) ی عه ره بی دروست کردبوو که کورته ی وشه ی (Victory) ئینگلیزیه، به مانای (سهرکه وتن) و له خوار وینه که شی به عه ره بی نووسرا بوو (إننا لمنتصرون).

به بونه ی (گرانی) و شه ری جیهانی، حکومت و وزارتیکې نوتی دامه زرانده ناوی (وزارة التموين). پېشتر، له مانگی تشرینی دووهم (۱۹۴۲) به پتوه به رایه تی ته موینی گشتی (مديرية التموين العامة) یان هینابووه وجود، که سهر به و وزارتې مالیه بوو. و وزارتې مالیه بۆ یه که م جار له مانگی مارت ۱۹۴۴ وه باسی لویه کرا، کاتق نوری سعید سهرۆکی و وزیران بوو. ئوه بوو (مجلس النواب) به یاری دامه زراندنې و وزارتې ته موینی دا - یه که م و وزیرې ته موین، له سالی ۱۹۴۴ دامه زرا و یه که م و وزیرې ته موین، ناوی (ارشاد العمری) بوو. سهرۆکی و وزیران: حه مدی پاچه چی بوو. ئوه بوو مه عاشی مووه زه ف و پولیسې که میتک زیاده ی هاته سهر به ناوی (غلاء المعيشة) بۆ غوونه، تا ئه و سالانه ی چله کان، پولیس مانگی ۳,۰۰ سن دیناری وهرده گرت. به م پتیه (۴) چوار دینار مه عاشی پولیس زیاد کرا و بووه ۷,۰۰ حه فت دینار - نه گهر خه تیکې وهرگرتبا، نیو دیناری زیاتر وهرده گرت. یانی ۷,۵۰۰ حه فت دینار و نیو. پتیا ن ده گوت: ئونباشی - وشه یه کی عوسمانی بوو هیتشا له عیراق به کارده هینرا...

له و سالانه دا زوو زوو، لۆریکی زلی عه سکه ری ئینگلیز و جیتیک ده هاتنه کویه... هه ندی جار دوو یا سن لۆری پر ده هاتن و به سهر قشله ده که وتن و له به رده م قشله، که شونیتیکې زۆر پان و درتیز بوو، له نیوان هه ردوو (قولله کان) و ده روازه ی سهره کی. له ناوه و چادریان هه لده دا و تیتیدا ده ژین و ده خه وتن... خوار دینان له گه ل خویان ده هینا. قوتووی گوشت و شیر و پاکه تی جگه ره ی خویان... بۆ یه که م جار ئه و جوژه جگه ره مان دیت: هه ندیک ناویان (فی) بوو. له سهر هه ردوو لای پاکه ته که، عه لامه تی (V) پیتی فی ئینگلیزی هه بوو، گه وره، به درتیزای درتیزې رووی پاکه ته که. پاکه تیکې تر هه بوو ناوی (سیزه رس) بوو... رووی په نگی سوور بوو و وینه ی (مه قه س) یکې له سهر دروست کرابوو. جوړتیکې تر ناوی (پلیتیز) بوو (Players)، له سهر هه ردوو رووی پاکه ته که وینه ی که شتییه وانییه کی شه په که له سهر (واتا بحار)، که ردینیکې درتیزې هه بوو و له ناو نه لقه یه ک (داتییه) دروست کرابوو که وینه ی چوو پتیکې سپی بوو له وانه ی که له کاتی ته نگانه، به کار ده هینرین له لایه ن که سانیک که به کونه ناو ناو و مه له وان نه بن، به هو ی نه م (چوپه) به سهر ناو ده که ون، تا یه کییک بی و رزگاریان بکات له خنکان... ئه و





به ته نیا بوو... تا قانه بوو. جا، یه کهم که سیش که بایه خی پتدا و یاری له گهلدا کرد من بووم، لهو روزهی که له مالیان دابه زین، من و دایکم و فیلیپی برام کاتخ له مووسل ده گه راینه وه و هاتینه هه ولیر و له ماله مه سیحیمان پرسی، مالی ته سکه نده ریان نیشان داین و چووینه مالیان. ته سکه نده و (چیلتی) ی ژنی زوریان خزمهت کردین، تا ترومبیلمان دهست کهوت و ئیمه ی برده ده ربه ندی گۆمه سپان، چونکه مالمان لهوئ بوو... باو کم گواسترا بووه بۆ ده ربه ند. جا که مالی ته سکه نده هاتنه کۆیه، یه کهم منالی وهک ته منه نی خۆی، هه ر من بووم چونکه پیتستر، وهک گوتم، یه کترمان ناسی بوو...

ئیدی له کۆیه، جگه لهو کاتانه ی له قوتابخانه رامان ده بوارد به یه که وه... چونکه له پۆلی دوو بوو، و ابزانم، هه ر له هه مان قوتابخانه کی سه ره تاییی دووهم، له گه لما دهوامی کرد و به یانی زوو ده هاته مالمان... مالمان له سه ر یتگی بوو، ئینجا من و تهو پتیکه وه ده چووینه مه کته ب. ده شگه راینه وه پتیکه وه. دوا ی نیوه رۆیانیش و رۆژانی هه یینی و عوطله کانیش، هورمز هه ر ده هاته لام و ئینجا پتیکه وه ده گه راین... بۆیه دایکی شی منی زۆر خوش ده ویست چونکه من هورمز خوش ده ویست و یاریم له گه لدا ده کرد و ده چومه مالیان و نه مه ده هیشته به ته نیا بی!

نهک هه ر له کۆیه، که له سالی ۱۹۴۶ گواستمانه وه بۆ هه ولیر... ده هاته لامان و چه ند رۆژی ده مایه وه. که چووینه که رکوک، هورمز مانگی هه یج نه بی جارێک سه ری لی ته داین و چه ند رۆژی له لامان ده مایه وه و دایکم و براکانیشم له گه لیا زۆر ته با بوون و گونجا بوون.

(تته به نی: که چومه به غدا، بۆ خوێندن، ده هاته دار المعلمین العالیة و یهک دوو رۆژ ده مایه وه له ئوتیل... ده چومه لای و پتیکه وه له به غدا ده گه راین. هه وه سی به سینه ما نه ده هات! تا قه تی نه بوو دوو سه عات له سه ر یهک له سه ر کورسییهک دانیشی. ده مبرده باره کان و شوینی رابواردن و خواردن و خواردنه وه، وهک شه قامی (ابو نواس) و مه شرووبمان ده خوارده وه و ماسی (مه سگوف) مان ده خوارد... ئینجا ده چووینه (گوک نه زه ر!)... هه وه سی به نافره ته (قه چه کان) ده هات... هه ندی جار ده مایه وه له گه ل یه کێک و من ده گه رآمده وه به شی ناو خۆی (القسم الداخلي) کۆلیجمان.





سالی ۱۹۴۳/۱۹۴۴ مالتان له خانووه كهي (حاجی فاتم) ی دایکی حاجی نه سوده بوو... هه وزیکی بچووکي تیدا بوو، پرمان ده کرد له ناوی بهلولوچه و من و فیلیپ و طیمه، بهاوینان ده چوینه ناو ئاوه كه و مه له مان ده کرد هر له جیوه، چونكه هه وزه كه بچووک بوو... ده بوایه هر دانیشی. رۆژێ له ناكاو له ئاوه كه دا... دهستم بۆ لای ناو پانانم برد و به لای ده عبا بچووكه كه م... ده موست بیشۆم و بچمه ده ره وه... له ناكاو تووشی حاله تیتکی زۆر خوش هاتم... كه دهستم پیتی كه وت... رهق بوو بوو... جارتکی تر دهستم دایه و هه ندی شیتلام... هه مان شت... زۆرم پێ خوش بوو... هاتمه ده ره وه... جلکم له بهر کرد...

مالتان له سه ر یتگی ئه و قوله تینه بوو كه ژنانی كه ره كه كه ده چوونه ئه وێ ده ستوێژیان ده شت و نوێژیان ده کرد. له و رۆژه وه ههستم کرد كه ئه م حاله ته م ئه وه یه كه پیاو به ژن ده به ستیتیه وه و هه ز ده كا له گه لیا رابوێرێ. نیتر له بهر ده رگای هه وش ده وه ستام، كه ژن و كچ ده هاتن و ده چوون سه یری له ش و سینگیانم ده کرد... به شه و له ناو جیگام، هر به خه یالی ئه وه ی له گه ل كچیتكم، خه وم لێ ده كه وت... ئینجا تیگه ی شتم یانی چی كه یه كیتك لیتی ده پرسیم (تو شه یتانت پێ پیتكه نیوه؟) زانیم چۆن شه یتان هه موو شه و، پێم پیده كه نێ!! خه ونم به كچانه وه ده بینی و له گه لیا نا خوش و ره حه ت ده بووم، كه چی كه له خه و هه لده ستام، ده مزانی ئه وه شه یتان بوو! خۆی كرده بووه ئه و ژنه! په كوه! چ خوش بوو! ئه مه وا، له قوتابخانه ش، كه پۆلی یه كی (متوسطه) بووم و ئه و ساله زۆر خوش بوو له لام. قوتابخانه كه مان زۆر دوور بوو له شار - ده بوایه بچمه وه سه ر شووران و مزگه وته كۆنه كه ی (خانه قا) و ئینجا شۆر ده بوومه وه له و یه بۆ لای گۆرپه پان (ساحه) ی یاری فوتبۆل و نیستی عرازی سالانه ی قوتابخانه كان. جا له به ینی ساحه كه و قه برستانی غه ربیان، بینایه كی قور هه بوو، به نه سل، ده یانگوت، ته ویله بوو... ته ویله ی هیستر و ره شه ولاغ و هه یوانه كانی ماتی كا كه زیاد ناغا بوو... هه ندی ده سكارییان کرد و به كری دایانه حكومه ت و كرده به قوتابخانه ی ناوه ندی كۆیه (مدرسه متوسطه کویسنجق). به تایه تی زستانان كه كه ش و هه وا سارد و باراناوی و ئه غله ب به فریش ده باری و من له مه سه له ی جلوه رگ فه قیر بووم. زۆرم سه رما ده بوو. باوكم قاتیتك جلکی عه سه كه ری (لیقی) ئینگلیزی هه بوو، زۆری له بهر نه كرده بوو. برده مانه لای بهر گدروویك بۆی بچووك كرده مه وه و له بهرم کرد، زۆر باش گه رم بوومه وه... قوماشه كه زستانی بوو. به لام مه سه له كه ئه وه بوو كه تا قه قوتابی بووم جلی عه سه كه ریم له بهر بوو... قوماشی خاکی. له سه ره تا وه زۆر ناخوش بوو... قوتابییه كان... هه ندیكیان پێم پیده كه نین و ده یانگوت هیشتا ناوت







\* تەنیشت عەبدە:

\* ئىنجى (من) لەسەر چۆك وەستاوم و لە دواوهم (سەعید عەبدوللا) ھەردوو لەبى دەستى لەسەر ملم (یان شانم) داناوہ.

\* ئىنجى لە تەنیشت من: سەمەد (صمد) محى الدين (سەرى سفر لىداوہ).

\* لە تەنیشت (سەمەد...)

\*

ژمارە (۱۹) جەمال سدیق.

ئىنجى ئەو سى قوتابىيەى لە پىشەوہ دانىشتوون، لە راستەوہ:

۲۰- تاهیر ئىسماعیل نەجار.

۲۱- ئەمجد شىخ نورەدین (تۆپەكەى بەدەستەوہ گرتوہ).

۲۲- مستەفا عەبدولكەرىم (ئىستا لە ھەولیر شوتنى چاگردەوہى تەلەفزیونی ھەيە نزىكى بارەگای (نوسەرانی كورد).

۲۳- .....

\* ئەم وێنەيەش لە بەردەم قوتابخانەمان (ناوہندی كوران) گىراوہ لە كۆيە. لە دواوہشمان، گەرەكى (سەرشوران) و ھەندى خانووى ئەوساكە ديارن. قوتابخانەكەمان - ئەو وەختە - دوور بوو لە شار، وەك لە وێنەكەدا ديارە. ئەمىز، گەرەكيتكى - يان بەشيتكى گەرەى شارە - نەخۆشخانەى جەمھورىش، ھەر لەو ناوچەيە. چونكە كاتى ئىبە ھىشتا قوتابى بووين، ئەم نەخۆشخانەيە تازە دەست بەدروستکردنى كرا، لە نىوان سالانى، ۱۹۴۴/۱۹۴۵ و ۱۹۴۶ - من پۆلى سىيەم بووم و وەك كرىكارىش لە سالى ۱۹۴۶، چەند پۆزى ئىشم تىيدا كردوہ و بە (عارەبانە). كەرىبوچ يا گەچ يا خۆلم دەكيشا پۆزانەش چوار پەنجايى بوو... جا ئەو نەخۆشخانە ھەرچەند ھەنگاوتىك لە دىواری پۆزەھلاتى قوتابخانەكەمان بوو. ژوورى ئىبە، كە پۆلى سى بووين (۱۹۴۵ - ۱۹۴۶)، پەنجەرەكانى دەيانروانيبە شوتنى كار كردن و... كوورەى گەچيان ھەر لەوئى دروست كردبوو و لىمان ديار بوو لە پەنجەرەكانەوہ. لە كاتى پشوى نىوان دەرسەكان، يا ئەگەر (شاغىر)مان ھەبوايە، دەچووينە دەرەوہ و بۆلاى عەمەلە و كرىكارەكان دەچووين و ھەستايەكان ھەموو عەرەب بوون، خەلكى مووسل بوون و بەعەرەبى قسەيان لەگەڵ دەكردن!

له سالی دیراسی ۱۹۴۴/۱۹۴۵ بوومه پۆلی دووهم. ههمان ماموستاکان دهرسیان ده‌داینی. شهری جیهانیش، به‌رهو تیچوونی هیتلەر و میحوهره‌که‌ی به‌خیرایی هه‌نگاوی ده‌نا. له ههموو جه‌به‌ه‌کانی جه‌نگ له‌شکر و هیزه‌کانی (حلفاء) سه‌رده‌که‌وتن و شار له دوا‌ی شار له ولاتیانی داگیرکراو، نازاد ده‌کران و میلیله‌تان پیتشوازییان لیتیان ده‌کرد و سوپاسیان ده‌کردن... به‌لام دوا‌ی چی؟ دوا‌ی نه‌وه‌ی ولاته‌کان و شار و دیته‌ته‌کان و ژترخانه و زه‌وی و کیلنگه... ههموو به‌سه‌ر یه‌کا کاول و خاپوور بووبوون و کرابوونه کاول و خه‌رابه! گرانییه‌کی مه‌ترسیداریش بالی کیتشاهو به‌سه‌ر ههموو ولاتیانی جیهان و ئهم دونیایه... خه‌لک و فه‌قیر به‌تایبه‌تی، سه‌ریان لی شیتوا بو... کار و کاسبی به‌جاری نه‌ما بو! ئیمه‌ش، نه‌گه‌رچی دوور بووین له مه‌یدانه‌کانی شه‌ر و پیتکه‌دان، به‌لام فه‌قیری و هه‌ژاری و بی‌کاری به‌شیه‌یه‌کی فراوانتر بلاو بووئوه. خو شاری کۆبه، هه‌ر له خو‌یه‌وه، له زه‌مانی پیتش شه‌ریش هه‌ر دوور بوو له ئاوه‌دانی و بازرگانی و یه‌ک تاکه کارگه... یا شوینی کارکردن له شار ته‌بوو، نه‌وه‌نده هه‌بوو کار و کاسبی ساده و ئیشی ده‌ست له بازاردا، وه‌ک ناسینگه‌ری و دارتاشی و دروستکردنی خه‌نجهر و کلاش و شتی ئا له‌م جو‌زانه... لیته‌ و له‌وی، له بازاره قه‌یسهریه‌کاندا هه‌بوو، هه‌روه‌ها دروومانی جلوه‌رگی پیاوانه... ده‌یه‌ها به‌رگه‌دروو هه‌بوون... به‌لام ئهم کارانه ژماره‌یه‌کی زۆر که‌می خه‌لکی ده‌گه‌رتوه‌وه... نه‌ی نه‌وانی تر؟ کهرتکاریش زۆر که‌م بوو... خانویه‌ره دروستکردن هه‌ر نه‌بوو! پاییزان، کاری قوهرکاری و سواخکردنی سه‌ریانان زۆر ده‌بوو... چونکه ههموو خانویه‌کان، سه‌ریانه‌کانیان (قوهر) بوون... ده‌یوا‌یه سال نا سال به‌قوهر و تیتکه‌لکردنی (کا)، سواخ بکرتنه‌وه...

نه‌وه‌ش ماوه‌که‌ی ئهم کاره کورت بوو... ژماره‌ی نه‌وانی نه‌و کاره‌شیان به‌ر ده‌که‌وت، که پو‌ژانه‌که‌ش زۆر که‌م بوو، ژماره‌یان که‌م بوو. چاندنی دانه‌وتله‌ش زۆر که‌م بوو... پاره نه‌بوو. جووتیار به‌گرانی له‌سه‌ری ده‌وه‌ستا... چونکه زه‌وی مو‌لکی ئا‌غایان بوو...

له‌و ماوه‌یه‌دا، چۆینه‌حه‌وشیکی تر، نزیکی گه‌ره‌کی مزگه‌وتی (مناره) بووین. چه‌وشه‌که چوار ژووری گه‌وره به‌لام تاریکی تیدا بوو. چاکترینه‌که یا‌ئمان بو دانیشتن و نووستن و هه‌وانه‌وه‌ی خاوه‌ن‌خانه‌که‌مان ته‌رخان کرد. یه‌کتیکیش وه‌ک (مخزن) بو جه‌وه‌که و گۆسه‌که و ته‌نه‌که و زه‌خیره و نان کردن و خو شوشتن و... له‌م جابه‌ته شتانه ته‌رخان کرد. منیش ژوورته‌کی که به‌جوو‌کترینیان بوو، بو خو‌م ته‌رخان کرد. میزیکمان هه‌بوو له‌گه‌ل دوو کورسیم لی دانا... دۆلا‌یه‌کی به‌جوو‌کیشم هه‌بوو پر بووبوو له‌کتیب و گۆفاری غه‌یری قوتابخانه... نه‌وه‌شم وه‌ک (مه‌کته‌به) به‌کاره‌ینا و کتیبه‌کانم تیا‌یدا ریز کرد و ژماره‌م بو



ناومان به خه ته خوشه که ی بنووسئ! دهرسی کیمیاش ماموستا و به پتوبه ر (کاک شهوکه ت) پتی ده گوتین... زۆریه ی جاران نه ده ها قه دهرس. به مورا قیبی ده گوت بی ده نگ دانیشن، موتالا (مطالعه) بکن، من ئیشی ئیداره م هه یه.

هه ندئ جار ده هات، جگه ره که شی هه ر له ئیوان لیوانی، به ده ست نه یده گرت. که میک رموزی کیمیا و موعاده له به کی بۆ ده نووسین... دوا ی ده (۱۰) ده قیقه، ده چۆه ژووری خۆی، ئیداره، یا خود هه ندئ جار، له ۱۰ یا ۱۵ ده قیقه پێش کو تایی ده رسه که ده هات! به م جو ره، من یه کی تیک بووم له و قوتا بیانه ی، به جره جی، سه ری سال (۵۰ په نجام) وه رگرتبوو... واش بزائم، هه ر خیری پی کردبووم...

له به هارا، زۆر له ده رسه کان، له ده ره وه مان ده خو ئیدن! ماموستا ده بیردینه سه ر گرده که ی (غه ربان) که زۆر نزیک دیواری پوژنا وای بیانه که مان بوو، له وئ له سه ر گیایه که داده نیشتین و ده مان خو ئیدن، له به ر هه تا و کهش و هه وا خوشه که ی به هاری کو به ی په نگین.

جاده ی ترومبیلی که له هه ولیر و که رکو وکوه ده هاتن، به لای ئیمه دا تیده په رین و بۆ شار ده چوون به ناو که لینه که ی سه رشووران... یا که له شار وه به ره و هه ولیر و که رکو وک سه فه ریان ده کرد!! پتگاکهش قیرتا و نه کرا بوو... هه ندئ جار، ترومبیله کان ده وه ستان و له شو ئیتیک یا له شه خسیکیان، له ئیمه ده پرسى، چو ن و له کو ئ ده توانن چاویان پی بکه وئ، یا له دائیره که یان ده پرسى، له کو ئیه؟ دوو جار، دوو قوتا بی تووشی ئه م جو ره پرسیاره بووین به لام له که سانی بیگانه و به ئینگلیزی پرسى یوانه و جا وه لامی قوتا بییه کانم تا ئیستا له بیر و پیده که نم هه ر جاره ی دینه وه یادم!

جاری یه که م: ترومبیلیک له هه ولیر یا له که رکو وکوه دئ و له سه ر جاده که، نزیک قوتا بخانه مان راید ه گرت و له و کاته قوتا بییه ک له سه ر جاده که، کتیی به ده سه ته وه ده بی و به پیاسه کردن ده رسه که ی ده خو ئنت. له ئیو سه یاره که پیانو ئیک ئینگلیز ده بی و له و قوتا بییه پرسیار ده کا و به ج حالیک تیده که یه نن که وا (قایقامی) ده وئ... ده یه وئ به جته لای. قوتا بییه کهش گویا ئینگلیزی ده زانی و له وه لام، پتی ده ئئ: It is in the circle. کابرای ئینگلیز پیده که نی و لئ ده خو ئئ... قوتا بییه که هات به که یف خوشی روودا وه که ی بۆ مان گتیرایه وه... ماموستای ئینگلیزی، ماموستا عه لی موزه فیه ر بوو (وابزائم) ئه ویش پتکه نی و وتی:

ناخر It is بۆ ئیسان به کار نا هینرئ، بۆ نا ژه ل و بی پوچ و (حیوانات و جمادات)



به کار دههینری. ههروهه ها تۆ ویستوتته بلتی: وا له دائیرهیه! بهلام وشه ی Circle بۆ دائیره ی ههندهسی (واتا نهلقه) به کار دههینری. بۆ دائیره ی حکومهت دهی بلتی (... in the office).

جاری دووهه مێش، دیسان کاربایه کی بیانی له سه ییاره یه کا، له قوتابییه کی تر ده پرسێ... به چاکی گفتوگۆیه کهم له یاد نه ماوه، نه وهندهم له بیره: قوتابییه که وشه ی (arithmetic) که مانای (حیسابه... واتا عیلمی حیساب و ژماره...) . که چی قوتابییه که به مانای: له سه ر حیساب... واتا نه و (پاره) که ده دات، له سه ر حیسابی خۆی! جا و ایزانم رسته که به و جۆره ی گوتوه:

on my arithmetic.

یه ک له و دوو قوتابیانه، به دلتیابییه وه ده لیم: کاک تاهیر ئیسماعیل نه جار بوو. ئیستا لیره، له ههولیره و له مێژو له نه مریکاوه، به لگه نامه ی - ماسته ر - ی له کشتوکال هیناوه، له یه کییک له به شه کانی ئهم (دائیره یه - له به شی دارستان) دا مووه زه ف بوو، تا ماوه یه کی زۆر... ئیستا ره نگه خانه نشین بووبێ!

چهند رۆژیک، له پێش جهژنی نه ورۆزی سالی ۱۹۴۵، براده رمان و ره فیق صنفمان، کاک حوسامه ددین ته ییب، که وا گه نجیکی نیشتمان په روه ر و رۆشنبیر و مه یله و عه سه بیهش بوو، له گه وه ره ترین قوتابیانی پۆله که مان بوو، پۆلی دووه می ناوه ندی، وه ره قه ییکی دامی وتی ئهمه به خۆته نه وه و چاک له به ری که. سه یرم کرد ده مه قاله یه ک بوو به ناوی (ده مه ته قیتی دوو منالی کورد) ی شاعیری کوردی ناوداری نه وسا، (قانیع) ی تیتدا نووسرا بوو. حوسامه ددین (وه فاتای کردوه به ره حمه ت بێ) گوتی: ئهم ده مه ته قتییه من و تۆ، له به رده م جه ماوه ره که ده یلتین. من په رسیاره کان ده که م، تۆش وه لامه کانم ده ده یته وه - گوتیشی که وا له (شاخی شکه) سه یران و ئاهه نگیکی گه وه ره ده کری رۆژی نه ورۆز و هه موو خه لکی شار ده چنه ئه وێ - سه روود ده گوتری - شایی و ئاگری نه ورۆز له وێ ده کریته وه. له به یرمه، سه ره تا ده مه ته قتییه که به م جۆره بوو. (\*)

- ئه ی کوپ نه وه ی کتیی؟

- نه وه ی شیرانم.

- تۆ له کام هۆزی؟

(\*) به روانه دیوانی شاعیر قانع.

- له هۆزی کوردانم.

- بۆ رهنگت زهرده؟

- دهردم گرانه... (تا دواى بابەتەکه)

ئهوه بوو ئیتر ههموو رۆژى، له قوتابخانه و، له پشووى نیتوان دهرسهكان، یا نهگهر دهرستىكى (شاغر)مان ههبوایه، له قوربىتىك، له ژوورىكى بهتال، بهدوو قوئى: من و كاك حوسامه ددين تهيبب، پرۆقهمان دهکرد تا زۆر چاك دهوهرهكانمان لهبهر كرد و بى كاغهز دهمانگوتوه.

رۆژى جهژنى نهوورۆز، ۱۹۴۵/۳/۲۱، بهيانىبیهكى ههتاو و بههارىكى يهكجار خوش بوو. له رىگامدا بۆ قوتابخانه، دهمدى ههر خهلك بوون كۆمهڵ بهكۆمهڵ، خاووخیزان، بهناو كۆلانهكاندا دهپیشتن... ههر سه ماوهر بوو، سه بهته بوو پى له خواردن و ميوه و بهتانیه و دۆشه گۆكه... منال و ههرزه كارهكان ههلىانگرتبوون و له پيش خيزانهكانياندا بهرهو دهشت و دهرهكەى باخهكانى (ئۆمهه خوجان) و (شاخى مشكه) و رووباره پى ناوه زيوينهكەى و هاژه هاژى ناوهكه، روويان كردبوو.

ئيمهش دواى ئهوهى ههموو قوتابيان ناماده بوون، بهرپز، لهگهڵ مامۆستاكانمان و بهرپۆههه، رهحمهتى مامۆستا (شهوكهت عهبدورهحمان) بهرپى كهوتين... بهچهپله و سروودى جوړاو جوړ روومان له شوتنى ئاههنگ و سهيرانهكه كرد. ههشاماتىكى گهور... سهيرانهكهرانىكى زۆر پزايبوونه ئهو ناوه، جلى سهوز و سوورى كپژۆله و ئافرهتى رازاوهى جوان و نهشميله، له نيتوگيا و گوڵ و گوڵزار و ژير درهختهكان... تابلۆيهكى قهشهنگيان دروست كردبوو... له شوتنىك، چهند مهنجهلىكى گهوره لهسهه ئاگر دانرايوون و چهند ئافرهتتىكى كسابانى بهزهوق و چالاك خهريكى چيششت لينان بوون بۆ ههموو نامادهبووهكان... بچووك و گهوره...

له شوتنىكى تر، كهمىك بهرز، كه دهپروانىبیه ديمهنى رووبار و دار و درهختهكان و له پهنا شاخه زلهكان... بهرامبهه بهزنجيره چياى ههبيه سولتان، مافوور و لاكيش و باليف پاخرا بوون و ريز كرابوون... ميوانان و پياو ماقوول و مامۆستا و موزهفهكانى دائيرهكان، جووت جووت، كۆمهڵ كۆمهڵ دههاتن و لهوئى شوتنيان بۆ ديار دهكرا و لى دادهنيشتن. ههندى گهنج له خزمهت ميوانهكان وهستا بوون: ئاوى سارد، جگهرهيان پيشكهش ميوانهكان دهکرد!

له بهردهم میوانه‌کان یه‌ک دوو پادیۆی گه‌وره دانرا بوون تا‌کو ده‌نگ له می‌کروڤۆنه‌که‌وه بۆ سه‌ماعه‌کانیان بچیت و له‌ویوه خه‌لکه‌که گوتیان له بره‌که‌کان بێ.

دوورتریش، له‌ملا‌تر، می‌کروڤۆنیک، که هه‌ر ئه‌ویش (سه‌ماعه) یه‌کی پادیۆ بوو، وا وه‌ستایانه گۆردرا بۆه تا کاری می‌کروڤۆن نه‌نجام بدات. جیه‌ه‌زه‌کانیش هه‌موو به‌پیلی (پاتری) گه‌وره‌ی ترومبیل کاریان ده‌کرد. چونکه وزه‌ی کاره‌با هیشتا له (کۆبه) شتیک بوو خه‌ونی‌شمان پتیه‌ی نه‌ده‌بینی!! جارێ رینگاکانی که (کۆبه) یان به‌هه‌ولیت‌ر و که‌رکووک ده‌به‌سته‌وه، قوڕ و تاسه و به‌رده‌لان و خۆله‌پۆت بوون... به‌زستانان، زۆر جار، ترومبیل به‌دوو پۆژ ده‌چوه که‌رکووک یا هه‌ولیت‌ر... یا له‌ویوه ده‌هاته کۆبه! جا کاره‌با؟؟... هه‌ر باسی لیه‌وه مه‌که!

ئیت‌ر به‌رنامه‌که‌ی دارش‌ترا بوو له لایه‌ن لیژنه‌ی نه‌ورۆز ده‌ستی پێ کرد. قورئانی پیرۆز خوێنرایه‌وه... وتاری به‌خێره‌اتن و... نه‌ورۆز و میژووی ئهم جیه‌ژنه کوردییه و شیعر و سروود و... هه‌روه‌ها (ده‌مه‌ته‌قی) یه‌که‌ی من و کاک حوسامه‌ددین... به‌رنامه‌یه‌کی تیتروته‌سه‌ل بوو. ئینجا ده‌ست کرا به‌دابه‌شکردنی خواردن... هه‌موو ئه‌وانه‌ی هات‌بوونه سه‌یران... خواردنی نیوه‌رۆیان له‌سه‌ر حیسابی لیژنه‌که خوارد... خواردنه‌که‌ش ساوار بوو له‌گه‌ڵ برنج... هه‌ندێ یاری کرا... له دوا بره‌گی پڕۆگرامه‌که ناگرکردنه‌وه بوو. چه‌ندین باره دار له‌سه‌ر یه‌ک کۆ کرابوونه‌وه و دانرا‌بوون به‌به‌رزێ چوار مه‌تر... زیاتریش جا مامۆسته‌ا (شه‌وکه‌ت) ی به‌رپتیه‌به‌ری قوتابخانه‌که‌مان، که‌سه‌تکی دیکه‌ی نه‌بینی له‌ من زیاتر... هاواری کرد: نه‌ندریۆس، تۆ بچۆ له‌ لای داره‌کان به‌سته و ناگات لیتیان بێ! به‌م جۆره منی له‌وێ (چاند!) و خواردن بۆ من نه‌ما بوو... هه‌رواش، تا‌که که‌س بووم به‌برسیستی گه‌پامه‌وه ماله‌وه! ئه‌وه بوو یه‌ک ته‌نه‌که نه‌وتیان به‌سه‌ر داره‌کان دا‌کرد و، له‌ نیتوان چه‌پله و سروود له‌ سه‌ده‌ها قوڕگی گه‌وره و بچووک که له‌ گۆره‌پانه‌که له‌ ده‌وره‌ی ناگره‌که کۆ بوو‌بوونه‌وه، ناگر له‌ داره‌کان به‌ردرا و بووه چه‌پله و هه‌له‌له و بژی... بژی و... تاد. ئه‌مه نزیکێ پۆژ ئاوابوون بوو... ئیت‌ر دوا‌ی وتار و سروود و جیه‌ژنه پیرۆز کردن له‌ هه‌موو لایه‌ک و له‌ کورد و کوردستان... ورده ورده، سه‌یرانه‌ران، به‌ره‌و شار و ما‌ڵ به‌رێ که‌وتن، هه‌ر به‌سروود و گۆزانی و چه‌پله‌ریزان! شه‌وقی گل‌په‌ی ناگره‌که‌ش تا دره‌نگ، دوا‌ی خۆر ئاوابوون هه‌ر مابوو. چه‌ندین گهنج و خاوه‌ن زه‌وق و ده‌نگ‌خۆشانی‌ش، هه‌ر له‌و ناوه‌ مانه‌وه و به‌مه‌ی خواردنه‌وه و گۆزانی وتن، ساته‌کانی شه‌ویان به‌ خۆشی له‌ جیه‌ژنی نه‌ورۆز رابوارد.

لی‌ته‌دا شتیکم هاته‌وه بیر که وایزهم هه‌ر به‌بانییه‌که‌ی پۆژی نه‌ورۆز بوو، قوتابییه‌کانی

خۆمان، پيش هاتنى بەرتۆبەر (مامۆستا شەوكت) و مامۆستاكان، تەگبىرىكى نوكتەئاسايان كرد. قوتابىيەكيان ناوى (جەمال سەدىق) بوو لە بەردەم دەرگای قوتابخانە، لە دەرەو، لەسەر زەوى لە ناو گياكە درێژ بوو، دەستەسپىك يا پشتىننىكى ڕەنگ سوورىيان بەسەر دەموچا و دادا و دايانپۆشى. قوتابىيەكيش يا دووان بوو، بەغاردان چوونە مالى مامۆستا شەوكت - بەرتۆبەر - دووريش بوو لە قوتابخانە! پىيان وت «مامۆستا خىراکە زوو وەرە ئەو قوتابىيەكيان کوشتوو - يا ڕىندار کراو... لە بەردەم قوتابخانە...» مامۆستا دەشلەژى، نازانى چۆن پىجامەكە داكنى و پانتۆلەكە لەبەرکا و کراس و چاکەتى بەخىرايى لەبەر دەکا و بوينباغە چلکەنەكەشى ھەر لە ڕىگا لە مل دەبەستى و بەورگە پى و خړەكە و سىدارە خواروختىچەكە... بەکۆلاناندا، لە دواى قوتابىيەكان وەك سەرخۆش بەولا و بەملادا... ھەنگاو دەنى چونکە ھەندىك خپىلە و قەلەو بوو! لە سەرشوورانەو نىمە كە لە دەورەى (جەمال سدىق) كۆ بووبوینەو، بىنيان وا بەخىرايى غلۆز دەبىتەو بۆ لامان! سەرشووران بەرزايى بوو... مەكتەبمان لە خوارەو بوو. لەوانە زياتر لە كىلۆمەترىكيش دوور بوو! ھەركە ھات نىمە ڕىگامان بۆ چۆل كرد تا ھاتە سەر لاشەك! بەسەرسوورمان و بەھاوار و عەسەبىيەت و ھەناسەپرکەو ھاوارى دەکرد. چى قەوماو! بلتىن! ئەمە كىيە؟ كام قوتابىيە - وتيان جەمال سدىق! داھاتەو بەھىواشى و بەترسەو، دەستەسپەكەى لەسەر دەموچاوى لاڤرد! قوتابىيەكە جىولايەو و وابزانم پىكەنى! نىتر جەنابى مودىر لەبەر عەسەبىيەت و ماندوووبون و ئەو شانۆگەريە كۆمىدىيەدا، نەيزانى بلتى چى! ھەرھەندە ھات و ھاوارى كرد و جۆتىنى دا و چووە ژوورەكەى خۆى ھەر بەمى مە! ئەو ڕۆژە باس ھەر ئەو باسە بوو! تا ئەمىوش، جاروبار، كە تەسادوف لەگەڵ يەكىك لەو قوتابىيانەى ئەوسا، كە نىستا ھەموو پىرن، كۆ دەبىنەو... يا لەسەر شەقام يەكتر دەبينىن و دواى چاك و خوشى و چەند و چۆنى، باسەكە دەمانباتەو ئەو كاتە و زۆرىەى جارەن باسەكەى (كوشتنى!) جەمال سدىقى فەقىر و شەوكتە كەچەلى بەرتۆبەر، بەرچەمەت بى، دىتە ناو باسان و پىتى پىدەكەنەو!

گۆفارى گەلاوێژم زۆر خوش دەوێست. كە سەرى مانگ دەھاتە كۆيە، زۆر ھەولم دەدا زوو بەدەستم كەوێ و بىخۆتەمەو. كە بەدەستم دەكەوت، ھەر ئەو ڕۆژە دەبوایە لە بەرگى يەكەمىيەو تا دوا بەرگى، بەئىعلاناتىشەو و بەناوى (باوەر پىكراوانى) گەلاوێژشەو... ھەموو بىخۆتەبایە! ئاى چەندم لەزەت لە نووسىنەكان و شىعرەكانى (دىوانى گەلاوێژ) و چىرۆكى ژمارە... تاد وەرەگرت. جگە لە گەلاوێژ، لە (دائرة العلاقات العامة)ى كە





مامۆستا، له پاشان جەژنانە ی چەند دۆستێکی وەکو (شمعون - مام شموونه) و (وارێ) ی بێهۆن، دایکی خوالێخۆش بوو (ئیسرائیل)...  
 له مائی واری باوکناغان عارهقیان وەردهگرت، چونکه واری عارهقی قاچاگی دەردههێنا و دهیفرۆشت، بهو پارهیە دوو ماله‌که‌ی به‌خێو ده‌کود... په‌حمه‌تی لی بێ! هه‌روه‌ها (مامان) یشی ده‌کرد. پێمان ده‌گوت (هه‌ته واری) یانی (پله... یا پله‌که واری). وه‌ بۆ وەرده‌یه‌ی خوشکم، ئه‌و مامانی دایکمان بوو.

جا له‌گه‌ڵ خه‌لکی تر دوا‌ی نینه‌وێ، هه‌موو ده‌چووینه ناو باخچه‌کانی گونده‌که، له‌ ژێر زه‌یتوون و دره‌خته‌کانی تری هه‌نار و هه‌رمی... داده‌نیشتن... ئیتر هه‌رکه‌سه و له‌گه‌ڵ هاوڕێکانی خۆی له‌ لایه‌ک سفره‌یان پاده‌خست و په‌رداغی عاره‌ق تی ده‌کرا و ده‌خواریه‌و... دوا‌ی ئینجا ده‌بۆه‌ گۆزانی گوتن و شایی و هه‌له‌په‌رکی ده‌به‌سترا...  
 له‌ یه‌کتیک له‌و دانیه‌شتانه‌... منیش ناوه‌ ناوه‌ فرێکم له‌ په‌رداغه‌که‌ی باوکم لی نه‌دا و هه‌ستم کرد سه‌رخۆش بوم! ئه‌و خه‌یالاوسیم له‌ لا خۆش بوو... ئیواره‌ که‌ گه‌راییه‌وه‌ ماله‌وه‌... من پشامه‌وه‌! دایکم توو‌په‌ بۆ و هاواری کرده‌ سه‌ر باوکم، وتی: «کو‌په‌که‌ش فێره‌ عاره‌ق خواردن بکه، ده‌ی وه‌ک خۆت به‌لام باوکیشم هه‌ر پێده‌که‌نی و دیار بوو دیمه‌نه‌که‌ی منی... سه‌رخۆشی پی خۆش بوو! ئه‌مه‌ له‌ جیه‌نیکی به‌هار بوو... دیاره‌ جیه‌نی (قیامه‌) ی سا‌لی ١٩٤٣ بوو، که‌ یه‌که‌م جار عاره‌قم خوارده‌وه‌... لێره‌دا وێنه‌ی (یعقوب افندی) م له‌ پیش چاوه‌ که‌ سیداره‌ییکی له‌ سه‌ر ده‌نا و موه‌زه‌ف بوو له‌ گومرگ. تووتنی فه‌حس ده‌کرد. له‌ مه‌سحیه‌کانی ماردین بوو... ئه‌وه‌ سه‌رخۆش ده‌بوو، هه‌له‌ده‌ستا سه‌ر پی، بو‌تله‌ عه‌ره‌قه‌که‌ی به‌ده‌ستی‌ک به‌رز ده‌کرده‌وه‌، به‌ده‌سته‌که‌ی تری پێکه‌که‌... ئینجا فری له‌ پێکه‌که‌ی ده‌دا و گۆزانی عه‌ره‌بی مووسلاوی و ماردینی ده‌گوت و سه‌ماشێ ده‌کرد! ده‌نگی ئه‌و وه‌خته‌ له‌و گۆزانیانه‌ خۆش بوو. ده‌نگی ئه‌ستوور و پیاوانه‌ بوو! ئه‌و یه‌عقوب نه‌فه‌ندییه‌ ژنی یه‌که‌می وه‌فاتی گر‌دیو، که‌ وازمان هه‌ر له‌ خۆیان بوو، دواتر بووه‌ زاوی مه‌سحیه‌کانی کۆیه‌ و ژنیکی دووه‌می له‌وێ هێنا. کو‌رێک و کچێکی جوانکیله‌ی هه‌بوو.

یه‌عقوب نه‌فه‌ندی پاره‌ییکی چاکی ده‌ست که‌وت له‌ سالانی چله‌کانا له‌ فه‌حس کردنی تووتن. نا‌گاکان و خاوه‌ن تووتنه‌کان پاره‌یان ده‌دای به‌دزی تا‌کو له‌ رۆژی فه‌حس کردنی تووتنیان به‌ده‌ره‌جی (مومتاز)، یان ده‌ره‌جی (اولی) یان بۆ حیساب بکات و هه‌روه‌ها خۆی فه‌رده‌کانی له‌ (قه‌پان) ده‌دا و هه‌ر فه‌رده‌ی چەند کی‌لو‌به‌کی زیاتر له‌ قورسایی فه‌رده‌











دېک و توتوک دهوره درا بوو، وهک (لوج) ټکي تايست بوو، تا درهنگي شهو کاتمان بهقسه څوڅي گه نجايتي... راده بوارد. نم وټنه يه هاوینی سالی (۱۹۵۵) کاک هورمز به کامیترای څوی بوی وه رگرتوین - هورمز وټنه گرتکی فوتوگرافی زور چاک بوو. زور به زهوق بوو.

جا کاک هورمز جوړه جگه ریه کی تازه ی ده کیشا، ناوی جگه رهی (یه نیچه) بوو له تورکیا وه ده هات. بونی جگه رکه خوش بوو... نو پاکه توشی ده هیتا و جگه رهی (یه نیچه) شمان به با ده کرد. نو ده سالانی چله کانی به بیر ده هیتا مه وه کاتی بز یه کم جار، هر به هوی (هورمز) وه، نم جگه ریه دم بیینی و کیشام... نم مش به مهرجن من حزم له جگه رش نه بوو که به برده و امی بیکی شم! به لام که هورمز یا یه کیکي تر پاکه تی له پیش راگرتام و بیگوتبایه (فرموو)، جگه رکه کم وه دره گرت و ده مځوارد، جا غازی بووایه یا تورکی یا ټینگلیزی!!

لهو هاوینه دا مام نه سکه ندر، باوکی هورمز، یانه ی فرمانبه رانی کوی گرت به (تعهد)، جا عسرا ن من و یوخننا و هورمزی کوری، یانه که مان ټیک ده خست، باخچه و فریزه که مان ده پشانده و کورسییه کاتمان له بهر سیه ری دیوار و دره خته که مه کان ریز ده کرد. چایه چیش جای ناماده ده کرد. نه سکه ندریش (بار) هکه ی ټیک ده خست به فر و ناو و پرداغه کان و ډولکه کانی ناماده ده کرد... مه زه و خواردنیش له ماله وه، دایکی هورمز ناماده ی ده کرد و ده پنا رده نادی. نیتر به شهو زور خوش بوو. له هر سووچیک و له ناو فریزه که، چند ماموستا و فرمانبه ر دوو سټی سټی چوار چوار... له سهر میتزیک داده نیشن و مه سروبیان ده خواره وه، تا درهنگي شهو... جارو باریش، یه کیکي ده نگ خوش و گوزانیزان، له ناو یه کیک لهو کومه لانه هله ده که وت و به ده نگیکي خوش و نرم ورده ورده گوزانی عهره بی و مه قامی کوردی ده گوت. له بیرمه یه کیک هه بوو، موه زه فی مالیه بوو، وا مه زنده ده کم، یا له به له دیه بوو، ناوی خورشید بوو.

نم خورشیده (یان خورشید به گ) هندی گوزانی عهره بی، وهک (عليك صلاة الله وسلامه) ی نه سمه هان و گوزانی (فرید الاطرش و محمد عبدالوهاب) ی زور خوش و به بی نشاز ده گوتن... من له دووره وه دوه ستام و گوتم لټی راده گرت و حزم له دهنگي ده کرد. له کاتی بی نیسی، ده جوومه قاوه جاغه که، له لای چایه چیه که داده نیشتم، به تاییه تی به زستان نه وی زور خوش بوو... رادیو یه کی گه وړه ی فیلیپس بوو یان Pye بوو، دانرا بوو، نه سکه ندریش هر له وی نیسراحتی ده کرد... من گوتم لهو گوزانییانه راده گرت که بلاو



کاسی نه مان بووبون، نه وانیش... هه ناسه یان هاته وه بهر.

له عیراقیش حکومهت گۆرا و نازادییه کی کهم درایه رۆژنامه و حیزیه کان... یه کی وهک (عهزیز شهریف) رۆژنامه و گۆقاری (الوطن) ی بلوو ده کرده وه و زۆر شتی تیایاندا بلوو ده کرایه وه به نیسبته ئیمه لی رانه هاتبووین... وهک ره خه گرتن له حکومهت و له وهزیره کان و هه ندی کاری چهوت ئاشکرا کردن... تاد.

منیش له لای کاک (زاهیر سه عید) ی برای مامۆستامان تاهیر سه عید، ئیشتراکم کرد و جه ریده کانی بۆ داده نام و هه موو رۆژی ده چومه دوکانه که ی، که هه ر له ته نیشته دائیره ی (علاقات عامه) که ی که مال سادق بوو، به رامبدر به زارکی بازار... شوینی سه راج و نالیه نده کان...، هه وراز ده رگای مزگه وتی گه وره و نزیکه ته که یه شیخ حوسامه ددین تاله بانی.

چه ند خیزان و پیاری فه له ستینی نه فی کرابوون بۆ کۆیه و له ژووهره کانی سه ره وه نیشته جی بووبوون. یه کیان به ته مه ن بوو، عه نه کی هه میشه له چاو بوو... ناوه که یم له یاد نه ماوه. هه موو نه وانی تر ریزیان لیتی ده گرت و خزمه تیان ده کرد و بانگیان ده کرد «استاذ». یه کیکیان جاروبار به باوکمی ده گوت: «تکایه، نه زیه ته به ی کوره که ت به ی کاغه زیکم بۆ بنووسێ!» نه خوینده وار بوو. جا ده چووم، ژنه که ی و مناله کانی که وردیله بوون، له ده ورم کۆ ده بوونه وه. ئینجا که لیم پرسى، بۆچی به «استاذ» یا نه وانی تر نالیتی کاغه زت بۆ بنووسن؟ وتی: ئاخه هه ندی شت هه یه، پیوه ندی به خۆمه وه و به خیزانغه وه هه یه... نامه ی نه وان بیانزان!

ئوستاده که، هه ر جاره ی به چووبامه لای - له ژووهریکی تاییه ته ده ژبا - هه ندی گۆقاری میسری ده دامی وهک: الهلال، الاثنین والدنیا... زۆرم هه وهس پییان ده هات و به تام و چیژه وه ده مخوینده وه. هه ر له ویه ناوی نووسه ره گه وره کانی میسری وهک (طه حسین، محمود العقاد، ایلیا ابو ماضی، می، جبران خلیل جبران، سه یر القلماوی... ناسین و به زه وق و شه وقه وه به ره مه کانیانم هه زم ده کرد و ره غبه تی خوینده وه ی بابه تی عه ره بیم زیاتر خویشیست.

شتیکی سه یریش تووش بووم له گه ل گه نجیکیان، نه ویش نه وه بوو: کچه کۆییکی جوان و کامل و نازدار و له خیزانیکی باش و ناسراو مه لا زاده ش، دایکی له و ماوه یه وه فاتى کردبوو. کچه ش به ته نیا ماوه له ماله وه وهک کابان، سی چوار برای هه بوو... باوکی ماوو له سه رخۆ بوو. زۆریه ی ئیواران - عه سر - ده چوه سه ر قه بران بۆ زیاره تی قه بری دایکی.

فەلەستینییه گەنج و زگورتییەکان، عەسران لە سەربانی قشڵە پیاسەیان دەکرد و سەیری ژن و ئافەرەت و زیارەتکەرانی قەبرستانەکە و دیمەنی لای ھەرمۆزە و تەق تەق و ئەو ناوھەیان دەکرد. یەکتیکیان جوانکیلە و بەژن درێژ و پرچ شانەکراو و پۆشتە بوو. لەگەڵ ئەو کچە پێتوێندی کردبوو... ئەو لە سەربانەو و کێژەش لە خوارەو! بەئیشارەت و بەچاو و زەرەدەخەنە و... ئا لەم بابەتە، یەکتریان خۆشویست. دیار بوو... بەدزی، نازانم چۆن و کە ی و لە کوێ، لەگەڵ یەک دانیشتبوون و مەجالیان بۆ پەخسا بوو قسە و دلداری خۆیان بۆ یەکدی ئاشکرا کەن. کچە ناوی گەنجەکە ی دەزانی و ھەروەھا ئەدرتسی خۆی دابووێ و لە بیرمە کوڕە خەڵکی (جین) بوو. جا کە ئەمری گەڕانەوێ فەلەستینییهکان ھات و ھەموو گەڕانەو، کوڕە داوای لێ کردبوو کاغەزی بۆ بنووسی. کچەش یەک کەلیمە عەرەبی نەدەزانی، نە بنووسی و نە بخوێنی، دراوسێشمان بوون کاتی کە مامان لە مائی (حاجی فاتم) ی دایکی کاک ئەسوود بوو، پەحمەتی خویان لێ بێ ئەوانیش مالیان نزیک دوکانی فەقی سەلیم بوو لە بازارە گچکەکە ی باس کردوو. جا دەیناردە دووم، بەشەو بچمە مالیان. کە دەچووم برا گەورەکە ی کە باش دەیناسیم و ئیستاش ماو و لە ھەولێرە و، جاروبار یەکتەر دەبینین و چاک و خۆشی دەکەین. ئەوسا ھەرزەکار بوو. برا گەورەکە ی تریشی ھەر ماو و لە کوێیە. باوکیان و برا بچووکەکە ی، شەش ھەوت سالتیک دەبێ کۆچی دوا یی کردوو - ھەزار پەحمەتیان لێ بێ -.

جا کچەکە جوژەھا میو و چەرەز و شیرینی لە پێش دادەنام و کاغەز و قەلەم و زەرفەکەشی حازر دەکرد. جا ئەو بەکوودی دەیگوت و من بەعەرەبی بۆم دەنووسی. ئێنجا ناوھ دەیگوت: ئە ی دەستەکانت خۆش بن. قوریانی ئەو دەستانەت بێ دە لە بۆم بخوێنەو بزانم چت نووسییه! منیش دەمخوێندەو... زۆر کەیفی دەھات.

جا ئەدرتسەکەش و زەرفەکە ی دەدامی بۆم دەنووسی و... ھەلدەستام دەپۆشتم. ھەلبەتە ئەو شەوانە زۆر دووبارە دەبوونەو و ھەمیشە دەیزانی چ شەویەک باوکی درەنگ دەگەرێتەو... ئەو شەوێ منی دەعوەت دەکرد. جا کە وەلامی کا برای فەلەستینییش دەھات، ئیتر لە خۆشییا نا دەفری و دەینارد بەشوێنا، بەزوو ترین کات و بۆم دەخوێندەو دووجار و سێ جار تا وای لێ ھات سۆر و مۆر دەبۆو لە خۆشی قسە خۆشەکانی و ھەموو کاغەزەکە... وشە بەوشە ی لەبەر دەکرد. ئیستا ناوی کچەکەشم لە بیر چوو و نازانم ماو یان نە. بەلام دەتیم ئافەرین کێژە! چۆن توانیت لەگەڵ ئەو گەنجە عەرەبە ئەو پێتوێندییە گەرمە بێستیت! ناویم لە بیر نەماو و ھەتا ئەگەر بێتەو بیریسم، ھەر نایتیم، کاتی

خۆی دایکیان زۆر دایکمی خوش دهیست و دهچوینه مالیان. نهگه رکۆچی دواپی کردوه، پهحمه تی خوی لی بی.

که فەلەستینییه کان، ئەمرهات بگه پتەوه به غدا رۆشتن، قاموسێکی تورکی - ئینگلیزی زۆر گه ورهه لێیان ستاند به دیناریک و تا نهو سالانه له لام بوو. رۆژێک مامۆستا (عادل مصطفی)ی (مشرف اختصاص) پێش راپهڕین لێی ستاندم که ماوهیهک سهیری بکا و دوایی بدهاتهوه... به داخهوه کاک عادل کۆچی دوایی کرد و قاموسهکهی منیش له گه لیا... نازانم له مالهوه یانه... ماوه... نه ماوه؟؟ شهرم ده کهم بچمه مالیان لێی بیرسمهوه و هه ری بگرهوه. قاموسه کهش له سه ری نووسراوه:

(تورکجه‌دهن انگلیزجه‌یه لوغەت کتابی) و نایشم له‌سه‌ری نووسیوه. من له ده‌رسی (کیمیا) که په‌حمەتی مامۆستا شه‌وکه‌ت که به‌په‌توبه‌ریش بوو، ئەو ده‌رسی کیمیا‌ی پێ ده‌گوتینه‌وه. من هەر قەت یەک دەنکە وشە و زاراوە‌یەک و موعادەلە‌یەک تێ نە‌ده‌گە‌یشتم. سالی‌ش که ته‌واو بوو، به‌جە‌جی و وابزانم مامۆستاش زۆری یارمه‌تی دا‌بووم له‌ غه‌ره‌کانم، ئینجا (۵۰ په‌نجای) که ده‌ره‌جە‌ی نه‌جاح بوو وه‌رمگرت. به‌م جۆره ئەو ساله‌ش قور‌تار بووم و چوومه‌ پۆلی سیتی ناوه‌ندی (متوسطه). هەر له‌ سالی ۱۹۴۵/۴۴ ده‌ست کرابوو به‌دروستکردنی نه‌خۆشخانه‌یه‌کی باش و گه‌وره‌ بۆ کۆیه. هەر له‌ ساحه‌که‌ی ته‌نیشتی لای پاستی بینایه‌ی قوتابخانه‌که‌مان کوورە‌ی گێچیان هه‌لکه‌ند و دامه‌زراند و وه‌ستا‌کان هه‌موو خه‌لکی مووسڵ بوون و کرێکاره‌کانیش کۆ‌یی.

سالی ۱۹۴۵/۱۹۴۶ له پۆلی سێ دهوام کرد. مامۆستا جلال شهريف (تاريخ اوروبا الحديث) ی پێ دهگوتین لهگهڵ ئینگلیزی. بۆ تاریخه که کتیبمان نهبوو، دهريستیک پیتی دهنووسینهوه، دهريستیک له بهرمان دهکرد و شهرحمان دهکرد. مامۆستا (خوالیخو شېبو) مستهفا شیخ نیعمه تولا دهرسی (عهدهبی) پێ دهگوتین لهگهڵ جوگرافیا. له عهدهبی زۆر باش نهبوو، به تایبهتی له ئیعراب کردنی رستهکان. زۆر جار دهووستا و شهیری وشهکهی دهکرد و تیدهفکری، ئینجا دهیوت: نه مه (حال)ه... بهلام یهک دوو قوتابی زۆر زیرهک و باشمان ههبوو وهک (عبدالحالق فتاح، مجید عومهر، فهتاح مهولود، نه مجده شیخ نوره دین... نه وانه ههندی جار لهگهڵ مامۆستا دهکهوتنه موناقه شه و وشهکیان به جوهریکی تر (اعراب) دهکرد. ئینجا مامۆستا دهیگوت: دهزانن... ئیعراب دهگۆرێ: ههندی جار وشهیهک به (ظرف) و ههندی جار به (صفه) و ههندی جار به (حال) ئیعراب دهکری! نه مه جائیزه...! ئیمه متمانه مان به قسه کانی دهکرد و نه دهکرد... ده مانزانی (اختصاصی) خۆی



نیبه و له‌بەر نه‌بوونی مامۆستای عه‌ره‌بی، وا ئهم ده‌رسه‌ی به‌سه‌ردا فه‌رز کراوه. بۆیه (به‌گوێی مامۆستامان) ده‌کرد و لانیلا‌هه، ئیلال‌لا!

ئینجا مامۆستایه‌کی عه‌ره‌بی (سه‌یر)مان بۆ هات ناوی (محمد جواد المعاری) بوو، تا بێتی ناشیرن... پیس و پۆخل و پانتۆل و چاکه‌تێکی شر و دراری له‌بەر بوو... کراسێکی پیس و بۆنباغێکی پیستر و خواروخیجی له‌ مل ده‌به‌ست. له‌ یانه‌ی فه‌رمانبه‌ران ژوورێکی بچووکیان دا‌بووی و مام ئه‌سکه‌نده‌ر به‌زه‌یی بێ ده‌هات، نه‌ کرێی لێ ده‌ستانده‌ نه‌ هه‌ق و نه‌رخێ خواردن و خواردنه‌وه. ئه‌ویش خواردنی هه‌ر نه‌بوو، به‌لام له‌ به‌یانیه‌وه (فطوری) به‌عه‌رق ده‌کرده‌وه! ده‌هاته قوتابخانه‌ سه‌رخۆش و به‌لادا ده‌چوو بۆنی (عه‌ره‌ق)ی له‌ ده‌وی ده‌هات. به‌لام له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ش زۆر له‌ زمانی عه‌ره‌بی و قواعید و ئینشا (متمکن) بوو... له‌سه‌ر ته‌خته‌ ره‌شه‌که، که‌ ده‌ینوسی، هه‌موو پیت و هه‌رفه‌کان وه‌ک یه‌ک، له‌سه‌ر خه‌تێکی راست وه‌ک ئه‌وه‌ی به‌ (مسطره) خه‌تی را‌کێشا بێ... ده‌تگوت له‌ چاپ دراوه! دیار بوو له‌ نادێ قسه‌ی هه‌له‌ق و مه‌له‌قی ده‌کرد... مه‌وه‌زه‌فه‌کان له‌ لای قایقام شکایه‌تیار لێی کرد... ئه‌ویش چه‌ند جارێ بانگی ده‌کرد و نامۆژگاری ده‌کرد که «تۆ مامۆستای... ده‌بێ ئه‌وه‌ی بیت بۆ قوتابییه‌کانت... تاد». دیار بوو سوودی نه‌بوو. قایقام ئه‌م‌ری کرد (توقیف)ی بکه‌ن. ئه‌وه‌ بوو پۆلیسه‌کان به‌پێیان بر‌دیانه‌ گرتووخانه‌که‌ی له‌ قشله‌ی سواره‌ بوو. عه‌س‌ری من و یوخه‌ننا و قوتابی تر چوینه‌ لای. هاته‌ پشت ده‌رگای هه‌یسه‌خانه‌که‌ و له‌و دیوی شیشه‌کانه‌وه هه‌ر پێده‌که‌نی و وتی: «اشکرکم، للسؤال عني! لا تهتمون... السجن للرجال... السجن للشجعان... للابطال...». سه‌یر ئه‌وه‌یه‌ دوا‌ی چه‌ندین سا‌ل و که‌ قوتابی (دار المعلمین العالیة) بووم له‌ به‌غدا، رۆژێ چاو‌م پیتی که‌وت، هه‌ر هه‌مان که‌سایه‌تی... پیس... سه‌رخۆش، پرچی مووی سه‌پی تیکه‌وتبوو زیاتر (مجعد) بووبوو. به‌لام منی ناسیه‌وه... وتی ناوت (فلان)... و (بعدک حلول... مثل ایام المدرسه!!).

سالی ۱۹۴۶ رۆژی ۶ کانوونی دووهم رۆژی (هه‌ینی) بوو. مامۆستا (جواد المعاری) له‌ پێنجشه‌مه‌وه، ئێمه‌ی قوتابی پۆلی سیتی پیتی را‌گه‌یان‌دین که‌ سه‌بینه‌ی ۶ کانوونی دووهمه‌ جه‌ژنی سوپای عیرا‌قه ... ده‌بێ هه‌مووتان بێن، (احتفال) به‌م رۆژه‌ ده‌که‌ین.

ئه‌وه‌ بوو رۆژی پاشتر هاتینه‌ قوتابخانه‌ و ئه‌ویش هات به‌ته‌نیا. هه‌یج له‌ مامۆستا‌کان، یان قوتابیانی دیکه‌ نه‌هات‌بوون. ته‌نها ئێمه‌... چوینه‌ ژووری پۆله‌که‌ی خۆمان و هه‌روه‌ک ده‌رسیکی عه‌ره‌بی ئاسایی... مامۆستا هاته‌ ژووره‌وه‌... ده‌ستی کرد به‌قه‌سه‌کردن... له‌ باب‌ه‌ت

دامه زړاندنی سویای عیراق و هندی له (شهداء) و نفسه ره گوره کان ناوی ده هیټان...  
قسه ی زور پټکړینکی ده کرد... زیاتر له سه عاتیک و... ته واو.

نمه یه کم جار بوو که نه وه مان زانی... مانای چی جهړنی سویا و بچی تا نیستا ۶۱  
مانگی کانوونی دووهم، هه موو سال (عطله) بوو. نهمه و هه روه ها له بیرم چوو بلتیم، که  
سالی پاریش، ۱۹۴۵ شاعیر مه عرووف روسافی (معروف الرصافي) کۆچی دواپی کرد.  
ديسان هر ماموستا جواد، ده رستیکي ته واوی عه ره بی، باسی ژيان و نه ده ب و شیعه رکانی  
ده کرد و گوتی که وا نه و شاعیره به (اصل) کورده. ده بی پژی لی بنین. هندی له  
شیعه رکانی، به بی کاغه ز، له بهر، بوی ده خوتندینه وه... زور حه زمان له شیوه ی گوتنی  
شیعه رکانی کرد... و هه موو (فاتحه) مان بو (رصافي) خوتند. نه و دوو بونه یه م له ماموستا  
(محمد جواد المعماری) زانی و درکم پتیا ن کرد.

به نیسبه ت ماموستا حسین عه قراویش رووداو یتکم له بیره... جارتیکیان نیمه ی برده  
(مختبر) ه ساده و چوله کدی قوتا بخانه... یه کم جار بوو ده چوینه نهم ژووره. له بیرم نایی  
ماموستا شه وکته، که کیمیای پی ده گوتین، روژیک هر بو پیشاندان، نیمه ی بردبیته  
نه و ژووره. ماموستا حسین له به رده م جیهازیک وه ستا... هه مووی بوی ناسکی شوو شه ی  
راست و چه ماوه و زاویه... بوو. په حه تی و کاسه ی بچووکی فه رفووری هه بوو...  
شوو شه ییک سپرتوی تیدا بوو... هندی ماده ی هینا وه ک کبریت و شهب و شتی و ابون...  
و الحاصل نه مانزانی چی ده کرد. و ابزانم (غازی) (کلوری) بو (تحضیر) ده کردین. پارچه  
لۆکه یه کی له سپرتویه که ته ر کرد و شخاته یه کی لیدا و له ژیر جیهازه که داینا... له ناو  
شوو شه یه ک بلقه بلق پیدای بوو چوونه ناو بۆریه شوو شه باریکه کان... و له ناو  
جیهازه که ته قیه وه به ده نگینکی بهرز، و امانزانی ژووره که رما! غازیکی تیژ به ژووره که دا  
بلاو بۆوه و دوو که له ده رگا و په نجه ره کان ده رده چوو... هه موومان، به ماموستا وه... به کوخه  
کوخ هه لاتینه ده روه بو ناو حه وشه که. که پوو (لوت) و قورگمان ده زوورایه وه. ماموستا  
حوسین، له پاشان، له ده رسدا، بوی شه رح کردین که نه وه غازه که بوو... نه و غازه  
ژه راوییه... خه لک ده کوژی نه گه ر زیاتر له ده قیه یه ک بجیته هه ناسه وه.

وه زاره تی (ته موین) دامه زرا... قوماش و شه کرتیکی په شی وه ک (ساوار) و که میک  
چایان به بلیت (بطاقه) و به گوتیه ی ژماره ی نه ندای خیزان، دابه ش ده کرا. مالمان  
گوازه وه خانووتیکی تر به کرتیمان گرت له (حاجی سمایل)، دوکانچی بوو له بازار، نزیک  
مهیدانی خواری. حاجی سمایل ژنیکي زور له خوی بچوو کتر و ناسکوله و نازداری

خواست به ته ماحی پاره‌ی حاجی، کچه که یان دایت و ماره‌ی کرد. جا که نجه کان که ژنه که یان ده دیت، له کولان، ناهی ساردیان هله ده کی شسا!! به ته سادوف له و خانووه‌ی تازه مان ژووریک له حه وشه که زیاد بو، پتوستان پت نه بو.

پولیس‌یک (پیاده - مشاة) له گهل مالی قایقامی نوئ (عبدالقادر پشهید) که خه لکی که رکوک بو، نه قلی کویه کرا و نه و ژووره‌ی لیمان به کری گرت. نه و پولیسه ژنیکی پیری ناشیرینی له پولوازی هه بو، گویا زور به دین بو - ۲۴ سهعات خوی له ژووره که په ستبو - نه ده بایه من و براکانم ببیین! حه رام بو. میترده که ی زور له گه لی ماندو بو. ده یگوت: کچی نه مانه منالن... جیرانان... پیغه مبه ر فرمو به تی که ده بی جیرانان خوش بوئ! سوودی نه بو. قایقام خزمی نه و پولیسه بو، ناوه که م له یاد نه ماوه. هه ر له مالی نه وان بو، هیچ منالی نه بو. به لام عبدالقادر پشهید دوو کوپی هه بو، هه ردووک له گه لمانا سالی ۱۹۴۶/۱۹۴۵ له پولی سیتی (متوسطه) ده یان خوتند:

سیف الدین - گه و ره که یان - و صلاح الدین - هه ردووک زیره ک بوون، رتگامان یه ک بو، به یانیان پتکه وه ده چوینه مه کته ب و نیوه پوش پتکه وه ده گه راینه وه. پولیسه که به قایقامی گوتبو (واسطه‌ی بۆ کردبووین، ده فته رتکی ته موین، بۆ چوار نه فه ر، به ناوی منه وه کرا. باش بو (حصه‌ی چوار نه فه ر زیاتر شه کر و چا و سابوون و قوماش و نه وه‌ی هه بو و هه رمان ده گرت، ئینجا به شیشی نه ده کردین، چونکه، به ناشو کری نه لیم، خواردغان پوژانه، سی جهم، نان و چای بو.

له حه وشه که ی کاک ته مه ر، که زه مانیک ئیمه و مالی مامم به کرتمان گرتبو له سییه کان و چله کان، ئیستا مالی (صبری باشچاوه ش) گرتبو یان و تییدا بوون. سه بری باشچاوه ش سی خه ت و تاجی هه بو، قه له و و ورگ نه ستوور و سه ر خپ و گه و ره. کوئمه کانی خپ و سوور ده چوونه وه... کابرایه کی به زه وق بو... عاره قی چاک ده خواره وه. کاتێ که ئیمه له و حه وشه بووین، نه و له خانویه کی دیکه بو. به لام زور جارن ده هاته لای باوکم و مامم و گه ورل. جا له حه وشه که که پرتکی میوی خوش هه بو. عه سران ژنه کان ده یان پشانده و پاکیان ده کرده وه و چای عه سر له وئ ده خورایه وه. باوکم و سه بری چاوه ش و نه وانی تر، به شه و له وئ عه ره قیان ده خواره وه. نه و سه بری باشچاوه شه که چتکی نه سمه ری خوتن شیرینی هه بو ته مه نی میترد کردنی بو... مورا هیقه بو!! سه یفه دین و سه لاهه دینی کوپه کانی قایقام، هه ردووک له گه لیا خه ریکی ئیشارات و به ته مای ده ستبازی بوون... به لام هه ریه که ده یوست ته نیا له گه ل نه و دۆست بی! جا هه ردو و برا





## گواستنه و ده مان، به هاوو خیزانه وه بۆ ههولیر

له كۆتایی، تاقیکردنه وهی (بكلۆریا) ی ئه مسال، بۆ پۆلی سێ، مالمات گوازه وه ههولیر - چونكه باوكم نه قلی نهوئ بوو! چاوه ریمان نه كرد تا نه تیجه كه وه رگرم. به یوخه ننام گوت، كه نه تیجه كاغان هاتنه وه، بۆم وه رگه و بۆم په وانهی ههولیر بكه.

له ههولیر، له گه ره کی ته یراوه... له خانووێکی قوڕ و بچووک و له ناخیر ناخیری کۆلانه بیسه کانی نهو ناوچه یه كه تازه خه لک دهستیان دابوو خانوو دروستکردن، باوكم ژوو رێکی بۆ گرتبووین، ته نانه ت ناوی به پۆری و به للوعه شیان نه بوو. بیر رێکی ناو له ناوه ندی هه وشه كه لێ درابوو. خاوه ن مالت و ئیمه ش، لهو بیره ناومان ده خواره وه! من زۆر په ست بوو بووم و ده مگوت چۆن ئیمه ت هینا ئیره! وتی کوپم، هه رچه ند پۆژێکه... و له (مصیف) كه پرتان بۆ ده كه م، ده تانه مه نهوئ... بزانه چه ند خۆشه! باوكم نه وسا له ههولیره وه نه قلی (مصیف صلاح الدین) کرابوو.

سینه مای (صلاح الدین) یش نهو سال ئیشی کرد و فلیمی (یوم سعید) ی محمد عبدالوهاب پیشان ده درا. منیش زۆرم هه ز ده کرد ئه م فیلمه بییم چونكه گۆزانی زۆر خۆشی تیادا بوو كه من هه ندیکیانم له بهر کردبوو وه ختی كه له مووسل بووم له مالی باپیرم، لهو چایخانه ی ژیر شوقه که ی ئیمه ی تیدا بووین - مه به ست مالی باپیرم - ههروه ها کاتی كه شه وان له یانه ی کۆیه له گه ل هورمز ئیشمان ده کرد لای باوکی... چونكه نه سه که نده ر نادیه یه که ی به (عه هد) گرتبوو. جا نهو شه وه، ٤٠ فلسم له دایکم وه رگرت و فلیپی برام له گه ل خۆما برد و چووینه سینه ما، هه ردوو کمان به و ٤٠ چل فلسه - فلیپ هیشتا منال بوو. پاره یان لهو وه رنه گرت. بۆ به یانی، باوكم هات به پاسێکی نهو زه مانه كه بۆ دییه که ی له دار دروست ده کرا، له گه ل خۆیا هینا و خیرا که لویه لی مالمات تن په ستا و یا الله به ره و (مصیف صلاح الدین). من یه که م جارم بوو نهو ناوه م گوئ لێ بێ بۆ شوئیتیک له رێگا دا، باوكم کورته باسێکی (مصیف) ی بۆ کردم... ئه مه شوئیتیکه له سه ر چیا ی پیرما م، هوتیل و خانوو دروست کراون چونكه شوئیتیکی فیتکه. باخچه و گولیان له ژیر دره خته کانی به روو چاندوو و هه وزی بچووکی ناویان دروست کردوو و کورسی و ته ختیان له ده وره یان چه سپاندوو بۆ رابواردن... ته نانه ت (٩ نۆ) قه سری جوانیشیان بۆ وه زیره کان دروست کردوو و (بلاط) ی مه لیکیشیان دروست کردوو له گه ل قه سری (وصی عبدا لاله)... بۆ نه وه ی هاوینان، بێن لیره چه ند پۆژێ رابوێرن. نه وه بوو گه یشتینه دامه نی چیا و سه یرم کرد و لۆزی و ترومبیلی بچووک هه ندیک سه ر ده که ون و هه ندیک دینه







چەند كەپرتكى تىرىش ھەر لە دەورپىشتى ئېتمە بوون كە پۇلىسەكانى دىكە، ئەوانەى مال و خىزانىيان ھېتتا بوو، تىياندە دەرۋىن. لە لاىەك، ئەو ژيانە بۆ پۇلىسى خاوەن خىزان و ھەزار، ھەك ئېتمەمانان، لە ناحىەى (اقتصادى) زۆر باش بوو. سى چوار مانگ كرتى خانوويان نەئەدا... لە گەرمای ھەولېر پزگارمان دەبوو. يەئنى (اصطیاف) مان بەبەلاش دەکرد. كەپرتك لە ھەورازمان بوو، مالى سايقى تانكەرى ئاو بوو كە سەيارەكە ئى ئىدارەى (مصایف) بوو - ناوى ھەستا قەرىۆ بوو. ئاشوورى بوو. ناوى ئەصلى قریاقوس بوو! ئەوانە بوونە ئاشنامان. كىژىكى (مراھقە) ى جوانكىلەى ھەبوو، ناوى (قىكتۇرىا) بوو...

يەك دوو پۆژ دەچومە پىياسە بەتەنىا... ئىتواران دوو دوو سى سى... يا بەگرووپ گەشتىارەكان (مصطافىن) م دەبىنى، بەكوپ و كچەو... جلى جوانىيان لەبەر... دەم بەپىكەنن و بى خەم و خەفەت... لە بەسرا و مووسل و بەغداو ھاتبوون. لە ھوتىلەكە... يا بەخىزانەو لە ناو خانووە جوانەكانى لە بەرد و چىمەنتۆ دروست كرابوون... دەژيان. شەوان... لە تارمە (ھەيوان) ەكانى مالىيان دادەنىشتن و بەخواردنەو و پىكەنن و گوئى گرتن لە مۇسقىقا، تا درەنگ دەمانەو... منىش، لەوبەرى جادەكە... لە ناو باخچەيدەكا، لەسەر يەككەك لە كورسىيەكان دادەنىشتەم و سەيرم دەکردن.

سەربەن... (مصیف) بەشەو سارد بوو، بەپۆژ فېتك. ھەندى جار نىوہ پۆ... چەند گەنجىك: كوپ و كچ، لە ژۆر يەك لەو كەپرانەى لەسەر باخچە خنجىلانەكان كرابوون، لە دەورەى ھەوزىكى بچووكى ئاو دادەنىشتن و ئامىترى مۇسقىقاي ھەك عوود و كەمان و تەپل و ئەكۆردىۆنىيان لى ئەدا و سەمايان دەکرد و گۆرانى عەرەبى خوشيان دەگوت: ھەك: غنى لى شوى شوى (ئوم كلسوم) و (حول يا غنام حول) ى (نەجاش سەلام) و (عمى يا بىياع الورد) ى (خضيرى ابو عزيز). ئەوئەندە ئىنسىيەجىاميان دەکرد لەگەل يەك و وات ئەزانى گوتتە لە رادىۆيە نەك لە تىپىتىكى مۇسقىقاي بچووكى (حەقىقى) لە بەردەمەتا. ئەوسا زانىم گۆرانى لەگەل مۇسقىقا چۆن دەگوتى: باوكم وتى: ئەو (مصطاف) ە جوانانە ھەموويان (جوون!) يەئنى (يھود). ھەر ئەوان زەنگىن و مۇسقىقاژەنن و گۆرانى دەلئىن و بەكامەرانى دەژىن.

پۆژىك باوكم ئىوارە كە ھاتەو مال، وتى ئىشىكى خوشم دۆزىتەو بۆتۆ و بۆفلىپ. وتم چىيە؟ وتى: ھەردووكتان لە دائىرەى بەرىد (پۆستەخانە) كە بەرامبەر مەخفەرى شورتەيە بە (اجورى) پۆژانە ئىش دەكەن. تۆ لەسەر (بدالە) و برات پۆستەچى. كاغەز كە

له بۆگه شتياره كان دى، ناو و عيىوانى له سه ره... بۆيان ده بات! زۆر نين. له وانه يه پوژى كاغه زىك يا دوو يا سى مه كتوب زياتر نيه. توش، من به (شيخ عبدالرحمن) م گوت... گوتى با بى من فترى ده كه م چۆن له سه ر (بداله) كه كار بكات.

ئه وه بوو، پوژى دواتر، به يانى چووينه دائيره ي (برق و برید)ى مه سيف. بينايه كه، پيشه وه ي كه هه ر يه ك ژوورى به لام به پيچ بوو. كه له ده رگای ده ره وه ده چووينه ژووره وه، له به رامبه رت يه كه سه ر ژوورى Call office بوو، و اتا ته له فۆن بۆ قسه كردنى هاوولاتيان، له ژوورتيكى به ته خته ي سوورى جوان دروست كرابوو له سه ر ده رگا كه شى نووسرا بوو (تكلم الاهليين). ئينجا ده بوو ايه به لای راست پوژى... دوو سى مه تريك، له وى به رامبه ر په نجه ريه كى جوان به شيشى له سه ر ميترتيكى ساجى سوور... له پشت شيشه كانه وه به ديوى ناوه وه، به داله كه بوو... ته نها ۱۲ دوانزه په قه م بوو. هه ر هه ندى راڊيو كه ي ئه و زه مانى بوو... راڊيو كان ئه وسا گه وه بوون. ئينجا له و توه ئيتر هاوولاتى بۆى نه بوو به ده رگا ته سه كه كه ي ته نيشت ميترى به داله كه به چيته ژووره وه.

له وى ژووره كه پيچى ده كرد... ده بوو زاويه قائمه به ره و لای چه پ. ئينجا له وى (مسته فا به گ) له سه ر ميترتيك داده نيشت كه ئه و به رتوه به ر بوو. جيهازتيكى (برق)يش له به رده ميا بوو. بروسكه ئه و كاته به و جيهازه ده نيتردا... نه ك به قسه. له پشت مسته فا به گ دۆلا بتيكى گه وه هه بوو دابه ش كرابوو به چه ند خا نه يه ك، له سه ر هه ر خا نه ناوى شاريك له و شارانه ي پۆسته ي بۆ ده نيتردا: وه ك هه وليتر - كه ركوك - به غدا - مووسل - هه رير - شه قللاه - رواندوز... نووسرا بوو. مسته فا به گ له دائيره ي به ريدي هه وليتر مووه زه ف بوو. هاوينا ن ده بوو به رتوه به رى دائيره كه ي (مصيف). مسته فا به گ ماليشى هينا بوو... ده رگا يه ك له دوا وه ي، له هه مان ژوورى دائيره، هه بوو، به ويدا ده چوه ماله وه ي كه به شى دووه مى بينايه كه بوو... تايبه ت بوو بۆ خيترانى به رتوه به رى دائيره ي (بريد و برق)ى مه سيف. مسته فا به گ دوو كوړ و كيژتيكى هه بوو. كوړه گه وه كه ي ناوى (مصلح) بوو، ۱۰، ۱۲ سالان بوو چاوه كانى خيل بوون.

كاك موصلح له زانكو ده رچوو به شى كوردى، له حه فتاكان... و دوايى بوو به به رتوه به رى ده رگاى رۆشنبيرى كوردى له به غدا... ناوى خۆى لى نابوو (مصلح مصطفى جلالى) - له حه فتاكان گوڤارى (كاروان) و (په نكين) له و ده رگا يه ي رۆژنامه و بلاوكر دنه وه يه، به ناوى (امتييازى) ئه و ده رده چوون.





کابرایه کی که لگه ت به لام دهوری ۴۵ سال ده بوو... سه ری نیوه (اصلع) بوو... چاویلکه ی هدمیشه له چاو بوو. به لام چالاک و خه مخوژی نیشه که بوو... زور جوان ده بیرد به پتوه... ناههنگی خوژی بز موسستافه کان پتک ده خست... دانس و سه ما و گورانی، له سه ر (مسیح) که - تا درهنگی شهو.

یه کتیک لهو جووله کانه ی هه موو هاوینتیک ده هات ناوی (ئه لپیر شو حیط) بوو. (مادام لاوی)، نافره تیکی جوانی بالا به رزی لهش و نه ندام پتهو و سینگ و مه مکی تورت و له گه ل پوژیتنا، یاریان ده کرد و هه لده زه قینه وه له ژیر کراسه ته سک و ته نکه که ی. نه م (مادام لاوی) یه له گه ل (زید احمد عوسمان) ی هه ولیری زور دوست بوو... شهوانه ده بیبران پتکه وه، قول له ژیر قول، ده ست له ناو ده ست... یا له ژیر دره ختیکی به پروو... له تاریکیا له سه ر زهوی لپی داده نیشتن و...).

پوژتیک یوخه ننا له کوپه وه ته له فونی بز کردم و گوتی: تو له (ریاضیات) نیکمالی، ده بی بز نیمتیحان بیی. من زور خه فتم خوارد. به من بووایه ساقیط بامایه و نه ک (اکمال). من (ریاضیات) چ نازانم. ده فته ر و کتابم نه ماوه. کتی ده رسم پی بلتی؟ نزیکی نیمتیحان چومه کوپه و نیمتیحانه که م گوازه وه بز هه ولیر. له هه ولیر (تصدیق) کرا و گه رامه وه مه سیف - بزنان چهنه بن خه م بووم له م نیمتیحانه! عه سرتی، له به رده م ده رگای مه خفه ری پولیس له گه ل باوکم وه ستام تاکو به سه یاریه ک بمنیرتته هه ولیر. چومه هه ولیر، به لام له گیرفانه کانم گه رام، بوم ده رکه وت هه ویه که ی نیمتیحانم له بیر چوه له ماله وه، له (مصیف)! ده فته رموو! پاره شم نه بوو! دنیا تاریک داها. چی بکه م؟ چوم له سه ر پتگای مه سیف، له لای بانزینخانه که... که نه وسا هه ر یه ک بانزینخانه هه بوو له هه ولیر به ده ست نیشی ده کرد! کابرای له سه ر په مپه که بوو، ده سکی په مپه که ی ده هینا و ده برد و بانزین به صونده که دا ده چوه ناو تانکی ترومبیله که!

نه م بانزینخانه یه، له ژیر قه لات بوو، لهو فولکه یه ی نزیک (فندق سندهاد) ی جاران و له به رامیه ر (حه مام) ه دیرینه که! زوری نه برد، لوریتیک هات و دهستم لن هه لپی و خوی کرد شوفیره که بوم وه ستا. وتم ده چیته مه سیف؟ یه کسه ر وتی سواری سه ره وه ده بی؟ چونکه له پتسه وه جیم نییه. نه فته رتکی تری له ته نیشته بوو! وتم قه ناکا و یه کسه ر به سه ر بو دی لوری که وتم و لوری پر بوو له گونیه ی پر! نازانم چییان تیدا بوو! لوری بزوت و پوژیتن. دنیا تاریک بوو له سه ر یه کتیک لهو گونیه نه دانیشتم. پاش ماوه یه ک... هه ر دهستم لهو خرار و گونیه نه ده دا... شتیکیان تیدا بوو، ههستم کرد نه رمه. له گه ل په نجه کانم



بوو. دوو کوږی هه بوو و کچیک. کوږی گه وړه، چاوکی کوره بوو... ناوی یوسف بوو، بانگیان ده کرد (نووسه). کوږه کوی تری له قوتابخانه بوو، پوښی سی بوو وک من، له هه ولیر ده یخویند، ناوی (پوښ) بوو.

(مصیف صلاح الدین) له سالی ۱۹۴۶ - هارینی - لم بینایانه پیکهاتبوو که له خواره وه و سفیان ده کم. نیداره ی هه موو (مصیف) یش له بهر توبه رایه تییه کی گشتییه وه، له به غدا، که سهر به (مصلحه سکک حید الحکومة العراقیة) بوو. تهنانت له سهر هه موو که لویهل و سهاره و مدکینه کانی که لم (مصلحه) یه دابوون و سهر به وی بوون، له سهریان چوار پیت (حرف) ده نووسرا: نه وانه بوون (س. ح. ح. ع) واته (سکک حید الحکومة العراقیة)...

۱- که ده گیشته ته ووی سهری چیا که، بهرام بهر به چاکه ی له لای چه په ویه که گویا (مهرقه دی پیرام) ه، که چیا یه که به ناویه وه ناسراوه، له لای ده سته راست بینایه کی جوان له سهر شکلی نیو چوار گوشه بوو. نه مه که ده چو ویته ژووره وه ی بهر ده رگا سهره کییه کوی که له ناوه راستی به شی سهره وه بوو، (مهر) یکی دوو لا بوو - به لای راست و چه پییه وه. جا له ناو نم (مهر) ده رکوی ژووره بانی نووستن بوون. نه مه که واته تهنه شوینی نووستن بوو بو نه و گه شتیارانه ی



ده هاتنه هوتیلی (صلاح الدین - یان توتیل پیرام) - نه ما (بار) و گازینو و هوښی خواردن و مطعم و شوینی دانیشتن... تاد، نه مه بینایه کوی تر بوو، بهرام بهر نم شوینه، له و بهری لای چه یی جاده سهره کییه که... به چند قادر مه یک به سهر ده که وتی... نینجا چند دره ختیکی به ووی گه وره سته ریان به سهر به شی پتیه وه دا وک خدیه مه یک، بلاو کرد پوه... بایه کی فینک هه میسه دهات له نیو دره خته کان... نینجا له تهنیستانه وه

(بار) یکی ریکو پیک... هه موو جوړه خوارده وه و کحولیات و سارده مه نی تیدا بوو... چند (بوی) ریکو پیک و به جلی (موه حد) پانتوړیکی رهش و چاکه تیکی سپی و بونباغی رهش... له خزمه ت داده بوون. ۲- نینجا که له شه قامه کوی بهرده می هوتیله که، بهره و نه مش وینه ی منه سواری نه سپه کوی باوکم بوویم له بهرده م مخفه ره کوی مه سیف سه لاهه دین سالی ۱۹۴۸، کاتی باوکم له وی پوښی سواره بوو





بهاتبايه مصيف، له يه کيک لهو قهسرانه داده به زی، به لام قهسری ژماره (۱) هميشه  
حيجز کړا بوو بۆ (نوری سه عید)، جا بهاتبا يان نه هاتبايه... نه وه به تال ده مایه وه.

۷- به ره وه هوراز تر بچووبای... که ميک دوور و هوراز ريگا که به ناو عه رديکی پان و  
به رين و چولدا ده رۆی، نهو بهر و نهو بهری پنجی میو (ترى) بوو، تا ده گه يشتیه  
(قصری) (طه الهاشمی)... نیستا له گه ل بينایه کی (سه ته لایتى کوردستان TV)  
ليکدراوه (سالى ۲۰۰۲).

۸- له ویشته وه، هر به هه مان شتیه، به ناو پنجی میوان و ترى په شدا ده رۆشتی تا  
ده گه یییه دوا قهسر که (قصری) (وصی عبدالاله) بوو. خانوویکی بچوویکی ریک و  
خه رسته یه کی (بسیط) و (مریح)... نه غلب هۆله که به ره رۆژئاوا... په نجه ره و  
پرووناک بوو.

۹- نینجا بگه رپینه وه شوتنی نهو هلمان... فولکه که ی (مخفر) به ره وه شه قلاوه برۆین.  
به رامبه ر (مخفر شرطة مصيف صلاح الدين) وه ک پيشتر گوتم، دائیره ی (البريد  
والبرق والتلفون) بوو که من و فیلیپی برام هاوینان له وى به (اجور يومية)  
داده مه زراين وه ک (مامور بداله و موزع البريد).

۱۰- که ميک خوارتر، به لای راست، بانزينخانه بوو. په ميپيکی هه بوو، به ده ست نیشی  
ده کرد. به ته نه که ی سه رمۆرش بانزين و نهوتيان ده فروشت. بينایه که هر یه کسه ر له  
ته نیشتی خواره وى مه خفه ره که بوو.

که ميکی تر به ره خوارتری بانزينخانه که، به لای راسته وه، گه ر به ره وه شه قلاوه  
بچووبای، به نکه له یه کی گه وړه هه بوو، دوو موه لیده ی زۆر گه وړه ی کاره بايان له ژير  
به نکه له که دا دامه زړاند بوو. نه م موه لیدانه کاره بايان ده دایه هه موو مال و هوتیل و  
شه قامه کانی مه صيف، به س له کاتی مانگه کانی هاویندا. که پاییز داده هات، موه لیده کان  
ده رگيان له سه ر داده خرا حه ره سيک به مال و مناله وه، له خانوویکی بچووک ناگاداری  
ده کردن. به زستان کاره با نه بوو. که شیش نه ده ما له (مصيف). ته نها پۆلیسه کان و  
حه ره سه کانی خانوه کان ده مانوه له گه ل مالی کاک فه تاح ناغای کوږی که نه وه هر له وى  
نیشته جی بوو به زستان و به هاوین، چونکه نه و لپه رسراوی نه من و خاموشی مه صيف بوو  
به هه موو داموده زگا و نوتیل و که لویه ل و خانوه کان... تاد. هه وړه ها له خانوویکی  
حکوومی، له پشت مه خفه ره که وه، بۆ لای جاده قوږه که ی سه ری په ش، (مراقب زراعي)  
لن ده ژیا، نه ندازياریکی کشتوکالی بوو ناوی (سه لیم هه نا جابرو) خه لکی تلکيف بوو.

له تهنیشتی نهم، خانوویکی تریش (مراقب غابات) ی لی بوو ناوی (عهباس) بوو. کابرایه په‌شی قژ به‌لوول و (مجعد) و بهژن باریک و دریژ بوو. چهند ناشیرن بوو، نه‌وه‌نده مرؤفیتیکی به‌زه‌وق و روو خوښ و قسه خوښ بوو. زستانی یه‌کهم، که له قوتابخانه ده‌وامم نه‌کرد، له لای نه‌و به‌(اجور یومی) قه‌یدی کردم به ۲۰۰ فلس پوژانه. به‌دریژی زستان مانگی (۶ ش‌ه‌ش) دینارم وهرده‌گرت، خوا خیری بنووسئ، که یارمه‌تییه‌کی زور باش بوو بؤ خیزانان...

دیسان بگه‌ریمه‌وه بؤ سهر جاده‌ی شه‌قلاوه. له خوار مه‌کینه‌کانی کاره‌با، چایخانه‌یه‌ک هه‌بوو، بینایه‌که حکومت دروستی کردبوو، واتا عاندي (سکک) بوو به‌لام به‌ته‌عهد ده‌درایه خه‌لک.

له ماوه‌ی نه‌و سئ ساله‌ی هاوینان و زستانیک له‌وی بووم، کابرایه‌کی خه‌لکی نه‌و ناوه به‌کرتی گرتبوو ناوی (قادر چایچی) بوو. له خوارتری چایخانه‌که، دیسان دوکانیتیکی حکومتی لی بوو که نهم بینایاتانه: بچوک و گه‌وره، هه‌موو حکومت دروستی کردبوون به‌به‌ردی داتاشراو و چیمه‌تنؤ. نهم دوکانه (حانوت) بوو... شتی وه‌ک مه‌شروبات و جگه‌ره‌ی بیسانی، وه‌ک گرتفن و پلایه‌رز و بلاک نه‌ند وایت... و قووتوی (معلبات) ی ماسی و گوشت و بسکویت و چهره‌ز و... تاد، لی ده‌فرؤشرا. نه‌وه‌ش ههر به‌هاوینان هه‌بوو. زستان دانه‌خرا. به‌لام چایخانه‌که زستانانیش ههر هه‌بوو... حه‌ره‌س و پزلیس و سایه‌ق سه‌یاره‌کانی له شه‌قلاوه به‌ره‌و هه‌ولیر ده‌چوون، یا به‌پیتچه‌وانه‌وه... له‌م چایخانه‌یه ئیسراحه‌تیا ن ده‌کرد و خوژان گه‌رم ده‌کرده‌وه. مصیف زستانانی نه‌و سالانه زور سارد بوو، که‌م وا ده‌بوو به‌فری لی نه‌بارئ!

له خوارتری حانوته‌که، ئینجا دوا بینایه بوو، بینایه‌ی دائیره‌ی (مهندس المصایف) یان پی ده‌گوت و له‌سهر قطعه‌ی به‌رده‌رگای نووسرا بوو. نهمه خانوویک بوو... هه‌یوانیتک که دوو سئ ژوور ده‌رگا‌کانیان له‌و هه‌یوانه‌دا بوون. پشته‌وه‌ی نهم دائیره‌یه زه‌وییه‌کی گه‌وره به‌سیم و درکی ناسن ده‌وره درا بوو. نهمه (کوگا - مخزن) ی دائیره‌که بوو. ههر شتیکی پیوستی کاره‌کانیان بوایه هه‌بوو: بزمار و بورغی و مشار و چه‌کوچ... تاد، شتی نه‌جاری. هه‌روه‌ها که‌لویه‌لی ناسنگه‌ری، که‌لویه‌لی پیوست بؤ سه‌یاره‌کانی دائیره‌که: لۆری و پیکاب و صالۆن و تراکته‌ر و... هه‌موو جوژه (وسائط النقل) که‌لویه‌لی له‌م مه‌خزنه هه‌بوو و به‌بازنین و پۆنی مه‌کینه و نه‌وت و سی ئویل و... تاد. چهند مانگیکیش له‌م مه‌خزنه کارم کرد وه‌ک (مأمور مخزن). هه‌موو شتیکم به‌ده‌سته‌وه بوو. هاوینان

ناسنگهر و دارتاش و فیتهر و سایق له مووسل و ههولیرهوه دههاتن بهمهعاشی مانگانه  
نیشیان دهکرد. تهنه دهست و بازو و هیز له خۆبانهوه بوو... ههموو شتیکی پیتیستیان  
پیتی ههبوایه... له مخزن ههبوو.

سایقهکان دانیمی بوون. زستانان دهچونهوه دائیره ی رهئیزی که له مووسل بوو.  
نا لیره خانووبهره... له لای راستی جادهکه ی شه قلاوه تهواو... لهویره بهولاره نیتر دار و  
پنج و درهختی سروشتی دهستیان پی دهکرد. بهرامبه بهمانه... لهوهری جادهکه... چۆل  
بوو... جگه له بینایهکه ی (برید) هیچ خانوو و دوکانیشی لی نهبوو... ههموو درهخت و  
غابات بوو.

نهمه بوو وهسفی (مصیف صلاح الدین) له سالی ۱۹۴۶ تا هاوینی ۱۹۵۰. لهو  
سالهوه نیتر مالمه له ههولیرهوه گوازتهوه کهرکووک و چیت نههاتمه نهم ناوه تا ماوه ی  
چهند سالتیک! نینجا له پاشان مهگه بهسهفه ره و سیاحت و سهیران بهاتابام لهگه  
برادهران!

وهک پیتشروتم: گهشتیار (مصطافه) کانی مصیف له سالتی ۱۹۴۶ و ۴۷ و ۴۸ و  
۴۹ش، زیاتریان (جوو) بوون. ههموو هاوینان دههاتنه نیتره، چونکه دیمه ی جوان ههبوو،  
فیتنک بوو... خانووی پاک و له بهرد دروستکرای پتکوپتیک ههبوو... رابواردنی خوش  
ههبوو شهوانه لهسه رهوخی (مهلهوانگه - مسبح) که ی مهسیف ناههنگ و (دانس)...  
واتا سهمای غه ربی لهسه ره موسیقای گراموفۆن ههبوو... بهرۆژ، بهسه یاره کانی (مصایف)  
سهیران و سهفه راتیان بو پتیک دهخرا... دهچوون تا درهنگی شهو دهگه ران... تا حاجی  
نۆمه ران و... شه قلاوه... ههروه ها نیتره هه رزانتیرش بوو له نهو روپا... بۆیه روویان لیره  
دهکرد!

که پرتیکی قشتیله ی جوان، لهسه ره وهزتیکی ناو، که میتیک بهولاره ی دائیره که مان  
(دائیره ی بهرید) هه بوو... شهوانه چهند گه نهجیکی جووله که و مووسلاوی و بهغدایی  
موسیقازهن، چهند کیژ و کورپان دههینا نهو و دهستیان دهکرد به بهزم و ناههنگ تا  
درهنگی شهو گۆزانی و موسیقاییان لی نه دا: یه کتیک عمو دی لی نه دا، یه که که مانچه و  
یه کتیک دومبک... مه پرسه چهند خوش و بی (نشاز) موسیقا و گۆزانی نهو کاته که باو  
بوون لیتیان نه دا و کچ و کوپه کانیس گۆزانییه کانیان دهگوت: له بیرمه گۆزانی (حول یا  
غنام) ی گۆزانییه ربی لونانی (نه جاح سهلام) و گۆزانی (عمی یا بیاع الورد) ی حضیری





برق و تلفون، ای ههولتر بوو، باخچهیه کیان له مایهینا بوو. بینایهیهکی زۆر جوان و پتکریپتک بوو... ژووری زۆر ههبوون... هه یوانیپکی درێژ له بهردهم ژووره گانا بوو له مسهر تا ئهوسهری بینایهیهکه... وتم هاتووم دهوام بکههه! پتکهنی! ناوی سهیید نهحمده بوو. وتی: کوپم دهوام دهستی پتکردوه و شوێنمان نهماوه. تۆ (راسب) بووی. له (صنفی) سیتههه جێ نهماوه!

نه‌وی راستی یی، منیش سارد بووبوومه‌وه و ده‌وم به‌(پاره) بووبوو و جه‌زم له خویندن نه‌بوو! هه‌ر جه‌نایی مودیر وای وت، من گه‌رامه‌وه دواوه و چوومه ده‌ره‌وه... لیتی نه‌پارامه‌وه! ته‌گه‌ر باسی خۆم و بۆچی دره‌نگ هاتم بۆم کردبایه و که‌میتک بی‌پارامه‌وه... له‌وانه‌ بوو... زۆریش نی‌حتمال هه‌بوو وهرم بگرێ! سه‌یید بوو. به‌رحم بوو!

بۆرۈڭى دواتر، لە غەنىكارە نەمام. مائەوھەم بەجى ھىشت و چوومەوھە لای باوکەم و پىتەم  
وت... وتم درەنگ چووم و لە قوتابخانەكە شوپىنى من نەماوھە! باوکەم زۆر خەمى خوارد...  
وتى: سبەى من نەچەم بۆلای! دەچمە ھەولپىر! چۆن قىبۆلت ناكات! منىش وتم: بابە...  
سوودى نىيە! مامۆستايە و راست دەكات! سووچى منە! من كەمتەر خەمىم كەرد... با  
نەمسال لىرە بىم... لەگەل تۆ لە قشە دەنووم... بەشكەم نىشتىكىش بەدۆزمەوھە! باوکەم  
قەناعەت پى ھىنا و وازى لە چوونى بۆ ھەولپىر ھىنا! باوکەم كلىلى عەمبارى (جۆى)  
ولاغەكانى لە لا بوو! لە (قوللە) كەى قوژنى لای پۆژەلاتى بىنايەى قشەكە...  
عەمبارەكە بوو. لە پىش عەمبارەكە ژوورپىكى بچووك بوو... ھەردوو كەمان نەو زستانە لەو  
ژوورە ژباين. من لە لای (عباس افندى) ناوتىك (مراقب غابات) بوو، بەرۆژانە، ھەك  
كەرتكار دامەزەم، پۆڭى بەچار پەنجايى... (واتا ۲۰۰ دوو سەد فەلس) كە مانگى  
دەپكرە (۶ شەش) دىنار!! واتا دىنارىك لە مووچەى باوكەم كەمتر بوو! يارمەتییەكى  
باش بوو بۆ خەزان!.

(عباس افندی) کابرایتکی باش یوو... به روحم بو! که زانی من پۆلی ۳ سیتی  
 (متوسطه)م... وتی: تۆ هەر له لام دانیشه. مهچوه دهرده له گهل باقی (عهمهلهکان).  
 نهوان پوژانه له بهیانیهوه دهردهچوون... نویش له گهلپان، خهریکی (بهروو) چاندن بوون  
 له چیاکه! جار جاره ئهو دهگهرايهوه ژوورهکهی له بهرئاگردانهکه داننهشت و منی دهکرده  
 (مراقب) و دهیگوت له سهریان بوهسته، تنها بۆ ئهوهی بزائن یهکتیک ههیه ناگاداریانه...  
 تهملهلی نهکن!

زستانه‌که‌ی (مسیف) زۆر سارد و په‌شه‌با و به‌فر و بارانیکی زۆری به‌سه‌رمانا باراند!

شewan تاوټیک دهچومۀ چایخانهکۀ، هندی کرټکار و شوفټر له دورۀ سټوہی دارهکۀ کوټ دهبونووه و بهدۀم (جغاره) و چای خوارندووه، قسه و باسی فہلاحتی و چاندن و... تاد... دهکرا. من له لای رادیوکه دادہنیشتم کہ بهپاتری گہورہ نیشی دہکرد... چونکہ مہکینہکانی کارہبا له کارکردن و ہستا بوون و و ہستا (حننا بہحری) ش و ہک موہزفہکانی تر، گہرابوژوہ مووسل. کہ کس نہدہما و خہوم دہہات، خواحافیزیم له و ہستا قادری چایچی دہکرد و بہرہ و قشلہ، بہسہر دہکہوتم و دہچومہ ژوورہکہمان. نہگہر زووبایہ، باوکم دہدیتہوہ لای نہو چوار پټینچ پوټیسہی کہ له (مخفر)کہ مابوون - نہوانیش دہوریان له جیہازیکی قہوان دہدا کہ پټی دہگوترا (سندوقی قہوان - یان گرامافون) و گوټیان دہدایہ قہوانی کاوتس ناغا و... تاد. نہگہر درہنگیش بوایہ، سہیرم دہکرد باوکم خوټی داپوشیوہ و پرخہ برخی ژوورہکہی پر کردووه! ہزار ہزار رحمتہ لتی ہی باوکہ گیان... چہندم خوټ دہویستی و چہند توټمنت خوټ دہویست! بہم جوټوہ، نہو سالہی دیراسی ۱۹۴۶/۱۹۴۷ من دانیشتم و نہچومہ خوټندن! ہہستی نہوہم نہدہکرد... سالتیک دواکوہتن، بوټ دواروژم، چہند خراپ بوو!

عہبباس نہفہندی له لایہن حکومہتہوہ تہعین کرابوو و مہعاشی له حکومہت و ہردہگرت سہرہ مانگان. خوټی دہچووہ ہہولټر، قائیمہی مووچہی خوټی و ئیمہی کرټکارہکان دہہټنا لہگہل پارہکہ و نینجا یہکہ یہکہ بہسہرمانی دابہش دہکرد. بہلام یہکټیکی دیکہ ہہبوو له لایہن (سکک)وہ تہعین کرابوو، ناوی (سلیم حنا جابرو) بوو، خہلکی (تلکیف) بوو، مہسیحی بوو. نہمہیان بہناونیشانی (مراقب زراعی) دامہزرا بوو. نہویش خانوویکی درابووی ہہر له ریزی مہخفہری پوټیس لہسہر جادہی کہ بوټ (سہری رہش) دہچوو، له خوار خانوہکہی (عہبباس نہفہندی) بوو. له دواي خانوہکہی (سلیم نہفہندی) مالی بہرټز (فہتاح ناغای کوټی) بوو. نہویش ہہر بہجلی نہفہندیان: قات - چاکہت و پانتوټ و قہرہوټی، لہبہر دہکرد - ہہرستیکیان برادرہ بوون و شہوانہ، یا له مالی فہتاح ناغا یا له مالی سہلیم نہفہندی دادہنیشتن - سہلیم و عہبباس عارہقیان دہخواردہوہ... فہتاح ناغام نہدیت بخواتہوہ. سہلیم نہفہندی زستانان دہروټشت، لہگہل باقی موہزفہکانی دائیرہی (سکک) کہ ئیشوکاری (مصیف)یان رادہپہراند و جټبہجټ دہکرد. بہلام (عہبباس نہفہندی) زستانیش دہمایہوہ. نہو سالہ کہ من لہگہلتیا، له (مصیف) مامہوہ، چہند گونہیہک (بہروو)ی کری و ہہموو پوټیک، له بیانییہوہ، بہخوټی و بہکرټکارہکانییہوہ، دہچوون نہو دنکہ (بہروو)یانہیان دہچاند.

قوتلیتیکی ۲۰سم به قازمه یان پتیمه ره، هه‌لده‌قه‌ند و هه‌ر چاله‌ی ۳ - ۴ به‌روویان فری ده‌دایه‌ ناویه‌وه و به‌خۆل پریان ده‌کرده‌وه.

له‌ عنکاوه‌ش، هه‌ردوو براکانم (فیلیپ و طیسه) له‌ قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی سه‌ره‌تایی سه‌ره‌تایی ده‌وامیان ده‌کرد... تاکه‌ قوتابخانه‌ بوو له‌ گونده‌که و مامۆستا لۆقا ده‌میانوس به‌رتیوه‌به‌ری بوو. مامۆستا لۆقا، یه‌که‌م ته‌عینی له‌ کۆیه‌ بوو، له‌ به‌یرمه‌ له‌ پۆلی دووه‌می سه‌ره‌تایی، له‌ هه‌وشه‌که‌ی (حه‌مه‌شین) به‌وین، ده‌رسی حیسابی پتی ده‌گوتین. هه‌موو پۆژی ده‌بوویه‌ له‌ ده‌رسی نه‌و، هه‌ستین (جدول ضرب) به‌لێینه‌وه، له‌به‌ر... واتا ده‌بوویه‌ ده‌رخ‌ی که‌ین... وه‌ک بولبول، یا وه‌ک (محفوظات) ده‌مانگوتیه‌وه! نه‌وی له‌به‌ری نه‌بوویه، (فه‌لاقه‌) ی ده‌کرد به‌ده‌ستی خۆی! بۆیه‌ تاکو نیستاش من نه‌و (جدول الضرب) هم وه‌کوئو له‌به‌ر... و له‌ حیساب کردن قه‌ت هه‌له‌ ناکه‌م! هه‌زار په‌حه‌مه‌تی لی بێ، خویه! دوو هه‌فته‌ جارێک یا باوکم یا من ده‌چوینه‌وه‌ عنکاوه‌... شه‌ویک ده‌ماینه‌وه‌... هه‌ندێ نان و شتی پتیوستی تر، پۆژی دوا‌یی ده‌مانه‌یتناویه‌وه! باوکم چیتشتی لێده‌نا بۆ هه‌ردوو که‌مان، له‌ ژووره‌که‌ی ناو قولله‌ی قشله‌که‌ ده‌مانخوارد... زستان ته‌واو، هاوین داها‌ت و (مصیف) پاک کرایه‌وه‌ و هه‌ره‌سه‌کان خانوه‌کانیان به‌جیه‌یتشت و ما‌ل و مناله‌کانیان برده‌وه‌ گونده‌کانی خۆیان: گه‌لیاوا یا کۆرێ... مه‌سیفیش، دیسان، ئاماده‌ کرایه‌وه‌ بۆ پیتشوازی کردن له‌ گه‌شتیاران.

ئوتیل، به‌هه‌ردوو به‌شیه‌وه: به‌شی دانیشتن و خواردن و خواردنه‌وه‌ و به‌شی نووستن... بۆیاغ کرایه‌وه‌ و پاک کرایه‌وه. به‌رتیوه‌به‌ری هوتیل و کارمه‌ندان و (بۆی) و (طباخ) و قاپ شۆر... تاد هه‌موو ئاماده‌کران و هه‌ر له‌ مانگی حوزه‌یرانه‌وه، گه‌شتیار و (مصطافین) ده‌ستیان کرد به‌هاتن... به‌لام دیار بوو جووله‌که‌ که‌م به‌وین... چونکه‌ هاوینی ساله‌که‌... جووله‌که‌ ده‌ستیان کرد به‌عیراق به‌جیه‌یتشتن و به‌ره‌و فه‌له‌ستین، که‌ ده‌وله‌تی ئیسرائیل، له‌ به‌شێکی دامه‌زرا... جا جووله‌که‌ی عاله‌م روویان ده‌کرده‌ ئیسرائیل و له‌وێ ده‌بوونه‌ (هاوولاتی) نیشتمانێکی تازه‌ که‌ (به‌ریتانیا) و (ئه‌مه‌ریکا) له‌ عه‌ردی فه‌له‌ستینیان پچه‌راند و بۆیان کردنه‌ (ده‌وله‌تی ئیسرائیل).

له‌م هاوینه‌دا له‌ (مخزن) ی دائیره‌ی (سکک) دامه‌زرا‌م وه‌ک (مأمور مخزن). هه‌موو شتی‌ک له‌ ژووره‌وه‌ و له‌ ده‌ره‌وه، له‌ ساحه‌که‌ی که‌ به‌سیم ده‌وره‌ درابوو، ته‌سلیم به‌من کرا به‌ژماره‌ و حیساب. ئینجا هه‌رچی پتیوستی به‌هه‌ر شتی‌ک هه‌بوویه: له‌ به‌ژماره‌وه‌... تا به‌نزی‌ن و نه‌وت و پۆنی مه‌کینه‌ و ترومبیل... و تایه‌ و چوپ و چه‌کوچ و مشار و ته‌خته‌دار و عه‌ره‌بانه‌ی (که‌ناس) و زیلچ‌ی و کووره‌ک (واتا خا‌که‌ناس) و قازمه‌ و ته‌نه‌که‌



و بهرمیل و... تاد... دیسان بهژماردن تهسلیمی خاوهن حاجه ته کهم دهکرد و لیم دهستانده وه ئیواره... دواى تهواوبوونى کاره کانیان!

نیداره‌ی (مصیف) یش گۆڤا. ئەندازیاریکی تازه، وهک لیپرسراو (مدیر)ی (مصایف) مان بۆ هات ناوی (مهندس یوسف ناصر) بوو، خەلکی مووسل بوو. باوکیشم دیسان هەر له شوێنی جاران، که پێرکی بۆ کردین و چو دایکم و خوشک و براکانی هینانه وه و من زۆر پێیان شاد بووم!

کارم له مه‌خزه‌که‌که‌ خوش بوو. زۆر براده‌رم له حه‌ره‌سه‌کانی کۆگا که بۆ په‌یدا بوو، وهک: مام قادر که حه‌ره‌سی نیشکگری دائیمی بوو... ژوورێکی بچوکی له خواره‌وه‌ی سیمه‌که‌ هه‌بوو... هه‌روه‌ها کاک عه‌بدولره‌زاق و براکه‌ی کاک فه‌تاح، ئەوانیش حه‌ره‌سی دائیمی بوون له نێو ساحه‌که‌ی که‌وا ئەو هه‌موو که‌لوپه‌له‌ی تێدا بوو! دیسان شوڤیره‌کانی هه‌موو (مصیف) له لای من به‌نزی به‌ته‌نه‌که‌ و پۆنیان وه‌رده‌گرت و بووینه براده‌ر. ئاسینگه‌ر و دارتاش (نه‌جاڤ) مان هه‌بوو. له نه‌جاڤه‌کان یه‌کێک ناوی (وه‌ستا مه‌لولود) بوو، خەلکی هه‌ولێر بوو، زۆر نیشکهر بوو، خوشیان ده‌وێست. ده‌ست و په‌نجه‌ی په‌نگینی هه‌بوو. بووینه براده‌ر. چونکه‌ ئەو شوێنی کارکردنی هەر له ته‌نیشته‌ کۆگا داخيله‌که‌ بوو که من زۆربه‌ی کاتم له‌وێ ده‌بووم. جا زۆر ده‌چومه‌ لای کاک مه‌لولود و له لای ده‌وه‌ستام و سه‌رم ده‌کرد له کاتی نیشککردنی. هه‌روه‌ها کاک عه‌بدولره‌زاق و جاروبار براکه‌ی کاک عه‌بدولفه‌تاح (ئه‌ویش نیشکگر) بوو له شوێنیکی هاوینه‌هه‌واره‌که‌، ده‌هاته‌نه‌ لام و پێکه‌وه‌ ڤاده‌وه‌ستاین و قسه‌ و فسه‌ و گالته‌مان ده‌کرد.

پۆتیک که‌مێک نه‌ساغ بووم... چومه‌ (مستوصف) ه‌که‌، که له بینایه‌که‌ی (بلاط الملکی) بوو... چونکه‌ ئەم بینایه‌ چیتر وهک (بلاط) به‌کار نه‌ده‌هێنرا! به‌شێکی کرایه (مستوصف) و لایه‌که‌ی تری هه‌ندێ موه‌زه‌فی دائیره‌ی (هندسه‌)، هەر یه‌ک دووێک، له ژوورێک ده‌نووست...

دختۆره‌که‌ ئه‌رمه‌نی بوو، ناوی (بیترفانت) بوو... به‌ژنی کورت بوو به‌لام خه‌وپه‌ر بوو... ته‌وقی سه‌ری پرچی تێدا نه‌ما بوو... لووس بوو... ته‌نها ده‌روپشتی سه‌لکی و سه‌ر گوێچه‌که‌کانی پرچی په‌ش هه‌بوو... زۆر به‌ته‌مه‌ن نه‌بوو، به‌لام ژنیکی هه‌بوو، تا بلتی جوان بوو! له‌ش و جه‌سته‌یه‌کی مه‌یله‌و پر و نه‌رمونیانی هه‌بوو... ده‌موچاوی سوور و سپی، روومه‌ت سیوی لا سوور، قژی سه‌ری جوان و درێژ و به‌په‌نگی خه‌نه‌ی قاوه‌ییکی کراوه‌... خەلکی (مصیف) شیت بووبوون بۆی، به‌منیشه‌وه‌!

وتم دختۆر، زگم دیشی و (قه بزم)... ئه‌ویش له‌سه‌ر کورسی و میزه‌که‌ی دانیشتبوو خهریکی نووسین بوو... فه‌راشیکی دیا‌نی هه‌بوو، خه‌لکی لای به‌عشیقه و نه‌و ناوه‌ بوو... نه‌خو‌تنده‌وار بوو... ده‌به‌نگ بوو! دختۆر به‌بێ نه‌وه‌ی خو‌ی ماندوو کات و فه‌حسم بکات، به‌فه‌راشه‌که‌ی وت (نیشاره‌تیشی بو‌کو‌مه‌لیک شووشه (بطل) که له‌سه‌ر ره‌فتیک دانرا‌بوون... به‌رام‌به‌ر میزه‌که‌ی دختۆر، هه‌ریه‌که و هه‌ندێ ناو... یا ده‌رمانی شله‌ی جیا جیا‌یان تیدا بوو... ئاماژه‌ی کرد و وتی له‌ هو‌و شووشه‌یه په‌رداغیکی بو‌تیکه... له (ده‌ن الخ‌روج)...

کا‌برای فه‌راش چوه‌ لای یه‌ک له‌ بو‌تله‌کان رو‌وی له‌ دختۆر کرد و ده‌ستی له‌سه‌ر شووشه‌که‌ دانا و پرسى - به‌عه‌ره‌بى - «من هذا البطل، دکتۆر؟». دکتۆره‌که، به‌بێ نه‌وه‌ی سه‌ر هه‌لبێ... وه‌لامی دایه‌وه: «ئى... ئى».

کا‌براش په‌رداغیکی بو‌پر کردم و دا‌یمی و منیش پێشتر (هیندیا‌غی)م خو‌ارد‌بوو... له‌ منالێ و له‌ گه‌نجایه‌تیش و تامه‌که‌یم ده‌زانى چۆنه و تال نییه! وامزانی هیندیا‌غیه‌یه فرم کرد، بێ ئی‌توه ناخۆش، و (چعب ابیض)م کرد! واته هه‌مووم خو‌ارده‌وه... یه‌کسه‌ر ده‌موجاوم گرژ کرد چونکه زۆر تال بوو! به‌دکتۆرم وت: - به‌عه‌ره‌بى - دکتۆر... هذا شنو؟ شگد مر؟! واتا نه‌وه چییه؟ چهند تاله؟... دختۆر، به‌م قسه‌یه‌م، وه‌ک بلی‌ی به‌ئا‌گا هات و هه‌ستی کرد که هه‌له‌یه‌ک... مو‌شکیله‌یه‌ک رو‌وی داوه. خێرا هه‌لسایه‌وه سه‌ری و به‌کا‌برای فه‌راشی وت: «له‌ کام شووشه‌ت بو‌ی تیکرد؟» ئه‌ویش، په‌نجه‌ی بو‌شووشه‌که‌ درێژ کرد و وتی: نا له‌مه، دکتۆر! خۆت نه‌ت فه‌رموو؟ که دختۆر ته‌ماشای لی‌بله‌که‌ی سه‌ر شووشه‌که‌ی کرد، تیک‌چوو و هاواری کرده سه‌ر کا‌برا و به‌عه‌ره‌بى وتی: «وله‌ک زمال... هذا هیندیا‌غی؟ ولک ملعون الوالدین... هذا دهن کافور. آسوسیت؟»... کا‌برا هه‌ندێ قسه‌ی کرد و پرته‌ پرته‌ ده‌کرد، به‌لام دکتۆر گو‌تی نه‌دا‌ی و خێرا ده‌ستی کرد به‌ها‌تو‌چو‌ی خێرا خێرا له‌ ناو ژووره‌که... بو‌لای ئه‌م دۆلا‌به و بو‌لای ئه‌م ره‌فته و شووشه‌یه‌ک له‌ولا و بو‌تلیک له‌ملا و سو‌نده و ناو و خو‌ی... و نازانم... هه‌ر مه‌شغو‌ول و مشه‌وه‌ش بوو! منی درێژ کرد له‌سه‌ر قه‌ریۆله‌که‌ی نه‌خۆشان و من وتم: دکتۆر... اکوشی؟ وتی: لا... لا... ابنی! لاتخاف ما‌کو شی! من درێژ بووم... به‌لام هه‌ستم به‌شتیک کرد له‌ ناو زگما خو‌ل ده‌خواته‌وه و... گه‌ده و هه‌ندێ شو‌تی له‌شم ژانیا‌ن ده‌کرد و خه‌ریک بووم له‌ خو‌ بچم! سه‌رم به‌گێژه‌وه ده‌هات!

دختۆر خیاواکیکی کرد و سو‌نده‌یه‌کی هێنا سه‌ریکی دایه‌ ده‌ستم و وتی: ئه‌مه قووت ده‌! من پرسیم: چۆن؟ وتی: وه‌ک خو‌اردن. چۆن شتی ده‌خۆی؟ له‌ ده‌وتی ئی و ورده ورده

صۆنده که قووت بده! وام کرد و صۆنده کهم قووت دا و ههستم کرد ناو وا دهژۆتته ناو مه عیده... و له پڕێر شانه وهه هات و دختۆر زوو صۆنده کهم کیشایه وه و تهنه که بیان له بهره مەم دانا و ریشامه وه! نهه شتهی دوو سێ جار دووباره کرده وه ئینجا من زۆر بێ ناگا بووم. وهختیک به ناگا هاتمه وه... گوێم له دهنکه دهنگی خه لک بوو له پشت په نجه ره کهمه وه... هاواریان ده کرد... «وه لا شتیکی لێ بێ... ده تکزۆین!»

باوکیشم له دهره وه وهستا بوو... دختۆر هینایه ژووره وه و له لایه کی دانا له سه ره کورسیه تیک! ئینجا... یوسف ناصری به پتویه به ری دائیره ی (مصایف) هات، په خۆ و به شه پقه وه و گۆچانه که شخه کهم دهستی و یه که سه ره به نینگلیزی له گه ل دکتۆر دوا. من تینگه یستم که پیتی وت: خۆت ئاماده بکه و له گه ل سه یاره یه ک به رۆن بۆ مووسل!... به لام دکتۆر پیرفانت وتی - (به نینگلیزی و من تینگه یستم!) نه خه تر! نابێ! له رینگا ده مرئ... He'll die «من زۆر ترسام و به دختۆرم وت: دختۆر... راح اموت؟ نهو، بۆ یه کهم جار زهرده خه نه ی نیشان دا و پیتی وتم: لا ابنی لا، انشاء الله ماموت!»

ئیتر زۆر له سه ری نا پۆم، دختۆر تا ئیواره خه ری کم بوو، به حوقنه وه ده پڕشاند مه وه و... ده رزی لێ نه دام! ئیواره... من خۆم زانییم با شترم! که مه ترسی نه ما! دختۆر هه ناسه ی هاته وه بهر و به دوو سێ که س له سه ره سه دیه منیان برده دهره وه و بۆ ترومبیله کهم دختۆر خۆی! منی برده وه، ماله وه مان... واتا که پره که مان! له وێ ت له سه ره ته خته کهم خۆم و له ناو جینگا پاک و ته میزه کهم درێژیان کردم و دختۆر سه لامی له دایکم کرد و باوکم له گه لمانا بوو... زوو، به زمانی ئاسووری، پیتی وت: مه ترسه! هیچ مه ترسی نه ماوه و دختۆر سه لامه ت بێ، رووحی که پیه وه!

ئیتر هه موو به یانییه ک دختۆر، پێش نه وه ی به چیتته ده وام، جارێ سه ری لێ نه دام. بوتلیک شیرێ تازه ی بۆ ده هینام... له لام دائه نیشت... قسه ی خۆشی بۆ ده کردم و به پتیه که نینی ده هینام! یه ک دوو جار ژنه جوانه کهم هاته لام و له گه ل دایکما قسه ی به نه رمه نی بۆ ده کرد، چونکه دایکم، هه ندیکێ له زمانه که تی ده گه یشت و ده زانی. چند جارێ یوسف ناصر له گه ل دختۆر ده هاته لام.

فیلیپی برامیان ته عین کرد وه ک کرێکار، رۆژی به ۲۰۰ فلس. له مالتی دختۆر کاری پاک کردن و قاپ شووشتن بوو. منیش هه موو نهو رۆژانه ی له ناو جینگا مامه وه که زیاتر له مانگیك ده بوو... بۆم حیساب کرا و مه عاشیان نه بریم. زوو زووش دیاری و پاکه تی (بسکیت) و بوتلی شه ره تیان بۆ ده هینام.

به‌لام یوسف ناصر، نهو دختره‌ی له (مصیف) نه‌هیشته و گه‌ران‌دیوه به‌غدا. دکتۆریکی تریان نه‌قلی مصیف کرد ناوی دکتۆر (که‌مال) ناوتیک بوو. پیاوتیکی که‌له‌گه‌ت و قه‌له‌و و سوور و سپی... ده‌م به‌پیکه‌نین و عه‌ره‌ب گوته‌نی (آریحی) بوو. که ده‌هاته موسته‌وسه‌فه‌که... هه‌ر له‌گه‌ل من و (مضمده) یکی خه‌لکی خانه‌قین ناوی (محمد افندی) بوو... دکتۆر زۆر نوکته و قسه‌ی خو‌شی ده‌کرد و ته‌علیقی له‌سه‌ر نه‌م و نه‌و لی نه‌دا. نه‌و برین‌پچه (مضمده)ه... سدید نه‌حمده (یا محمد افندی)... چاکم له‌بیر نه‌ماوه، زۆر سوودم لیتی وه‌رگرت. فیتی کردم چۆن، بۆ غمونه، ده‌رمانی کۆخه‌ بگرمه‌وه... چۆن ده‌رمانی مه‌لاریا و (کنین) و حه‌بی فلان نه‌خو‌شی کامه‌یه... و (نینگلیز دووزی) که ده‌رمانیکی (مسهل) بوو بۆ نه‌وانه‌ی (قبوضیه) تیان هه‌بی زۆر باشه!... کاکم سیداره‌یه‌کیشی له‌سه‌ر ده‌نا و ده‌موجاوی ره‌ش و ناشیرین بوو... مناله‌کانیشی وه‌ک خو‌ی، ره‌ق و لاواز و ره‌شتاله‌ بوون! به‌لام کابراییکی زۆر به‌دین بوو. قه‌ت، وه‌ک ده‌لین، سه‌ری بچووبا نو‌تری نه‌ده‌چوو... کتیبی دینی وه‌ک (قورنانی پیرو‌ز و دلائل الخیرات و سیره‌ بن هاشم و ته‌فسیر الجلالین)ی هه‌میشه له‌ ژێر سه‌ری بوو، له‌و ژووره‌ی که‌ پیتی درابوو له ده‌ره‌وه‌ی بینایه‌که‌ی (مستوصف)ه‌که... وه‌کو پیتشتیش با‌سم کرد، نه‌م بینایه‌ دروست کرا بوو به‌ناوی (البلاط الملکی)، نه‌گه‌ر مه‌لیک یا (وصی) به‌هاتبانه (مصیف) له‌و باله‌خانه داده‌به‌زین... که زۆر (بسیط)یش بوو.

## گهراڻه دهم بؤ قوتابخانه له (خالويۀ اربيل) له پؤلى (۳ي) ناوښدي دهوامم كړه

هاړينى ۱۹۴۷يش كوتايى هات... پاييز داهاټ... نو سالهش هاوښمان بهرئ كړد و مهسيف ورده ورده خلك دهگهراڼه وه و مانگى تشرينى يه كمم ته واو نه بوو بوو كهس نه ما بوو. نوټيل و بهريد و دائيره ي هه نده سه... هه موو ده رگاگانيان داخست و موه زه فه نه سليه كان گهراڼه وه شارى مووسل و به غدا و... عه مه له و كړيكار و كه ناس و نه جاړ و هه داديش هه روه ترا. پؤليس ه كانيش مال و منداليان برده وه خواره وه... نيمه ش چوښه وه عه نكاوه و خانويكي ديكه مان به كړئ كرت خاوه نه كه ي ناوى (هه نو قجى) بوو... له خوار گرده كه ي كه پتي ده لټن (قصره) و كه قه برستاني گونده كه يه... جيراغان مالى (شه بؤ مرئ) له لاي راستمان و مالى (بطرس) ي پؤليسى براده رى باوكم له ده ربه ندى گؤمه سپانه وه، ميړدى (سه حق)... بهرام بهرمان، له سر جاده كه ي كه بؤ جوگه ي ناو و كاريز ده چو مالى خواجه يوسف بوون... نه وه ده وله مه ند بوو، زه ويوزارى زؤرى هه بوو مه رومالاتى زؤر بوو. خانوه كه مان دوو ژوورى درټو و بهرين، له دواى هه وشيكي بچووك بوون. ژوورى يه كمم نيمه ي تيا بووښ، نه ويتر پيره نټيكي ناسوورى هات و ليماني كرت... خو ي و كوړيكي بوو، ناوى ژنه كه (گؤزل) بوو، ناوى كوپه كه ي (نيره ميه) بوو. ميړديكي پيرى هه بوو به لام له به غدا، له يانه ي (علويه)، وه ك چيشټ لټنر (طباخ) كارى ده كړد له گه ل كوړيكي گه وړه ي. كوپه كه ي له گه لمانا بوو كه ناوى (نيره ميا) بوو... شيتؤكه بوو!

نهو ساله ۱۹۴۷/۱۹۴۸ له پؤلى ستيهم دهوامم كړد له سانه وى هه وليتر... له عه نكاوه تنه ها يه ك قوتابخانه ي سهره تايى لټ بوو. نه وى شه شى ته واو كړد بابه و حزي كړد با بهر دهوام بټ، ده بو ايه له هه وليتر، كه ليتره ش يه ك تاكه سانه وى لټ بوو، دهوام بكات. رؤزى دهوامى يه كمم كؤمه لټي ك قوتايى بووښ بهر وه هه وليتر كه وتينه رټ به پيتيان، چونكه ترومبيل و ته كسى هيشټا نه بوون. رټگاي عه نكاوه و هه وليتر زؤر خراپ بوو... خو ل و بهرد و چال و تاسه بوو.

رؤزانى يه كه مم، هه ولم دا نه وانه ي له گه لما له پؤلى ستي (متوسطه) بوون بيانناسم و... بهم جوړه، دواى يه ك دوو هه فته بووښ بهراده رى يه كتر و... نه وانى ديكه شم ناسين. نيتر هه موو به يانيان هه ربه كه و له گه ركه ي خو به وه، بهر وه رټگاكه ي هه وليتر ده رؤشټين له ده روه ي گوند يه كتر مان ده گرته وه و نيتر به كؤمه ل... يان دوو دوو... سټ سټ... ده رؤشټين بهر توه... به قسه ي خو ش و نو كته و باسى فلان و فلانى دييه كه مان ده كړد... ناوه ناوه ش من

گۆرائیپکم ده گوت، ئەوان چه پله یان لێ ئەدا... تا ده گه یشتینه قوتابخانه. به پرتو بهری قوتابخانه، مامۆستای پەرۆه زده کار و به شیده و به لام (نظامی)، خوالیخو شبوو (عوسمان قۆجه) بوو. ئەم مامۆستایه... له سه ره تا، چهند مانگه تک ده رسی میژوو (تاریخ الحدیث) ی پێ ده گوتین، دوا یی کرد یانه مودیر. مامۆستای جوغرافیه، خه لکی که رکوک بوو وردیله و لاواز بوو دیار بوو نه خو شیه کی هه بوو... ناوی مامۆستا عزیز دامیرچی بوو...

مامۆستای (جبر) خه لکی مووسل بوو ناوی (صدیق خلیفه) بوو. ئەو سال یه کم جار بوو من زانیم (جبر) یانی چی و پرس یاره کان چۆن (حل) ده کرتین و زۆر باش له سه ره دهستی ئەو مامۆستایه ده رسه که تیگه یشتیم، نه گه رچی مامۆستایه کی (مۆن) بوو، پۆژی زه رده خه نه یه کمان له سه ره لێوانی نه دی!.

مامۆستای (فیزیا) مان ناوی (سه عید خضر) بوو، دانهری کتیبی (جداول اللوغاریتمات) بوو، زۆر زیره ک و پوو خو ش بوو. مامۆستای ئینگلیزمان، له سه ره تادا، عه نکاوه یی بوو، ناوی (عبدالاحد فرنسیس المالح) بوو. ئەمه له ئینقیلابه که ی ۱۹۶۳ هه ره س قه ومی مو جرمه کان، له به غدا گرت یان و کو شتیان، به تۆمه تی شیوعیه ت... براهه کی هه بوو ناوی (مه تی فرنسیس) بوو، قوتابی بوو له گه لمانا، له پۆلی سییه م.

مامۆستای زمانی عه ره بی، مامۆستا (صلاح خالص) بوو... له مامۆستا کانی تر: عه لی حسین که سه ره (ریاضه - وه رزش) و (جه واد ره سوول) ره سم و... هه روه ها چهند مامۆستای دیکه هه بوون جار ی ده رسیان نه نه داینتی... دوا یی له پۆلی چوار و پینج ها تنه لاسان وه ک مامۆستایان (نه شئه ت محمه د سه فوه ت و جه میل ره شید العمادی و مسته فا شه عبان... ئەوانه ی کۆچی دوا یی یان کردووه... هه زار هه زار سلاو له گیانی پاک و پو وحی شیرینیان بێ... زۆر مامۆستای به راستی خا وه ن عیلم و نه ده ب و نه خلاق و نیشتمان په ره ره بوون. ئەوانه ی ما ون یاره بی ته ندروستیان باش بێ و ته مه نیان درێژ و به خێر و به ره که ت بێ، خوا ی گه و ره یار مه تی یان به دات ره زیل نه بن له ته مه نی پیریاندا...

له قوتابییه عه نکاوه ییه کانی له گه لمانا ها تو چۆمان ده کرد:

۱- یوسف حنا عه سه کر پۆلی سێ بوو له گه لمانا.

۲- یوسف منصور پۆلی سێ بوو له گه لمانا.

۳- یوسف گورگیس پۆلی سێ بوو له گه لمانا.







عەنكاوھەيپياندا دەھاتە خوار و ئىنجا لە ناو دىڭ جۆگاگە بەپىتچاوپىتچى بەناو گونڧەكەدا دەسووپاھەوھ... بەيانيان زوو... كىژ و ئاھرەتانی گوند بەجەرە و سەتل و تەنكە، ئاویان لى ئەلڧەگرت بۆ خواردن... چونكە، كە خەلگەكە بەخەبەر دەھاتنەوھ، ئىتر ئاوەكە بەرە بەرە پىس دەبوو... تا ئىوارە... لەو ماوھە ئاویان لى ئەلڧەھىنجا بۆ كۆل و حەمام و جل شووشتن و پاككردنەوھ!

پۆلى سىتى قوتابخانەكەمان... واتا سىتى ئاوەندى (متوسطه) دوو شوعبە بوو. شوعبەى (1) و شوعبەى (ب) من و باقى برادەرە عەنكاوھەيپىيەكان ھەموومان لە شوعبەى (ب) بووین و ژوورەكەى پۆل (صنفه) كەمان لە دەرەو بوو، لە حەوشەكە بەلای چەپەوھ بەنەسبەت ھاتنە ژوورەوھى حەوشى قوتابخانە لە دەرەزەى دەرەوھ. لە لای راست باخچەپەكى خنجیلانە و ھەندى دەرەختى لى ھەبوون و حەوزىكى ئاوشى تىدا بوو.

بۆھ ئىمە كە لە دەرگای دەرەوھ دەچوونە حەوشى قوتابخانە، يەكسەر بۆ لای چەپە دەرۆشتىن بۆ ژوورەكەمان. دوو ژوور بوون ھەر ئەو سالتە دروست كرابوون. ئەما ژوورەكەى دىكەى تەنىشتان، بۆ پۆلى يەكەم تەرخان كرابوو. قوتابیانى پۆلى سىپەمى - شوعبەى (1) لە ژوورەوھى بىنايەكە بوون، بەرامبەر ژوورى بەپتوھەر، كە ئاخىر ژوور بوو كە لە ھەيوانە دەرژەكە دەچووتە ژوورەوھ و بەلای دەستە چەپتەوھ... ژوورەكەش لە قورنى دەستە راست بوو. پۆلى سىتى (متوسطه)ى شوعبەى (1)یش، بەرامبەرى بوو لە قورنىكەى لای چەپتەوھ.

عەنكاوھە گونڧىكى سادە و ژبانىكى زۆر سادەى تىادا دەرژىن. خانووەكانى ھەموو بەقور دروست كرابوون. كووچە و كوۆلانى خواروخىچ و تەسك لە نىوان خانووەكان ھەبوون. سەبارەت بەخەلگەكە زۆر قانىع بوون... گشتیان بەكشتوكال... چاندن و دروینە و مەرئامالەت بەختوكردن بەپتوھ دەچوون... عاقارىكى پان و بەرىنى ھەبوو...

ھەموو رۆژى شەموان خەلگەكە... ئاھرەت و منال خۆيان دەشوشت و پاك دەكردەوھ... رۆژى يەكشەممە... ھەموو دەچوونە كەنىسە... يەك تاكە كەنىسەى لى بوو... بەناوى (مار گورگىس) كە لە تەنىشت گردەكەى (قصره) يە و ئەم (قصره)ش قەبرستانىكى زۆر كۆنە... ئىستا لە شۆنە قەدەغەكراوكانە... و حكومەت بەشۆنەوارى كۆنى دەرژمىرى... بەلام تاكو پەنجكان، مردوویان لەو خۆلە دەشاردەوھ.

چوار چاىخانە ھەبوو... پىاو و مامۆستا و قوتابىيە گەورەكانىش لەوى راپانڧەبوار











دهگرت و شوانتيك سهري ناژه له كهی دهگرت و نهویش دهیدۆشی... باره بار و هه رای مه روماللات و بهرخ و كاوه رهكان كه چاوه پتی دایكیان ده كرد بۆ نهوهی نهوانیش بهشی خۆیان شیري دایكیان بژن و بهخۆن، سهیرانتيك بوو، خۆشيتيک بوو... وهك خۆی نه بوو!

خۆ کاتی دروینهوهی دانه ویتله: گهنم و جۆ... نهویش تاميکی تری هه بوو، خۆشتر! له عهنگاوهش نيسکی باشی لێ دهچینرا. جا كه کاتی دروینهی دههات، فهريکه نيسک خواردن له لایهنگان و کوران و گهوره و بچووک، عادهتیک بوو له پیر ناکرێ. دهتدیت ههريکه و يهک باقه (دهسکه) فهريکه نيسکی به دهسته وهيه و دهروا و نيسک دهخوا! من له کۆیهوه ده مزانی فهريکه نۆک دهخورا... عادهتیک بوو، زۆریش حهز لێ دهکهم، تا نه مەرۆش... له مهوسیمی خۆیدا، زۆر جار دهیخۆم! بهلام فهريکه نيسکم نه دیبوو و نه مخورا دیبوو تا له عهنگاوه بینیم!

جارتیکیان، من له سهیرانتيك له گهڵ هه ندێ براده ران، خوارا دیبوومه وه... كه هاتینه وه گوند، يه کسه ر چومه مالی کاک (يوسف حنا عسکر)، كه قوتابی بوو له گه لما و، نهو ئیواره ساواریان بۆ کرێکاره کانیان لێنا بوو... نهوانی دهغله که یان بۆ دروو بوونه وه. نهوێ رۆژێ. كه چومه حهوشه که... کرێکارهكان به نه لقه دانیشتبوون چاوه پتی خواردن بوون! من چومه سه ر مه نجه له ساواره که و مه نجه له کهم فراند. چومه قوژبنیکی حهوشه که و لێی دانیشتم له سه ر زهوی و به دهست، دهستم کرد به ساوار خواردن! ژنهکان به پێکه نینه وه و به منالان به هه للا دهیانگوت... فلان مه نجه لی له سه ر ناگر فراند!

ئینجا بووه نوکسته و پێکه نینتيك، کرێکارهكان كه زۆر به یان کرمانجی گونده کانی ده وره بهری عهنگاوه بوون، ديمه نه که یان له لا سهیر بوو! برسیشیان بوو. شته که یان زۆر به سهیر هاته پیش چاوا! دوايی خاوهن ماله که بۆیان روون کردنه وه... كه من کیم و له م جۆره به زمانه بۆ رابواردن و پێکه نین رها تووم له گه ل ماله عهنگاوه ییبهکان!

له قوتابخانه... قوتابییه کانی له سیاسهت کاری نه ئینیان ده کرد، بوو بوونه سی بهش: به شتيك پارتی بوون، به شتيك شیوعی بوون، به شتيکی کهم (اخوان المسلمین) بوون... نهوانیتر (مستقل) بوون. من، بهش به حالی خۆم، له سه ر هتا، له گه ل هيج کاميکیان نه بووم. حیزبایه تیم به شتيکی سهیر ته ماشا ده کرد و له سیاسه ته کانیان حالی نه ده بووم. يوسف حنا عسکر، له رێگای هاتوچۆمان بۆ گوند... بۆ عهنگاوه، منی دهگرت و هه ر له ههولێره وه تا عهنگاوه باسی (شیوعییه) تی بۆ ده کردم.

له قوتابخانه، کاک نه‌نور عه‌زیز دزه‌یی و براکه‌ی (کاک عه‌بدوللا) «عه‌ولا پاشا»، هه‌ردووک خویان لێ خوش بێ، باسی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستانیان بۆ ده‌کردم... من، به‌ریزه‌وه له قسه‌کانی هه‌ردوو لا گویم ده‌دانی چونکه هه‌چیان لێ تینه‌ده‌گه‌یشتم. شوکور بۆ خواش که (اخوان المسلمین) ه‌کان به‌لاما نه‌ده‌هاتن چونکه ده‌یانزانی (من) (مه‌سیحی)م! نه‌گه‌رچی یه‌کتیک له نه‌ندامه دیاره‌کانیان، برای به‌ریز کاک شیخ فاتیح شیخ محمهد و هه‌مزه عوسمان هاو‌پێیه‌کی زۆر خوشه‌ویستم بوون، به‌لام هه‌رگیز باسی هه‌یزییان بۆ نه‌ده‌کردم!... به‌لام نه‌وه‌ی راستی بێ و بۆم روون بۆوه، له قوتابخانه‌که نه‌و زهمانه له ۱۹۴۸ و ۴۹... لایه‌نگری هه‌یزی شیوعی زیاتر بوون له‌وانی ترا عه‌نکاوه‌پیه‌کان هه‌موو مه‌یلی شیوعیه‌تیان هه‌بوو... من له نه‌وه‌له‌وه ناگاداری نه‌مه نه‌بووم تا کاک یوسف هه‌ننا عه‌سکه‌ر نه‌مه‌ی بۆ روون کرده‌وه و... به‌به‌لگه و موناقه‌شات!

یوسف هه‌ننا سالتیکی ره‌به‌ق، له رێگای ها‌توچۆمان بۆ هه‌ولێر - عه‌نکاوه، رۆژانه، منی به‌لایه‌ک داده‌بردم و هه‌ر باسی (شیوعیه‌تی) بۆ ده‌کردم و ده‌یویست (که‌سیم) کات. سالی دواتر، بیرو‌روام که‌وته سه‌ر نه‌و مه‌سه‌له‌یه و ئیتر بووم به‌ (شیوعی). به‌لام، به‌راستی به‌راستی، هه‌یچیشم لێ نه‌ده‌زانی و هه‌زم له سیاسه‌ت نه‌بوو. که‌چی هه‌ر پێم خلیسکا! نه‌ک هه‌ر نه‌مه... خه‌لیه‌یه‌کی سێ نه‌فه‌ریشم پێ سپێردرا... سێ قوتابی عه‌نکاوه‌یی... یه‌کتیکیان کاک گۆرگیس شا‌بۆ بوو، من بوومه‌ لی‌په‌رس‌راویان و ئیتر هه‌موو هه‌فته‌یه‌ک کۆبوونه‌وه‌م له‌گه‌ڵدا ده‌کردن... به‌لام هه‌ر به‌پیا‌سه... یا له‌سه‌ر رێگای کارێز... یا له‌ده‌شته‌که‌ی ده‌ورو‌به‌ری (مار شمۆنی)... نه‌و شتانه‌ی کاک یوسف ده‌یویست قسه‌یان لێ بکه‌ین... گه‌فتوگۆمان له‌سه‌ریان ده‌کرد! نه‌م کاره‌ به‌رده‌وام بوو تا دوا‌ی نه‌وه‌ش که‌ هه‌لمان له عه‌نکاوه‌ بار کرد و من (ته‌خرج)م کرد له پێنجی سانه‌وی و گوا‌زقمانه‌وه که‌رکووک. سالی ۱۹۵۰ له که‌رکووک کاک نه‌ندریا فه‌توحی پێوه‌ندی پێ کردم. نه‌م با‌سه له پاشتر، به‌درێژی با‌س ده‌که‌م.



## به زمی دزینی مریشک

به زمیکی خوشی عنکاوهی سدرده مانی سالانی چله کان، دزینی مریشک بوو! حد کایه تی من و چۆن مریشکیتکم دزی به مجۆره بوو:

شهو ی جمژن بوو - نیمه، گرووپه که ی خۆمان، و اتا گۆرگیس شابۆ، یوسف حدنا، عبدالمسیح گۆرگیس و دوو سئ گه نجی تر، ویستمان نهو شهوه رابویرین. عارهق و مه زه مان کړی به (نیشتراکی) و له مالی براده ریکمان، له ژووریک لیتی دانیشستین - دهستان کرد به خواردنه وهی عارهقی قاچاغی عنکاوه و سهرمان گهرم بوو و دهستان کرد به گۆزانی وتن... و هه لپه رین...

کاتیتکم زانی عبدالمسیح، په حمه تی لی بی، خوی لی خوش بی، وتی: کاکه... نیمه مریشکی باشمان هدی. له سهریانه که مان ژووریک ی بچوکیان بۆ کراوه و برۆن سهریان و سهریان، دهست درتزه و ملی یه کتیکیان بگره و بیهینه... با نه مشه و بیکهینه ساوار و بیخۆن! نهوانی تریش هانیان دام: برۆ... مه ترسه... نیستا هه موو نووستون! مالیشیان نزیک ی نهو مالی لیتی دانیشبووین بوو. هه لسام چومه سهریان و له ویتوه... بۆ مالی په حمه تی کاک گۆرگیس... کۆلیتی مریشکانم دیت و به هیتواشی چومه لای. مریشکه کان زانیان: هه ندیکیان، دهستیان کرد به هیتواشی: قو قو قو... قو قو قو... دهنگیان دهات... منیش له کونی ده رگا که یانه وه، له ناو تاریکایی دهستم درتژ کرد و ملی یه کتیکیانم گرت... هاواری کرد: قیق! قیق! من هینامه دهروه و سهریان و سهریان پام کرده وه و مریشکه که م له ژیر چاکه تم نا... گویم لی بوو... ژن و پیاهه کان له مالی کاک عبدالمسیح وه ناگا هاتن و دهنگه دهنگ پهیدا بوو! زانیان مریشکیان دزرا. به لام من دوور که وتبوومه وه و گه یستمه شوینه که مان و دابه زیم، به مریشکه وه! هه موو له قاقای پتیکه نینیا دا و عافه ریم... عافه ریم یان لیم کرد! له پتش هه موو شیانه وه... عبدالمسیح خوی. وتی: وه لا بابیه نازای... وتم: کوره نازای چی... هه ندم نه ما بوو له سهریان بکه ومه خواره وه و ناشکرا بم!

مریشکه که یان سهریری. به لام نهو شهوه درهنگ داهات و ماندوو بووین و هه ریه که چووبنه وه مالی خۆمان! بۆ رۆژی دوا یی که پشوی جمژنیش بوو، رۆژیک ی هه تاو و به هار بوو! کردمانه سهریان و له دهست ساوار به مریشکه مان خوارد! که چی له هه موو عنکاوه، ناشکرا بووم، که نهو شهوه من مریشکم دزیوه و هه ر باس باسی من و مریشکه که بوو! نینجا مامۆستا (پطرس گورگیس) ی برای عبدالمسیح، دهستخوشی لی کردم و

به پێکهێننهوه وتی: کۆره عافیه تێتان بێ! جا من قه سیده شیعرێکم هۆنیهوه بهم بۆنهیهوه، بهعده بهی، له ژێر ناوێشانانی (سرقة دجاجه في ليله عيد) که شیعرێ حه له ق و مه له قم تیایدا نووسیوو. هه موو قافیه ی به یته کان به پیتی (ق = قاف) کۆتایی دههات. وهک: قیق، پیق، ره فیق... تاد. له شۆیتیتکی تر هه مووی ده نووسمه وه.

له مانگی مارت (اذا ر) ی سالی (١٩٤٧) وه زاره تێکی نوێ ته شکیل کرا به سه روکایه تی (صالح جبر).

له ناو حزبییه کان و له کۆبوونه وه کان ئیشاعات پهیدا بوو ده بانگوت... ئهم وه زاره ته تازه یه، کاری نوێ کردنه وه ی (معاهده) کۆنه که ی نێوان عیراق و به ریتانیای یی ده سپێردری! میله ته ی عیراق به گشتی... رۆشنییر و خه لکی سیاسی و... رۆژنامه کان داوای هه لگرتن و لا بردنی مو عاهه ده که یان ده کرد که به یه کجاری، نهک نوێ کردنه وه ی.

له وه زاره ته که ی (صالح جبر) دا، مه سیحیه ک هه بوو: خوالێخۆشبوو: یوسف غه نیمه بوو، بووه وه زیری مالیه - مه سیحیه کان و رۆشنییره کانیا ن نه وه یان یی خوش بوو. کابرایتکی نایین په روهر بوو... هه روها له م وه زاره ته دوو وه زیری کورد هه بوون: به ریز جه مال بابان، وه زاره تی (عه دل) ی یی سپێردرا و وه کیلی وه زاره تی (اقتصاد) یش بوو. هه روها به ریز توفیق وه هبی به گ کرایه وه زیری (معارف) - واتا (په روهره).

به لام هه ر له دوا ی دامه زرانندی ئهم وه زاره ته، له ئێران قازی محمه د و قازی سه در و قازی سه یفه که سی قاره مانگی کوردی ئێران بوون و کۆماری مه هابادیان له کوردستانی ئێران دامه زرانده بوو، هه رستیکیان له ئێران ئیعدام کران - له ٣١ ی ناداری ١٩٤٧.

له قوتابخانه و له ناو قوتابییه حیزبییه کان و نه وانه ی له سیاسه ت زیاتر ناگادارن... ئه مه یان بۆ روون ده کردینه وه و حکومه ته ی ئێرانیان تاوانبار ده کرد... بۆیه جاری نه وهنده بایه خ به هاتنی (صالح جبر) وهک سه روکی وه زیران، نه نه درا. دیسان باسی چوونی مه لا مسته فا، دوا ی تیکه چوونی کۆماری کوردی له مه هاباد، بۆ روسیا له گه ل هه قاله کانی... به یان ده رجوو به نه یینی دابه ش ده کرایه سه رمان.

له و ساله پێنج حیزبی (علنی) هه بوون:

- ١- حزب الشعب: عه زیز شه ریف سه روکی بوو.
- ٢- حزب الاتحاد الوطني: عبدا لفتاح ابراهیم سه روکی بوو.
- ٣- حزب الاستقلال: محم د مه دی کبه سه روکی بوو.

۴- حزب الاحرار: توفیق السویدی سەرۆکی بوو.

۵- حزب الوطنی الديمقراطي: کامل الجادرچی سەرۆکی بوو.

حیزبی شیوعی و حیزبی پارتی به نهیانی کاریان ده کرد.

حیزبه کان هه ریه که و رژنامهی خۆی هه بوو. وه کو رژنامهی (صوت الاهالی) که سهر به حیزبی (وطنی دیموقراطی) بوو. رژنامهی (صوت الاحرار) سهر به حزب الاحرار بوو. رژنامهی (الاستقلال) سهر به حیزبی (استقلال) بوو.

حیزبی (شیوعی) رژنامهی (القاعده)ی ده رده کرد به نهیانی: هه ندی جار به (رۆنیۆ) و جاروباریش به (دهست) و به (کاریۆن) ده نووسرا و (استنساخ) ده کرا. ههر له و ساله دا بریاری دابهشکردنی (فلسطین) و کردنی به دوو پارچه... به شیتک بۆ جووه کان و ناوی دهوله ته که یان لیتا (اسرائیل). به شه که ی تریش بۆ فه له ستینییه کان: دیان و نیسلام. بۆیه له هه موو عیراق خۆیشاندان به ریا بوو... (مظاهرات) دهستی پێ کرد دژی بریاری (تقسیم فلسطین)... نینجا به ره شیعاراته کان بۆ لای (الغا)ی مو عاهده ی نیتوان عیراق و به ریتانیاش ده چوون، چونکه به ریتانیا نه و بریاره ی دابهشکردنی فه له ستینی ده رکرد که به ناوی (وعد بلفور) مه شهوور بوو.

له پیتشتر حکومه تی عیراق و به ریتانیا، له ژتروه به (نهیانی) دانوستانیان هه بوو سه باره ته به داوای نینگلیز بۆ نوێکردنه وی (معاهده)ی ۳۰ حوزهرانی سالی ۱۹۳۰.

به لام له زه مانی ئهم وه زاره ته به ناشکرا، له مانگی مایسه وه (مفاوضات)ی سهره تای دهستی پێ کرد. خه لک ناره زایی خۆیان ده رده بری چ له رژنامه کان و چ له چاپخانه و قوتابخانه ... له شه قام... به ناشکرا!

ئه وه بوو له مانگی ته مووزی ئه مسال (۱۹۴۷) وه صی عه بدولئیلاه زیاره تی (لندن)ی کرد.

من درێژه ناده م به رووداوه ناخۆشه کان... ده لێم وه فدی عیراق به سهرۆکایه تی (صالح جبر) چوه له نهنده و دهست کرا به وتووێژ له گه ل نینگلیزه کان، عیراقییه کان قهت پازی نه بوون... هه موو رژژ (مظاهرات) هه بوو.

ههر له سهره تای مانگی کانونی دووه می سالی ۱۹۴۸ ئهم خۆیشاندانه زیاتر و گهرمتر ده بوون. وای لیهات له هه ندی کۆلیجی به غدا خوتندن وه ستا، وه کو کۆلیجی (حقوق)، به نه مری وه زیری (معارف)... کێ بوو؟ توفیق وه هبی به گ! تۆمه ته کهش ئه وه

بوو، ههمیشه، که قوتابییه‌کانی کۆلیتجه‌کان، می‌شکیان پر بووه له (مبادئ هدامه)...

له لهندهن، (معهده) که ئیمزا کرا و عیراقیییه‌کان ههر به‌مه‌یان زانی، ناگر له شه‌قامه‌کان به‌ربوو! مه‌به‌ستم خۆپیشاندانی گهرم رووی دا - تا ئهو کاته‌ی حکومه‌ت مه‌جبوور کرا له کار بکشیته‌وه و سه‌روکی وه‌زیران (صالح جبر) گه‌رایه‌وه له‌ندهن و (استقاله‌)ی پیشکەشی (وصی) کرد. له ۱۹۴۸/۱/۲۷. دیاره که خۆپیشاندانه‌کانیش زۆر له قوتابیان و له پۆلیس کۆژرا و بریندار بوون. ئینجا وه‌زاره‌تیکی هیمن به‌سه‌روکایه‌تی (محمد الصدر) ته‌شکیل کرا... و خه‌لک بلاوه‌یان لێ کرد! له وه‌زاره‌تی (صدر) سێ وه‌زیری کورد بوون:

۱- جه‌لال بابان - وه‌زیری مواصلات و اشغال.

۲- عومه‌ر نظمی - وه‌زیری عدلیه.

۳- داود حه‌یده‌ری - وه‌زیری بێ وه‌زاره‌ت.

ده‌بێ ب‌لێم که له سانه‌وی هه‌ولێریش، قوتابی و هه‌ندێ له مامۆستایانیش له‌گه‌ڵ هه‌ستی هه‌موو عیراقیییه‌کان بوون. کورد، عه‌ره‌ب، ئاسووری، تورکمان... هه‌موو چینه‌کان و قه‌ومیاته‌کان...

که بیستمان له به‌غدا کۆژراو هه‌یه له قوتابیان، لێره پۆژی پاشتر، که وایزانم له دوا دوا‌ی مانگی کانونی دووهم بوو، له قوتابخانه‌ هاتینه‌ ده‌روه‌ه و دروشم ئاماده‌ کرابوو لافته‌کان نووسرا‌بوون... یه‌کسه‌ر به‌رز کرانه‌وه و چوینه به‌رده‌رگای سه‌را... واتا (متصرفیه). ته‌نها چه‌ند شه‌قاویکیش بوو مه‌سافه‌ی نێوان ده‌رگای قوتابخانه‌مان و ده‌رگای بینایه‌که‌ی سه‌را. ئه‌گه‌رچی سێ حیزب بوون، به‌لام هه‌موو دژی موعه‌ده‌که‌ بوون: لافته‌ی حیزبی (اخوان المسلمین) لێی نووسرا بوو (نريد السلاح ايها الحكومة)، لافته‌ی شیوعیییه‌کان نووسرا‌بوو (على صخرة الاتحاد العربية الكردية تتحطم مؤامرات الاستعمار) و ئه‌وه شیعاری پارتیش بوو... هه‌ردوو حیزب له کاتی پیتیست پشته‌ی یه‌کتر بوون. شیعاریکم دێته‌ گۆی، ده‌یانگوت (نريد الحزب ايها الحكومة...) به‌لام به‌راستی نازانم کامه‌ بوون و سه‌ر به‌کام حیزب بوون که وایان هاوار ده‌کرد.

بۆ پۆژی دواتر، مامۆستای به‌پێوه‌یه‌ر، مامۆستا عوسمان قۆجه، له حه‌وشی مه‌کته‌ب کۆی کردینه‌وه و ته‌یه‌کی کورتی دا و وتی: «که ئێمه هه‌موو موته‌ئه‌سیرین ئهم رووداوانه‌ روویان دا له به‌غدا و قوتابی و خه‌لک کۆژران و بریندار بوون... من نه‌سیحه‌تتان ده‌که‌م،



له هاویندا دیسان باوکم ماله وه مانی برده سهره بن، واتا (مصیف صلاح الدین) و که پری بۆ کردین... هاوینتیکی خوشمان له وی رابوارد و دیسان من له (برید) دامه زام، له سهر (بداله) که. نهو سال ئیتر بۆ فیلیپ چ ئیش نه بوو.

دیسان جووله که ده هاتن و (مادام لای) زووترین کهس بوو ده هات و به لام نهو سال که متر جوو هاتن. له دانیشتوانی به سهر و به غدا زیاتر خه لکانی غهیره جوو ده هاتن.

مالی (عبدالاله حافظ) وه زیری ته موین هاتن. خهیزانه کهی که له پاره وه باو کمی ناسیبوو، ته لیفونی بۆ (قادر باشچاوه شی) مه خفه رکرد و وتی وه کو پار، هه موو به یانیان با مام ئیسرا ئیل بن و نه سه کهم بۆ بیتی و، له که لما (ریاضة الصباح) ده کهم. جا هه موو به یانیان باوکم نه سپتیکی بۆی نامه ده کرد و خوشی سواری نه سپی خوی ده بوو، بۆ خانمی، خهیزانی (عبدالاله حافظ) ی ده برد... ئیتر ژنه پیتش ده کهوت و باوکم له دوای... بۆ ناو نهو چیا و دۆل و ناو دارستانانه... تا نزیکه نیوه رۆ، ده یکه پانه وه ماله وه. به شه وان، وه ک جاران، له ژیر دیواری (برید) داده نیستم و سه یری گازینه کهم ده کرد و هه سوو دیم ده برد بهو ئافره ته جوانه ده ست و باسک رووت و سینک نیوه رووت و قژی جوان پیکه خراو و ده نگ و پیکه نینه ناسکۆله کانیان ده هاته گوتم... له سهر میزه کان، سی سی چوار چوار و به کۆمه له گه نج و پیاو و ژن داده نیشتن، تا دره نگ مه شروو باتیان ده خواره وه... قسه ی خوش و پیکه نییان هه ندی جار زۆر به رز ده بووه... له رادیۆ که ده نگه گۆرانی خوشی محهمه د عه بدولوه اب و فهریدولته تره ش و نه سمه هان و سه بهام رفقی و حضیری ابو عزیز و سه لیمه پاشا... ده هاته گوتم و بهو دیمه نه جوانه و نهو ناوازه خوشانه وام نه زانی که له خۆم که سیتیکی تر کامه رانتر نییه.

که هاوین ته و او بوو، مالم هه ناوه عه نکاوه... نه مجاره یان خانوویکی دیکه مان به کری گرت، له و دیوی گوند، به رامبه ر زه ویوزاری لای باکووری گوند... له خوار گردی (قصره)، خاوه ن ماله که مجیوری که نیسه بوو، کابرایتیکی پیر بوو ناوی مام (هه نو قه جی) بوو. دوو ژوور و هه وشیتیکی به چووک و ژووریتیکی به چووکیش له ژیر هه یوانه که ی لای ده رگای هه وشه ی لێ بوو... کاتی خۆی بۆ ناژه ل و مه ر و مریشک و شتی وا دروست کرابوو... نهو ژووره هه ر به تال مایه وه... که لکی دانیشتن و ژبان تیایدا نه بوو چونکه زۆر پیس کرابوو به ناژه ل و مریشک و جوو جکه... دوو ژووره که ی تر دریش و پان و پاک بوون... یه که میان ئیمه ی تیا بووین، نه وه که ی تر، پیرمه ژنیک ناوی (گۆزه ل) بوو، نه ویش ناسووری بوو، کوپتیکی که نجی به قه د منی هه بوو... به لام نه خوینده وار بوو... قوتا به خانه ی سه ره تاییشی تا پۆلی دوو

زیاتر نه خویندبوو، ناوی (نیرمه‌میا) بوو. باوکی و براییکی له خۆی گه‌وره‌تر، له به‌غدا نیشیان ده‌کرد له یانه‌ی (علویه) ... چیشته‌ لینه‌ر و قاپ شۆر بوون... ئەوان کرتی خانوو و بری پاره‌یان بۆ (گۆزەل) و کۆپه‌که‌ی ده‌نارد، مانگی جارتیک یان دوو مانگ جارتیک، پیوه‌ی گۆزه‌رانیان ده‌کرد!

له مانگی حوزه‌یرانی نه‌مه‌ساله‌ی (۱۹۴۹) - راستتر له سه‌عات (۳،۳۰ سێ و نیو)ی رۆژی ۱۹۴۹/۶/۶ و دوا‌ی ته‌وا‌بوونی دروستکردنی (سککه‌)ی شه‌مه‌نده‌فه‌ر، له‌و رۆژه‌دا بۆ یه‌که‌م جار، شه‌مه‌نده‌فه‌ر له‌ ویتستگه (محطه‌)ی هه‌ولێره‌وه‌ شووته (هۆرن)ی لێدا و به‌ره‌و که‌رکووک، یه‌که‌م سه‌فه‌ری ده‌ستی پێ کرد. خه‌لکی هه‌ولێر پڕابوونه (محطه‌) و سه‌یری نه‌و رێپۆره‌سمه‌یان ده‌کرد و منیش له‌ گه‌ل هه‌ندێ براده‌ران له‌وێ بووین. شتیکی یاخود دیمه‌نیکی جوان بوو له‌ بیرم ناچن. ئەوانه‌ی بۆ یه‌که‌م جار شه‌مه‌نده‌فه‌ریان ده‌دیت، سه‌یر بوو ئەو ده‌عبایه، وه‌ک مار ده‌خزی، به‌لام زۆریشیان به‌لاوه، دیمه‌نیکی خوش و جوان بوو!

که‌ له‌ سانه‌وی هه‌ولێر دیراسه‌ت ده‌ستی پێ کرد، ته‌نها پۆلی چواری (زانستی - عیلمی) هه‌بوو. هه‌موومان ئەوانی له‌ پۆلی سێیه‌کان، که‌ (دوو شوعبه‌ بووین)، ناجیح بووین، هه‌موومان له‌ به‌شی عیلمی وه‌رگیراین. من هه‌وه‌سم به‌ئه‌ده‌بی ده‌هات. به‌تاییه‌تی کتێبی (کیمیا)م که‌ بینی، زۆر گه‌وره‌ و نه‌ستوور بوو، زراوم لیتی چوو! من له‌ پۆلی دووه‌می ناوه‌ندی که‌ له‌ کۆیه‌ بووم، ئەم ماده‌یه‌ قه‌ت تینه‌گه‌یشتم و هه‌زم لیتی نه‌کرد و مامۆستا شه‌وکه‌ت، به‌جهره‌ جهر ( ۵۰ په‌نجای)ی بۆ دانابووم، ئەویش بۆ به‌رژه‌وه‌ندی خۆی. چونکه‌ خه‌لکی سلێمانی بوو و ده‌چۆه‌ ئەوێ له‌ هاوینا. بۆیه‌ که‌ستیکی له‌ درسی خۆی (اکمال) نه‌ده‌کرد تا ده‌وری دووه‌م نه‌یه‌ته‌وه‌ و قوتابییه‌کان ئیمتیحان بکاته‌وه‌. بۆیه‌ پێم ناخۆش بوو له‌ به‌شی زانستی ده‌وام بکه‌م و ئەمزانێ ته‌گه‌ر به‌شی نه‌ده‌بی نه‌کرتته‌وه‌، من له‌ سه‌ری ساله‌وه‌ خۆم به‌ (راسب) ژماردبوو. دیار بوو هه‌ر من نه‌بووم. ژماره‌یه‌ک له‌ قوتابی، ۲۰ بیست که‌ستی که‌ ده‌بووین، عه‌ریزه‌یه‌ که‌مان دا‌یه‌ به‌ پێوه‌به‌ری په‌روه‌رده (معارف) و داوامان کرد به‌شی (ئه‌ده‌بی)مان بۆ بکه‌نه‌وه‌... دوا‌ی مانگی‌یک ده‌وام... و بگه‌ر و به‌رده‌ و (کتا‌با‌ن و کتا‌ب‌ک‌م)... ئەم‌ری کردنه‌وی به‌شی (وێژیه‌ی - ئه‌ده‌بی) هات. هه‌موومان هه‌له‌ له‌مان لێدا له‌ خوشییانا و خێرا کتا‌به‌کانی عیلمی که‌ نێداره‌ی سانه‌وی پیتی دا‌بووین... گه‌رانده‌مانه‌وه‌... ئینجا پاشی یه‌ک دوو هه‌فته‌ش، کتێبی به‌شی ئه‌ده‌بی هات و به‌سه‌رماندا دا‌به‌ش کران و به‌م جو‌ره‌ نێمه، نه‌و بیست قوتابییه‌ یه‌که‌م قوتابیانی به‌شی

[illegible]

کتیبه‌کافی به‌شی ئه‌ده‌بیم سه‌یر کرد، هه‌موویان خۆش بوون و شتی عیلمی ته‌نها کتیبی (ریاضیات و جبر) بوو... شتیه‌که‌ی ئاسان بوو، له‌گه‌ڵ کتیبی (العلوم العامة) که زۆر خۆش و ئینشانی بوو زیاتر له‌وه‌ی عیلمی بێ - بۆیه زه‌وقم هاته‌وه و یه‌کسه‌ر دامنا که ئه‌مه‌سال به‌پله‌یه‌کی زۆر باش ناجیح ده‌بم... هه‌رواش بوو - سه‌یریش ئه‌وه بوو، له‌ براده‌ره عه‌نکاوه‌یییه‌کانم، ئه‌وانه‌ی له‌ سێ ناجیح بوون بۆ چوار، هه‌یچتیکیان نه‌هاتنه‌ به‌شی ئه‌ده‌بی: ئه‌وانه بوون عه‌نکاوه‌یییه‌کافی چوونه‌ به‌شی زانستی و له‌ ئاخیریش هه‌رستیکیان یا چوار بوون - پێنجی سانه‌وویان پێ ته‌واو نه‌کرا و شه‌هاده‌ی سانه‌وویان نه‌بوو!! به‌شه‌هاده‌ی سێ وه‌زیفه‌یان وه‌رگرت... قوتابییه‌کافی له‌ بیرم ماون ئه‌وانه بوون:

۱- یوسف حدنا عهسکەر - بووه مووهزه‌فی (اشعه) - له نه‌خوشخانه‌ی هه‌ولێر- .  
 ۲- هورمز سببی (یان سبۆ) - ئه‌ویش بووه برینپێچ (مضمد) له مسته‌وسه‌فی به‌رامبهر  
 سینمه‌ی سه‌لاحه‌ددین - .

۳- مه‌تی فره‌نسیس - نه‌مزانی بوو به چي - به‌لام سانه‌وی ته‌واو نه‌کرد.

له قوتابییەکانی تری فەرعی ئێدەبی، ئەم ناوانەم له بیر ماون:

۱- مع عرووف ره ئووف.

۲- مو حسین حمد دهمین دزدی.

۳- ئىبراھىم مستەفا قەرەداغى (باۋكى مۈتەسەرەف بوو لە ھەولتەر) لەو سالىھدا.

۴- نيهاد نوره دين ئاغا.

۵- تہ محمد شیخ عبداللہ کریم۔

٦- خاليد لفته (عده رب بو) دوايي چووه كولييجي عهسكه ري...

۷- مه جید ئەحمەد ئاسینگەر - لە کۆیه وه هاتبوو.

۸- فاتح رسول کہ بابچی - لہ کویہ وہ ہاتبوو۔



۹- بورهان شیخ نهمه دین - له کۆیه وه هاتبوو.

۱۰- که مال مسته فا.

۱۱- عه بدولر حمان عه بدوللا که بابچی.

۱۲- فاتیح شیخ محه مه د.

۱۳- جه لال غه رب.

۱۴- حه مه ده مین عه بۆ ناغا.

۱۵- زه که ریا نه مین.

۱۶- .....

پۆژی کۆچی شاعیری کۆیه میهن، یونس رهئوف دلدارم له بیر ناچی، وهک دوینی  
بی، وا شریته کهم له پیش چاوه - پۆژی ۱۲/۱۱/۱۹۴۸، له قوتابخانه بووین،  
مامۆستاکان وهک جه میل رهشید عیمادی و وایزنام مامۆستا نه شهت و هه موو  
قوتابییه کانی سانه وی، به ههردوو به شهوه و له گه ل ژماره ییکی زۆری قوتابییه کانی  
ناوهندی، خه بهریان داینی کهوا (دلدار) شاعیر کۆچی دوایی کردوه و بچین بۆ  
به شداریکردن له رپورهمی ناشتی. له بیرمه هه موو پیکه وه، مامۆستاکان له پیشه وه،  
به شه قامی سه ره کی هه ولیتر پۆشتین و به یتگیاهی سه ر چایخانه ی (حه سه ن رهزا)، به سه ر  
قه لات که وتین و له ده رگا که وه ره تاقه که ی که هیشتا وهک خۆی بوو، تیکنه درا بوو،  
چوینه ناو قه لات و له لای مزگه وته که وه ستاین. ئینجا که مه راسیمی نوێژ و وایزنام هه ر  
له وی کفن کرا و، هه لگیرا له ناو داوه مه یته که و یا الله... ئیمه ش به دوای جه ماوه ریکی  
زۆر هاتبوون، له نه دیب و شاعیر و خه لکی بازا... به ره وه قه بهرستانه سه ره کییه که ی  
هه ولیتر، که له پشت یانه ی موه زه فانی نه وسا بوو، دوایی تیکدرا، به داخه وه... ئیتر له و  
قه برستانه، شاعیری کوردی گه وه... جوانه مه رگ دلدار به خاکی کوردستان سپێدرا، من  
حه زم ده کرد له کۆیه بنیژراییه.

حه کایه تی مرده که ش نه وهایان بۆ گپیرینه وه که جه نابی شاعیر دوینی له کۆیه وه هاتوه  
و به شه له یانه ی موه زه فان له گه ل براده ریکی نان ده خۆن و ئینجا ده چنه سینه مای حه مرا.  
به لام فلیمه که یان به دل نابج و دلداریش هه ست به نا په حه تی له مه عیده ی ده کات و نازاری  
ده دات، بۆیه دینه ده ره وه.

براده ره که ی له نزیک (فندق فرح)، نزیک فولکه ی چایخانه ی حه سه ن رهزا ده چیته وه



مومکن نییه. ناتوانم بیتم. ده‌بی بمیووری. عوزره کهم سوودی نه‌بوو! یه کسەر ئه و وتی: من به مامۆستا تم گوتوو و نه‌ویش نه‌زانی تۆ ده‌نگت خوشه و حه‌ز نه‌کا له‌گه‌لیا دانیشی و گۆزانی بلتی. خۆی مامۆستایه‌کی یه‌که‌جار روح سووک و نه‌رم و موعه‌قه‌د نییه. ئهم عیلاقاته له‌ لای نه‌و شتیکی سروشتیه! سه‌رتان نه‌یه‌شێنم، شمشالێکم هه‌بوو (ناسن) زۆر چاکم لێ نه‌دا. له‌گه‌ڵ خۆما بر دم و چوومه‌ ماله‌که... هه‌موو دانیشتبوون. له‌ لای مامۆستا مسته‌فا شوێنیان بۆ من جێ هێشتبوو. وه‌للا ئیتر دانیشتم و گلاصیان بۆ دانام. وتم ناخۆمه‌وه. مامۆستا مسته‌فا، به‌زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌وه و وتی: ده‌بی بخۆیته‌وه. شه‌رم له‌ من مه‌که... سالتیکی تر ده‌چیته‌ کۆلیج - وه‌ک منت لێ دی ده‌بیته‌ مامۆستا. هیچ (حرج) ی تیا نییه. پێکم بۆ کرا و ئیتر... دوا یه‌ک دوو قومی به‌شه‌رمه‌وه، قومه‌کانی تر... ئاسایی بوون... و تا دره‌نگ گۆزانیم بۆ گوتن به‌عه‌ره‌بی و کوردی و ئاسووری و تورکی و شمشالیشم بۆ لێ نه‌دان.

پێگای نێوان عه‌نکاوه و هه‌ولێر زۆر خراپ و ناخۆش بوو. به‌هاوین تۆز و خۆل و وشکایه‌تی و پووش و درک و چال و به‌رد بوو. به‌زستانان قورێکی زۆر و لیج... و گۆماو لێره و له‌وئ... نه‌مانده‌زانی چۆن برۆین به‌رپۆه بۆ قوتابخانه... هه‌تا ده‌گه‌یشتی نه‌ کۆلانه‌کانی هه‌ولێر... قور هه‌تا چۆکاگمان و په‌نتۆری هه‌موومانێ داپۆشیبوو. له‌ حه‌وشی قوتابخانه ده‌بوایه‌ قۆنده‌ره و پانتۆره‌کاگمان به‌ئاوی به‌لووعه‌که‌ی ناو باخچه‌که‌ی قوتابخانه، که له‌ ده‌سته راست بوو، چاک پاکیان که‌ینه‌وه و ده‌ست و چاومان بشۆین. هه‌ندێ جار دره‌نگ ده‌گه‌یشتی نه‌وئ و ده‌رسی یه‌که‌م ده‌ستی پێ کردبوو... جا هه‌ر ناوا نیوه‌ی له‌شمان ته‌ر، ده‌چوینه ژووره‌وه... له‌سه‌ر نه‌و حاله‌ش، پۆزێکیان، به‌ره‌و به‌هار ده‌چوین، یه‌ک دوو گوله‌ نیسانم له‌ یه‌خه‌ی چاکه‌تم دا... که گه‌یشتمه قوتابخانه... ده‌رسی یه‌که‌م (تاریخ الحدیث) مان هه‌بوو، مامۆستا عوسمان قۆجه، پێش نه‌وه‌ی بکریته (مدیر) پێی ده‌گوتین. که منی دیت چوومه ژووره‌وه... سه‌ریکی کردم و سه‌ری خۆی که‌میک نوی کرد و سه‌یری گوله‌ نیسانه‌که‌ی یه‌خه‌می کرد و ئینجا راست بۆوه و سیداره‌که‌شی له‌سه‌ر سه‌ری بوو و عه‌ینه‌که‌که‌شی له‌ چاو، ده‌ستی هێنا و برد و وتی: جای متاخر و شایل بستان ورد علی صدرک؟... قوتابییه‌کان پێکه‌نین! ئینجا وتی: تفضل استریح. لا تتاخر بعد. شیل الورد من چاکیتک!

رووبار (به‌ست) یک هه‌بوو که ئیستا گوندی (کوران) ی عه‌نکاوه‌ی له‌ لیواری خوارووی هه‌لکه‌وتوو... له‌ به‌هاران دوا یاران لێمان ده‌بوو (زێ) یه‌کی سه‌ربه‌خۆ! پۆژی وا هێستر

و گوید ریش لیتی نه نه دا. ناچار دهگه راینه وه ماله وه... بۆ عه نکاوه، دواى ماندوو بوون و برینى مه سافه یه کى زۆر له ریتگا که، له ناو قور و چلپاو...

به لām له مانگی نیسان نمو دهشت و دهره هه موو ده بووه سه وزاییه که پر له گوله حاجيله و گوله نیسان و کنیر و لاولاو و دهیه ها جۆرى تر... زهره و سوور و مۆر و شین... جا خوشترین بیاسه بوو له عه نکاوه که ده چوینه هه ولیر، یا له گه رانه وه، دواى نیوه رۆ!



ئەوا من و (بنیامین)ی ئامۆزام لەسەر  
کوورەکه و مستاوین.

گوندی کوران، له سه ر ریتگای عه نکاوه دامه زرا به ناوی کوورە که ی وه ستا (عه بدۆک) که له و شوینه له سالی ۱۹۴۹ دروستی کرد، وهک له م وینه یه دا دیاره.

ئه گهر له سینه مایه ک فلیمیکی خوش نیشی کردبا، نموه من و گۆرگیس شابۆ و هه ندێ جار عبدالسیح... نه وانه زیاتر زه و قیان هه بوو، له گه لـما ده ماینه وه تا

عه سر... ده چوینه سینه ما که و له دواى دیتنى فلیمه که... ئینجا دهگه راینه وه گونده که مان. کچ و کوپ له عه نکاوه جۆره نازادییه کیان هه بوو بۆ براده رایه تی کردن... چ بۆ رابواردن... یا به نیازی خیزان پیکه یتان و بوون به هاوسه ری یه ک. بۆیه دلدارى شتیکی ئاشکرا بوو... له و ماوه یه نمو دانیشته نه مان له عه نکاوه، به تاییه تی له سالی ۱۹۴۸ وه که له خانووه که ی (هه نو قجی) به کرێ دانیشتن، به بی ئاگا... بی بریاری خۆم... که و قه داوی دلدارى و کچیتک و دووانم هاتنه سه ر ریتگا! به لām هه لـبه ته من جارێ هه یچم نه بوو... پیکه یتانی خیزان و ژنه یتان... وهک دووری عه رد و ئاسمان لیم دوور بوو... هه ر بیرم له م لایه نه نه کردبووه... چونکه مومکین نه بوو! ئاخ هه شتا سه نه ویم ته و او نه کردبوو. جارێ زگم به چاکى تیر نه ده بوو! یه ک (عانه = عانه ۴ فلس بوو) له باخه لـی دایکم یا باوکم نه بوو! کیرژه کانیش نموه یان ده زانی. به لām پتوه ندییه کان له نیوا مانا به رده و ام بوون و خوش بوون... خوشییه که ش له و هـدا بوو دوو کیرثم به جارێ خوش ده و یست! هه ردوو کیشیان منیان خوش ده و یست! هه ردوو کیشیان ئاگا داری نموه بوون. ئینجا ناوه ناوه هورمزی کوپى (شه بو مرئ) ی جیرانم، کوپتکی گه نجی بی کار بوو... هه والی بۆ ده هیتام ده یگوت: (بۆ نمونه):

ئەمىرۆ ھەردوو كىيان، لە كاتى (گىشە) كۆكردنەو... دەمەقائەيان بوو! ھورمز، خواى لى خوش بى - لەو سالانە وەفاتى كرد - پۆژانە دەھاتە لام - مائمان لە تەنىشت يەكدى بوون - كچەكان چىيان كردبا و گوتبا، خەبەرەكانى بۆ دەھىنام: ھەندى جار يەككىيان، دەنكە (مەجئون) يكى لە ناو پارچە قاقەزىك، لەگەڵ ھورمز، بۆى دەناردم - من نەمدەخوارد! (مەجئون، جۆرە شىرنەمەنى بوو لە ئارد و شەكر دروست دەكرا و وەك كەلابەردىكى خى بەلام سېي لە ناو ئاردا، لە ناو سىنىيەك دەفرۆشرا).

ئەو كىزانە... مێردىيان كرد و مائ و مائيان بوو!... ئىواران، بۆ خويندن و ئامادەكردنى (واجب)ى قوتابخانەم، يان دەچوم لە ژىر دىوارەكەى (مارشمۆنى)، بەرامبەر (قەصرە) دانەنىشتەم، يان پىياسەم دەكرد، بۆ لاى كارىز، جۆگە و جۆگە دەپۆشتم. كە دەگەيامەو، دواى سەعاتىك يان دووان، واجباتەكانم ئامادە و تەواو كردبوو! ھەندى جار، لە تەنىشت مارشمۆنى رەت دەبووم بۆ لاى قەرسىل و دەغلەكانى كە لە (ئاقار)ى گوند چاندرا بوون، لەسەر پىنگاى گەردە جووتىيار... يان بەحرەكە و دوور دەكەوتەو، وەختى پىروى خۆم وەرەگىرپامەو و كە بۆ گوند بگەيتمەو، سەيرم ئەكرد، لە دوورەو... واتا لە لاى (مارشمۆنى) يەو، ئاوا كىرەك بۆ لاى من دى - من لەگەڵ خۆما پىدەكەنىم. دەمزانى ئەو خۆشەويستەكەم... منى دىت دىار بوو، بۆيە ھات بۆ لام. دەگەيشە لام و پىدەكەنى و يەك دوو قەسەمان دەكرد، ئىنجا لە ناو قەرسىلەكە دادەنىشتىن و باسى خۆشەويستى و دلدارىمان دەكرد! تا درەنگ دەمايەو و ئىنجا پىكەو دەگەيائەو، پىگاشمان يەك بوو - ئەو تا نزىكى مائمان دەھات و ئىنجا بەناو كۆلاننىكى لە لاى راستى خانووەكەمان خواحافىزىمان لە يەك دەكرد! جىيا دەبووینەو. برادەرەكانى عەنكاوەيىم، ئەو حەكايەتەى منيان دەزانى. جار جارە بەرووياندا دەدامەو و يان لە سەيران و لە دانىشتنە خۆشەكامان، بەغەمز و لەمز، يەك بەو دەكەى تىر دەگوت، بەدەنگىكى وا كە من گوتم لى بى: «ئەزانى، فلان، ئەم بەيانىيە (فلانە)م دىت، جەرە لەسەر شان، بەرەو جۆگەى ئاو دەچوو؟...».

لەو ماوەى ئەم سەئ سالى لە سائەوى ھەولتەر بووم، دەرەتەى زۆر چاك بوو بۆ من، بۆ خويندنى كىتب و گوڤارى جۆراوجۆرى عەرەبى و كوردى وەك: گەلاوێژ - الھلال - روايات الھلال - الكواكب - آخر ساعة - المصور - ھەررەھا پۆمان (روايات)ى ئىحسان عەبدولقەدوس و نەجىب مەحفوز و يوسف سباعى و توفىق المحكىم و تەھا حسىن... ئەمانە ھەمىشە لە مەكتەبەى (سەرىستى) كە مەلا رەشوفى خاوەنەكەى، بۆى ھەلدەگرتەم... حەزىكى زۆرم كەوتە سەر خويندن... جگە لە كىتبەكانى قوتابخانە...

لهواندی له قوتابخانه ده‌مانخویندن کتیبی نه‌ده‌بی عه‌ره‌بی، کوڼ و نوڼ، که له پۆلی چوار و پینچ ده‌مانخویند و کتیبی (دیوان الادب) یش که ته‌واوکه‌ری کتیبه نه‌ده‌بییه‌کان بوو زۆر، به‌عیشقه‌وه قه‌سیده‌کانم ده‌خوینده‌وه و نه‌زهرم ده‌کردن... تا نه‌مړش زۆره‌یانم دیته‌وه یاد و ده‌ریانده‌پرم له کاتی که باسیان لټوه بکړی.

سالی دواييم له سانه‌وی، سالی دیراسی ۱۹۴۹/۱۹۵۰ مالمان گوازه‌وه هه‌ولټر، له گه‌ره‌کی ته‌یراوه خانوویکی بچووکمان به‌کړی گرت، دوو ژورور له سه‌رووی حه‌وشه‌که‌وه بوون، هه‌یوانټیکی بچووکیشیان له پیښه‌وه بوو. شونې ده‌که‌وته نه‌و شه‌قامه سه‌ره‌کیه‌ی ته‌یراوه که له لای هه‌ولټره‌وه... له لای قوتابخانه‌ی سانه‌وی کچان به‌لای باکووردا ده‌روا تا نزیکې کوټای شه‌قامه‌که، نزیک بېنایه‌که‌ی که له‌م سالانه‌ی حه‌فتاکان و هه‌شتاکان دائیره‌ی (ته‌جنید) ی تیدا بوو... نیستا نه‌و جیه پتی ده‌لټن (ته‌جنیدی کوڼ)... دواي مالی نیتمه به‌دوو سی مالی تر... خانوو و شه‌قام و دوکان نه‌بوو... هه‌موو ده‌شت بوو چۆل بوو... سالانه به‌گه‌نم و جۆده‌چینرا تا نزیکې ناقاری عه‌نکاوه... نه‌وه‌ش بۆ من شتیکې زۆر باش بوو! زۆر که‌یفم به‌و ده‌شت و ده‌ره... به‌تایبه‌تی له به‌ه‌ارا... هه‌وه‌سم ده‌هات و ده‌چومه ده‌ره‌وه و کتیبیکم له‌گه‌ل خۆما ده‌برد و له ناو قه‌رسيله‌کان... له‌سه‌ر ړتگا ته‌سکه‌کانی نیوان ده‌غل و دانه‌کان پیاسه‌م ده‌کرد، یا له ناو گیا و گولدا پالم ده‌دایه‌وه و ده‌مخویند. هه‌رچی ده‌مخویند له می‌شکما ده‌چه‌قا و ده‌چه‌سپا... چ کتیبی قوتابخانه... یا کتیبی (مطالعه‌ی خارجی)... وای بابه... ژبانټیکی ساده و خوښ بوو! باوه‌ر بکه زۆره‌ی ناوازی کوټرانیه‌کانی عه‌ره‌بی: (فرید الاطرش و صباح و عبدالوهاب) م کردبوونه کوردی و له پیاسه‌کانما له‌گه‌ل خۆما ناوه‌ ناوه، بۆ می‌شک حه‌سانده‌وه، ده‌مگوتن.

له ماله‌وه‌ش (گرامافون) مان هه‌بوو و قه‌وانی خوښی عه‌ره‌بی و هیندی و نینگلیزجان هه‌بوو، له کاتی دواي نان خواردن و حه‌سانه‌وه‌ی دواي خویندن گوټم له‌و قه‌وانانه را‌ده‌گرت چونکه را‌دیو‌مان نه‌بوو. ته‌زووی کاره‌با هیشتا له‌م به‌شهی هه‌ولټر - له گه‌ره‌کی ته‌یراوه نه‌بوو و نه‌گه‌یشته‌بوو لای نیتم! هه‌ندی جار له لای خوالټخوښبوو (عبدالرحمن عبدالله‌ی کویه‌چی) که هاوړټیم بوو و له پۆلی خۆم بوو و قه‌وانی خوښی فه‌رید و عه‌بدولوه‌هایی هه‌بوو، له دواي ده‌وام، له‌گه‌ل‌یا ده‌چومه مالیان، له گه‌ره‌کی عه‌ره‌ب بوو له کوټانه‌که‌ی پشت دوکانه‌کانی سه‌ر شه‌قامی سه‌ره‌کی هه‌ولټر بوو، چهند قه‌وانیکم ده‌هیتاوه ماله‌وه و چهند ړوژی له لای خۆم ده‌هیشته‌نه‌وه و گوټم لټیان را‌ده‌گرت تا لټیان تیر ده‌بووم، نینجا ده‌میرنه‌وه بوی!









له هاوړتیه کاتم که له پښلی چواره می ویتړه یی (نډه بی) ی له سانه وی هه ولتیر پتیکه وه  
بووین له سالی دیراسی ۱۹۴۸/۱۹۴۹ که له یادمن:

۱- نیبراهیم مسته فا قهره داغی - کوری بهرتز مسته فا قهره داغی موته سهریفی هه ولتیری  
نه وسا بوو.

۲- محه مه دنه مین عه بدوللا (کوری عه بو ناغا).

۳- مه عرووف ره شووف.

۴- نیهاد نوره دین ناغا.

۵- که مال مسته فا (برای ره فیق مسته فا) ی سینه مای سه لاهه ددین (موراقیبی پوله که مان بوو).

۶- جه لال غه ریب.

۷- خالید له فته (له برا عه ره به کان بوو).

۸- مه جید نه حمه د ناسینگه ر - کوی بوو.

۹- فاتیح ره سوول که بابچی - کوی بوو.

۱۰- بورهان شتیخ نه جمه دین - کوی بوو.

۱۱- عه بدولرهمان عه بدوللای کوبه چی.

۱۲- فاتیح شتیخ محه مه د.

۱۳- نه حمه د شتیخ عه بدولکه ریم.

۱۴- موحسین محه مه دنه مین دزه یی.

۱۵-

۱۶-

ماموستا کانی ده رسیان پښ ده گوتښ نه وانه بوون:

۱- نافع الدباغ - موسلاوی بوو - عه ره بی.

۲- نه حمه د عوره یقات - فه له ستینی بوو - نینگلیزی.

۳- عه بدولعه زیز دامیرچی - که رکوکوی - جوغرافیا و میثروو.

۴- نه شته محه مه د سه فوه ت - هه ولتیری - علوم عامه.

۵- جهواد ره سوول - ره سم.

۶- عه لی حوسین که سره - وه رزش.

۷- مسته فا شه عبان - نه زه نی بوو - احوال العراق.

۸- یه عقوب قه ساب - به غدایی بوو - ریاضیات.





پۆژی زیاتر له ۸ سعات ده‌مخوتند. کتێبه‌کانم دووجار و سێ جار پێداچوومه‌وه و ماده‌کانم زۆر باش هه‌زم کرد و نه‌زهرم کردن.

دوو پۆژی مابوو بۆ ئیمتیحان، چوومه‌وه عه‌نکاو و له مائێ کاک (گۆرگیس شاپو عوجمايه‌ی) هاوڕێم دابه‌زیم - براده‌ره‌کان ده‌یانزانای که ده‌گه‌ڕێمه‌وه. ئێتر به‌پۆژ ده‌مانخوتند، هه‌ریه‌ک بۆ خۆی، له لایه‌ک - من ده‌چوومه ده‌شته‌که‌ی خوار مائێ گۆرگیس، که هه‌ر له پۆژ ناوای عه‌نکاو بوو... که‌ندێکی لێ بوو... خۆم له‌و که‌نده مات ده‌کرد و له‌سه‌ر زه‌وییه‌که‌ ڕاده‌کشام و (مراجعه) و پێداچوونه‌وه‌ی ده‌سه‌کانم ده‌کرد. یا ده‌چوومه‌وه ده‌شته‌که‌ی لای (مار شمۆنی) له باکووری گونده‌که، که‌مێک به‌ولای (قه‌سه‌ره و قه‌برستانه‌که)، به‌ڕێگای به‌هرکه‌دا ده‌پۆشتم، له هه‌مان کات که ده‌مخوتند، تارمایی کچه‌ خۆشه‌ویسته‌کانیشم ده‌هاتنه‌ پێش چاوم... ئه‌وان نه‌یانده‌زانای من هاتووم.

به‌شه‌وان، هه‌ر شه‌وه یه‌کێک له براده‌ره‌کانم ده‌عه‌وتیان ده‌کردم و له‌گه‌ڵ منیش باقی براده‌ره‌کانی تر - سه‌یرشه‌ هیچ ئیمتیحان و تاقیکردنه‌وه‌ی پۆژی دوااییمان نه‌ده‌هاتوه‌ به‌یر، یا خه‌می بۆ به‌خۆین! هه‌مه‌وومان، وه‌ک به‌لێتی (علی اه‌بة الاستعداد) بووین بۆ ئیمتیحان. بۆیه شه‌وه‌که‌مان به‌خواردن و چه‌پله و گۆزانی ڕاده‌هوارد. بۆ به‌یانیش هه‌ریه‌که له لایه‌که‌وه، له گوند ده‌رده‌چوو به‌ره‌و هه‌ولێر، به‌پێیان، به‌پێ ده‌که‌وتین و له ڕێگا‌دا، یه‌که‌ترمان ده‌بینییه‌وه و ده‌بوینه گروپه‌که... ته‌نها ئه‌وانه‌ی خواره‌وه بووین که ئه‌و ئیمتیحانه‌ وه‌زاریه‌مان هه‌بوو (واتا ئیمتیحانی پێنجی سانه‌وی):

۱- به‌خۆم.

۲- یوسف هه‌ننا عه‌سکه‌ر.

۳- هورمز سه‌بۆ (یان سه‌ب).

۴- یوسف مه‌نسوور.

۵- مه‌تی فره‌نسیس (المالغ) -

له‌وانه‌ش ته‌نها من به‌شی وێژه‌یی (ئه‌ده‌بی) بووم. چاره‌که‌ی تریان به‌شی (عیلمی - زانستی) بوون.

حه‌وت پۆژم ناوا به‌سه‌ر برد. پۆژی هه‌شته‌م دوعاخوازیم له مائێ کاک گۆرگیس و براده‌ران کرد و هاڤه هه‌ولێر و بۆ گه‌راجی که‌رکووک و به‌تاکسی گه‌ڕامه‌وه بۆ که‌رکووک - ئێنجا له چاوه‌ڕوانی (نه‌تیجه‌)ی ئیمتیحان دابووم و هه‌زم ده‌کرد زوو ئه‌و پۆژه‌ به‌یت و

نه نتیجه‌م و هر گرم نه گهر چیش زور دلتیا بووم له سه‌دا سه‌د ناجیج ده‌بم. به‌لتی - هه‌ر واش بوو - نه‌تیجه‌کان که هاتن، بۆیان په‌وانه‌کردم و نه‌لحه‌مدولیلا ناجیج بووم و دایک و باوکم زوریان پتی خوش بوو.

باوکم و فیلیپ له‌لای کابرایه‌کی (قوت‌تراتیجی) کاریان ده‌کرد... کریتیکاری گیتیج و چیمه‌نتۆ و خشت... خانووی شه‌ریکه‌ی به‌(تعهد) گرتبوو... رۆژانه کریتیکار به‌ ۴ چوار په‌نچایی و یا ۵ پینج... نه‌وپه‌ری ۷ دره‌میان وه‌رده‌گرت -

هاوینه‌که‌م هه‌ر به‌خویندنی کتیب و گوڤاره‌کانم و رۆژنامه‌شم ده‌کړی وه‌ک: الک‌رخ، العالم العربي، البلاد... الدیم (ئه‌مه‌یان رۆژنامه‌یه‌کی ژیکه‌له و خوش بوو... تنه‌ها نه‌ده‌بی و هونه‌ری و بابه‌تی گشتی) بلاو ده‌کرده‌وه له‌گه‌ل وینه‌ی جوان...

به‌لام (کریستینه) ش مه‌ساحه‌ییکی زۆری له‌میشکم داگیر کردبوو. ئه‌م نافرته‌وه و ناسک و شوخه... شلومله... ئه‌و پروومه‌ته‌خر و ته‌ره، ئه‌و لیوه‌ پر شه‌کره و شیره... ئه‌و قژه‌ ره‌شه‌ درژۆی به‌سه‌ر شان و مل و سینگه‌دا ده‌هات و ده‌چوو... له‌ په‌نجه‌ره‌که‌ی سه‌ره‌وه، که کورسییه‌که‌م له‌ لایه‌وه‌ دانا بوو، چاوێکم له‌ کتیب ده‌بوو، چاوه‌که‌ی ترم هاتوچۆی کریستینه‌ی موراقه‌به‌ ده‌کرد. ئه‌وپش به‌هه‌ستی خۆی ده‌یزانی من شه‌یدای بوویم... به‌هه‌ستی خۆی هه‌ستی ده‌کرد و له‌ په‌نجه‌ره‌که‌وه‌ سه‌یری حه‌وشه‌که‌ ده‌که‌م و نه‌گه‌رچی ئه‌و سه‌یری نه‌ده‌کردم و چاوی هه‌لنه‌ده‌به‌ریه‌ سه‌ره‌وه، به‌لام چاک ده‌یزانی و من وه‌خته‌ شیت بم بۆی... ئیتر له‌ نیوان ژووری دانیشتنی خۆیان و مه‌ته‌به‌خ، که چهند مه‌ترتیک ده‌بوو هه‌ر ده‌هات و ده‌چوو و گۆزانی ده‌گوت و سینگ و له‌ش و کوئه‌ندامی له‌شی به‌شیوه‌یه‌کی (اغراء) و سه‌ره‌ریبانه‌ ده‌بزواند... زیاتر من ناگرم له‌ گیان و له‌شما به‌رده‌بوو.

مێردی دوور... پتی منال، شووبراکی له‌ ده‌ره‌وه‌ له‌ ئیش، خوشکی برای هه‌ر و له‌ شویتنیکی تر له‌ ده‌ره‌وی مال، باشه، من چی ده‌که‌م له‌ سه‌ره‌وه؟ بۆ ناچمه‌ لای و (مغازله‌) ی بکه‌م؟ من شه‌رم ده‌کرد بچمه‌ خواره‌وه‌ له‌گه‌ل ئه‌وه‌شا که ده‌مزانی ئه‌و به‌هه‌موو دل و هه‌ست و جه‌سته‌وه‌ چاوه‌پتی ئه‌ویه‌ بچمه‌ لای... که ده‌مزانی یه‌کسه‌ر خۆی ده‌هاوێته‌ باوه‌شمه‌وه! به‌شه‌وه‌ له‌ سه‌ریان ده‌نووستین: دوو بان بوون. بانی یه‌که‌م ئیمه... خیزانی ئیمه... دایکم و باوکم و مناله‌کان له‌سه‌ری ده‌نووستین... من چارپایه‌م به‌ته‌نیا بوو. له‌سه‌ر یتگی ئه‌وان بووم که ده‌هاتنه‌ سه‌ریان و به‌سه‌ر قاده‌مه‌یه‌کی تر ده‌که‌وتن و ده‌چوونه‌ سه‌ریان به‌ره‌که... بانی کوژکی ئیمه! ئه‌وان هه‌رسیکیان، هه‌ریه‌که‌ و له‌سه‌ر چارپایه‌ی خۆی خه‌ویان لێ ده‌که‌وت.



چۆن نا کاک سیرۆن! من خوا خوامه هەر کارێک بێ بیکهم - جا مامۆستایهتی؟ نهوه هەر یهکێکه له خهونهکانم: خهونم دهبینی بيمه مامۆستا.

ههفتهیهک پێش کرانهوهی قوتابخانهکان، (رابی بریمن ئۆراها) سهروکی دهستهی بهرپوهبردنی قوتابخانه و کهنيسه‌ی ئاشووری ناردی به‌شونما که بجمه قوتابخانه بۆ کۆیونهوهی مامۆستاکان و دهسته‌ی بهرپوهبردن و باسکردنی ده‌سه‌کان و دابه‌شکردنیان به‌سه‌ر مامۆستایان. قوتابخانه‌که ناوی (المدرسة الاثورية الاهلية) بوو، له حه‌وشیکی کۆنی مولکی یه‌ک له پیاوه ده‌وله‌مه‌نده‌کانی که‌رکووک بوو له پشته‌ی حه‌مامی عه‌لی به‌گ، له نزیک ماله‌ تکریتییه‌کان بوو - جۆگه‌ ناویک که له گه‌ره‌کی (شاطرلو)وه به‌ره‌و خوار ده‌هات، له به‌رده‌م ده‌رگای حه‌وشه‌که‌ی قوتابخانه، که ده‌رگه‌یه‌کی له‌سه‌ر شێوه‌ی تاق بوو، ئاوه‌که‌ی به‌ره‌و خوار... به‌ره‌و بازاری قۆرییه‌ ده‌خزی.

چومه‌ نه‌وی، له حه‌وشه‌که‌ شانۆیه‌ک به‌ته‌خته‌ دار... رێکویێک دروست کرابوو... که نه‌وم دیت زۆر دلخۆش بووم. چونکه به‌خۆم وت: نه‌وه جیتی تۆیه‌ تۆ به‌هره‌ی هونه‌ریت هه‌یه. دیاره‌ لێره‌ نه‌وه جۆره‌ به‌هره‌یه‌ بایه‌خی بێ ده‌دری. من له‌ناوه‌ی راستی چله‌کانا هاتبوومه‌ مالی مام لێره‌ له که‌رکووک و بیستبووم که بزووتنه‌وه‌ی هونه‌ری شانۆ و شانۆگه‌ری زۆر پێشکه‌وتوه‌ و هه‌موو سالێک چه‌ند (ته‌مسیل) یه‌ک به‌زمانی ئاشووری ده‌کری.

له‌سه‌ر شانۆ کورسیمان بۆ دانرا بوو... رابی بریمن شه‌ماشه‌ یوخه‌ننا - ژمیریار و نه‌ندامی ده‌سته‌ی به‌رپوه‌بردن و رابی جبرائیل به‌رپوه‌به‌ری قوتابخانه‌ و چه‌ند مامۆستایه‌که‌م ناسی... یه‌که‌ترمان ناسی له‌و پرۆژه: ۳ ئافره‌ت بوون: ماری و ئیقلین و فلۆرانس...

نه‌وانی تر پیاو بوون. نه‌وانه‌ بوون هه‌موو مامۆستاکان:

۱- به‌رپوه‌به‌ر، وه‌ک ناوم هه‌ینا، رابی جبرائیل باه‌که‌ بوو. کابرایێکی رۆشنه‌یر و به‌ته‌مه‌ن بوو... سه‌ری مزاشی بوو... چاویلکه‌ی ره‌شی هه‌میشه‌ له‌ چاو بوو. چاویکی کۆر بوو. به‌لام جگه‌ له‌ زمانی دایک - ئاشووری - زمانی عه‌ره‌بی و ئینگلیزی و تورکی و فارسی و کوردیش ده‌زانی - نووسین و خوتندن. مو‌تالا - مطالعه - ی به‌زۆری ئینگلیزی بوو. چه‌ند شانۆگه‌رییه‌کی شه‌کسپیری گۆرپه‌پۆه‌ سه‌ر زمانی ئاشووری و گه‌نجه‌ ئاشوورییه‌کان په‌یتا په‌یتا نه‌وه‌ چیرۆکه‌نه‌، سالانه‌، غاییشیان ده‌کردن... سیرۆن - مایکل - نه‌که‌ته‌رێکی زۆر به‌توانا بوو له‌ به‌واری ته‌مسیلی کۆمیدی - ده‌وری (شایلوک) له‌ شانۆگه‌ری (بازگانی فینیسیا - تاجر البندقیه‌)ی چه‌ند جارێ نواندبوو و سه‌رکه‌وتوونه‌ جیتیه‌ جیتی ده‌کرد و ناوبانگی ده‌ره‌ینا بوو.







دهسته چېپ داوه كه چاكه تتيكي پتوه هه لاسراوه و نهوا پتيده كه نتي و سهيري كاميرا دهكات - منيش به كراسيكي سپي، له ژير دوو درهخته كه ي نزيك يه كن دانيشتووم و پالم پتوه يان ناوه و برادره تيك وا له هه وراز سه رما وه ستاوه له گه ل دوو درهخته كه. نهواني تر چهند برادره تيكی ناسوورين له فهرمان بهر كهاني كۆمپانياي نهوت I. P. C -

كاتي دهوامي قوتابخانه دهستي پتي كرد، من به هه موو حهز و ره غبه ته وه يه كه م روژ چومه نيو پوله كان: قوتابيه كهانم زور خوشويستن: جوان پهروه ده كرابوون، له سالاني پيشتر! ريزي ماموستايان زور دهگرت، بچووك و گه وره! بي دهنكي له كاتي وانه فيربوونيان دهپاراست - قوتابخانه كه يان پاك رادهگرت و يارمه تي فهراشه كه يان ده دا، كه نافرته تيك بوو ناوي (نيمامه) بوو، ميتردى مرده بوو، يهك دوو منالي بي باوكي به خيتو ده كردن به مووچه ي فهراشي... نيمه ش يارمه تيمان نه دا.

من هيشتا قوتابي بووم، حهزم ده كرد بيم به ماموستا! نه وه تا بوومه ماموستا! نه گه رچي ره غبه تي من نه وه بوو كه بيم به ماموستاي قوتابخانه ي سانه وي و ده رسي نينگليزي بلنيمه وه. به لام له م قوتابخانه ي ده رسي (حساب و هه نده سه) بو پولي شه شم و ده رسي عه ره بي بو پولي چوار و پينجه م و ده رسي نينگليزي بو پولي دووهم ده گوته وه و زوريش كامه ران بووم و سه ركه و تووش بووم له كاره كانم. ههروه ها سه روود له هه موو پوله كانم ده گوته وه.

هه ر له يه كه م روژ له ريزي به ياني، به رتوه بهر رابي جبرائيل وته يه كي دا و به خيهره اتني قوتابيانى كرد و ههروه ها به خيهره اتني ماموستايانيشي كرد. يه كه يه كه ناوه كانى به قوتابيه كان راگه ياند. نه وانيش چه پله يان بو لي نه داين. ده رسي يه كه م هيچمان نه گوت - هه ريه كه چوبينه ژوورتيكي پولتيك - ده رسي دووهم له گه ل ده سته ي به رتوه بهردن، كه هاتبوون بو ديتنمان و يه كترناسين، له ژووري نيداره دانيشتين و گوتمان گرت له هه ندي خالي گرنگ سه باره ت به قوتابخانه كه و كاره كانى پتويسته له سه رمان جتبه جتيان بكه ين - قوتابخانه كه تيكه ل بوو - كيژ و كوري گه و ره يان تيدا بوو - رابي بريژ هه ندي ناموزگاري پيشكه ش كرد - به تاييه تي داواي لهو ماموستايانه ي ده رسه كانى پولي شه شمان وه رگرتبوو، كه خو مان باش ماندوو كه ين و واجبيان زور به ديني و هانيان به دين بو خويندن، چونكه نه وان (امتحاني بكلو ريا) يان هه يه. ههروه ها به تاييه تي رووي له من كرد و وتي نيمه خوشحالين به وجودي تو له م قوتابخانه يه و ده بي جموجوله ي هونه ري بايه خي پتي به دي و نيمه ناماده ين بو هه ر شتيكي پتويست پتي هه بي!

دوای ماوه‌یه‌ک ده‌وام کردن و گفتوگو له‌گه‌ل مامۆستا (وه‌دیع) ه موسلاویه‌که، ده‌رکه‌وت که‌وا ئه‌و عوودتیکه‌ی هه‌یه و ئه‌زانی عوود بژهنی. من بۆ ئه‌و پۆژه ده‌که‌رام! ئیتر له‌ یاخه‌ی نه‌بوومه‌وه تا‌کو من و مه‌دحه‌تی ده‌عوته‌ کردین عه‌سرتیک بۆ مالیان، که له‌ قه‌لات بوو، بچین بۆ چای عه‌سر له‌وئ بختینه‌وه و گرتمان له‌ عوده‌که‌ی بێ.

ئه‌وه بوو بۆ عه‌سرئ چوینه‌ مالی مامۆستا وه‌دیع و خه‌یزانی و مناله‌کانی: دوو کوری گه‌نجی هه‌بوو، گه‌وره‌که‌ ناوی (حیکمه‌ت) و ئه‌ویتر (خه‌لدون) بوو، پینشوازییان لێ کردین و پاش که‌میک چای و کولێچه‌ هات و خواردمانه‌وه و ئینجا مامۆستا هه‌ستا عوده‌که‌ی له‌سه‌ر کانتۆرتیک بوو، هه‌ینایه‌ خواره‌وه و دانیشته‌، عوده‌که‌ی له‌ باوه‌شی گرت و ده‌ستی کرد به‌لێدانی. چاکه‌ی ده‌ژهنی به‌لام شپوه‌ کلاسیکیه‌که‌ بوو که‌ عوده‌ژنه‌ موسلاویه‌ کۆنه‌کان پیتی ناسرا بوون... زۆر ساده‌ و سانا و خۆرسکی عوده‌که‌ی ده‌ژهنی و گۆزانی موسولای له‌گه‌ل ده‌گۆت به‌قه‌ورکه‌ پیره‌که‌ی که‌ جگه‌ له‌ پیری، جگه‌ره‌شی تا ئه‌و کات ده‌کیشا. گۆزانی وه‌ک: (حبون الله ولا تقولون) و (کم یاردلی یاردلی سمره‌ قتلتینی)... بۆ گوتین.

له‌ دوایی وتی من ئه‌و عوده‌ ده‌فرۆشم و نه‌گه‌ر که‌س هه‌بێ بیکرێ. من وتم: مامۆستا من نه‌یکرم، به‌چهند؟ یه‌کسه‌ر وتی: به‌ (۳) سێ دینار. یه‌کسه‌ر منیش پازی بووم و هه‌یج موعامه‌له‌م له‌گه‌لیا نه‌کرد... ئه‌وه بوو هه‌ر ئه‌و کات، که‌ زیاره‌ته‌که‌مان ته‌واو بوو، هه‌لساین و دو‌عاخوازیان لێتی کرد و هاتینه‌ خوار له‌ قه‌لاکه‌ی که‌رکووک و نه‌مجاره‌ من ئه‌و نامیره‌ سیحراویه‌م هه‌لگرتبوو و زۆر خه‌نی و شاد و که‌یف خۆش بووم. ئه‌م خه‌ونه‌م هاته‌ دی که‌ هه‌ر له‌و پۆژه‌ی، له‌و ساله‌ی که‌ من له‌ پۆلی یه‌ک و دووی قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی بووم له‌ کۆیه‌ و مامۆستای نه‌مر (جه‌لال هه‌وێز) ده‌هاته‌ ژووره‌وه‌ به‌عه‌وده‌وه‌ و سه‌روودی (ئیمه‌ که‌ مندال و نه‌وجه‌وانین) ی فیر ده‌کردین، من له‌ خه‌ون... خۆم ده‌دیت و ا عود لێ نه‌ده‌م.





بوو. ئەم شانۆگەرییە لە ئاھەنگی سەری سالی قوتابخانەدا لەگەڵ ھەندێ گۆزانی و سەمای تر کە ھەموی من ئامادەم کردبوون، لەو ئاھەنگە پێشکەش کران بۆ دایک و باوک و خزم و کەسی قوتابییان و مامۆستاگان کە لە ئاھەنگی (تخرج)ی منالەکانیان ئامادەبوون.

ھەروەھا چیرۆکیکی تەمسیلی عەرەبیمان تەقدیم کرد بۆ دانیشتوانی شاری کەرکووک و لە ھۆلی قوتابخانەی سەنەوی کەرکووک و لەسەر شانۆی ھۆلەکە بۆ ماوەی ۳ سێ پۆژان نمایشمان کرد - ناوی تەمسیلییەکەم لە بیر نییە بەلام چیرۆکەکە باسی گەنجێک دەکا کە ھەر خەریکی رابواردن و تێکەڵ بوون لەگەڵ برادەری خراپ و رابواردن لەگەڵ ئارتیست و ئافەرەتی بەدخوو بوو، پارە لەم و لەو قەرز دەکرد بەتایبەتی لە جوولەکەیکە بۆ رابواردنەکانی. جا خوشکیکی ناوی (فاطمە) دەبێ، ئەویش لەبەر وەزعی خراپی خێزانی و ھەژاری تووشی کاری خراپ دەبێ و بۆ پارە پەیداکردن رینگای بەدپەروشتی دەگرێ، بەلام بەدزی، بێ ئەوەی برا و دایک و باوکی ئاگادار بن جا بەتەسادوف پۆژێک ئەو گەنجە کە لە رینگای راست لایدا بوو، دەچیتە یەکیک لەو مالانەی ئەو ئافەرەتە خراپانە، کە بۆ پارە پەیداکردن، خۆیان تەسلیمی پیاوان دەکەن، یەک لەوان خوشکەکی دەبێ کە (فاطمە)ی ناو بوو. نێتر کە دەییینی لەوێ و سەرخۆشیش دەبێ، دەیناسیتەو، یەکسەر بەچەقۆ دەیکوژێ.

شایانی باسە لەم شانۆگەرییە من دەورم بینی کە یەکیکیان پۆلی جوولەکەیکە بوو کە ئەو گەنجە ھاتبوو لە ھەندێ پارە لێ وەرگرێ و جوولەکە مۆمانەعە دەکا، لە ئەو ھەلەو نایدات. بەلام دواوی گەنجە کە ئیقناعی دەکات. حیکمەتی کوپی مامۆستا (وہدیع) دەوری (فاطمە)ی وەرگرتبوو. خۆی گەنجێکی سوور و سپی و چاوشین و بالا پێک و جوان بوو، بۆ دەوری (کچ)مان ھەلبژارد. مامۆستا وەدیع، خۆی (مولەقین) بوو، دەچوو ناو ژوورێکی بچووک لە ژێر تەختەکانی سەر شانۆ و لە کونێکەو کە بەرامبەر بەئەکتەرەکان دەپروانی و لە پێش شانۆکەدا بوو، بەدرێژایی پەردەکانی شانۆ لەوێ دانەنیش و وشە وشە لەگەڵ ئەکتەرەکان، لە ناو کتیبەکە دەورەکانی بۆ دەخویندن و ئەوانیش بەرامبەر بەخەلەکە کە قسەکانیان دەکرد، چونکە لەوانە بوو جاروبار وشەییکیان لە بیر چووبایە... مامۆستای (ملقن) زوو، بەدەنگێکی لەسەرەخۆ و بەھێواشی، وشە کە و رستەکی دەخویندەو، ئینجا ئەکتەرە کە بەردەوام دەبوو.

جگە لە تیپەکی قوتابخانەی ئاشووری کە لەگەڵ ئەو برادەرانی ئاشووری پێکمان

هینا، له لایه کی ترهوه، له گهل هونه رمه ندانی شاری که رکوک که نهوساکه له گهل هونه ری گورانی خه ریک بوون و ناویان هه بوو، تیپیتیکی (شرقی) دیکه مان کز کرده وه و چالاکیه کانی شاری که رکوک ی قه لا و قوریه، بو نا هه نگه کانی کورد و تورکمان و عه ره ب ناماده ده بووین و شایی و به زمی نهوانیشمان ده رازانده وه: نهوانه ی له بیرمن ناویان:

۱- نیلهام مهردان - جوانترین که مانجه ی ده ژنه ی -

۲- ساطع کوپرلو - گورانی فرید الاطرش و تورکمانی ده گوت و که میتک عودیشی لی نه دا.

۳- مه مه د قه لایی - عودیتیکی زور جوانی لی نه دا و قوریات و گورانی تورکمانی ره سه ن و به ناوازی خوشی ده چری -

۴- دایی قادر - له نیچه به ته مه نتر بوو - ته پلیتیکی باشی لی نه دا و خاوه ن زهوق و خوش مه ش ره ب بوو -

۵- فایق نه جار - قوریات و گورانی تورکمانی ده گوت.

۶- مه جید..... ناوی باوکی یا له قه به که می له یاد نه ماوه... حه زی له گورانی ریفی عه ره بی ده کرد و ده یگوتن له گهل مه قاماتی عیراقی.

۷- عه بدلو احید کوزه جی توغلی - گورانی و قوریاتی تورکی زوری ده زانی و له که رکوک، له دیوه خانه ی ناوداران و ماله موه زه فه گه وره کان ناسرا بوو... هه میشه نیچه له گهل یا موسیقامان لی نه دا.

به خوشم عودم لی نه دا و گورانی کوردی و ناسووریم ده گوت له و سه یران و نا هه نگ و دانیشتنی دیوه خانان. له زوریه ی مالی مه سئو له کان و گه وره پیاوه کانی شار له دیوه خانه کانیانا زوو زوو به یه ک ده گه ییشتنه وه و شهوی خوشیان راده بوارد و نیچه ش میوانی شانازی بیان ده بووین: شامیل یه عقووبی، خوی لی خوشبن، نه نور ناوچی، کامیل تیکریتی هه روه تر و، چهند مالیکی تر که ناویانم له بیر چووینه... نیچه یان زور ریز لی ده گرتین... و جوانترین خزمه تیان ده کردین له کاتی دانیشتنیان و راپواردنیان، هه زاره ها سلوا له گیانیان بی. شاری که رکوک شاریکی هیمن بوو... هه موو دانیشتون ژیانیتیکی ناسووده و خاموش و له گهل یه ک به خوشی ده ژین... جیاوازی نیوان نه م و نه و، یا هه ره شه له یه کتر کردن زور زور که م بوو... ده گمه نیش بوو. به لام دوا ی شوپشی ۱۴ ی ته مووز نیتر وه زعه که له هه موو لایه ک تیکچوو و ناخوشی و حیزبایه تی و چینایه تی دهستی پی کرد له





















ماموستا کانیس یهک یهک، دوو دوو، له ناویان ده سوو راینه وه و لیتمان ده پرسین نه گهر هیچ پتویستی یه کیان پت ده وی... یاخود یارمه تییهک... کیژه کان زیاتر خه ریکی ناگر کردنه وه و چیشته گهرم کردن و تکه و گوشت برژاندن بوون.

لیتره و له ویش، نیمه یان ده عوهت ده کرد بۆ جای خواردن یا شیشیک گوشتی برژا... تاد. دوا ی نیوه رۆ، هه ور په یدابوون و گرمه گرم دهستی پت کرد و نینجا گه والته یهک هات به ریشه با و بارانیککی زۆره وه - هه موو چووینه ژیر په شمالیک نه و رۆزه درهنگ گه ییشته یه وه که رکوک، بۆیه له بهردهم قوتابخانه کهمان، ده یان له باوک و برا و دایکی قوتابیان وه ستا بوون، چاوه رتی نیمه یان ده کرد و نیگه رانی خو بان ده رده بری. نیمه ش هۆیه کهمان بۆ روونکردنه وه... به راستی زه مانیک و ژیانیککی خوش و پر له متمانی و ناشتی و شادی و خوشی بوو.

بۆ هاوینی نهو ساله، دوا ی ته و او بوونی سالی خورتندنی ۱۹۵۰ - ۱۹۵۱، به یارم دا وه زیفه یهک له I. P. C. بدۆزمه وه. به ماموستا بریمۆن و هونه رمه ند سیرۆن و چه ند که سانیککی دیکه م گوت که یارمه تیم بدهن و نه گهر بیستیان شوینی به تال - شاغر - هه بی و کارمه ندیکیان پتویست بی، نه و ا من حه ز ده کم له کۆمپانیای نهوت کار بکه م. نه وه بوو کتیبیککی فیربوونی حیسابی (شلن) ی نینگلیزیم کری. نه م کتیبه زۆر گرنگ بوو. نه و که سه ی ئاره زووی هه بوایه له و کۆمپانیایه دا په ز را بایه، نه بوایه حیسابی پاره (عُملة) ی به ریتانیای زۆر چاک بزانیبا - واتا پاوه ن و ته قسیماتی پاوه ن بۆ عومله ی هه ره بچووک، که پتیا ن ده گوت (فارزینگ). ماوه ی مانگیک زیاتر، له مال بووم و که م ده رده چووم، هه ر خه ریکی مه شق کردن بووم له سه ر مه سانیلی حیساباتی ناو کتیبه که تا کو وه ک ناو خواردن هه موو جوړه مه سه له یه کم زانی چۆن نه نجامی (نتیجه ی) زۆر باش و پاست ده ریتنم.

رۆژتیکیان، پتیا ن گوتم که له به شی کۆگا کان (STORES DEPT.) وه زیفه یهک هه یه و یه کتیکیان پتویسته به مه رجیک حیسابی عومله ی (پاوه ن) و به شه کانی باش بزانی - هه ر خیرا، رۆژی پاشتر چومه دانیره ی (توظیف) که له هه ریمی (بابا) - یاخود ستاپلاین) بوو، داوام پتیشکه ش کرد - سه رۆکی شوعبه (زاتیه ی - توظیف) کابرایه کی روو خوش بوو، مه سیحی خه لکی قه لات بوو که به (قلعه گاور) مه شهوور بوون، عه ریزه که ی لی وه رگرتم و گوتی فلان رۆژ، سه عات نه وه نده ی به یانی، به رۆ بۆ دانیره (STORES DEPT.) له وی تا قی ده کړینه وه، چه ند که سیککی دیکه شته له گه له!

پوڙی مهوعیده که چووم، بینیم، جگه له من ۱۱ یانزه که سی تر یو هه مان وه زیفه هاتبوون. به کورتی، له نهجای تاقیکردنه وه که، تنه ها وه لامه کانی من هه موویان، له سه دا سه د راست بوون و کابرای نینگلیزه که، دهستی له پشتم دا و نافهرینی لئ کردم - دوا ی یهک دوو پوڙ و پاش ته و اوگردنی مو عامه له کهم، له بهشی کوگا کانی کو مپانیا (STORES DEPT.) ده و امم کرد و زور که یفخوش بووم چونکه مه عاشیکی باش وه رده گرم، سئ نه و نده ی له ماموستایه تی وه رده گرت. شایانی وتنه، (بنیامین) ی ناموزاشم هه ر له م شو تنه، له (مخازن)، له میژ بوو، کاری ده کرد. به لام نهو له ده روه بوو، له ساحه یهک که که لویه لی پیوستی بو کاره کانی کو مپانیای لئ بوو. من له ژووره وه، له قاعده یه کی گه و ره، که نزیک ۳۰ - ۳۵ کهس، هه ر یهک له سه ر میژیک ی تایبه ت و کورسی تایبه ت دانیشتبووین. سه روکی نم به شه، کابراییک ی ناسووری بوو ناوی (رابی شه مرؤ) بوو، به ته مه ن بوو. به لام نینگلیزیه کی زور چاکی ده زانی و پسپوږ بوو له کاره که ی و سه ر په رشتی هه موو به شه کانی ده کرد و نهو لیپرسراوی سه ر که ی بوو له نیوان نینگلیزه کان که لیتره به رپرسی بوون و، نیمه ی موه زفه عیراقیه کان. له قاعده یه: کورد هه بوو، ناسووری و نهرمه نی و عه رهب و تورکمان و کلدانی هه بوون. به لام هه موو، وهک برا له گه ل یهک پیوه ندیمان توند بوو.

لیپرسراوی سه ر که ی نینگلیز به نیسه بت نم دائیره یه ناوی (مستر چووته ر) بوو. یه کیکی تر ناوی (مستر رولنستن) بوو... له گه ل دووانی تریش، نه بووا یه له سه عات شه شی به یانییه وه تا سه عات سئ، یا چواری نیتواره وهک مه کینه کار بکه یین. یهک سه عات، هه بوو بو نيسراحه ت و نانی به یانی خواردن - نیشه کهم خوش بوو، مه عاشم نزیک ۴۰ چل دینار تیک بوو، پاره که زور بوو. حاله تی خیزانیمان که مینک گه شایه وه و باشت ر بوو. هه موو به یانییان دایکم ده چوه بازاری قوږیه و یهک عه لاگه ی نه و سا که له په لکی دارخورما دروست ده گران وهک (حه سیر) ده چنران، پری ده کرد له گوشت و سه وزه و شتی پیوست. خواردنمان چاکتر بوو. هه موو پوڙ، نیوه پوږ برنج و مه رده گه ی پری له گوشتمانی بو لیده ناین! لهو کو مپانیایه، نه وانه ی له ناوچه کانی ده روه ی شار کاریان ده کرد، که زوږیه ی هه ر زوږی کر تیکار و موه زفه و حه ر هس و پولیس و له هه موو شاری (که رکوک) وه بوون، نه بووا یه، سه عات ۵،۳۰ پینج و نیوی به یانی له (محطه ی) شه مه نده فر، له نزیک گرده که ی (نالم ته په) یا خود باله خانه ی (Training Centre) ناماده بن تاکو به قیتاری I. P. C. بیانباته ستاپلاین... له ویتو نه تر هه ر یهک به خو و





له هاوړتیکانی تر نهوسا له کهړکووک که له سهیران وړاوار دنه کاتمان ناماده ده بوین و، که یفیان به من دهات:

۱- فازل مهجید - باسم کرد پیتشر.

۲- ماموستا زوهدی - ژمیریار (محاسب) ی بنکه ی به پړوه بهرایه تی پولیسی نهوت (مدیریه شرطه النفط) بوو. نم براده ره زهوقانی بوو. کاتن خوی له تیپی ته مسیل له گهل (حق الشبلی) دا بووه و زور شوتن و شار گهړاون و ته مسیلیان تیتیدا کردووه، وهک ههولیر و سلیمانی و کهړکووک و به غدا.

۳- مفهوهزی پولیس (حوسین شیروانی) له به پړوه بهرایه تی پولیسی کهړکووک بوو، به واسطه ی کاک فازل مهجید بوینه برادر. نیر زوره ی دانیشتن و سهیرانان، نه گهر خه فهر یا (واجب) ی نه بووايه، له گهل مانا به شداری ده کرد و قسه ی زور زور خوش بوون.

۴- دیسان له کهړکووک، له سالی ۱۹۵۲ له گهل نه فسه ری عه سکه ری (رئیس) وهجید حوسین بامهړنی یه کترمان ناسی به هوی براده رتکی خوم ناوی (سید کهمال) بوو. سید کهمال له گهل کاک وهجیدیش ناسیاو ییان هه بوو. کاک وهجید و براکه ی کاک فخری بامهړنی و خوشکه که ی و خیزانی، مالتیکی زور به زهوق بوون و حه زیان له پراوردنی شایی و هه لپه پکتی و گوزانی کوردی بوو. کاک وهجید هر بیبیستبا دهنگ خوشیک هه یه له فلان شوتن، ته عقیبی ده کرد و ده بووه براده ری و ده عوه تی ده کرده مالیان و گوتی له گوزانییه کانی ده بوو. به خوشی دهنگی زور خوش بوو. سید کهمال باسی منی بو مالی وهجید کرد بوو - نهویش پتی گوتیو پوژتیک بیهینه مالمان. سید به منی گوت - پوژتیک پتیکه وه چوون - له وی، له مالی خویان، ته رتیباتی خوارده وه و مه زه ناماده کرا. نینجا عوودیکیشیان هه بوو. هینایان بوم - ژتیه کانیم کوک (نصب) کرد و ده ستم کرد به عوود لیدان و گوزانی وتن. نیر هر مه پرسه چند خوشمان پراورد. که هه لسام برقم، وتیان ده بی زو و بیت. به لام نهوان زووتر هاتنه مالمان - نیر له گهل دایکم و باوکم و براکانم دانیشتن و بووه نا ههنگیکی یه کترناسین - تا نه مړو کهش (سالی ۲۰۰۲) هر برادرین...

کاک وهجید بووه (رئیس اول و مقدم و عقید) هر له کهړکووک بوو. زور جار که ده عوه ده کرامه نا ههنگیک، ده چوم کاک وهجید و خوشکی (سه بریه خان) م ده عوه













موعامه له یان ده کهن و ملیونه ها پاون واریداتی نه و تمانه به لām سهیر ده که ی چۆن مه عاشیکی که متان ده دنێ. ئینجا باسی گاوریای و کاره ساتی کوشتنی کرتکاره کان و بریندارکردنی (بنیامین) ی نامۆزام! ورده ورده هاته سهر باسی حیزبی شیوعی عیراقی و چۆن ههول ئه دا که ئیستیعمار ی ئینگلیزی پسوا ده کات و به پشتیوانی (ئیتیحادی سوڤیتی) ده بێ ئیستیعمار بوخچه ی ههلبگرێ و بړوا و، وارداتی نه و تمان بۆ ولات و گه لی عیراق به ته وای بۆ به رژه وهندی میلله ت سهر ف بکری و سوودی هه بی.

له م قسانه ی و له زیاره ته کانی دوا ی ئه و رژه، که ناوه ناوه ده هاته لām و به شه و، بۆم ده رکه وت کاک ئه ندربا (شیوعی) یه... و په نگه مه رکه زکی باشیشی هه بی له حیزبه که یا. پاش ئه وه ی براده رایه تییه که مان پته و تر بوو، ئه ندربا رۆژیک هات و هه ستم کرد ئاسایی نه بوو تۆزی شلته ژا بوو. دانیشته ی دیسان و، دوا ی هه ندێ گفتوگۆ ی بێ مانا... ده سته ی برد بۆ ناو باخه لی، له ژێر کراسه که یا و شتیکی ده ره ینا... زه رفیکی کاغه زی بۆر، ده سته ی برده ناو زه رفه که ده فته ریکی ده ره ینا! من وامزانی ده فته ره! که چی ده رچوو مه لزه مه یه ک بوو که به قه ده رای ی ده فته ریکی ۲۰ - ۳۰ وه ره قه ده بوو - که له سه ر میزه که ی دانا و به رگه که ی، که هه ر ئه ویش وه ره قه ییکی ده فته ره که (یاخود مه لزه مه که بوو) وه ک به رگی پیتشه وه ی بوو، له سه ری به قه له می ره شی ئه ستور و شه ی (القاعده) ی له ناوه راستی به شی سه ره وه ی ئه و به رگه نووسرا بوو... له ملا و له ولای ئه م و شه یه، نووسرا بوو (وطن حر، شعب سعید) - له خوار ئه مانه، له نیوان دوو خه ت (هیتلی) ئاسۆبی به پانایی وه ره قه که له راسته وه بۆ چه پ و نزیک یه ک به شتیه ی متوازی کیشرا بوون - له نیوانیانا، له لای راست و شه ی (العدد...) نووسرا بوو... ژماره که یه له بیر نییه. له لایه که ی تر - لای چه پ - مانگ و سالت نووسرا بوو...

ئینجا له خوار ئه م دوو هیتله، ناوه رۆکی مه لزه مه که ی لێ نووسرا بوو. چه ند عینوانیک بوون - له بیرمه یه که میان له بابته نه وتی عیراق و ئیستیعمار بوو...

کاک ئه ندربا وتی: ئه مه چاپه مه نی رۆژنامه ی حیزبی شیوعی عیراقیه - له بهر ئه وه ی مه کینه ی چاپی نییه، به رۆنیۆ ده نووسرا و، - به لām له م ماوه یه ده ست به سه ر رۆنیۆکه و نه وانی له شوته که ش بوون، گیران و بریدان... ناچار ده بی ئیستا به ده ست و به قۆیه - کۆبی - بنووسریته وه - من پیکه نیم و ئه مزانی ئه م شته هیده و رووده دا هه میشه له وه تی له سالانی دوا ی چله کانا که له هه ولێر بووم، چاوم به م چاپه مه نییه به ده ست نووسرا وه که وتیوو. وتی: جا ده بی تۆش یارمه تیمان بده یه و به قه ده ر توانا چه ند نوسخه یه کمان بۆ

بنووسیتوهه. پیتکه نیم و وتم: ئاخر چۆن ئەزانی من جاسوس نیم و سبهینێ به گرتنت نادهم، تۆ داوای ئەم (شته!) پر مه ترسییهم لێ دهکەیت. ئەویش به زهردەخه نهیه کهوه وتی: تۆ له لای حیزب ناسراوی... و - رابردووت - له گه‌لیا روون و پاکه... ئەگەر هەر کهسی تر بوایا، له وانه بوو متمانه‌م بێ نه کردایه و ئەم داوایه‌م لێی نه کردایه. تۆ شتیکی تری - نهوه ناکه‌یت. وتم: کۆره ئاخر تۆ سبه‌ی گیرای و ئیعتیرافت له‌سه‌ر کردم، خۆ خۆم و ماله‌که‌م کۆر ده‌بیتوه و من یه‌ک رۆژ له‌حه‌سه‌خانه ناتوانم بپینمه‌وه... نه‌وه‌للا سه‌عاتیکیش ناتوانم! یه‌که‌سه‌ر رۆحم ده‌رده‌چێ و ده‌هم: من له‌به‌ر خه‌زان و دایک و باوکم، ئەمه‌ دوو ساڵه‌ پێم نه‌کرا بچمه‌ کولیه‌ له‌ به‌غدا، چونکه‌ ماله‌مان بێ که‌سه. باوکم پیره - براکانه‌م هیچ نازان... کار و پیشه‌یان نییه‌ پتوه‌ی به‌رتوه‌ بچن! هاتم له‌ I. P. C دامه‌زرا. تۆ به‌م داوایه‌ت له‌وانه‌یه‌ هه‌م ئیشه‌که‌م له‌ ده‌ست به‌روا و فه‌سل بکێتم و هه‌م چه‌پس ده‌کێتم!

وتی: تۆ تر سنۆک نه‌یت. ناوی خوا بینه و چه‌ند رۆژیکی تر دیمه‌وه‌ نوسخه‌کان ده‌به‌م و دابه‌شیان ده‌که‌م... چونکه‌ ده‌بێ رۆژنامه‌که‌ له‌ کاتی خۆی بگاته‌ ده‌ست که‌وادیر و خۆنه‌ر و دۆستانی حیزب!

سه‌رت نایه‌شێنم! ماوه‌ی سالتیک، ئەندریا ده‌هات و ژماره‌ی دیکه‌ی ده‌هتیا و من شه‌وان هه‌ر کارم نووسینی رۆژنامه‌ی (القاعده)ی حیزبی شیوعی بوو - سه‌وت سه‌وت کاغه‌زی سپیم له‌سه‌ریه‌ک دانه‌نا و له‌ ژێر هه‌ر کاغه‌زه‌ش کاربۆنیک و ئینجا هه‌ر به‌قه‌له‌می (قۆپیه)ش ده‌بوایه‌ زۆر ده‌ستم قورس بوایه‌ له‌سه‌ر کاغه‌زه‌که‌ بخه‌زبا تا کو ئاخیر وه‌ره‌قه‌ش جوان ده‌رچووبایه‌ و بخوێنرابایه. کاک ئەندریا، له‌ سالی ۱۹۵۳ به‌ملاوه‌ نه‌مبینه‌یه‌وه‌ و پاشان بیستم (خه‌لیه‌یه‌کی) حیزبی شیوعی له‌ که‌رکووک ده‌ستگیر کراون... زوو ئەندریام هاته‌ بیر!

لێشتان نه‌شارمه‌وه، تا ماوه‌ی دوو سێ مانگ ترسی ئەوه‌م بوو رۆژی یا شه‌وی پۆلیس به‌سه‌رم داوه‌ن و به‌که‌له‌مچه‌ ببه‌نه‌ پۆلیسه‌خانه و ته‌حقیق له‌گه‌لدا بکه‌ن! چونکه‌ به‌خۆم ده‌گوت: ئەگەر زۆر ئەزیه‌تی بدن، به‌خوا ناوم ده‌هێنێ!

هه‌شتان مامۆستا بووم له‌ قوتابخانه‌ی ئەه‌لی ئاسووری له‌ که‌رکووک، مائی مام (ده‌رمه‌ن: یاخود ده‌رمان) به‌پاریان دا که‌ کچی مام گه‌وریل (ناجیه‌ یان ناجۆ) بخوازن بۆ (بنیامین)ی نامۆزام...













پامانده‌بوارد. هه‌ندێ جاریش ده‌عه‌تی ده‌کردم بۆ یانه‌ی نه‌فسه‌رانی که‌رکووک، به‌هاوینان، به‌راستی باغ و باخچه‌ی گه‌وره‌ی پر دار و دره‌خت و گولی جوان و فریزی رێک و پاک، له‌وێ تا دره‌نگی شه‌و ده‌ماینده‌وه.

خیزانیکی دیکه‌ی براده‌رانی مالی کاک وه‌حید حوسین، مالی محهمه‌د نه‌فه‌ندی بوو، (مأمور نفوس) ی شاری (طوزخورماتو) بوو. ناوی محهمه‌د ده‌رویش بوو، خوای لێ خوش بی. له‌ خانووێکی گه‌وره‌ له‌ (طوز) ده‌ژیا، خۆی و ژنه‌که‌ی و خوشکیکی ناوی (حیاة) بوو له‌گه‌ڵ براهه‌کی.

جا هه‌ندێ جار، به‌تایبه‌تی له‌ جه‌ژنان، رێک ده‌که‌وتن که‌وا مالی کاک وه‌حید له‌ به‌غداوه‌ بچه‌ لایان، له‌ (طوز) پۆزانی جه‌ژنه‌که‌ له‌وێ رابوێرن - دۆستی زۆر خوشه‌وێستی یه‌کدی بوون. جا له‌و حاله‌تانه‌، پێش جه‌ژن، نه‌گه‌ر بپار درابایه‌، نه‌وا بێ باکووری نه‌یانده‌خوارد! کاک وه‌حید یان به‌بروسکه‌، یا به‌پارچه‌ کاغه‌زێک به‌ده‌ست یه‌کیک، ناسراوێک، یانیش هه‌ر به‌پۆسته‌، بۆی ده‌ناردم که‌ تیایدا ده‌یگوت: ئیمه‌ یه‌که‌م پۆزی جه‌ژن ده‌چینه‌ (طوزخورماتو) بۆ مالی محهمه‌د نه‌فه‌ندی - تۆش، به‌شه‌مه‌نده‌فه‌ر، وه‌ره‌، له‌ وێستگه‌که‌ی (طوز) - محطه‌ طوز - چاوه‌رێت ده‌که‌ین.

جا نه‌وه‌ ده‌کرا. ئێواره‌ له‌ که‌رکووکوه‌ سواری قطاره‌که‌ ده‌بووم، بۆ نزیکه‌ی نیوه‌شه‌و ده‌گه‌یه‌شتمه‌ لایان، سه‌یرم ده‌کرد وا کاک محهمه‌د نه‌فه‌ندی و کاک وه‌حید له‌ چاوه‌روانم دان. ئیتر عووده‌که‌م به‌ده‌سته‌وه‌، به‌گه‌لیان ده‌که‌وتم، هه‌ر به‌پێیان، به‌قسه‌ و پێکه‌نین رێگاکه‌ی ئێوان (محطه‌) ی شه‌مه‌نده‌فه‌ر و مالی کاک محهمه‌د نه‌فه‌ندیان ده‌بێ، که‌ زۆریش دوور بوو، ماوه‌یه‌ک به‌چۆلاییدا ده‌رێیشتین تا ده‌گه‌یشتیینه‌ شار. نه‌وسا هه‌مال و تاکسیش نه‌بوون...

دوو سێ پۆزی زۆر خوشمان به‌سه‌ر ده‌برد. به‌پۆژ هه‌ندێ جار، دۆلمه‌ و ته‌رتیباتیان ده‌کرد، ئیتر به‌مال و مه‌اله‌وه‌ ده‌چووینه‌ ناو یه‌کیک له‌و باخچه‌ خوشانه‌ی (طوز) و لیتی داده‌نیشتین، تا دره‌نگی شه‌و ده‌گه‌رینه‌وه‌ مه‌اله‌وه‌. دوا پۆزی جه‌ژن، مالی کاک وه‌حید به‌ره‌و به‌غدا و من به‌ره‌و که‌رکووک، (پایدۆس) مان لیتی ده‌کرد.

هه‌روه‌ها له‌ که‌رکووک هاوڕێیاتیم له‌گه‌ڵ براده‌رێکی زۆر چاک و دلپاک و به‌زه‌وق په‌یدا کرد که‌ ناوی (فاضل مه‌جید) بوو. کاک فاضل، کاتبی سه‌ر مه‌کینه‌ی چاپی ده‌ست بوو (کاتب طابعه‌) له‌ به‌رپۆه‌به‌راهه‌تی پۆلیسی نه‌وت (مدیریه‌ شرطه‌ النفط)، که‌ ده‌که‌وێته

سهره‌تای ریگای سهره‌کی که داخیل به‌ناوچه‌ی کۆمپانیای نه‌وت I. P. C ده‌بیت، به‌لای راسته‌وه، به‌رام‌به‌ر باله‌خانه‌ی (مرکز التدريب Training centre) - نه‌و کوره، ته‌مه‌نی ۳۰ سالیک ده‌بوو، به‌لام ژنی نه‌هیتنا بوو. هه‌وه‌سی به‌ژنیانی به‌ره‌للایی ده‌کرد و که‌چی برای له‌خۆی گه‌وره‌تری (نه‌جیب)ی ناو بوو، ژنی هه‌بوو مالیکی خنجیلانه‌ی پینکه‌یتنا بوو. فازیل ته‌نها دایکیک و خوشکیکی عازه‌بیشی له‌گه‌لدا ده‌ژیان و مالیان له (قه‌لا) بوو، هه‌رکه‌ سهره‌که‌وتین، دوا‌ی به‌ینی پرده‌ گیتچه‌که، که‌ هه‌ر نه‌و پرده‌ش هه‌بوو له‌سهر ژنی (خاسه‌ صو)، به‌لای راسته‌وه‌ خانوویان ئی خۆیان بوو، نزیک‌ی مالی هونه‌رمه‌ندی تورکمانی، قۆریاتیژ، مه‌مه‌د قه‌لایی بوو.

له‌گه‌ل فازیل و ئیلهام مه‌ردانی که‌مانجه‌ژهن و کاک زوه‌دی - به‌رتوه‌به‌ری حیساباتی پۆلیسی نه‌وت - هه‌روه‌ها براده‌رانی دیکه‌ وه‌ک نه‌نوه‌ر ئاوچی و نه‌جیبی عه‌ره‌ق فروش و دایی قادری ته‌پل ژهن... ده‌یه‌ها سه‌یران و سه‌فره‌مان کرد له‌و ماوه‌ی ده‌ ساله‌ی له‌ که‌رکووک بووم، هه‌روه‌ها ده‌یه‌ها ئاهه‌نگ له‌ مالی موته‌سه‌ریف (شامیل یه‌عقوبی) و ده‌وله‌مه‌نده‌کانی به‌مه‌اله (نه‌فتچییه‌کان) و براده‌ره‌ تکریتییه‌کان - که‌ هه‌ندیکیان لیپرسراوی گه‌وره‌ بوون له‌ I. P. C، به‌شداریمان ده‌کرد و له‌گه‌ل گۆزانییژانی که‌رکووک ساده‌ترین و کامه‌رانه‌ترین ژنیانی براه‌ه‌تیمان پابواردوه‌وه...

براده‌رتیکی کاک فازیل مه‌جید و کاک زوه‌دی، معاو‌نی پۆلیسی (شرطه‌ الجوازات) بوو له‌ به‌غدا، ناوی (معاون خه‌لیل ئیبراهیم) بوو. هه‌موو جارتیک به‌هات‌بایه‌ که‌رکووک، کاک فازیل میواندیریکی پیاوانه‌ی ده‌کرد و هه‌موو کاته‌کانی دوا‌ی ده‌وام، له‌گه‌ل یه‌ک بوون و، شه‌وه‌که‌ش منیان ده‌عه‌وت ده‌کرد بۆ نه‌و جیگایه‌ی لیتی داده‌نیشان، چ له‌ مالی براده‌رتیک یا له‌ سه‌یرانیک، یا له‌ ئوتیلیک... خۆشترین سه‌فره‌مان له‌گه‌ل کاک فازیل مه‌جید و هه‌ندی هاورپی تر، نه‌و سه‌فریه‌ بوو که‌ چووینه‌ به‌غدا، بۆ ئاماده‌ بوون و دیتنی نه‌و ئاهه‌نگ و مه‌راسیمانه‌ی که‌ هه‌موو عیراق خۆی ئاماده‌ کردبوو بۆ ئاهه‌نگ و قیستی‌شال گیت‌ران به‌بۆنه‌ی (تتویج)ی مه‌لیک فه‌یسه‌لی دووه‌م، کوری مه‌لیک غازی، خویان لئ خوش بئ، که‌ له‌ رۆژی (۲ی مانگی مایسی) سال‌ی ۱۹۵۳ به‌یار بوو به‌رتوه‌ به‌جیت. چونکه‌ له‌م رۆژه‌دا، مه‌لیک فه‌یسه‌ل ته‌مه‌نی ده‌بووه (۱۸ سال‌)ی ته‌واو، چونکه‌ تا نه‌و رۆژه‌، له‌جیاتی مه‌لیک، خالی - برای دایکی - حوکمی عیراقی ده‌کرد و ناوی (عه‌دولئیلاه) بوو، پتیان ده‌گوت (سمو الوصي الأمين، عبدالاله المعظم).

پیشتر کاک فازیل (ره‌مه‌تی خوی لی بی) هم‌مو شتیکی بۆ ریک‌خستبوو... منیشی ناگادار کردبۆه له‌وه‌ی که‌وا ده‌بی له‌ دائیره‌که‌م، له‌ I. P. C، مۆله‌تی ره‌سمی وه‌رگرم و جانتام ناماده‌که‌م، رۆژی (۱ی مایس) دوا‌ی ده‌وامی من و نه‌وان، به‌سه‌یه‌یه‌کی تاییه‌تی، به‌رێ ده‌که‌وین بۆ به‌غدا. نه‌وه‌ بوو، رۆژی ۱ی مانگ، دوا‌ی ده‌وام، هاتنه‌ دوام، له‌ ماله‌وه‌ و منیشیان هه‌لگرت و یه‌کسه‌ر رینگای به‌غدامان گرت به‌ر. نه‌و زه‌مانه‌، جاده‌ی قیر نه‌بوو. ته‌نها تا‌کو گوندی (تازخورماتو) که‌ ته‌نها چاره‌کیک یا ۲۰ ده‌قیقه‌ مه‌سافه‌ بوو له‌ که‌رکوکه‌وه‌... تا‌کو نه‌وی یه‌ک ساید، جاده‌یه‌کی ته‌سک قیرتاو بوو. له‌وتیه‌ ئیتر به‌ناو خۆل و دار و به‌رد و سایق ده‌بوایه‌ رینگا بۆ خۆی بدۆزیته‌وه‌... خۆ له‌ دوا‌ی قه‌زای (طوزخورماتو)، که‌ ده‌شتی (ئینجانه‌)یان پێ ده‌گوت، زۆر جارن، شوفیره‌کان رینگایان ون ده‌کرد، له‌به‌ر نه‌بوونی رێ و شویتیکی تاییه‌ت... له‌ زستانانیش، قور و چلپاوی نه‌م ناوه‌، جگه‌ له‌ لۆری و پاسه‌کانی ته‌خته‌ و پیکابی به‌رز، ترومبیله‌ قه‌مه‌ره‌ بچوکه‌کان زۆر جار له‌ نیتو قورا ده‌چه‌قین و ناوچه‌که‌ش چۆلایی بوو یه‌ک دانه‌ خانووشت چاو پێ نه‌ده‌که‌وت تا‌کو که‌سیکی تیا بی به‌هاناته‌وه‌ بی.

من و فیلیپی برام، له‌ سه‌فه‌ریکی تر، دواتر باسی ده‌که‌م، شه‌ویک تا به‌یانی، که‌ به‌تا‌کسییه‌ک له‌ به‌غداوه‌ ده‌چوین بۆ که‌رکووک، له‌م رینگایه‌ ماینه‌وه‌ و ترومبیله‌که‌ له‌ قوردا چه‌قی و بۆمان ده‌رنه‌هات!

له‌و سه‌فه‌ره‌ی که‌ باسی سه‌ره‌کی مه‌ لێره‌ که‌وا له‌گه‌ڵ فازیل و هه‌ڤالانی تر ده‌چوینه به‌غدا، زۆر نه‌رۆشیتین، گه‌یشته‌ نه‌روباریک، که‌ هیشتا پردي له‌سه‌ر نه‌کرا بوو، هه‌ر ده‌بوایه‌ له‌ ناوه‌که‌ بده‌ین. ناویش زۆر بوو چونکه‌ به‌فر له‌ چیاکانی کوردستان توابۆه‌ و ده‌شتوایه‌وه‌ و ناوی زێ و رووباره‌کان زیادیان کردبوو، که‌ نه‌وه‌ش یه‌کیکیان بوو!

نه‌فه‌ره‌کان هه‌موو دابه‌زین و به‌پێیان له‌ ناویان دا به‌خۆ و به‌قۆندره‌ و پانتۆله‌وه‌. به‌منیان وت تو بێنه‌وه‌ دامه‌به‌زه‌. به‌لام که‌ ترومبیله‌که‌ گه‌یشته‌ ناوه‌ندی رووبار، ئاوه‌که‌، له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه‌ هاته‌ ناو سه‌یاره‌که‌ و کوژایه‌وه‌. ئینجا مه‌جبور بووم، منیش دابه‌زیم و به‌پێیان په‌ریعه‌وه‌! له‌و به‌ر چه‌ند شوان و گاوانیک په‌یدا بوون، عه‌گالیان له‌ سه‌ر بوو! داوای یارمه‌تیمان لێ کردن بۆ راکێشان و پالدانی ترومبیله‌که‌! دیار بوو پاره‌یان ده‌وست! فازیل پێی وتن: قه‌یناکا بۆمان ده‌ریتن، هه‌قتان ده‌ده‌م! نه‌وه‌ بوو دووبان له‌ پشته‌وه‌ پالێان دا و دوو سییه‌کیشیان له‌ پێشه‌وه‌ رایانکێشا، تا - به‌ چ حالیک - ده‌ریانه‌یتنا.

لهو بهر ئینجا شوفیره که هه ره خه ریکی بوو... پلاک و پلاتین و دیلکۆ و نازانم چی به پهرۆیهک وشک ده کردنه وه... دواى ماوه یه کى زۆر، سه یاره که که وتوه گهر و سوار بووین و به رهو به غدا پۆشستین! دیسان له دهشتی (ئینجانە) و له دواى گرده کانی (حمرین)، له چهند شوئیتیک، له قور و لیچاو، ده چه قى و مندالى دیکه ی عه گال به سهر، زوو ناماده ده بوون و مه بله غیتک پاره یان داوا ده کرد و بۆیان ده رده هینانین...

له دواى چهند سه عاتیک و ماندوو بوونیکى جهسته و دهروونیمان، چوونه ناو به غدا... شه ویش داهاتبوو... به درتژایی نهو شه قام و کسۆلانه ی له ناویانه وه ده پۆشستین به ترومبیله که مانه وه: گهنج و منال و ناهرت، گۆزانیان ده گوت و چه پله یان لێ نه دا و له هه ندێ گۆره پان شایی به سترابو به زورنا و به دووزله و چه پله شاییان ده کرد. فولکه و مه یدانەکان به وینه ی مه لیک و وه صی و به گول و کاغه زى دیکۆرى ره نگا وره نگ رازاندرابوونه وه - له سهر بینایه به رزه کان و له سهر چه وزى مناره کان گلۆپ و فانۆس و گلۆپی کاره بایی ره نگا وره نگ هه لئاسرا بوون و ناسمانی شاریان پووناک کردبووه... به راستی عیراقیه کان چاوه ریتی نهو پۆژه یان ده کرد... بهو شه وه هه موو ئوتیله کان گه راین، ژورمان به ده ست نه که موت لیتی دابه زین و به سه یینه وه!

ته له فۆنیان بۆ براده رمان، معاون خه لیل کرد، که نه ویش ناگا دار بوو که ئیمه دتین و چاوه ریمان بوو! پاش ماوه یه ک هاته نهو جتیبه ی ته له فۆنه که مان بۆی کرد و وتی وه رن، شوئیتیکى ستراتیژیم بۆتان ناماده کردووه به مه یلۆن دینار به ده ست ناکه وئ! به دواى سه ییاره که ی نهو، که سه ییاره ی پۆلیس بوو، پۆشستین تا گه یشتینه مه یدان و به شه قامه پانه که ی که به رهو (فولکه ی باب المعظم) وه ده روا، که میتک پۆشستین، ئینجا له به رده م وه زاره تی دیفاع، بامانداه و بۆلای راست، له ته نه یشت قوتابخانه ی المستنصریه - دلنیاش نیم له ناوه که ی، به لām ره نگه نه وه بوو ناوی - ئیستا نه ماوه... وه خستیک بینایه که ی گه وه ری لێ دروست کرا بۆ دائیره ی (اسالة الماء) - جا له ته نه یشت نه م قوتابخانه یه، ئوتیلتیکى ده ره جه (ده) و هه ورازتر، ناوی (فندق الرشید) بوو، دابه زین و چوونه ژووره وه. خاوه نه که ی (معاون خلیل) ی ده ناسی. به لām نه ویش سوئندی خوارد که هیچ ژووری نه ماوه. دوا جار وتی: مه خزهنیکمان هه یه، به لām پیس و پۆخله و چاریاهه شمان نییه... ده بی له سهر عه رد بنوون... وتمان باشه، خیمه رازین! کابرا یه ک دوو فه راشی نارد بهو شه وه، چاک پاکیان کرده وه و هه ندێ به تانیه یان راخست و لیتی دانیشستین، بێ بالیف. کاک خه لیل وتی ئیوه دانیشن. من نیو سه عاتیک ده چم و دیمه وه!



لهسەر دهعامیهیهکی تاییهتی عه‌ره‌بانه‌که وه‌ستا بوون - له پیتش عه‌ره‌بانه‌که‌ش چهند ریزتکی (مۆتۆرسایکل) چوار چوار، یه‌ک له دوا‌ی یه‌ک، هه‌ریه‌که‌ش پۆلیسیستکی له (فصیل)ی (حرس المملکی) سواری مۆتۆره‌که بوون - نه‌سپه‌کانیش هه‌ریه‌که، سه‌ربازتکی حه‌ره‌سی مه‌لیکی - سواریان بووبوون! به‌ره‌و په‌رله‌مان ده‌پۆشتن. به‌رله‌مانیش زۆر دوور نه‌بوو، ئه‌و شه‌قامه‌ی له به‌رده‌م ئوتیه‌که‌مان که به‌ره‌و هه‌وراز - پۆشه‌لات - ده‌پۆیی، دوا‌ی سه‌د مه‌تریک یا که‌میک زیاتر، به‌لای راستدا ده‌سوورانه‌وه، بۆ شه‌قامی ره‌شید نه‌ده‌چوون! که (عربه‌ المملکیه) ره‌ت بوو، سه‌یاره‌یه‌کی درێژی (رۆلز رۆیس)ی ره‌شی ته‌نته، به‌لام بێ چادر یاخود بێ بان (بێ سق) - هات، سه‌فیری به‌ریتانیا، له کوشنی پشته‌وه دانیشتبوو...

ئینجا دوا‌ی ئه‌و، ما باقی وه‌فده‌کانی که له هه‌موو ولاتانی دنیاوه هاتیبوون، یه‌ک له دوا‌ی یه‌ک، هه‌ریه‌که و پاشا، یا سه‌رۆک جمه‌وری، یا ئه‌میر و سه‌ره‌ک وه‌زیران، به‌جلی تاییه‌تی ولاته‌که‌یان، له به‌رده‌مان تێپه‌ر ده‌بوون... به‌راستی شوینه‌که‌مان، وه‌ک له‌و وینه‌ی پیتشتر دیارن، هه‌موو شتیکمان زۆر چاک و به‌روونی لێ دیار بوو. په‌نگه‌ نه‌گه‌ر له خواره‌وه و له‌سه‌ر شه‌قام یان په‌سیفه‌که وه‌ستابا، ناوا وه‌فده‌کامان باش نه‌ده‌دیت!

که وه‌فده‌کان ته‌واو بوون، ئینجا هاتینه خواره‌وه و وتان با پیاسه‌یه‌ک به‌شه‌قامی ره‌شیددا بکه‌ین و بزانی چیه‌یه‌ چی نییه؟ و هه‌ندێ وینه‌شمان گرت ئی (مه‌واکیبه‌کانی میلی) نه‌ک هه‌ر (ره‌شید)، هه‌موو کۆلان و جاده‌ی لابه‌لا و فولکه‌کان... له هه‌موو لایه‌ک خه‌لک گیشه‌یان ده‌هات: چه‌پله و هه‌له‌په‌رکی و گۆرانی و سه‌مای تاک تاک و گرووپ گرووپ، با‌ر و مه‌یخانه و گازینۆ و باخچه‌ گشتیه‌کان و سینه‌ماکان... هه‌ر به‌نیاده‌م بوو و که‌یف خۆش... سه‌رخۆش... مه‌ی نۆش... هه‌له‌له‌ی ئافه‌ته به‌غدا‌یییه‌کان ده‌چوه‌ حه‌فت ته‌به‌قه‌ی ئاسمان... ئینجا به‌شه‌و، له شه‌قامی (ئه‌بونه‌واس) (یاری و ته‌قه‌مه‌نی ئاگرین (العاب ناریه) ده‌ستی پێ کرد، له‌مه‌به‌ر زتی دیجله، به‌سه‌ر دیجله‌دا، ئه‌ستیره په‌نگاوپه‌نگه‌کانی یارییه ئاگرینه‌کان، له ئاسمان ده‌دره‌وشانه‌وه، تا ده‌کوژانه‌وه و ده‌که‌وته ناو ناوی زێ. ده‌یه‌ها وینه‌ی مه‌لیک فه‌یسه‌لی دووهم، به‌و ئه‌لعاب ناریه، له ئاسمان دروست ده‌بوون به‌تیشکی ته‌قه‌مه‌نیه په‌نگاوپه‌نگه‌کان، به‌خۆ و به‌سیداره و ئه‌ستیره و نیشانه‌کانی سه‌ر شان و سینگ و ده‌ست و باسکی... زۆر جوان ده‌دره‌وشایه‌وه و له ئاسمانا، پتیه‌که‌نی و سه‌یری دانیشتوانی به‌غدا‌ی پایته‌ختی ده‌کرد و (لسان حاله) ده‌یگوت (سوپاستان ده‌که‌م)...













عزف - لیدان) عوود له لایهن (ئەندریۆس خەمۆ) کە ئەم ناوه، ئەو کاته، له I. P. C  
 له دائیروی تۆماری کۆمپانیای و له ناو برادەرەکانم، باو بوو و پیتی دەناسرام!

| I.P.C. RECREATION CENTRE, KIRKUK<br>PROGRAMME FOR AUGUST, 1953. |           |  |  |           |
|---|-----------|--|--|-----------|
| 1st August, 1953  | Saturday  | Dance                                      |  | 8.30 p.m. |
| 2nd " "   | Sunday    | Con-Can Drive                              |  | 9.00 a.m. |
| 5th " "   | Thursday  | Tombola                                    |  | 2.00 p.m. |
| 8th " "   | Saturday  | Towli Drive                                |  | 8.00 p.m. |
| 13th " "  | Thursday  | Oriental Music by<br>Sd. Elham & Anderson. |  | 6.00 p.m. |
| 15th " "  | Saturday  | Private Party                              |  | 8.00 p.m. |
| 16th " "  | Sunday    | Con - Can Drive                            |  | 9.00 a.m. |
| 20th " "  | Thursday  | (U4) recital by<br>Sd. Elham & Anderson    |  | 8.00 p.m. |
| 22nd " "  | Saturday  | Tombola                                    |  | 2.00 p.m. |
| 26th " "  | Wednesday | Towli Drive                                |  | 8.00 p.m. |
| 29th " "  | Saturday  | Gramophone recital                         |  | 2.00 p.m. |
| 30th " "  | Sunday    | Con - Can Drive                            |  | 9.00 a.m. |

ئەمەش و ئەنە (کۆپی) بەرنامەکانی مانگی (اغسطس «ئاب» ی سالی ١٩٥٣ ی یانە (پابواردن - ترفیهی - I. P. C) یە لە کەرکووک و ناهەنگەکانم بەم جۆرە: ١٣ ی مانگ: پێنج شەممە: لە گەڵ کاک ئیلهام پێکەوهین - دیسان لە ٢٠ ی مانگ - پێنج شەممە: من و ئیلهام ناهەنگە کە گەرم دەکەین.

شایانی تۆمار کردنە، من ئەو کاتە وەزیفە (I. P. C) م بەجێ هێشتبوو و تەقدیمی کۆلیجی (دار المعلمین العالیة) م کردبوو و لە (دار المعلمین العالیة) قوتابی بووم. بەلام کە هاوینان دەگەرمەوه ماله وەمان، کە لە کەرکووک بووین، لە یانە کە هیشتا گوێگر و هۆگرانی موسیقا و گۆرانییەکانم لە گەڵما پێوهندییان و پێوهندی (ئیداری یانە کە) نەچرا بوو و دەیانزانی من لە هاوین لە کەرکووکم... بۆیە ناومیان دەخستە ناو پرۆگرامی یانە کەیان. چونکە خێزانەکان و موهزەفەکان، بە تاییبەتی کوردەکان کە لە I. P. C کاریان















عووده کهم ده برد و نیوه ئاهه نگیتمان ساز ده! گۆزانی و عوود و عهتابه! مهستی و مهقام و مهوال!... ئینجا خواردنیککی چاکیشی بۆ ناماده ده کردین! دواى ئه وهش نووستنیککی خوش، تا شه دادهات!

له مانگی ته مووز بوو، سالی ۱۹۵۳، کاک سرگۆن وتی: ۲۰ رۆژ ئیجازه مه وه رگرتوه، ده چمه وه کانی ماسی له گه له وارتنه. جا ده عوه تت ده کهم و هه ز ده کهم بیتی له گه لمانا و دیتی که مان له ناوچه یه کی زۆر خوشه... زۆر که یف ده که یه. کاک مه نسوور (منصور حنا جابرو) که ئه ویش گه نجیککی هاو پیمان بوو، ئه ویش له به شی (مخازن) بوو، له I. P. C، ئه ویش ده عوه ت ده کهم. من سوپاسم کرد و زۆرم پێ خوش بوو، چونکه، له شاری مووسل، به ولاره، ئه و شوێنانه مه نه دیتبوو ته نها ناوم بیستبوون و خوتن دبوون، وهک: سواره تووکه و سه ره سنگ و نامیدی و سۆلاف و... تاد. وتی باشه. سرگۆن خه به ری ناره گونده که یان، بۆ مالتی باوکی و ئاگاداری کردن که فلانه رۆژ ده چیتسه سه ردانیان و دوو هاو پیتی له گه لدا یه. ئه وه بوو رۆژتک وتی: به یانی سه عات... ئه و نه ند، ناماده به جانتات بینه و بای ۳ سێ هه فته جل و بێجامه و... چیت هه یه وهک پتووستی (سه فهر)، دیم به ترومبیل به شویتتا و مه نسووریش هه لده گرین... و یا نه لا!

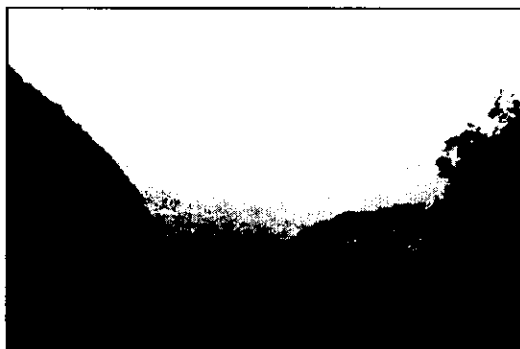
به یانییه که سه یاره یه کی ته کسی تایبته (خصوصی) له به رده رگامان وه ستا و من چاوه ریم ده کردن. ئیتر به رێ که وتین به ره وه ولیر: من و سه رگۆن له پیتسه وه سواری بووین، له دوا وهش مه نسوور و وارتنه و یونارشی برای - له هه ولیره وه بێ وه ستان، چوینه مووسل. له مووسل دابه زین و نا مان خوارد. ئینجا به ته کسییه کی تر روومان کرده شاخ و داخی کوردستان - گه یشتینه (دهوک)، قه زایه کی بچووک، ته نها یه ک شه قام به نا وه ندیا رته نه بوو، ئه وه ی که له مووسله وه دێ و به ره وه باکوور ده روا. یه ک دوو چایخانه له و دیو و له مدیری جاده که بوون، که پری له لقه دره ختی دار به روو، ئه وه ی پیتی ده لیتین (چروو)، دروست کرابوون. هاوین بوو، دانیشتن شتی که مان خواره وه، سارد بوو یا چای بوو! ئینجا رۆیشتن. من هه ر سه یری نه مبه ر و ئه وه به ری جاده کهم ده کرد... له هه موو لایه ک شاخ و گرد و چیا و، جۆگه و رووبار و هه وایه کی خوش و سازگار! ئای - چ دیمه نی خوشه نم کوردستانه!! ئینجا گه یشتینه (سواره تووکه) که نم شوێنه ش کرابوه شوێنیککی (که شتوگوزار)... هه ندێ خانووی بچووک، لیره و له وێ، هه بوون و رینگاکه به پیتچاوپیتچ ده رۆی به ره وه خوار - لیره ش وه ستاین ساردیکمان خواره وه... پاشان که وتینه سه ر رینگای جه نه ت! به لێ... له ناو راستایییه ک ده رۆیشتن، به لام له ناو چیا ی به رزی لوتکه له

ناسماندا غەرق بووبوین... تا چاۋ حوکم دەکات رینگاکە بەناو دۆل و کیتی سەرکەش و درەخت و داری سەروو و سنۆبەر... لە لای راستمانەوه (کۆشکی مەلیک) و ئوتیلی سەرسەنگ بوون، کاک سەرگۆن ھەمووی بۆ شەرح دەکردم... ئینجا بەرەو رۆژ ئاوابوون... گەشتینە گوندی (ببێد - یان - ببیاد) - لێرە دابەزین کە دوا ویزگە بوو کە بەترومبیل بۆی ھاتین - سەرگۆن وتی ئەمشەو لێرە دەنوین، ئینجا بەیانی زوو بەناو ئەو (گەلییەدا) بەولاغ سەردەکەوین بۆ سەر عمادیە... لەوتێوەش بۆ کانی ماسی ئینشاالله. ئیوارە چێشت و خواردغان بۆ ھات، دیار بوو کاک سەرگۆن بیری لە ھەموو شتێک کە پێتویستە بۆ سەفەرەکە کردبوو... پێشتر رایسپاردبوو کە لێرە، لەم دێیە بەشەو دەمێنێنەو... خواردنی شەو و بەیانی دووھامادە بکری ئەگەڵ سێ چوار ولاغ (مایین و ھیتستر)، بۆ ھەلگرتنی جانتا و شتومەک و بۆ سوار بوون - چونکە رینگای ترومبیل بۆ ھیچ لایەک نەبوو... دوا شارۆچکە سەر ئەم رینگایە، سۆلاڤ و نامیدی بوو.

لەبەر ئەوە ماندوو بووین و ئەبوایە بۆ بەیانی، پێش رۆژ ھەلات بەرتکەوین، شەو لە سەریان جێمان بۆ کرابوو، ھەر زوو خەو بردینیەو... زۆر فیتنک و خۆش بوو نووستنی سەریان... بەیانی زوو کاتێک بەخەبەر ھاتم لە دەنگە دەنگی کاروانچیەکان و ھەلسام و لە سەریانەو سەیری خواوەرم کرد، شت و نوێن و جانتاکانیان لەسەر پشتی دوو ولاغ بەستبۆو... ئەوانی دیکەش بۆ سوار بوون لەسەر پشتیان دۆشەگۆکە بەستراوون! زوو ھاتینە خوار و ماست و چا و سەرتوویکی نایاب و نازدارمان خوارد... و بەگەلی (شەریفە)، ھەر بەرامبەر خانووەکە ئیمە ی ئی دابەزیبووین، لەوێر جادەکە بوو... سەیرم کرد... ئەمما چۆن گەلییەک... ھەردوو لا چیا ی بەرز... تۆزێ ناسمان لە نێوانیان... لە نێوان لوتکەکیان دیار بوو... جاری ھەر بەپێاسە بەرێ کەوتین... بەرە بەرە رینگاکە تەسک دەبۆو... وای ئی ھات دەبوایە یەک لە دوا یەک ھەنگاو بنیین و بەدوا ی لاغەکان بکەوین! ئەم بەستە زمانانەش باش ئاگاداری پیتی خۆیان بوون! تێدەگەییشتن نەگەر تۆزێک پێیان خوار دا بنیت، یا بەردێک لە ژێر پێیان بخزیت، ئەوا دوا رۆژی ژانیان دەبی و بەغلۆربوونەو لە نێو دار و بەردا، خۆیان لە بنی گەلییەکە دەدۆزییەو و پارچە پارچە دەبوون!

ئەگەرچیش زۆر ھێواش بەرەو ھەوراز دەڕۆشتین و عارەقەمان دەکرد و ماندوو دەبووین، بەلام من ئەوەندەم پێت خۆش بوو... ئەوەندە کامەران بووم، دەنگم بەرز دەکردووە و گۆرانیم دەگوت... بەدەنگێکی ھەک ھاوارکردن لە خۆشیدا! ماشاالله خوا یە لەم سروشتە دلگیر و

پهنگین و دلرفینه! من له پیشهوه بووم! بارگیل و هیسترهکان و برادهرهکان، له دواوه یان له گهل خاوهن ولاغهکان، یهک له دواى یهک دهویشتن! بویه، جار جاره دهوہستم و ناویم لیسان ده دایهوه... نهونده دیمه نیکى جوان بوو، مه پرسه! له دوورهوش، له خوارهوهى گهلیسهکه، گوندی (ببید)م لى دیار دهبوو و له دواوهش نهو چیا بهرزانه پر درخت و دارستانه! نای... که بههشتیک بوو، بهلام لهسر زهوى کوردستان!



نهم وینه یه مان گرت خو مان: وینه ی  
(گهلی شریفه)... له خوارهوهى دتی  
(ببید) دیاره. له ههمان رۆژ که  
چوومه کانی ماسی له گهل کاک  
سدرگۆن، له مانگی ته مموزی سالی  
۱۹۵۳ به کامیراکه مان، گرتومه!

نهم دتییه میژووی زۆر کۆنه! کاتی  
خوی له دواى شه پری جیهانی یه کهم،

که (ناسورییهکان)، به یارمه تی ئینگلیز، هیترا نه عیراق و ماوه یهک له نزیک شاری  
(به عقوبه) خیه تگا (مخیم) یکیان بۆ دامه زانندن و له وئ نیشه جتیان کردن، له پاشان  
حکومه تی عیراق دامه زرا و مه لیک (فه یسه ل) ی یه کهم هه لبرتدرا و بووه مه لیکى  
عیراق، له گهل حکومه ته که ی رتک که وتن که نهو ناسورییانه له باکووری عیراق، له  
هه ندی گوند و شارۆچکه جیگایان بۆ بکرتیه وه و له وئ بۆ خویان خه ریکى کارى  
کشتوکالی بن. ههروه ها نهم گونده، واتا (ببید) ده ستیشان کرا بۆ نیشه جتی بوونی (مار  
شه معوون) ی پاتریارکیان، به خاووختی زانییه وه، که پتیکه اتبوو له باوک و برا و خوشکی  
(سوورمه خانم). بویه، تا نهو ساله ش، که ئیمه نهو شه وه له وئ ماینه وه، هیتشا  
ژماره یهک له خزمان و نه وه ی نه وانه ی له گهل (مار شمعوون) دا بوون، له وئ مابوون و  
حه وابوونه وه و گونده که هه موو دانیشه توانی ناسوری (یا ناشووری) بوون.

نازانم چه ند سه عاتمان پى چوو تا گه یشتینه سه ره وه. له سه ر چیا، ده ستاییه که بوو،  
به ره و باکوور لیژ ده بیتیه وه! نهم چیا یه پتی ده لێن (سه رعما دیه) ... له جوگرافیا، له  
قوتابخانه ی ناوه ندی... (نهم ناوه) م له بیره... خویندو ومانه!

جا لهو شوینه پان و بهرینه سه ربازگه (معسکر) یکى عه سه که ری (لیشی) هه بوو



















## بگه نيمهوه بو که رکوکو

لهو سالاندهی که نيمه به مالهوه له ههوليرهوه چوونه که رکوکو، هورمزی کورێ نهسکه ندهر... کوتابخانهی له کۆبه به جێ هیشتهبوو... ههرا تا پۆلی (5) پینجی سهده تایی خویند و کهوته سهراکاری کاسبی. کابرایهکی خه لکی تلکیتف هاتبووه کۆبه، هیشتا نیمه لهوئ بووین. نه مه له سالی ۱۹۴۵ بوو. نه م پیاوه وینهگری فوتوگرافی بوو، کامیرایێکی گرتنی وینهی موعامهلات و کاری رهسمی، نهوانه له سهراستی پایه، له سهرا په صیف و یا کۆلانیکی دایه نه ئین و نه وهی پینوستی به چهند رهسمیک هه بێ، بۆی دهگری و پیتی ده لێن کامیرای (تصویر شمسی) - له بهر رۆژ ده گیرێ.

نه وینه گره، خه لکی (تلکیتف) بوو. (مه سیحی) بوو، به ته سادوف نهسکه ندهر ده بیاته مالهوه، به زهیی پێ دێ، فه قیر و هه ژار بوو... به ته مه ن بوو. سیداره یێکی رهشی له سهرا ده نا... جاریکی تیش هورمز ده بیاته مالهوه... نیتروای لێ هات بووه برادهر، وهک خزم. دیار بوو که میک (ملعوب و شهیتان و زمان لووس) بوو! که نیمه ماله مان له کۆبه بار کرد و چوونه ههولیر، له سالی ۱۹۴۶، هورمز، باوکی نیقناع کردبوو، کامیرایه که له کابرا بکپت و نهو بی به وینه گره... کابرا با بهرواته شاری خۆی؟!

نهوه بوو (نهسکه ندهر) کابرای تلکیتفی نیقناع کرد کامیرایه که ی بهروشینتی و نرخیکێ باشی دایه به مه رجیک هورمزی کورێ فیره وینه گرتن بکات. ریکه که وتن و کامیرایه که بووه ئی هورمز و به ماوه یهکی کورتیش له سهرا دهستی وینه گره که، کاک هورمز چاک فیر بوو. نیترو تلکیتفییه که کۆبهی به جێ هیشته!! شایانی گوته، ناوی نهو وینه گره م نایه ته وه یاد، به لام نه وه نده شهیتان و زمان لووس بوو، مام (گوریل) ی پۆلیس، باوکی یۆخه ننا، ناوی لێ نابوو (سیبه ندی)! ههرا له پینش کابراش، هه ندێ جار که کۆده بوونه وه، نهو هه رچی بگوتبایا و مام گه وریل باوه ری پێ نه ده کرد و پیتی ده گوت (ولک دروح هه ی سیبه ندی). سهرا ته نه یه ده زانی (سیبه ندی) مانای چیه! بۆیه توو ره نه ده بوو، به لکو پینده که نی. به لام که له که سانیکی پرسى بوو و نهوان واتایه که یان بۆ لیکدا بووه، چووبوه لای هورمز و نهسکه ندهری باوکی و گلهیی له مام گه وریل کردبوو و گوتبوو وام پێ ده لێ! بۆچی؟ من رازی نیم! به لام گه وریل نه گه ر پینکیکی بخوارد بایه لهو دانیشه نه ی نهو غه ربیه ی لێ بووایه، له جیاتى جارێ، سهرا جاری پیتی ده گوت!

هورمز وای لێ هات، به کامیرای دیکه ش، وهک بۆکسی رووسی و ئینگلیزی وینهی











دهلین با گۆرانی (یگوم باللیل) مان بۆ بلتی! ئینجا ئەمجارە، ئەوانی پێشتر گوتیان لیتی  
 نەبوو، ئەمجارە ئەوانیش و ھەر ھەموو ھۆلەکە بوو قاقای پێکەنین! ئینجا، کە ھێور  
 بۆو... و تەم:

- بەلتی... نیستا تێگەیشتم و بۆیان دەلێم!

ئەم پیاو... مام ئیشایا، مرۆڤێکی خوش مەشرەب بوو، قسەکانی ھەموو نوکتە و  
 سەیرۆسە مەرە بوون... لە کانتین یا (NAFI) حەببانیە، کە سەر بە دارودەزگای  
 مەعەسکەری عەسکەری (لیشی) و ئینگلیزەکان بوو، لەوێ کاری دەکرد و مالتی ئەوسا لە  
 حەببانیە بوو...

بەداخووە بیستم سالتی پار، کۆچی دوایی کردوو! (ئەمرۆ من ئەمە دەنووسم لە مانگی  
 شوبات سالتی ۲۰۰۴) -

جارتیکیان لە بەغدا، دوای ئەوەی لە گەڵ کاک ھورمز، لە (بار) یکی خوش، لە (ابو  
 نواس) کاتمان بەسەر دەبرد و من لە بەشی ناوخۆیی (قسم الداخلي) (دار المعلمین  
 العالیة) بووم، ھەلساین، کاک ھورمز ھەوێسی ھەلسا بوو، دەبوست بچیتە (گۆگ  
 نەزەر) کە لە (مەیدان) بوو - من ئەم جۆرە رابواردنە لە گەڵ ئەو جۆرە ئافرەتانەم قەت و  
 قەت پێی خوش نەبوو. بۆیە، و تەم - دەتگە یەغە ئەوێ، بەلام من لە گەڵتا نایەم بۆ ژوورەو...  
 ئەوم گەیانده بەر دەرگا کە چووم لە گازینۆیەک چاوەڕێم کرد.





۳- صنوبر صديق (کچی حاکم صديقی کوئی بو)!

جگہ لهوان، هندی قوتابی تر ناویان دهیتم که عه رهن، له بیرمن، له هه مان ژوور  
(پۆل) که ی ئیمه بوون:

٤- سا با عیسی زناگیری - ئەمە کۆپتکی ئوردنی بوو.

۵- صبا عبدالحمید الفاهوم - ئەمە کچیکی فەلەستینی بوو.

۶- یوئیل یوسف عزیز - کورنیک مہسیحی مووسل بوو.

۷- جه ودهت يه عقوب يونان - كه نجيكي مه سيحي موسل بوو.

(وہک من عوود و کہمانچہ) ی باش لی ئہدا.

۸- خه لیل ئیبراهیم - کوریککی قسه خوش و رۆح سووک بوو، به غدایی بوو.

۹- ئىسماعىل القاضى - ھەمان شت، بەغدایى بوو.

۱۰- یوټاو داود بنیامین - ناشووری کهرکووک بوو.

لەو مامۆستایانەی که دەرس و موحازەراتیان پێ دەگوتین، ئەوانە بوون... هەمووشیان لە نینگیلەتەرەو هاتبوون و پەڕۆ و پڕۆفیسۆری زۆر لێهاتوو بوون:

۱- مادام بۆرۈس (يا بۆغۈس!) ئەمە فەرەنسى بۈۈ - دەرسى فەرەنسى پى دەگۈتىن.

۲- مستر ستیرلینگ - دهرسی (Phonetics) - واتا (التلفظ) ی پی ده گوتین. هر خویشی دانه ری نه و کتیه بوو که ده مانخوتند.

۳- مستر دیزموند سستیوارت - نهمهش مامۆستایهکی گه‌وره و خاوه‌ن نه‌زموون بوو...  
لایه‌نگری مافی عه‌ره‌به‌کان بوو... چه‌ندین کتییی هه‌یه وه‌ک:

۱- کتیپیک له سهر (هیرتزل) دووزه ری یاخود دامه زړینه ری بزووتنه وه (صهیونی) یه ت.

ب۔ رومانیٹک (روایت) بہناوی (The Bad Englishman).

٤- مستر نیم - نه مه میثروی نه ده بی ٲینگلیزی پی ده گوتین.

۵- د. ثورنلی - دانہری کتیبی (Grammar & Idiom) زمانہ وانی نینگلیزی دہ گوتہ وہ.

۶- مستر هیریک - نه گهرچی (کچ) بوو، شوی نه کردبوو - بهلام به ته مه ن بوو... دیوانی شاعر و نه ده بی بؤ ده گوتن.

۷- سوره‌ای سال ثافره‌تییکی ماموستای (مساعد) یش زمانی ئینگلیزی و خوتندی E  
فیرده‌کردین، ناوی (مدام رحمه‌توللا) بوو - ئینگلیز بوو، به‌لام می‌ترده‌که‌ی (السید...)



















شمشالژهن (ثایقن بهنام) و قانونژهن (عبدالاحد جرجیس) و تهپل ژهن (ئیسراهمیم خهلیل) دیارن. جا سهیری مایکروڤۆنهکانی ئهوسای ئیزاعهش بکهن و له گهڵ مایکروڤۆنی ئیستای که پیتی دهلین (نیک مایک Neck Mick) که له یاخه مان قایم دهکهن ههندی دهکهنه (نۆک)یکه، بهراوردیان بکهن! بزانی گهیشتهوینه ته چه زهمانیک و عهسرتیکی پیشکهوتوو له تهکنه لۆژیا و بهلام دواکهوتوو له ههموو شتی: له مافی مرۆڤ، که هههمیشه و له ههموو شوین و کۆمهڵیک پیشیتل دهکری، دواکهوتووین له خوو و رهوشتی جوان بهدوو سهفاههت و خیلاعهت و فسادی نهخلاقی و بی و بژدانی مرۆڤی ئهمرۆ... که زۆر دوورن له ههموو ئامۆزگاری و قانون و ناموسی دیانهت و ئایینهکان... تهنا نهت له خوو و رهوشتی ئهو ئایینه نهش که ئیمانیان بهخوای خالیق نییه و گا په رست و ئاو په رست و بهرد په رستن. ئهمرۆ، له چاخی بیست و یهکی زایینی، سالی ۲۰۰۴ داینه و لهو عیراقه بجو که ههموو رۆژی دهیه ها کهس دهکوژین بهدهست خهڵکانی تیرۆریست که بووته شتیکی یهکجار بی عهقلی و بی هۆشی ئهو که سانهی له سههر هیچ و خۆراییی، خهڵک بهکۆمهڵ دهکوژن! کوا داب و نه ریتی کوردهواری و نهخلاقی جوانی مرۆڤی کوردی بهشه رف... ئهوانه له چ دۆزه خهیکه وه هاتوون که ولاتیان کردوو به مهیدانی کوشتار...؟ ئاگر بهردانه ناو خهڵک و سههر برینی ژن و منال و پیر و پهککهوته! ئهمانه چ خوایهک دهپه رستن؟؟ نهخیر! ئهو کارانه ته نهها شهیتانی له عین فیری ههندی کهسی دواکهوتوو... و ئهوانه نهخۆشی دهروونیان ههیه... ئهوانه ی دین و ئایین و شه رعهت و پێگای راستی خوا نانس... بهدوای شهیتان کهوتوون! شهیتانی دۆژمنی خوا و به شهر و ههموو شت!!.

بهلام ههر کو تایییان دیت و نهخلاق و رهوشتی ئاسمانی سهردهکهوئ! ئهوان بۆ ناو ئاگری دۆزهخ و جههنمه می (بلا نهایه) ههتا نه بهد دهسووتین و هاوار دهکهن... شهیتانیش، ئهوکات، بههانیانهوه نایهت!

بهختم زۆر چاک بوو که له (دار المعلمین العالیه) له گهڵما، کاک مهجید ئهحمده ناسنگهر و کاک بورهان نجم الدین... قوتابی بوون، سالتیک له پیتش من بوون. ئهوانه، بهتایبهتی کاک مهجید زۆر شیعی ناسکی بۆ داده نام و منیش ئاوازم بۆیان داده نا و ده مکردن بهگۆرانی خوش، له ئیزگه پیشکهشم دهکردن.

له شیعه رکانی کاک مهجید ناسنگهر ئهم گۆرانیانهم تۆمار و پیشکهش کردن، گهرچی ئیستا زۆر بهیان نهماون!!











شاعیرانی دیکه زۆریان شیعر داوه پێم و بۆیان ناردووم... زۆریانم کردوون به بهستهی خوش بهلام و چاوه پتی دهرفهت و پوخسه تی من تاكو پووناکی ببین: منیش جارێ، لهو ههرایهی پهیدا بووه و نهو ههموو گۆرانیبێژانهی له لهنگه زۆر زۆرتن و نهو گۆرانییه پڕوپوچانه، ههر شهرم دهکهم خۆم له گۆرانی گوتن بدهم!

له سالی ۱۹۵۴ کاک قادر دیلان و کاک ولیهم یۆحهنا و بههجهت رهشید و نهجات عهبدیه و حاتهم سهعید و هادی عهنبهر و یهک دووانیکی تر، له سلیمانی تیپیکی رێکوپێکیان پێکهیتا و له مونسه بهتهکان و ههندی شو له یانهی فهرمانبهران، ئاههنگی گۆرانییان دهگیرا... و ناویان بلاو بووه... دواتریش ناویان له تیپه کهیان نا (تیپی موسیقای مهولهوی). ئهم تیپه بهیه کهمین تیپی موسیقای کوردی دهژمێردرێ له ههموو کوردستان. بهراستی ههول و کوششی ئهم گهنجه خۆن گهرمانه و خاوهن بههرهی خۆپسکی هونهری موسیقا، پۆلیکی گرنگیان ههبوو له دانانی بناغه ی موسیقای کوردی، که له پاشان ههر تهئسیری نهوان بوو، گهنجی تریش بهدوای فێربوونی موسیقا کهوتن و پهنايان دهبرده بهر ئهم ماموستایانه و نهوانیش، خوا ههتاگرێ، قهت درێغیان نهکرد له فێرکردنی ههر کهسیکی ئهم خولیا یه له مێشکهدا پهیدا بووايه! بهتایبه تی ماموستا ولیهم که وهک خۆی دهلی، له قوتابخانه سه رهتاییه کانهوه دهستی پێ کرد و ئینجا له قوتابخانهکانی تر وهک ناوهندی و دواناوهندی و دار المعلمین و تا زانکۆی سلیمانی دمه زرا...! ههروهها دهیهها گهنج له سه ره دهستی خوالێخۆشبوو قادر دیلان فێره موسیقا بوون! ئهمه جگه له دانانی دهیهها موسیقا بۆ گۆرانی تازه، بۆ گۆرانیبێژانی لاوی وهک: شهمال سانیپ، عومهر رهزا، ههسن زیرهک، عوسمان سابوونچی، عوسمان شارباژێری، عوسمان عهلی و هه مه ی نێرگز... تاد.













ئەم ۋىتەنەيەى خوارەوەش يەككە لە چالاككەيە ھونەرپەكەنى لىژنەكەمان (لىژنەى چالاكى ھونەرى سەر شانۆ = لجنة النشاط المسرحي) يە، كە دىمەنكە لە شانۆگەرى... چىرۆكى



(قەيسەر و كلىۆپاترەى) شەكسپىر، كە لە دەرھىتەنى خوالىخۆشبوو، غەمىدى (شانۆى عىراقى) (حقى الشبلى) بوو و بەزمانى ئىنگلىزى پىشكەشمان كەرد، لە مانكى (مارت - اذارى) سالى ۱۹۵۴، كە دووہ سالىم بوو لەو كۆلىجە! مەن و

كىرئىك كە ناوى (سلوى زكۆ) بوو، وا دىمەنەكە دەنوتىن. ئەم سەلوا زەكۆيەش لە بەشى ئىنگلىزى بوو، سالىك لە پىش ئىمە بوو. كە (تەخرىج)ى كەرد چووہ مۆسكۆ، برۋانامەى لە (رۆژنامەگەرى - الصحافة) وەرگەرت.

ئەمرو (كە ئەوا لە مانكى مارت (ئادار)ى سالى ۲۰۰۴ و سەينى (۲۱)ى مانگە و جەژنى نەورۆزمانە، ناوى ئەو ئافەرەتە وەك، نووسەر لە رۆژنامەى (المدى) دەخۆتەنمەو! پەنگە، ئەگەر پىم كەوتە بەغدا، بچم بۆ لاى و چاك و خۆشپىكى لەگەلدە بكم و ھەندى باسى جارائى خۆمان و كوللىيەكەمان و برادەرەكانمان بكمەين.

لە ھاوینان و پشوى نىوہى سالى و جەژنەكان، كە دەگەرەمەوہ مائەوہ... لە كەركوك، ئىنجا لەگەلدەن گەنجە ھونەرمنەدەكانى ناسورى و كورد و توركمان، دەكەوتەوہ جموجولى چالاكى ھونەرى سەر شانۆ... مۆسقا... گۆرانى... تەمسىل... تاد.

لە پىشەوہ و لە باسى گوازتنەوہى مائەمان بۆ كەركوك، بەدرىزى باسى ئەو چالاككەيانەم كەردوہ و ھەندى ۋىتەنەش لەگەلدە قسەكانم نىشان داوہ: يەك دوو ۋىتەنى دىكەشى لىرەدا، بەپىرستى دەزانم دايانبىتم و بلاويان بكمەوہ:





۱- ئىبراھىم خەلىل بەدەف، (ئىيقاع) رزمەكە دەرژەننى. ئەو ھونەرمەندە بىزى ھونەرمەند  
ئەخمەد خەلىلە و كوردى خەلكى زاخۇن.

۲- ئايىقن بەھنام - مەسىھىيە و مامۇستايە لە پەيمانگای ھونەرە جوانەكان.

۳- عەبدولئەھدە جەرجىس - مەسىھىيە - قانۇن دەرژەننى.

۴- مەن بەعوودەو گۆرانى دەلتىم.

۵- جۆزىف يەعقوب - ئەرمەنىيە،  
كەمانچە دەرژەننى.

۶- كابراى (چەلۆ) ژەنەكە، ناوەكەم لە  
بىر نەماو.

لە دواوہش (كۆرس)ەكە، قوتابيانى  
خۆمانن. دووہميان، لە راستەو، مەتى  
نامۇزامە. دىكۆرەكەش، ھەر قوتابيانى  
ھونەرمەندى شىئەوكارى لە (دار)  
دروستيان كەردبو!

ئەم وئەنە لە پۆژى ۱۹۵۶/۱/۵ كىراو، لە  
ئاهەنگى، لەسەر شانۆى دار المعلمين العاليە.  
تېبى مۇسقىاى ئۆزگەى رادىئۆ كوردى، لەكەل  
باكوورى، لە دار المعلمين العاليە

ئەمەى خوارەوہش وئەنەيەكى دىكەى  
ھەمان ئاهەنگە، ئاهەنگى لىژنەى چالاكى  
سەر شانۆ، كە بەسەرۆكايەتى معاونى

(عميد)، دكتور راشد عەبدوللە تيف بوو و مەن سەرپەرشتىم دەكەرد بەھاوكارى و  
ھارىكارى جەودەت يەعقوب و سىن چوار قوتابى تر.

لەم وئەنەيدا، قوتابىيەكى (كچ)، گۆرانى (يا ظالمى) ئوم كەلسوومى گوت... زۆر خوش  
و پىكى گوت، ھەموومانى سەرسام كەرد... گۆرانى (يا ظالمى) ھەر لەو دەمانە دەرچووبو  
و زوو شوھرەتى وەرگرت و خەلك خوشيان دەويست.

تەنانەت مەن، خۆم، لە ئاهەنگىك لە (كلية الزراعة) لە (ابوغريب) بۆ قوتابى و  
مامۇستاكەم گوت بەھاوكارى (جەودەت يەعقوب)ى ھاوړىم... وەك ئاهەنگى (ام  
كلشوم) چەپلەم بۆلى دەدرا لە دواى ھەر (كۆپلى)يەك!!

لەم وئەنەيدا، لە راستەو: جەودەت بەكەمانچە، ئىنجا مەن بەعوود، عەبدولئەھدە  
جەرجىس بەقانۇن و جۆزىف بەكەمانچە، (باسمە)ش - ناوى كچە قوتابى گۆرانىيىزەكەيە





نهم دوو ویتانه‌ی لیسه‌دان، ژماره (۱، ۲) له شاهه‌نگیتی (کلیه الاداب والعلوم) له به‌غدا گیراون، که نیتمه: هه‌ندیک قوتابی کوردی (دار المعلمین العالیة) و (کوللیه‌ی ناداب)، له مانگی شویاتی سالی ۱۹۵۷، له‌سه‌ر شانۆی هۆلی کۆلیجی ناداب و علوم نه‌وا هه‌ندی چالاک، له‌گۆزانی و هه‌له‌په‌رکیتی کوردی پیشکەش ده‌کەین.

ته‌نانه‌ت نه‌و دوو قوتابییه‌ی له‌ ویتنه‌ی ژماره (۱) جلکی (عه‌ره‌بی)یان له‌به‌ره و چه‌فیه و عه‌گالیان له‌سه‌ر ناوه‌ کوردن... به‌لام بۆ نیشاندانی براییه‌تی (کورد و عه‌ره‌ب) به‌و جلکانه له‌سه‌ر شانۆ دابه‌زین. جیتی داخه، دوو له‌و قوتابیانه، دوا‌ی (تخرج)یان و بوونیان به‌مامۆستا، پاش چه‌ند سالتیک، کۆچی دوا‌ییان کردوه: مامۆستایان: صدیق صادق و که‌مال صدیق کۆبی.



ویتنه‌یه‌کی دیکه‌ی من و قوتابی (سلوی زه‌کو) له شانۆگه‌ری (قه‌یسه‌ر و کلیۆپاتره)، که نیتمه‌ی قوتابیانی به‌شی ئینگلیزی (دار المعلمین العالیة) له‌سه‌ر شانۆی نهم کۆلیژه، پیشکەشمان کرد، له‌ مانگی مارت

سالی ۱۹۵۴ نهم (سلوی زه‌کو)یه دوا‌ی ته‌واکردنی چوار سالی نهم کۆلیژه، ده‌رفه‌تی بۆ هه‌لکه‌وت و چووه (رووسیایا) و له‌ زانکۆییکی نه‌وی، به‌روانامه‌یه‌کی هیتاوه له‌سه‌ر پۆژنامه‌گه‌ری، (الصحافه)... ئیتستاش، ناوی له‌گه‌ل نووسه‌رانی پۆژنامه‌ی (المدی) ده‌بینم. (نهم به‌شه نووسینه‌یه له‌ سالی ۲۰۰۳ و ۲۰۰۴) ده‌یاننووسمه‌وه... جا سه‌یره! بیره‌وه‌رییه‌کان ئی سالانی په‌نجاکان... سه‌ده‌ی بیستم، به‌لام وا له‌ سالانی سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیست و یه‌کدا، دووباره‌ ده‌یانگوازمه‌وه و ده‌یاننووسمه‌وه... و په‌نگه له‌ چاپیشیان ده‌م!!

مامۆستای پسپۆری زمان و زمانه‌وانی عه‌ره‌بی، دکتۆر عه‌بدولکه‌ریم (الدجیلی) له‌ سالی سییه‌مان له (دار المعلمین العالیة) هه‌فته‌ی یه‌ک موخازه‌ره ده‌هاته لامان







له راستهوه:

- ١- ئامۆزام "قوتابی" مهنتی ده‌رمان. ٢- دکتۆر عه‌بدولکه‌ریم نه‌لدوچه‌یلی. ٣- من "باکووری". ٤- هورمز نه‌سکه‌نده‌ری "وینه‌کر" و هاوڕێ له ١٩٥٦/١/١٨ له باخچه‌ی کۆلیژی "دار المعلمین العالیة" له به‌غدا، وه‌رگیراوه

و چی بکه‌ن و چی نه‌که‌ن... تاد، به‌هاوولا تیانی را ده‌گه‌باند. دوا چاره‌ بۆ سووک کردنه‌وه (تخفیف) ی شیده‌تی لافاوه‌که و مه‌ترسی که‌مکردنه‌وه له‌سه‌ر پایته‌خت، لیپرسراوان و نه‌ندازیارانی پسپۆز به‌پاریان دا، له سه‌هرووی به‌غداوه، نزیک (سامه‌را) و خوارتر، قه‌راخ و رۆخه‌کانی زێی دیجله، نه‌وانه‌ی له چه‌په‌وه‌ن،

بیانشکین و بیانرووخین، تا کو ئاوه زیاده‌که به‌و ده‌شتوده‌ره بلاو بیته‌وه و بۆ به‌غدا نه‌ییت. نه‌وه بوو نه‌و ئاوه زیاده له شیوه‌ی زێیه‌کی دیکه... یا به‌شکلی گۆل و ده‌ریاچه به‌ره‌و خوار هات تا گه‌یشته‌ لای ئیمه، وه‌زیریه. لی‌ره‌دا رۆخه‌کانی لای ئاوه‌دانی به‌رز کرابوونه‌وه له سالانی پێشوو تر و ناویان لێنا بوو (السدود الشرقيه) و اتا نه‌و به‌ریه‌ستانه‌ی رۆژه‌لاتی به‌غدا. مه‌ترسی بن ئاوی زێی که‌وتنی به‌غدا و خنکانی له ژێر ئاو، رۆژ به‌رۆژ زیادی ده‌کرد، چونکه تا ده‌هات ئاو زیاتر ده‌بوو له‌به‌ر نه‌وه‌ی که له مانگی چوار و تا مانگی پینج به‌فره‌کان زیاتر ده‌توتنه‌وه.

باسی ئهم (فیضانات) و لافاوانه، له چه‌ندین سه‌رچاوه‌ی میژوویی به‌دریژی کراوه و له کتێبه‌که‌ی نووسه‌ری میژووی عێراقی، خوالیخۆشبوو، (عبدالرزاق الحسني) که به‌ناوی (تاریخ الوزارات العراقية) یه، چاکی باس کردووه و باسی نه‌وه هه‌بووه که دانیشتوانی به‌غدا با هه‌لێن و شار چۆلکه‌ن... به‌لام وه‌زیری ناوخوا‌ی ئه‌وسا، خوالیخۆشبوو (سه‌عید قه‌زاز) پشتگیری نه‌و کاره‌ی نه‌کردووه و به‌توندی ئاگاداری (وصي عبدالاله) ی خالی مه‌لیک (فه‌یسه‌لی دووهم) ی کردۆته‌وه و گوتویه‌تی: نه‌که‌ن ئهم به‌یانه بلاو بکه‌نه‌وه، چونکه ده‌بیته‌ هۆی له‌ناوچوونی هه‌زاره‌ها مائال و ژن و په‌که‌که‌وته له ژێر پیتی خه‌لکی

هه لاتوو... ژماره‌ی نهم کوژراوانه زیاتر ده‌بێ له ژماره‌ی نه‌وانه‌ی که (په‌نگه) لافاو بیانی و بخنکێن. هه‌روه‌ها زیاتر هانی ده‌زگا و عه‌سکه‌ر و قوتابی و خه‌لکی داوه نه‌هیتلن



به‌ریه‌سته‌کان (سه‌ده‌ده) کان  
برووختین یا که‌لینیان تی  
بکه‌وئ... و نه‌گه‌ر شتی وا پرویدا  
زوو نه‌و شوینه چاک پر بکه‌نه‌وه  
به‌کیسه‌ی خۆل و زرخ! به‌م جو‌ره  
پایته‌ختی عیراق، پرگار بوو! هه‌ر  
له‌و سه‌له‌شه‌وه وه‌زاره‌تیک به‌ناوی  
(وزاره‌ الاعمار) پیکه‌یترا و له  
بیرمه (طه‌ الهاشمی) کرا

نهم وینه‌یه له ٢٨ی مانگی مارت ئاداری سالی ١٩٥٤  
گیراوه له ته‌نیشته کۆلیژی "دار المعلمین العالیه" کاتێ  
ناوی لافاوی زتی دیجله به‌ره‌للای ده‌شتی هه‌وران به‌غدا  
کرا تاكو به‌ناو به‌غدادا نه‌پوا نیوه‌ی خواره‌وه‌ی نه‌و  
دره‌ختانه‌ی "غابه‌ بغداد" له‌ ژێر ناون

به‌وه‌زیری ئیعمار (ئاوه‌دانکردن) و  
یه‌ک له‌و پلانه گرنگانه‌ی نه‌خشه‌یان  
بو‌ دانرا و ده‌ستکرا به‌جێبه‌جێ  
کردنیان (مشروع‌ الثرثار) له‌ نزیک

(سامه‌را) و به‌ریه‌سته (سه‌ده‌ده) کانی ده‌ریه‌ندیخان و دۆکان، که نه‌وانه بوونه هه‌وی  
که‌مکردنه‌وه‌ی جه‌خت و که‌مبوونه‌وه‌ی ناو له‌ زتی دیجله و لقه‌کانی.



وینه‌یه‌کی دیکه‌ی لافاوه  
که‌وره‌که‌ی پرووی دا له‌ عیراق،  
له‌ به‌هاری سالی ١٩٥٤ که  
به‌غدا مه‌ترسی لێ ده‌کرا ژێر  
ئاو بکه‌وئ، له  
٢٨/٣/١٩٥٤. له‌ وینه‌که‌دا  
(من - باکووری) و له‌گه‌ڵ دوو  
هاوڕێم له‌ (دار المعلمین

العالیه) نه‌و کۆلیجه‌ی لیمان ده‌خوێند که‌وا چه‌ند مه‌ترێک لهم به‌ریه‌سته (سه‌ده‌ده) یه‌ دووره  
که‌ ئیمه له‌سه‌ری دانیشته‌وین و سه‌یری ئاوه‌که‌ ده‌که‌ین که‌ وه‌ک (ده‌ریا) - بحر - ی لێ  
هاتوو و نه‌و دره‌ختانه‌ی له‌ دووره‌وه‌ دیسارن، نه‌و دارستانیک بوو ناوی (غابه‌

به‌غداد) بوو... وا له‌م وینه ژیر ناوی لافاو که‌وتووه... تنه‌ها لق و پوی دره‌خته زور به‌رزه‌کان دیارن.

جا سه‌یره‌که له‌وه‌دا بوو، سه‌یرت ده‌کرد وا چهن‌دین (مار)ی درێژ و گه‌وره و به‌چووک به‌سه‌ر ناو که‌وتوون و بۆ لای ئیمه‌ دین، تا بینه‌ سه‌ر وشکایه‌تی، یاخود هه‌ر ناو و ناو مه‌له‌یان ده‌کرد و له‌گه‌ڵ شه‌پۆلی ناوه‌که ده‌خزین - هه‌روه‌ها لانکی منالی تینکشکاو و سه‌گ و جورج و ژووژک و پتوی و جوړه‌ها ناژه‌ل و هه‌ندێ جار لاشه‌ی منال و ئافره‌تیشه‌ی ده‌هیتنا، چونکه‌ ناوه‌که به‌ته‌وژم و توند ده‌پۆیی.

هاورپتی منالیم و ره‌فیع سونفم له‌ قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی له‌ کۆبه و هه‌روه‌ها له‌ قوتابخانه‌ی ناوه‌ندی - متوسطه‌ی کویسنجق - و خرمی نزیکیشم، کاک (یۆخه‌ننا)ی کوپی (گۆرییل)ی پۆلیسی سواره، له‌ کۆبه... وه‌ک من خه‌ریکی رابواردن و گۆرانی و خۆتندن و گۆفار و کتیب کۆکردنه‌وه نه‌بوو. ئه‌و زیاتر خه‌زی له‌ (پاره) په‌یداکردن بوو. کرتکاری و قورکاری ده‌کرد... بۆ هه‌ر شویتیک ده‌چوو ئه‌گه‌ر مه‌سه‌له‌که‌ پاره‌ی تێدا بایه‌! خه‌مخۆر بوو، پشتی خارا بوو به‌ئیشکردن.

دایکم، که‌ هه‌ندێ جار له‌ خۆ و له‌ بارودۆخی بێ پاره و پوول و گرانی، ده‌ماری ده‌گیرا و په‌ست ده‌بوو، پیتی ده‌گوت: «تۆ پشتت سپییه». ئه‌م قسه‌ نه‌سته‌قه له‌ زمانی ناشووریدا هه‌یه. به‌مروقی ته‌مه‌ل ده‌لێن «پشتی سپییه». واتا کار و نیشی بێ ناکرێ، به‌پێچه‌وانه‌ش، په‌و که‌سه‌ی وه‌ک یۆخه‌ننا ی هاورپم، له‌ کارکردن درێخی نه‌کا و له‌ ماندوو‌بوون عێدز نه‌بێ و خۆی به‌هاوێته (سه‌ر چه‌قوو)، به‌و جوړه‌که‌ سانه‌ ده‌لێن (پشتی خاراوه). جا دایکم نمونه‌ی یۆخه‌ننا بۆ ده‌هیتنا مه‌وه: «بزانه‌! یۆخه‌ننا چه‌ند نازایه‌؟ ناهیتلی بێ پاره بن. لێره و له‌وێ ئیش ده‌کا و پاره په‌یدا ده‌کا.»

منیش له‌و جوړه‌ حاله‌تانه‌ زگم به‌خۆم و به‌دایکم ده‌سووتا و به‌یۆخه‌ننام ده‌گوت: سه‌به‌ی منیش دێم له‌گه‌لتا بۆ ئه‌و جێیه‌ی ده‌چیت و ئیش ده‌که‌م. بۆ به‌یانی زوو، جارێکیان، له‌گه‌ڵ یۆخه‌ننا چومه‌ شوینی دروستکردنی بینایه‌ی نه‌خۆشخانه‌ی کۆبه، که‌ له‌سه‌ر زه‌وییه‌که‌ی ته‌نیش قوتابخانه‌ی ناوه‌ندی کۆبه، که‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی شار بوو، نزیک قه‌برستانێ غه‌ریبان، کاری تێدا ده‌کرا و عه‌مه‌له‌کی زور ئیشیان لێی ده‌کرد. وه‌ستایه‌که‌ عه‌ره‌بانه‌کی دایه‌ ده‌ستم و گوتی له‌و به‌ردانه‌ پرکه‌ و ببه‌ره‌ لای هۆو وه‌ستایه‌... ئه‌وه‌ بوو تا ئیواره، ئه‌و پۆژه‌ عاره‌بانه‌ی به‌ردم کێشا... ئیواره (٤ چوار) په‌نجایییم وه‌رگرت.





گرنگترین شت که لەم پیشانگایە عەرەز کرا و بینیمان بەسەر سوپمانەو، دامەزراندنی تەلەفزیۆنتیکی کەمەل و تەواوە لە هەموو لایەنیکەو و هەر لە هاتنە ژوورەوێ مەلیک فەیسەل لە دەرگای (مدخل) ی ئەو شوێنە، ئیمە ی هاوولاتی لەسەر شاشە ی چەندین ئامیتری تەلەفزیۆن کە لیژە و لەوێ، لە ناو مەعرەزە کە دانرابوون، مەلیکمان بینی کە شریتە کە ی بەمەقەس بێ و ئینجا کە چوو ژووری تەلەفزیۆنە کە و سەیری ئامیترەکانی پەخش و ستۆدیۆی پەخشکردنی دەکرد، هەروەها بەم بۆنە یەو تەپتکی موسیقا نامادە کرابو لەگەڵ گۆرانیبیژ (عەفیفە ئەسکەندەر) راستەوخۆ، چەندین گۆرانی سووکەلە ی خۆش لە گۆرانییەکانی خۆی لەو ئاھەنگە، لە ستۆدیۆی بچووکە کە پێشکەش کرد و هەموومان لەسەر شاشە ی تەلەفزیۆنەکانی دەروە دەمانبینین... هەروەها وەک بیستمان، لە چەندین کۆگای گەورە و دوکانی ناو (شارع الرشید)، ئیدارە ی مەعرەز تەلەفزیۆنی بۆ دانابوون و کە بەرنامەکان لە ستۆدیۆکەو دەستیان پێ کرد، خەلکی ناو بازارەکانی (شارع الرشید) هەموویان دەبینی و لە دەورە ی تەلەفزیۆنەکانی ناو شار و لەبەر جامخانەکان، دەیانبینی. بۆ ئەو تەلەفزیۆنە، بەنگەلە یەک بە (توتیا)، بەجوانی رێکخرا بوو، چەند ژوورێک بوو، بۆ ستۆدیۆ و کۆنترۆڵ و ئیدارە و شوێنی بیژەر و... تاد.

جا دوا ی تەواوبوونی پیشانگاکە... دوا ی چەند هەفتە یەک، حکومەتی عێراق ئەو دەزگایە ی تەلەفزیۆنە ی لە مەعرەزە کە کەپپەو بە (٦٠,٠٠٠) شینست هەزار دیناری عێراقی) و لە جیتی خۆیان بەجێیان هێشت و لەو ماوە یە چەند کەسیکی میکانیکی و یتەگری تەلەفزیۆنی و کاری دیکە ی کە پێشوەندی بەپەخشکردن و شتی تر هەبوو، مەشقیان بەچەند کەسیکی عێراقی کرد و دەوریان بۆ کردنەو و ئیتر دوا ی کۆتایی پیشانگایە کە، عێراقییەکان رۆژانە، بەشەو گۆرانی و موسیقا و هەوآل و هەندێ فلیمی وەسائیقی و دوکومێنت کە لە بابەت عێراق و جموجۆل و چالاکی وەزارەتی ئاوەدانکردنەو... پەخش دەکرد. ئەمەش یەکەم تەلەفزیۆن بوو لە هەموو رۆژەلاتی ئاوەراست (الشرق الاوسط) کە لە بەغدا دامەزرا. تا ئەو کاتە لە هیچ پایتەختیکی دیکە ی ولاتە عەرەبەکان و دراوسێمان تەلەفزیۆن نەبوو.

\*\*\*

سەبارەت بەموسیقا و دەنگخۆشی لە بنەمالە کەمان دەلیم: باپیرم، باوکی دایکم، ناوی (لازار) بوو. دەنگێکی زۆر خۆشی هەبوو. لە هەندێ دانیشتنی تایبەتی خێزانی، لاوک و بەستە ی شایی لای خۆیان، گوندە ئاشوورییەکانی تورکیای دەچری، ئەگەرچی زۆریش





که نهم وینه‌یه‌ش ده‌بینم، هه‌موو جار، پتیکه‌نینم دیت و به‌یته شیعرتکی عه‌ره‌بی هه‌یه له‌میتزه له‌به‌رم کردوو، ده‌لتی:

إذا كان رَبُّ البيتِ بالدَفِّ ضارباً  
فشيمةُ أهلِ الدارِ الرقصُ

چونکه نهو به‌یته شیعره له‌گه‌ل وینه‌که زۆر گونجاوه. نهم وینه‌ش له ژوو‌ره‌که‌مان، له کۆیه کیراوه که هیتشتا زگورتی بووم و یه‌که‌م سالم بوو له کۆیه، وه‌ک مامۆستا دامه‌زرا‌بووم له قوتابخانه‌ی ناوه‌ندی (متوسطه) ی کورن، سالی ۱۹۵۷.

سالی ۱۹۵۵ سالی سیتیهمم بوو لهو کوللییه‌ی (دار المعلمین العالیة) له به‌شی زمانی نینگلیزی. ده‌وامم زۆر پتیکویتی و ماده‌ و ده‌رسه‌کانم چاک ده‌خویند که هه‌موو کتیه‌کان و مامۆستاکانمان نینگلیز بوون به‌سه‌روکی به‌شه‌که‌شمانه‌وه. جموجو‌لتیکی هونه‌ری موسیقای باشیشمان لهو کوللییه‌ دامه‌زاندبوو... قوتابیانی کچ و کوپ له ئاهه‌نگه‌کانی مانگانه‌مان و له سه‌یرانه‌کان گۆزانییان ده‌گوت به‌بی حساسیه‌ت و شه‌رم کردن عه‌ماده‌ی کوللییه‌ش ته‌شجیعی نهو تیکه‌ل بوونه راسته‌قینه‌ی ده‌کرد.



له‌گه‌ل ئیتزگه‌ نازداره‌که‌ش، هه‌فتانه ئاهه‌نگم هه‌بوو... یه‌کسه‌ر بلاو ده‌کرانه‌وه و له هه‌ر هه‌فته‌ش گۆزانییکی نویم ناماده ده‌کرد و ده‌مگوت له پۆزی ئاهه‌نگه‌که‌ما. هه‌ندێ جار جگه‌ له پۆزی ئاهه‌نگم، پۆزانی دیکه‌یش ده‌چومه‌ ئیتزگه، چونکه خۆشم ده‌ویست و مامۆستایان: کامل کاکه‌مین، عادیل عیرفان، شیخ حسین

قه‌ره‌داغی، مامۆستا که‌رم سه‌عید زانستی، کاک ره‌نوو‌ف به‌گ و په‌مزی قه‌زاز... و... نه‌وانه زۆر یه‌که‌ترمان خۆش ده‌ویست و نه‌گه‌ر شتمان به‌ده‌سته‌وه نه‌بوایه، له چایخانه به‌جووکه‌کی به‌رده‌م ئیتزگه‌ راده‌وه‌ستاین و قسه‌ و گه‌فتوگۆ و گالته‌ و نوکته‌ی خۆشمان ده‌گێترایه‌وه... جا له چایخانه‌که‌ش سه‌دیرت ده‌کرد وا له‌به‌ر جاده‌که‌ مامۆستا عدلی مه‌ردان هات و جاده‌که‌ به‌ (حه‌زه‌ر) و اتا به‌ (حذر = ناگا له‌خو‌بوون) ده‌په‌رییه‌وه، چونکه جارتیکیان ترومبیلێک ده‌عامیه‌یه‌کی لێی دابوو و خسته‌بوویه سه‌ر جاده‌که‌... بۆیه زۆر له ترومبیل

ده ترسا و ده په ویهوه! وک مه سه له کوردییه که ی ده لئ: نه وه ی ماری پیوه دابی، له گوریس ده ترسی!

جاری واش هه بوو له شویتیک ده عوه تمان بۆ ده هات، ده چوین و هه روه ها هه فته ی رۆژتیکش کۆمه له ی موسیقار نهانی عیراقی (جمعية الموسیقیین العراقیین)، ئاهه نگیان هه بوو راسته وخۆ له ستۆدیۆی به شی عه ره بی، که تیپتیک موسیقای گه وه ی له خۆ گرتیوو و مامۆستا (مونیر به شیر) سه ره رشتی ده کرد. جا هه ر هه فته یه ک نه بوایه گۆزانیپیک کوردیش له ناو بهر نامه کانیدا هه بی. جاریک کاک شه مال و تی: ئه م هه فته یه من و تو به دوو قۆلی، گۆزانیپیک ده لئین، به لام چه ز نه کم بیتته لام له شوقه که ما تا کو نامه ده ی بکه ی و پرۆقه ش بکه ی. ئاهه نکه که جه ضعیفه که رۆژانی چوار شه موان بوو. من ئیواره ی یه ک شه مه بوو، چوومه شوقه که ی کاک شه مال، هه ر به پتیان له به شی ناوخۆی کوللیه وه، چونکه زۆر دوو نه بوو لیتمان. شوقه که ی له (شارع غازی) بوو به لام نه ک له لای (ساحة باب الشرجي) که دوا یی بووه (ساحة تحریر)، به لکو له کۆتایی شه قامه که ی غازی بوو، بهرام بهر بنکه ی ناگر کۆژینه وه، که میتک هه وراز تر... مه به ستم پش نه وه ی بگه شت بامه شوقه که، له لای راستم بنکه ی ناگر کۆژاند نه که بوو (دائرة الاطفاء)، ئینجا که میتک زیاتر، له وئ پهت نه بووم، به لای چه پمه وه، شوقه که بوو له قاتی دووم بوو، به عه قلم. بینایه کانی نه وسا، زۆر بلتد نه بوون: نه و په ری ۳ سی نهۆم ده بوون... که م وابوو بینایه یه ک له و به غدایه گه وه یه، چوار نهۆم بوایه.

جا چووم به عوده که ی خۆی (شه مال) هه ندیک ی له گۆزانیپیه که لئدا و له به رده می، له سه ر میتزه که، پارچه کاغه زیک دانرابوو، که سه یرم کرد شیعر تیک بوو، له سه ر وه ی نووسرا بوو (هه ری له یلی) به لام ناوی شاعیری له سه ر نه بوو. یه ک سه ر دتیری یه که م ده ستی پش کرد بوو.

هه ری له یلی... هاوار له یلی... عه مر م له یلی...

نزیکه ی سه عاتیک له لای دانیشتم و جار به جار من عوده که م لیتی وه رده گرت و هه ندیک زیاده کردن یا گۆزینی ناوازی وشه یه ک یا نیوه رسته شیعر تیک... تا به و شکه له ده رچو که خه لک گوتیان لی بوو، وک گوتم یه که م جار من و شه مال به دوو قۆلی له ستۆدیۆی به شی عه ره بی، له گه ل تیپه که ی موسیقای (جمعية الموسیقیین العراقیین) گوتمان، دوا ی نه وه ی یه ک سه عات پش په خشی ئاهه نکه که، له گه ل تیپه که و کۆر سه که،









یه‌که‌م، که له ۱۹۱۸ کۆتایی هات و تورکه عوسمانییەکان کەوتنە ناو ئاسووری و نەرمەنییەکانی ولاتی خۆیان و بەکوشتن و بڕین و فراندنی ژن و ئافەرەتان، وایان کرد ئەو ئاسووریانە بەهەلاتن هەلێن و مالت و حال و باغ و باخچە و ئاژەل و کێلگەکانیان بەجێ بهێتلن! جا زۆریەیان، دواى ئەوێ هاتنە عێراق، لە شاری کەرکووک، هەر لە سالانی بیستەکانی سەدەی بیستەم، خانوویان کەری و بەکری گرت و هەموویان لەو گەڕەکه هەوانەوه کە یەکێکە لە گەڕەکه هەرە کۆنەکانی دیوی (قۆریه)ی شاری کەرکووک.

جا ئەو خانووی مالتان چوو بوو نەوێه، خێزانیکی خەلکی (تلکیتف)ی بەکرییان گرتبوو لە خانووەکە کەوا کابرایەکی تورکمانی کەرکووکی بوو... خانووەکە چوار ژووری تێدا بوو... دووانیان لە پێشەوه، ئەودیو و ئەودیوی دەرگای هەوشە، ئینجا دوو ژووری دیکەش لە سەر ووی هەوشە کە بوون! خانوویکی (شەرقی) بوو. دایکەم دوو ژووری لای دەستە راستی وەرگرتبوو یەک لەو ژوورانە یۆتەر دەرگای هەوشە و یەکیش لەوانی سەر وە. مالتە تلکیتفیەکانیش دوو ژوورەکە ی تری

ئەو ئێوارەیه، هەموو ئەندامانی هەردوو خێزان لە هەوش دانیشتەبووین و کابرای تلکیتفیەکە ناوی (ناصر) بوو، ژنەکە ی (پۆزە) دوو کچی هەراشیان هەبوو، گەورەکیان ناوی (سیهەم) بوو تەمەنی ۱۶ سالان دەبوو، ئەوی تر ناوی (ئەمیرە) بوو پەنگە (۱۵ سال) دەبوو. بێجگە لەوانەش چەند مالتە ورتکە ی دیکەشیان هەبوو... کچ و کۆر.

باوەکە لە کۆمپانیای نەوت I. P. C وەک (میکانیک) کاری دەکرد. هەر ئەویشیان بەو مووچە ی وەری دەگرت، گوزەران و مەعیشەتی خێزانەکە ی زۆر بەتێکۆپیکی بەپێوه دەبرد. تەمەنی ۵۰ پەنجای سال دەبوو، پڕچی سەری ئەوی مابوو سپی بوو. ژنەکە ی قەلەو بەلام جوان بوو، پڕچی درێژ، دوو چاوی پەشی جوان و زەرەخەنە یەکی هەمیشە لەسەر لیوان بوو.

زۆری پێ نەچوو، کاک هورمز دیسان بۆمان پەیدا بوو. من پێکەنیم. گۆتم کۆرە هێشتا پەنگە بۆمان لە مالتان، لە کۆیە نەبرابیتەوه، تۆ هاتی! وتی: برالە هیچ ئۆقرە ناگرم و زۆرم هەست بەتەنیا یی دەکرد دواى ئەوێ ئێوه لە لامان پۆشیشتن. شەرم نەکردبایە، پۆزی پاشتر... پاش چوونتان، دەهاتم. ئیتر لەگەڵ پیاوێکە (کاک ناصر یوسف)یش بەیەکتەرم ناساندن... شەوانە لەو هەوشە پێکەوه دادەنیشتین. هەردوو خێزانەکەش، لە خواوه، زۆر یەکتەریان خۆش وێست. کچە گەورەکان لەگەڵ ماریه و وەردیە ی خوشکەکانمان بوون بەهاوێ، مالتەکان لەگەڵ یوسف... بەتایبەتی کۆرێکیان هەر لە تەمەنی یوسف بوو ۶

















شایانی گوتنه کهوا من،  
گۆزانی (هه‌ی زێڕینی)م له‌و  
پۆژه‌ی نه‌و سه‌یرانه، دانا  
به‌ناواز و به‌هه‌لبه‌سته‌وه.

واتا چپێژکی دانانی گۆزانی  
(هه‌ی زێڕینی)، به‌م شێوه‌ی  
خواره‌وه پووی دا و په‌یدا بوو:  
دوای دانیشتنیکی زیاتر له  
دوو سه‌عات له‌و شوێنه‌ دلگیره

و له‌گه‌ڵ خواردن و گۆزانی و عوود و چه‌پله و خوشخوانی... ماندوویه‌تیمان پتیه‌ دیار  
بوو... منیش عووده‌که‌م دانا و هه‌لسامه سه‌ر یێ و پێم گوتن: پیا سه‌یه‌ک له‌و ناوه و بۆ  
لای رووباره‌که ده‌چم! جا که لێیان دوور که‌وتمه‌وه، له‌و ته‌لانه‌ی به‌رامبه‌رمان، می‌گه‌له  
مه‌پێکی به‌چوک به‌ره‌و خوار ده‌هات و دوو منال، شوانکاره‌کانیان بوون، کوپێک ژیکه‌له،  
١٢ سالان یا که‌می‌ک زیاتر، دارێکی به‌ده‌سته‌وه بوو، به‌دوای مه‌په‌کان، له‌ولا بۆ نه‌ملا  
ده‌چوو، له‌و کاته چه‌ند به‌رخۆله‌یه‌ک، له‌ می‌گه‌له‌که ده‌رچوون و به‌ده‌م له‌وه‌ران، که‌می‌ک  
دوور که‌وتنه‌وه! کوپه‌ شوانکاره‌که گازی که‌چه‌کی کرد که‌وا له‌ پێشه‌وه و له‌ لایه‌کی دیکه‌ی  
می‌گه‌له‌که بوو و، هاواری کرد: «کچێ زێڕین... هۆ زێڕین... نه‌و حه‌یوانانه واوه بینه‌وه...»  
که‌چه‌که غاری دا و به‌رخه‌کان نزیک من بوو بوونه‌وه. که‌چه‌که، هاته‌ نزیکم... حه‌په‌سام!  
کچێکی جوانی، قژ قاوه‌یی مه‌یله‌و زه‌ردی، چاو شینی روومه‌ت سوور... گه‌ردنێکی سپی  
و خه‌ر و ناسک، له‌سه‌ر جه‌سته‌یه‌کی قشتیله و پێک... یه‌ک تاقه کراسی له‌به‌ردا بوو...  
چلکن و ده‌لینگی ده‌ریتی نیوه‌چه‌ر بوو بوون و دریا بوون له‌به‌ر هاتوچۆی ناو دار و به‌رد و  
درکان!... سه‌پێکم کرد و به‌قسه‌ پامگرت و گوتم: «ناوت زێڕینه؟» گوتی: «نا». گوتم  
«ناوت جوانه و خوشت جوانی! ته‌مه‌نت چه‌نده؟» گوتی «چی؟» گوتم: «عومرت چه‌ند  
ساله؟» گوتی: «نازانم...» گوتم «په‌نگه عومرت هه‌ر دواژه سال بێ... خوا یارمه‌تیه‌تان  
بدات و بتپاڕتزی». براکه‌ی... کوپه‌که‌ی تر بانگی کرد «کچێ زێڕین ده‌وه‌ره!» لێم پرسى:  
«براته؟» وتی «نا» وتم: «ده‌پۆ جوانه‌که، برۆ ناگات له‌ خۆت بێ!»

نه‌و پۆژه من هه‌ر (زێڕین) له‌سه‌ر زار بوو! که‌ گه‌رامه‌وه لای براده‌ران، گوتیان «چت بوو

له گهل نهو كچه شوانكاره؟» گوتم «فلانی - وه للاهې جوانی وام نه دیوه و نابینم! په كووا! نهوه چيیه؟ نهو خوايه كاری چهند په نگینه، شتی ناوا ده خولقيتنی! خوزگم بهو كه سهی چهند سالتیكي تر، زتړینی به نسیب دهی!» نهوان پتیکه نین... یه کیان گوتی: دهوهره... وهره گوزانییه کمان له سهر (زتړین) بۆ بلتی. یه کسهر هاته سهر زارم و وتم «زتړینه کهی توژواو!...»

ئیتړ نهو شهوه، به خۆم و بهوودمهوه، ههر خهړیكي هه لبه ست بووم... هه ندی پرسته ی سووک و ناسک كه له شيعره کانی فولکلوري و هه ندی وشه ی پر موسيقام ریکه خستن و ناوازه کesh ههر دواي دیتنی (زتړین) له سهر ته لانه که، له میتشکم ده زرينگايه وه! جا نهو گوزانییه ی لڼ دهوچو:

|                          |                      |
|--------------------------|----------------------|
| هه ی زتړینی... زتړینی... | کویه خوښه و بابچینی  |
| زتړینه کهی توژاوه        | منی کـردووه به داوه  |
| گهر ماچ کهم نهو دوو چاوه | حه سـره تی دل نامینی |
|                          | ... تاد.             |

نهوه بوو ههر که گه پامه وه به غدا و له یه کهم ناههنگی که داهات، یه کهم گوزانیم (زتړینی) بوو که پرسته و خوښ په خش و بلاو کرایه وه... دواتر، له ناههنگه کانی دیکه ش، تا دوو سځ هه فته، نهو گوزانییه یان لیم داوا ده کرد و ده مگوت، تا فورسـت په خسا و توژمارم کرد لهو پاییزی نهو سالهی (۱۹۵۵).

که چوومه وه ئیزگه، سه یرم کرد هه ندی کاغـهز (نامه) م بۆ هاتبوو... تیا یاندا هه بوو ته نها (اعجاب) بوو، هه بوو شیعریان بۆ نووسیـبووم و ده یانخواست ناوازیان بۆ دابنیم و بیانکه م به گوزانی - هه شبوون، له ناو نهو نامه، داواي (وینه) ی خۆم و کورته یه که له (ژبان) میان بۆ بنیـرم.

به نیسبته نهوانه ی داواي وینه میان کردبوو، بۆم ناردن... به لام شيعره کان، نی گه نجی ههرزه کار و موراھیق دیاربوون و پتیده چوون...! نه قافیه یان ته و او بوو، زۆریش وشه ی عهـره بییان تیدا بوو... من هه لسم بابه تیکم بۆ پوژنامه ی (ژبن) نارد، بۆ سلیمانی، تیا یدا هه ندی (خال) ی پتویستم نووسی که ده بی (شاعیره کانی) گوزانی، په یره یان بکهـن و پشتگوئیان نه خهـن: نه مهـش (وتاره که مه) به ناوی (چیمان نهوئ له نووسه ری گوزانی): له ژماره (۱۲۹۸) بلاو کرایه وه رۆژی ۱۹۵۶/۵/۳۱.

ژبه کره (۱۹۸۸)  
 ۲۱/۵/۱۹۸۸  
**لاپه رره ۷**

**حصان ئهوی له نووسهاری کورانی**

بانه ی - باکوری

به راستی که له سوای او هاو نووسهاری کره خوده ویت، کات  
 به کهم که ناوه ناوه هه نده ی شعرو هه له به ی شوای بولان له تیز بوئه وه ی  
 ناوایان بر دایین و بیانکین به کورانی نا که له بێستگه ی کوردی له برافدا  
 بلاو بکریه وه . به کلام که له چاره م هه له به ستانه بو کورانی دست تاهه ن  
 له بهر که له کمو کورتی وه نده ی له سیای (فنی) تر .  
 وامن له خواره وه چهند ملاحظه که له نووسم که او کسانه ی شعری کورای  
 بێلان وه نووسن له به یان دورد بته وه وای بکریات بێنه له شعرا کاپان  
 تا که دست بهات بو کورانی :

- ۱- ناوا مان له به مکن که شعرا کاتن له سهر (غلان) ناوای شعری -  
 وه یا توو که ما بگوتی ، چوکه ام ناوازه نه که زور بون ، تاییان نا مینی .  
 من خوم هیچ - نه تا کهم که کورانی کوردی بگوتی له سهر ناوای توو که  
 به ی کوردی . قیه غولان آواز دایه بێن بو کورانی کان .  
 - اعلام له به ی بویه قایه و وتی شه کانه ، له کینا له کول (لایرو)،  
 سوچی ره که تا کول .
- ۲- تا که بێوانی وه ی کان (کلمات) باشه می و کسانه ی بولان تا که  
 هه موو که سبک بێان بکات . وه وه ی غریب و نه که غریب و .. هه نده
- ۳- به به کان خفیه و کورت بێ  
 وه ی (به به) خلاصه له شعرا کانه به بێن ، وه که له به ی ملچر  
 سینگ وه به مکه استعمال مه کانه .

پهواره ی  
**دفتاری پولیسخانه**

**بۆزانین**

له خوتندن، به کوردی و عهره بی و  
 ته نانه ت ئینگلیزیش، هه رکه له  
 قوتابخانه ی (ناوه نده ی) کۆیه قوتابی  
 بووم، له نیوان سالانی ۱۹۴۳ -  
 ۱۹۴۶، هه ز و ئاره زووم هه بوو...  
 زۆریشم ده خوتنده وه ! چونکه له وه  
 سالانه دا رۆژنامه و گۆفاری عهره بی و  
 تاک تاکه کسور دیش زۆر بوون و  
 ده هاته نه کۆیه . هه ر ئه وه هیوا به ته شه  
 هانی دام بۆ هه ولدان بۆ نووسین...  
 سه ره تا هه ر به عهره بییم ده نووسی .  
 شیعری یا په خشانی کوردیم ده گۆزیه وه  
 سه ره عهره بی و ده مه نار د بۆ رۆژنامه کان  
 و هه مووشیان شتی منیان بلاو  
 ده کرده وه ، چونکه نووسینه کانم مه رجه  
 پیتوستیه کانی نووسینی (باش) یان  
 تیدا به دی ده کرا . جاروبار شیعریشم  
 ده نووسی . چهند شیعریکم له

(گۆفاری په یام) بلاو کرانه وه له سالی ۱۹۵۰ و ۵۱ و تا گۆفاره که داخرا . هه روه ها له  
 رۆژنامه ی (الندیم) که تایبته بوو به نده دب و هونه ر و هه والی سینه ما و شانۆ...  
 خاوه نه که ی ناوی (ناصر یوسف) بوو... ها ته لام ، دوا ی بلاو کردنه وه ی بابه تیکم و وتی  
 نووسینه کانم پێ خۆشه و هه ز ده کهم به رده وام بیت چونکه ته نها له (کوردی) یه وه ، نه ده بی  
 کوردی ته رجه مه ده که ی و بۆمان ده نیتری ! ئه و کاته شه ، واتا له سالی ۱۹۵۰ و تا چوونم بۆ  
 دار المعلمین العالیه ، له که رکوک بووم، سه ره تا سالتیک بوومه مامۆستای قوتابخانه ی  
 ناسوورییه کان و سالی دواتر له I. P. C وه ک (موه زه ف) دامه زرام ، وه ک پیتشته ر باسم  
 کردوه ، له م بیره وه رییانم !

ئه مه و جگه له نووسینی چهند شانۆگه ریه کی (کو مییدی) و ئینجا خۆم و چهند  
 گه نجیکی ئه و سا ، له سه ر شانۆی قوتابخانه که مان غایشمان ده کردن .





وینهی شانۆگهری  
 "سه‌رخۆش" سه‌رخۆشه‌که‌ش  
 منم. له‌سه‌ر شانۆی  
 قوتابخانه‌ی ئاسووری له  
 که‌رکووک.  
 سالی ۱۹۵۳

سه‌ر ادب انگریز  
 ۱۳۵۴/۴  
**أنا والبلبل**

واه یا بلبل. کلانا مصاب بداء (عصر الحبيب)، کلانا  
 فائق بقاء. وعدم وفاة الحبيب، مثلنا واحد. فكل مناصبات  
 بمرح في الكبد لا يتدخل. نعالا فتن بقلبه لواء الألام والمرارة  
 لئوي بهتنا من ألم الحرمان وعدم وفاة الحلال.  
 اي بلبل .. أنت ذلك اللبلل الواصل البارء حيث كنت تحمي  
 نفسي فترد بينا ؟ أولست ذلك اللبلل الواصل البارء حيث كنت تحمي  
 - حرقة الصيف الحار وزهربر الفتاة وأما صبر الحريف -  
 في انتظار قطرة من شفاء حديقك . فترد ؟ وفي الريح  
 حيث كنت كالنجم ترافب الكواكب ترقى من جبل نجم  
 سمدك . فتصل إليك نهاراً ؟ كنت تعتقد أنك قد أصبت  
 بسبك فكسرت شركة الزود ؟  
 آه .. كيف ترك بك أياك تلك سدى . وتفتح بنية من  
 لسم جديد  
 يا أبا اللبلل العاشق .. أنا الآخر مكسور الجناح لحياة  
 المحبوب .. كنت أعيش حراً بعيداً في قصر .. ومن دون  
 طلي أصبت (بسمام) الجفون (وفرس الحاجب) في القصيم  
 حيث أسرت مرهماً في سوق الحب .  
 واه ... واه بأي شكل ألققت قلبي في ذلك السوق !  
 مراراً .. على أمل اللقاء .. كانت نسحق رأسي تحت قدمها .  
 وكانت كالمرحة تحرقني بمرح خديها . ولكن تكلم صياحي  
 من الألام كانت تقاملي بأهسامنا الخلافة فتأمر قلبي فأدري نفسي  
 - أنا الذي لم تببه نائبة - في شفتي ذلك سيداً . وقد كنت  
 دوماً في انتظار فتحة دهرتي - حول بستان آمالي أهدر  
 وأروح ظنا مني أن نيم طاملي قريب الهلال .  
 فندما ألققت وجهت نفسي مطروحة غامياً بدم وفاء من  
 أصيبت وهي تحده باب ذلك البستان الذي حرسه بروحي  
 - إلى رقيب - على مصراعيه . حيث كان كاساً لنا من كتب  
 في انتظار هذا التوال يمر الحشرات ..

وینهی نووسینیتم، که له نه‌دهبی،  
 په‌خشانی کوردییه‌وه، گۆڤویه‌ته‌وه بو  
 عه‌ره‌بی، له ژیر ناوینشانی (أنا والبلبل -  
 واتا: من و بولبول)، له پۆژنامه‌ی (یا  
 هه‌فته‌نامه‌ی - النديم - بلاو کرایه‌وه له  
 ۱۹۵۱/۴/۷، من نه‌وسا: مامۆستا به‌وم  
 له قوتابخانه‌ی ئاسوورییه‌کان، له  
 که‌رکووک!

له ناهه‌نگه‌کانی سه‌ری سالانیش، وه‌ک  
 عاده‌ت بوو، ناهه‌نگیتیکی گه‌وره‌ی (تنکری)  
 - واتا (خۆگۆڤین، به‌جلویه‌رگ و... تاد)  
 به‌جۆڤ نه‌ناسرتی ڕێکمان ده‌خست و له  
 هۆله‌کانی که‌رکووک سازمان نه‌دا و تا‌کو  
 به‌یانی به‌گۆرانی و مۆسیقا و (دانس =  
 واتا سه‌مای پۆژناوایی) له‌سه‌ر ناوازی  
 مۆسیقایه‌ ساده‌که‌مان... وه‌ک ناوازی:  
 تانگو، سامبا، ڤۆمبا، شارلستۆن،  
 فوکه‌ستروت و... تاد.





نەئەدا. خەلکی خاوەن پروانامە و شەھادەی بەرز لە دەوروپشتیدا ھەبێ، ئەو گەنجە نازدارە بە (ئێعدام) جەزا دا... و ئێعدام کرا. ئەمما جەلال، مایەو و برائیتیکی لە حکومەت وەزیر بوو... جەلال تێکەلتی سیاسەت نەبوو، لە ئەدەب و نووسین و ھەک مامۆستای زانکۆی بەغدا بەردەوام بوو. دوا جار، من لە (مسیف سەسەنگ) شەویەک دیتم و چووم لە سەر مێزەکی لە لای دانێشتم و زۆرمان باسی سەردەمی قوتابیاتی کرد. نازانم ئێستا ماوێ و لە کوێیە!؟



لە پێشەووتر، لەم یادداشتەم باسی ئەو سەیرانانەم کردووە کە باو بوون لە کوللیە کەمان. ھەر بەشێکی سەیرانیان ھەبووایە، منیان دەعوەت دەکرد و دەبوومە (ضیف الشرف) - ئەم وێنەیش سەفرەپەکی (بەشی عەرەبی) بوو بۆ ناوچەی (سەلمان پاک)، ئەوا لە باخچەکانی داین. ئەو قوتابیێی لە لای راستمەوێ، چاک دیارە کراسی سپی و بۆنباغی بەستوو، ئەو (جلال ایوب

صبری) یە، لەبەر ئەوەی من، بە چالاکییە کائەو، قوتابیێکی دیار و ناسراو بووم لە لایەن سەرتاپای قوتابییان و (عمادە) کوللیە، جاروبار، پەیامنیتری پۆژنامە دەھاتن، راپۆرتیان لە بابەت کوللیە کەمان و بەشەکانی و جموجۆلەکانی زانستی و ئەدەبی و پۆشنییری دەنووسی و نامادە دەکرد. جا لەو حالتانەش، قوتابیێ (دیار) کانیشیان دەھێنا بە ناخاوتن. لێرەدا وەلامەکانی من و چەند قوتابیێکی تر، سالی ١٩٥٦.

لە ماوێ ئەو سالانەدا، کە لە بەغدا بووم، چەندین چیرۆکی کورت، بەزمانی عەرەبیم دەنووسی و بۆم بلاو دەکرایەو لە پۆژنامەکانی ئەوسا، کە زۆریەیان، ھەفتانە، لاپەرەپەکیان بۆ چیرۆکی کورت تەرخان دەکرد، ھەک پۆژنامەکانی: (اليقظة، الاخبار، البلاد، الكرخ، العالم العربي، النديم،...) ... درۆش ناکەم ئەگەر بێتیم ھەوینی ئەم نووسینانەم و ھەحی و ئیلھامی ئەو دلدارییە و خۆشەویستیەم بوو لەگەڵ ئەمیرە. جا شایانی باسە کە ئەو چیرۆکانەم ئێستا لە لام ماون و ھەروەھا ناویان لە کتێبێکی عەرەبیدا ھاتوو کە لە نووسینی نووسەری عێراقی (عبدالله احمد) بەناوی (فهرست القصة العراقية) و چیرۆکەکانی من لە ژێر ناوم (اندریوس) و (اندریوس خمودا) ھاتوو لە لاپەرە (٨٤).

هل تعبد ان تأتي الطالبة الى الكلية وهي في ملابس الرئيسية ؟

الطالبة التي تأتي الى الكلية وكأنها ذاهبة الى حفلة رقص او سمر

التعليم المختلط يحفز الطلاب والطالبات على المثابرة في الدراسة

- ١ - اخترنا اربعة من طلبة دار المعلمين العالية فوجهنا اليهم الاسئلة الآتية :  
١ - هل تعتقد ان - تعتقدين - ان التعليم المختلط قد ادى رسالته في  
الكليات ؟  
٢ - لماذا اخترت الفرع الذي انت فيه على باقي الفروع ؟  
٣ - هل تعبد ان - تعبدين - ان تأتي الطالبة الى الكلية وهي في ملابس  
مفرجة ام لا ؟

الثالث ٠٠ فرج البخرات - الازياء والمبرمات -  
الثالث ٠٠ فرج البخرات - الازياء والمبرمات -  
الثالث ٠٠ فرج البخرات - الازياء والمبرمات -

لم يود التعليم المختلط رسالته  
وذلك لضعف النواحي التربوية  
البيئية والمحيط الاجتماعي العام  
والقيود العامة الأخرى .

وقد اخترت فرع الجغرافية لربحي  
فيه واستمديت الذاتي له دون غيره  
وامر بدراسة الاسس الاقتصادية  
والظروف الطبيعية استطع بعدها -  
ان وفقت - ان اقم دراسة جديدة  
للاتصاديات بلادي على اسس حديثة  
في المستقبل ٠٠ اما من السؤوال  
الثالث فاقول ان المجال الطبيعي يمكن  
في الزى البسيط الذي ينع عن ذوق  
وحسن اختيار .

اندرجوس هو - الصف الثالث  
فرج اللغات الاجنبية

١ - انني متفائل جدا من اداء  
التعليم المختلط في الكليات ورسالته  
خير اداء . بيد اننا لازلنا في السدج  
الاول من هذا السلم ولا زالت التقاليد  
تؤثر في نفوس قسم من طالباتنا  
وطالباتنا بالرغم من انهم قد اجتازوا  
مرحلة من الدراسة تكفي لرمي هذه  
التقاليد البالية جانباً . ويظهر هذا  
جلياً من سلوك بعض طالباتنا اللواتي  
يحجمن عن السير او التحجج مع زميل  
لهن وعكس ذلك فيفيض طالباتنا تظهر  
على وجوههم امارات الخجل والاضطراب  
عندما تعدنهم طالبة . ولكننا بصورة  
عامة نسير نحو التقدم في مساندة  
البحار ولن نلبث ان نربي من كاهلنا  
دواء التقاليد البالية .

نظرات في التعليم الاتي له  
له روثناهي (الدخار) روثي  
١١/٥/١٩٥٦ بلاو كراوه وه

١ - يا شاره سله كراوه (الدخار)

٢ - لقد اخترت فرع اللغات  
الاجنبية لربحي الجامعة في تعليم  
اللغة الانكليزية والفرنسية لانني ارجو  
الحول - فمهم جدا بالادب ولا يطغى ان  
التابع الادبية الفنية موجودة في هاتين  
اللغتين . ولما كانت لي رغبة ملحة لان  
اقرأ لشعير اديبه القرب بلقهم التي  
كتبوا بها فقد افرقت هذا الفرع على فرع  
الادب .

٣ - لا اشترط على الطالبة ان  
تتخذ الى الكلية وكأنها ذاهبة  
الى حفلة رقص او سمر ٠٠ بل يكفي  
الطالبة في معهد علمي تقاني ان ترتدي  
زياً بسيطاً نظيفاً ، فان البساطة هي  
موضة العصر الحديث .  
وفي رأيي ان المبالغة في التجميل  
واختيار الثياب الفاخرة هو عمل خاص  
بالبنات او نساء الطبقة الاميرة  
التي لا يعمل لغير سؤلها





چەندىن پايتەختەكانى ئەرورپا (پىيانۇ ژەنىسە) و بووبوۋە بەناوبانگىترىن ئافرىقى  
پىيانىست، لە ئەرورپا. ئەو (بىياترىسە) ش ئوسا كىژىكى گەنجى بالا بەرز و قىز زەرد و  
پىتست سوور و سىپى... بەكراسىتىكى شىنى ئاسمانى درىژ، كە لەسەر پىيانۇكە دادەنىشت و  
دەستى بەژەنىن دەكرد ھەموومان لەگەل شەپۆلەكانى مۇسىقاي، لە ئاسمانا دەفرىن و لە  
دۇنيایەكى تر خۆمان دەدۆزىيەو.

ئىنجا پشووېك، لە دواى ئەو بەشە مۇسىقاىيەدا، دەبوو! لەو ئىسراھەتەدا كىتك يا  
بىسكوت و چاى و شىر پىشكەش دەكرا - لەو دەرەتەش مشتومر لە نىوان قوتابيان و  
مامۇستاكەن... دەستى پى دەكرد - دواى پشوو و ئىسراھەتەكە، پارچە مۇسىقاىيەكى تر  
عەرز دەكرا.

پىگەيەكى دىكەش، بۆ چاكتر ئاشنا بوغان بەدىالىكت و زمانى ئىنگىلىزى بەرىتانيا، كە  
مامۇستاكەنمان لەگەلئمانا پەپەروپىيان دەكرد ئەو بوو: دوو ھەفتە، يا سى ھەفتە جارىك،  
يەك لە مامۇستاكەن دەپىردىنە مالى خۆى، لە بەغدا و لەگەل ئەندامانى خىزانەكەى  
بەكەترى دەناساندىن و ئىنجا يەك دوو سەعات لە كەش و ھەوايەكى (خىزانى) دا دەژىن  
و گۆيمان دەداپە قەوانىك بەزمانى ئىنگىلىزى و ئىنجا موناقدەشەيان لەگەلئمانا دەكرد  
لەسەر ئاوازەكە و مۇسىقاكە ... تاد.

ھەرۋەھا مانگى جارىك، لەگەل يەك لە سىنەما باشەكانى بەغدا پىك دەكەوتن كە  
(فلاتە) فلىمى سىنەماى ئىنگىلىزى بىيىن و لە سىنەما نىشانى بەدن و ئىنجا چەند  
(لۆج) پىكىيان بۆمان دەگرت و ئەو شەوھش دوو سەعاتىك لەگەل جوانترىن و خۆشترىن و  
بەناوبانگىترىن فلىمى ئەو سالانە دەژىن. رۆژى پاشتر لە پۆلەكەمان موناقدەشەمان دەكرد.

ھەرۋەھا ھەفتەى جارىك،  
لەسەر سىپاىيەكى جوانى دار،  
لە ناو كۆرىدۆر (مەر)كەى  
ژوورەكانى ئىمەى تىدا بوو،  
تازەترىن گۆفار و پۆژنامەكانى  
لە ئىنگلەتەرا دەردەچوون، لەسەر  
ئەو سىپاىيە ھەلدەواسران و  
دەبووايە بىيانخوتىنەو و ھەندى





بابەتيان لى ھەل ٻڙيرين و لە کاتى موحازەرەکان گفتوگۆيان، بەئینگليزيتىكى پارا و راست، لەسەردا بکەين.

مامۆستامان (د. صفاء خلوصي) لە نووسينگه‌ى (B. B. C) واتا راڢيۆى بەريتانىا، ھەفتانە، و تارىكى لەو مەكتەبە بۆ تۆمار دەکرا و دەنيەردرايە (لندن) و لەوئى، لە نيزگە سەرەکييه‌کەى، پەخش دەکرا. جا ئەو بەريزه، ھەر جارەش چەند قوتابيتىكى لە (نيمە) - کور و کچ - لەگەڵ خۆيا دەبيەردنە ئەو نووسينگه‌يه و لە ستۆڢۆکەيان، پيشتر (پروقه) يەکى پى دەکردين، وەک (لقاء = چاوپيکەوتن) و ھەريەکەمان دەمانزانى چ دەلتين! جا، ھەر جارەى (منيان) لەگەڵ بومايە، عوودەکەم دەبرد و بەعادەتى گۆرانييتکم دەگوت: د. خلوصي ئاواى تەقديم دەکردم:

«-والآن معنا الطالب الفنان والموسيقي (انديروس) وهو من الطلاب النشيطين في مجال الفعاليات الفنية في دار المعلمين العالية، و... مرحباً بك سيد انديروس -، ماذا ستقدم لنا، اليوم؟...»

نيتەر ھەميشە پارچە مۆسيقايەک و گۆرانييتىكى عەرەبى و يەکى کورديم دەگوت. دواى چەند رۆژى گوتمان لە چالاکييه‌کاغان دەبوو لە راڢيۆى (لەندن).

رۆژى (١٩٥٥/٥/٢) لەگەڵ کاک وەحيد حسين بامەرنى ھاوپىم و برادەرى ديري و خوشەويستم، کە رۆژى پيشتر پتي گوتبووم بچمە مالتيان تاكو بۆ بەيانى بچينه (حەبانييه) سەبرى مەراسيمى تەسليمى ئەو قاعيدە گرنگە بکەين، ئەو ھەو رۆژى ٥ى مايس بەسەيارەيەکى جيبى عەسکەرى - چونکە خۆى ئەفسەر بوو، روتەي (زەعيم) بوو - چووينە حەبانييه و بۆ ئەو گۆرەپانە پان و گەورەيەى ئامادە کرابوو بۆ ئەم مونسەبەتە. قەرەباڢغيەکى يەکجار خەلک لە دەورەى ساحەکە وەستا بوون، ژن و پياو و گەنج - شوتنى لىپرسراوان و ھەزير و گەورە ميوانانى حکومەتى عىراق و بەريتانىا لەسەر کورسى جىگايان بۆ کرابوو - نيمەش شوتنيکمان دۆزيبەو و لەوتیو زۆر بەچاکى ھەموو شتنيکمان دەدى. لە ناوەرأستى ساحەکە عەلەمى بەريتانىا لەسەر عەمووديتكى بەرز دەلەريەو! ئەفسەر و سەربازەکانى بەريتانىاش لەولايەو دەنيشتبوون - بەرامبەريشان، لە لايەکەى ديکەى گۆرەپانەکە ئەفسەر و عەسکەرى عىراقى دانشتبوون.

پاش دەميک، مەوکیى مەليک فەيسەلى دوو ھات و سەفيري (باليۆزخانەى) بەريتانى و خالى مەليک (عەبدولئىلاھ) و چەندين ترومبيتلى پە لە گەورە لىپرسراوان، لە

هەردوو لاوه گەیشتنە ساحە کە و (سەلامی مەلیکی عێراقی و سەلامی ئیمپراتۆریەتی ئینگیلتەرە) لێدران و خەڵکە کە دانیشتن.

ئێنجا سەفیری بەریتانیا هەلسا و چوو سەر مایکروۆفۆنە کە و بەخێر هاتنی (جەلالەتی مەلیکی عێراق) و میوانانی کرد. دوایی خوشحالی خۆی دەرپری بوو ئەو پۆژە میژوووییە کە بنکە (قاعیدە) ی حەبانییە تەسلیم بە حکومەتی عێراق دەکەوتە و لە هەمان کات پیرۆزیایی مەلیکی بەریتانیای راگەیاند بوو میللەتی عێراق و پاشایان. دوای ئەو، وەزیری بەرگری عێراقی (وزیر الدفاع)، ئەویش وتەیەکی پێشکەش کرد بەو بۆنەیەو... ئێنجا ژمارە بەک ئەفسەری بەریتانی هاتنە تەنیششت عەموودە کە ی عەلمی خۆیانی و لە سەرەوێ بەستراوە، لە هەمان کات ژمارە پێشکیش لە ئەفسەری عێراقی هاتنە لایە کە ی دیکە ی عەموودە کە. ئێنجا مۆسیقای تایبەت لێدرا و ئینگلیزەکان وردە وردە بەهێتوایش، عەلمە کە ی خۆیان هێنا خوارە و دوا بەدوای ئەوانیش، عێراقییەکان عەلمی خۆیان هەلواسی و لەسەرەخۆ، بەرزیان کردە و، ئیتر بوو چەپلە و هەلەلە ی ژنان... و بەم جۆرە حەبانییە، کە سەلەهای سالت بوو، ئینگلیز بەرپۆشیان دەبرد و بنکە ی ستراتیجی بوو... بەنێسبەت ئەوان، لەو پۆژەدا کە تەسادو فی یادی (تتویج) ی مەلیک فەیسەلتی دوو هەمیش بوو، قاعیدە ی حەبانییە گەرایەو بەو هشی ولاتی عێراق!

\*\*\*

## تەلەفزیۆن لە عێراق

پیشتر باسی پێشانگایەکی بەزرگانی (تجاری) بەریتانیم کرد کە لە پاییزی سالی ١٩٥٤ لە بەغدا کرایە و گۆتم کە لەو کەلۆپە لە زۆر گرنگانەی پیشان دران و عەرزی کرابوون، تەلەفزیۆنیکی کەمەڵ و تەواو بەهەموو بەشەکانییەوه: وەک ستۆدیۆی بیتزەری و هەواڵ و گفتوگۆ و وتاری جۆراوجۆر خۆتێندەوه و، ستۆدیۆی تایبەت بەپیشکەش کردنی ناھەنگی مۆسیقا و گۆرانی و... تاد. ھەر مەلیک فەیسەلی دووھمیش بوو کە مەعرەزەکە و تەلەفزیۆنەکی کردەوه و یەکسەر دەستی بەپەخشی گۆرانی کرد بەلام پەخشەکە جاری سنووری ھەر تاکو (شارع الرشید) دەچوو.

جا حکومەتی عێراق، ئەو تەلەفزیۆنە لە بەریتانیا کڕیەوه و ئیتر نەیانبردەوه. ھەر لە شوێنی خۆی، دواي تەواوبوونی مەعرەز، مایەوه و ھەندێ پێداویستی بۆ زیاد کرا و بەنگەلەیکە گەورە بۆ کرا و نامتەر و مەکینە و ھەرچی ھەبوو، مانەوه - کە ھەموو شت نامادە بوو و تەلەفزیۆن ناوی لێ نرا (تەلەفزیۆن بەغداد)، چونکە جاری ھەر لە ناو سنووری شاری بەغدا زیاتر پەخشەکە نەدەگەیشتە دەوروپشتی پایتەخت. ئەو ھەبوو دیسان مەلیک فەیسەل لە ٢١ یایار «میس»ی سالی ١٩٥٦، بەبۆنەی (تتویج)ی جەلالەتی «خۆی»، شەرتی تەلەفزیۆنی «بەغدا»ی بڕی و تەلەفزیۆن لە عێراق، لە پێش ھەموو ولاتەکانی عەرەب و دراوسێ، دەستی بەکار کرد و بەرنامە و ھەواڵ و... فلیمی پەخش دەکرد. عێراقییەکان - واتا بەغداييەکان دڵخۆش بوون بەو دەعبایە نۆتیە... خەڵک لە چایخانان دادەنیشان تا ماوەی پەخش تەواو دەبوو، ئەو چایخانە تەلەفزیۆنی ھەبووایە، کورسی بەدەست نەدەکووت. ھەموو شەویکیش ناھەنگیکی گۆرانی پیشکەش دەکرا کەوا راستەوخۆ پەخش دەکرا. مەسەلە ی فیدیۆ و تۆمارکردن ھێشتا لە گۆڕێ نەبوو. جا شەویک مائیدە نەزھەت، شەویک ئەحلام وەھبی، شەویک عەفیفە ئەسکەندر و ئینجا (رضا علی) و یحیی حەمدی و ناظم الغزالی و لەمیعة توفیق و... بەلام ئەستیرەیکە گەشی نوێ لەو سالە پەیدا بوو، بوو ئەستیرە تەلەفزیۆنی بەغدا... کچیکی جوانی ناسک و خرپن، ناوی (عەزیمە توفیق) بوو، گۆرانییەکانی یەکسەر دەچوونە دڵەوه و خەڵک خوشیان دەویست، وەک گۆرانی (ھالولد الاسمر).

لەبەر ئەوەش کە زۆر داوايان دەکرد، ئیدارەی تەلەفزیۆنیش حەزی دەکرد خەڵک ستایشی کارەکانیان و بەرپەرستی تەلەفزیۆن بکەن. بۆیە ھەفتەی دووجار یا زیاتر



ناهنگی (عهزیمه توفیق) پەخش دەکرا، تا ماوه‌یه‌کی زۆر. ئەمەش وێنەی ئەو هونەرمنده‌یه له ناهه‌نگێکی له به‌غدا ساڵی ١٩٥٦.

له بۆنه‌ورۆز و به‌هاری ساڵی ١٩٥٥، شانديک (وه‌فدیک) مامۆستا و قوتابیان (کویت) به‌سه‌ردانیک گه‌یشتنه به‌غدا و میوانی وه‌زاره‌تی (معارف)ی عیراقی بوون. جا (عماده)ی ئیمه، (دار المعلمین العالیة)، شه‌وی پینچ شه‌مه‌ی رێکه‌که‌وتی ١٧ی ئاداری ١٩٥٥، میوانداری کردن و ناهه‌نگێکی خو‌شمان بۆ رێکه‌خستن. من و براده‌ره‌کانم له تیپی موسیقای خو‌مان، ئی کوللیه‌که‌مان - من و جه‌وده‌ت و ئەوانی دیکه - به‌گۆرانی خو‌شی عیراقی ئەوسا

که با‌وبوون و کویتییه‌کان عاشقی ئەو ئا‌وا‌زانه‌ بوون بۆمان گوتن. له پاشا من به‌ته‌نیا، هه‌ندی گۆرانیم گوت به‌عووده‌وه.



وێنهم له‌سه‌ر شانۆی "دار المعلمین العالیة" له‌و ناهه‌نگه‌ی که پێشکه‌شم کرد به‌یۆنه‌ی هاتنی وه‌فدی کویت بۆ سه‌ردانی به‌غدا، که له شه‌وی پینچ شه‌مه ١٧/٣/١٩٥٥ ئاماده‌ کرابوو و، له رۆژنامه‌کانی رۆژی یه‌کشه‌مه‌ی ٢٠/٣/١٩٥٥ یش ب‌لا‌وکرایه‌وه.



## ناههنگه‌کە‌ی سە‌ری سالی ١٩٥٦/١٩٥٧ ی I. P. C له کەرکووک

له‌و سالة، من پۆلی چواره‌می (دار المعلمین العالیة) بووم، چوو بوومه‌و مالممان له کەرکووک بوو، به‌بۆنه‌ی جه‌ژنه‌که‌.

پۆژتیک، یه‌ک له ئه‌ندامانی ده‌سته‌ی به‌رپه‌رده‌ی یانه‌ی مه‌زه‌فانی کۆمپانیای نه‌وت (I. P. C) هاته‌ ماله‌وه و گوتی: ناهه‌نگیکمان هه‌یه به‌بۆنه‌ی سە‌ری سال و تۆش له‌گه‌ڵ هه‌سه‌ن جه‌زراوی و نه‌سرین شیروان ده‌عوته‌ کراون بۆ به‌شداریکردن. سه‌رۆکی ده‌سته‌ی یانه‌ منی راسپارد که پیتان بلیتم! من نه‌مزانی هه‌سه‌ن و نه‌سرین هاته‌وته‌ که کەرکووک و به‌گه‌نجه‌که‌م گوت: من حازرم، به‌لام کوا هه‌سه‌ن و نه‌سرین لیته‌ نین... ئه‌وان له‌ به‌غدان. کابرا گوتی: نه‌خێره‌ هاته‌ون و من وامزانی له‌ مالی ئیته‌ون، چونکه‌ ئه‌وان پرایانگه‌یان دووه‌ که بینه‌ ئیته‌ و ئه‌وان له‌ لای تۆ ده‌بن! باوه‌ر بکه‌ن، ئیته‌ له‌و مشتومه‌ر دابووین، سه‌یرم کرد عه‌ره‌بانه‌یه‌ک له‌به‌ر ده‌رگامان وه‌ستا و نه‌سرین لیته‌ دابه‌زی و ده‌ستی هه‌سه‌نی گرتبوو و نه‌ویش به‌ئه‌سپایی، له‌سه‌ره‌خۆ دابه‌زی و من پیشوازیم لێ کرد. کۆره‌که‌ گوتی: ئه‌وه هاتن! من ئه‌رۆم، دوا‌ی دیم به‌شوێنتان، به‌ترومبیل ده‌تانبه‌م. ئیته‌ش له‌ ژووره‌که‌ی میوانان دانیشته‌ن و من باسه‌که‌م بۆیان کرد. هه‌سه‌ن گوتی: به‌لێ ئه‌وا ده‌عوته‌یان کردین و گوتیان باکوورییش له‌ کەرکووک و نه‌ویش ده‌عوته‌ کراوه‌...!!

ئیتەر، به‌بێ درێژه‌دان، پاش سه‌عاتیک زیاتر، کۆره‌که‌ هاته‌وه‌ به‌ (سه‌یاره‌) ئیته‌ی بردین بۆ یانه‌که‌سه‌، که‌ له‌ ته‌نیشته‌ یاریگه‌ی (ملعب) ی I. P. C بوو، له‌ ناو باخ و ده‌شتاییه‌که‌ی پشت بنکه‌ی پۆلیسی نه‌وت (مرکز شرطة النفط). هه‌ر چووینه‌ ژووره‌وه‌، چه‌له‌مان بۆ لیته‌را و زۆریه‌ی دانیشته‌وان هه‌لسانه‌ سه‌رپێ... منیش له‌جیاتی هه‌سه‌ن و نه‌سرین، سه‌لامیانم وه‌رگرتوه‌ و ده‌ستم بلنده‌ کرد و سوپاس سوپاس...

دوا‌ی که‌مێک ئیسراحت، بپه‌ژه‌ری ناهه‌نگه‌که‌ هاته‌ پێشه‌وه‌مان و سالی تازه‌ی هه‌موو لایه‌کی پیروژ کرد و به‌خێره‌اتنی میوانان و ئیته‌ی هه‌نهرمه‌ندانیشی به‌تایبه‌تی کرد... ئینجا یه‌که‌سه‌ر ده‌ستمان پێ کرد. تیپی مۆسیقا‌شمان له‌گه‌ڵدا نه‌بوو. هه‌سه‌ن گۆرانییه‌کانی خۆی و نه‌سرینی به‌عوود لێ نه‌دا، نه‌گه‌رچی عه‌زفه‌که‌ی باشیش نه‌بوو.







## له گهل هه سەن زیرەك و تیبی موسیقای مهولهوی

برای له خۆم بچوو کتر ناوی (فیلیپ) بوو، پۆژتیک، له پڕ هاته لام، له بهشی ناوخۆ (القسم الداخلي)، کاتی هیشتا قوتابی کۆلتیجی (دار المعلمین العالیه) بوم - له بهغدا. دواي چاک و خوشی و پرسین له حال و نهحوالی مالهوه مان: دایکم - باوکم... تاد. وتی هاتووم بۆ لای تۆ، وهک برای گهوره، یارمهتیم بدهیت...!! پرسیم: چۆن؟ له چی؟ وتی: به کورتی: ههزم له کچیک کردوه، له سلیمانی، خوشکی گهورهی (ولیه م). ولیه م و مالهوه یان، ناوبانگی تۆیان بیستوه و کچهش ناوی (جولیت) و پێ دهچن پازیه لێم! جا ده بێ ولیه م ببینی، من دهعهوتان دهکهم له گهل جهماعهتی مهولهوی بۆ عهریهت. تۆش و له گهل کاک قادر دیلان و نهوانی تر، که ناگاداری مهسه له کهن، من دلنایم ولیه م داوی تۆ ڤهت ناکات!

جا نهوه بوو، له شویاتی سالی ۱۹۵۶، بۆ پشوی نیوهی سال گه پامهوه که رکوک. دیار بوو دایکم و باوکیشم ناگیان لهو ههواله هه بوو - نهوسا باوکم له سهرحنار، بۆ جهماعهتی نهندازیاره فهرنسی و پرووسییه کان، چیشتی لێ دهن و وهک (طبایح) کاری ده کرد. فیلیپ، وهک (تایم کیپهر) - واتا لیتیرسراوی کرێکارهکانی سه رێگای نیوان (سلیمانی و ده ره ندیخان) بوو. بۆیه له دئی عهریهت، کۆمپانیاکه بنکه ی دانا بوو و خیهه تگای یاخود (کامپ) سه ره کی لهو ی بوو - فیلیپیش هه ره له گهل یان، له خانوویک، به ته نیا ده ی، کۆمپانیاکه بۆیانی دا بێن کردبوو.

لهو مانگه ی شویاته ساره،



به تاکسییه کی تایبهت (فیلیپ) بۆی گرتین، کاک مه تی ئامۆزاشمان برد و به رهو سلیمانی به پێ کهوتین (چوینه لای کاک قادر دیلان و براده رانی تیبی موسیقای مهولهوی: نهو با سه م پێشتر کردوه، بۆیه ئیستایه کسه ر با سی چوونمان بۆ دئی (عه ریهت) و نهو شه وه خوشه ی که

له گهل یان و به ناماده بوونی هه سەن زیرەك به سه رمان برد.

وێنه یه که له کاتی چوونمان بۆ سلیمانی له شویاتی ۱۹۵۶ له پاسته وه: مه تی ئامۆزام، من و شو فێره که مان

له سلیمانییه وه به دوو ترومپیتی جیتی (لاندروڤهر) رۆشتین یه کیان (فیلیپ) و نهوی تر کاک جه وادی شفیق ناغای تۆزاوای کۆیه! چونکه لهو ساله دا - سالی ۱۹۵۶، کاک جه وادیش، له نزیک پرده کهی قلیاسان، خیهو تیکی هه بوو، نهویش لهو کۆمپانیایه دا بوو و براده ری فیلیپ و جه ماعه تی مهوله ویش بوو. گه نچیکی روو خوش و خوشه و بست بوو. له رینگا تا عهریه ت، به گۆزانی و چه پله و جار جار ههش به قسه و نوکته ی خوش له لایه ن کاک قادر دیلان و نه جاتی عه بده و به هجه تی رهشید سه عاتچی، نه مازانی چۆن و چه ند زوو گه یشتینه عهریه ت. به ته سادوف نهو رۆژه ههش هونه رمه ند حه سه ن زیره ک له سلیمانی بوو، چونکه من و نهو، به شه مه نده فهر، له به غداوه پتکه وه هاتین - من له که رکوک دابه زیم و نهو به تاکسی هاتبووه سلیمانی. جا قادر دیلان ته کلیفی کردبوو به ناوی منه وه، که به بۆنه ی، خواستی خوشکی کاک ولیهم بۆ کاک فیلیپی برای باکووری، ده عوه تی کردبوو. جا نهو شه وه لهو گونده هیمن و له ژۆر باران و به فر که نهو رۆژه ههش به رده وام ده باری، ئیمهش له خانووه کهی کاک فیلیپ، تا به ره به یان، شه و تیکی له میژووی ژیاغدا، زۆر گهش و پر ناوای ره سه ن و فۆلکلۆر، به دهم و قورگی حه سه ن زیره ک، به سه رچوو، به لام له ده فته ری یادگاریم، لاپه ره یه کی دیار و میژوویی بوو.

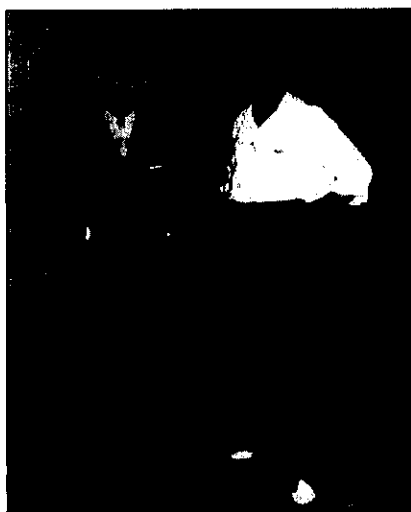


له م وینه یه دا من و کاک "مه تی" له دیتی عهریه ت، فیلیپی برام بۆی کرتین، له مانگی شوپاتی سالی ۱۹۵۶ کاتێ ده عوه تی کردین و له گه ل حه سه ن زیره ک و تیپی مۆسیقای مهوله وی و شه و تیکی خوشمان لهو خانووه ی له دوا وه مان دیاره، به سه ر برد. له وینه که دا، مه تی جومبو شه که ی منی به ده سته ومیه.



وێنەی تیپی مۆسیقای مەولوی لە ساڵی ١٩٥٥دا، لەکاتی مەشق و پرۆفەکردن، ئەندامەکانی، لە چەپەوە:

- ١- قادر دیلان - بەکەمانجە، سەرۆکی تیپەکە.
- ٢- بەهجت رهشید سه‌عاتی - کەمانجە.
- ٣- حاتم سه‌عید - رتم، ئیقا، تەپل.
- ٤- نومیڤ مەدحت - کەمانجە، بووه وه‌زیری تەندروستی حکومەتی بەعس.
- ٥- هادی عەنبەر - عوود.
- ٦- نەجاتی عەبدە - شمشال، ئەی.



لەم وێنەیدا، من لەگەڵ گۆران بیژنی ناسراوی ئێزگی عێراق - بەشی عەرەبی، کاک پەزا عەلی "پەزا عەلی"، لە ناوەرێستی پەنجاکانا بۆمان گیراوه. چەند گۆرانێکی خوشی بلۆکرایه‌وه و هه‌موویان یه‌کسه‌ر ده‌کووتنه‌ سه‌ر زاری خه‌ڵک له‌به‌ر ئاوازه‌ په‌سه‌نه‌کان و هه‌لبه‌سته‌ میلی و سوورکه‌کانیان وه‌کو: گۆرانی "سه‌مه‌ر سه‌مه‌ر"، هه‌روه‌ها هه‌مان چۆره‌ ئاوازی سووک و خوشی بۆ چه‌ندین گۆران بیژنی دیکه‌ دانا، وه‌کو: نه‌رجس شه‌وقی، ئەحلام وه‌ه‌بی، مانیڤه‌ نه‌زه‌ت و عەفیقه‌ ئەسکه‌نده‌ر....



## هیتزه سن قۆلییه کهی سەر (میسر)

له پاییزی سالی ۱۹۵۶، جهمال عەبدولناسر، سەرۆکی کۆماری میسر، کەنالی (سوێس)ی خۆمالی (تأمیم) کرد، بە پشت بە سەن بە دەوله‌تی ڕووسای سۆڤییتی، کە نه‌وساش سەرۆکی (مستر نیکیستا خروۆشۆڤ) بوو. ئەو ڕووداوه، ده‌وله‌ته (نیستیعماری)یه‌کانی شله‌ژاند - به‌فیتی به‌رتانیا و فەرهنسا و ئەمریکا - نیسرائیل ده‌ستی کرد به‌شه‌ڕ و ته‌شقه‌له له‌گه‌ڵ میسر. به‌رتانیا و فەرهنساش یارمه‌تییان دا. به‌لام خروۆشۆڤ، خه‌یرا ناگاداری (انذار)یکی توندی دژی هه‌رسێ ده‌وله‌ته‌که کرد و رایگه‌یانده کە نه‌گه‌ڕ (فوراً) ده‌ست له (میسر) هه‌لته‌گرن، ئەوا یه‌کیه‌تی سۆڤییتی پشتگیری (جهمال عەبدولناسر) ده‌کات و ده‌چیته شه‌ڕوه دژی هه‌رسێ ده‌وله‌ت! ئەمه‌ریکاش له‌سه‌ر زمانی سەرۆکی جهمووری نه‌وسای، یه‌کسه‌ر به‌براده‌ره‌کانی راگه‌یانده کە ده‌بێ شه‌ڕ راگرن!

له هه‌موو ده‌وله‌ته عه‌ره‌به‌کان، جگه له عێراق و، له زۆریه‌ی ولاتانی جیهان، خو‌پیشانده‌ان دژی ده‌وله‌ته دوژمنه‌کانی ناشتی، به‌ریا بوو. حکومه‌تی عێراق، به‌سه‌رۆکایه‌تی (نوری سه‌عید)، وه‌ک له گوتی گا نووستن، خو‌یان نه‌شله‌ژاند! به‌لام، هه‌موو میللته‌تی عێراق، له مووسله‌وه تا به‌سرا، خو‌پیشانده‌ان ده‌ستی پێ کرد. نوری سه‌عید، له ترسان، به‌یانیکێ زه‌لیل و ساردی بلاو کرده‌وه کە عێراق پازی نییه ده‌ست له (میسر) بدرێ! عێراقییه‌کان به‌وه پازی نه‌بوون! موزاهه‌رات به‌رده‌وام بوو. پۆلیس و عه‌سکه‌ر بزوو تن و ته‌قه‌یان له خه‌لکه‌که کرد و چه‌ند قوتابیه‌ک کوژران و به‌رینه‌دار بوون. هه‌یزه‌کانی حکومه‌ت بۆمبای غازێ فرمیسکی ده‌ته‌قاند... وه‌زاره‌تی (معارف) بلاوی کرده‌وه کە خو‌پندن له هه‌موو کۆلیج و قوتابخانه‌کانی عێراق را‌ده‌گیری تا راگه‌یانده‌نیکێ تر. ئیداره‌ی دار المعلمین العالیة، کرتی ڕیگا و سه‌فه‌ری دایه ئەو قوتابیانه‌ی له شاره‌کانی ته‌هاتوون. له بیرمه، ئیمه‌ی قوتابیانی (کۆیه) له هه‌موو قوتابیه‌کان زیاترمان وه‌رگرت، کە (دیناریک و ۱۵۰ فلس) بوو.

منیش ئەو ڕۆژه ناهه‌نگم هه‌بوو له ئیترگه - نه پاسی (مصلحه) و نه تاکسی و نه عه‌ره‌بانه‌ش نه‌بوو پتی بچمه (صالحیه). لێم دا، به‌پێیان. به‌لام چی، تا گه‌یشتمه ئیترگه، فرمیسک وه‌ک جۆگه، له چاوما ده‌هاته خوار و چاوم سوور هه‌لگه‌را بوو.

کە چوومه ژوو‌ره‌وه‌ی ئیترگه‌که‌مان، حوسین قه‌ره‌داغی، بێژهر، منی دیت به‌و حاله و به‌پێکه‌نینه‌وه پرسی: «ئه‌رێ چیه، خه‌یره؟ بۆ ده‌گری برام.» که‌چی خو‌شی چاوی سوور

ههنگه رابوون! هه موو کهس لهو به غدایه، نهو پوژه، دهگریا! به دهست خوی نه بوو! چونکه له هه موو گهړک و جاده کان، پولیس و عهسکەر رایان ده کرد به دواى خویشاندهران و بۆمبای (فرمیسک پشتن) یان فپئ ده دایه ناویان. ئیتر ههړچى بونی غازه کهى بکرده بایه، یه کسەر چاوه کانی ده زورانه وه و فرمیسک وهک باران، به سەر ده موچاویدا ده هاته خوارا له ناههنگه کم بوومه وه و به زهحمهت دیسان، گه شتمه قسمی داخلى و جانتام ههنگرت و چومه ویتستگه ی شهمنده فهری (باب المعظم) که زور نزیکی دار المعلمین بوو. که سهرکه وتم بۆ (فارگویتیک) سهیرم کرد ههردوو به پیزان، کاک شه مال سائیب و په سوول گهردی، دانیشتبوون و چاویان سوور بوو - پیم پیکه نین و له سهر کورسییه کهى به رامبهریان دانیشتم. کاک په سوول و کاک شه مال، ههردووک روح سووک و قسه خوش، تا درهنگی شهو ههړ نوکته و پیکه نین و باسی نهو و نهومان ده کرد!

له کهرکووک من و شه مال دابه زین. مام په سوول مایه وه، نهو بۆ ههولیر ده چوو. له دهروهی (محطه) ش، کاک شه مال تاکسی گرت بۆ گه راجی سلیمانی و منیش خواحافیزیم لیتی کرد و عاره بانه کم گرت بۆ ماله وه مان، بۆ گهړکی (شاترلو).

وابزانم دوو مانگ مایه وه ناوا بئ خویندن تا سهر له نوئ، قوتابخانه کان ده رگایان کرایه وه! بۆ منیش نهو ماوه یه، وهک دوام له خوا کردی، نهو ده رفه تم بۆ په خسا که له گه له نه میره ی خوشه ویستم، خوشترین و کامه رانترین کات به سهر به رین!

\*\*\*

له سه ره تای سالی ۱۹۵۷ هه رباری وه زارهت ده رچوو بۆ دووباره دهوام کردنی هه موو قوتابی و ماموستا کانی سهرتاپای کۆلیژ و په میانگا و هه موو قوتابخانه کان. منیش دوعا خوازیم له مال و جیران و نه میره کرد و گه رامه وه به شی ناوخوی خۆم، له به غدا - هه ندئ قوتابی هیشتا نه گه رابوونه وه - نزیکی چهند پوژتیکی بئ چوو تا دهوام به چاکی دهستی پئ کرده وه. ئیمه ش قۆلمان لی هه لمالی و به خویندن و وریایی ته واو (لانسمان) وه رگرت... ته نانهت ئیوارانی شه وانی ههینی، که جارن به رابواردنی خوش و سهیرانمان به سهر دهرد، نه مجاره به خویندن و واجیباتمان جیبه جئ ده کرد. بۆ گۆرینی شوتن و هه واش، تاکو له وه پس بوون دوور بئ، ده چوینه چایخانه خوشه هاوینییه کانی سهر زتی دیجله، له کۆرنیشه کهى شه قامی (ابو نه واس) و له وئ ده مان خویند، چونکه شرتنی گونجاو و دیه نی سیحراوی زئ و که له کوانه کانی به سهر پرووی دیجله ها توچۆبان ده کرد و له گه له دهنگی گۆرانی (نوم که لسووم و عه بدلوله هاب... تاد) به ته واوه تی نه وه ی ده مخویند،









۵- قوتابی که دانیشتووه و لاق له سهر لاق و پیته که نئ، ناوی (سه میره عه بدولموته لیب  
الناهی) بوو، خه لکی به غدا بوو.

۶- نهوهی که وه ستاوه، قوتابی (موته یه عه بدولله تیف)ه.

۷- قوتابییه که چه که ی دانیشتووه (لینگ له سهر لینگ)، به کراسی قۆل کورت و گۆلنکی  
له لای چه پی کراسه که ی قایم کردووه، کیژنکی فله ستینی بوو (صبا عه بدولمه مید  
نه لفا هووم) ی ناو بوو، زۆر زیرهک و پۆشنبیر بوو.

۸- قوتابییه کیژه که ی دیکه، که وا له سهر پیپلیکانه که ی ههره خواره وهی شانۆ دانیشتووه  
به کراسنکی شیک و جوانی قۆل کورت، نه مه یان ناوی (رۆز باکۆس) بوو، پیم وایه،  
شیکترین و جوانترین که چه کانی نهو (دهوره) یه بوو، به لام له هۆیه (شوعبه) ی نیمه  
نه بوو، له هۆیه ی (۱) بوو، خه لکی به سرا بوو.

(۹ و ۱۰) نهو دوو قوتابییه که چه ی له تهنیشت (رۆز) راوه ستاون نه مناسین.

بگه پیمه وه لای راست، دیسان:

۱۱- نهوهی (قاتی رهشی) له به ره، له سهره تای ریزه که، له تهنیشت مستر ستیرلینگ،  
به لام دانیشتووه - مامۆستایه، به لام ناوه که ییم ناییته وه یاد.

۱۲- له تهنیشت نهو مامۆستایه، قوتابی کچ (حووری عدلی شهوقی) یه خه لکی  
سلیمانیه.

۱۳- له تهنیشتی (حووری)، مامۆستامان (مس هتیریک) سهری (سپی) بوو بوو، به لام  
ههر (مس) بوو، شووی نه کرد بوو! قوتابییه که ی تهنیشتی، ناوم هینا له سهره وه، که  
باسی ناوی نهوانه ی (له پیشه وهن) نووسی. ناویشی (سعاد فرج رزوق)ه.

نینجا ناوی ریزی یه کهم که له سهر رۆخی پیشه وهی (شانۆ) که دانیشتوون، ده نووسم: له  
راسته وه:

(۱۴ و ۱۵) نهو دووانه ناویانم له بیر نه ماوه، به لام نهوهی دوا ی نهوان، هاو پتی زۆر  
خۆشه وستم و موسیقار نهن.

۱۶- کاک (جهودهت یه عقووب یۆنان)ه، خه لکی مووسله و نیستا له نه مه ریکا دهوی و  
پیشتریش باسم کردووه.

۱۷- تهنیشت جهودهت، قوتابی: (صاحب جهواد)ه - به غدایی بوو.

۱۸- نهوجا (جهنام) نندريؤس باگوري - به پيښه نينه وه و زور گامه ران و كه يڅو ش بوم. جوتن قونده دهی سپی هاورينيم له پيښه و له سهر يه كه پيليكانه كم داناون.

۱۹- له تهنيشتم يه كه له ماموستا نافرته نينگليزه كانه.

۲۰- له تهنيشتييه وه، قوتابی (يونيل يوسف عزيزه)، ناشووری (موسل) بو و، يه كه می نهو خوله بوو. دوايي دكتوراي له زماني فهره نسی و نينگليزي وه رگرت و له زانكوی موسل ته عين بوو.

۲۱- قوتابی: فوناد داود سلمان، به غدایی بوو.

۲۲- قوتابی: نيدريس ره زووقی، موسلاوی بوو.

راوستا وه كان له ريزه كهی دواوه، له وانهی كه ده ياناسمه وه:

۲۳- نهو هی له ناوه راست دايه و له هه موویان دريژتره، نهوه ماموستا (مستر پلامه نه) و سه روکی بهشی نينگليزي بوو، له دواي (دكتور ژورنلی) بزمان هات. پيشتر د. ژورنلی سه روکی (Staff) ی بهشی نينگليزي بوو.

۲۴- له تهنيشتي مستر پلامه نه، به لای دهستی راستی (خودی خوئی) قوتابی هاوپریم (يوناو داود بنيامين)، ناشووری خه لکی كه ركوكو بوو.

۲۵- له دواي يوناو، قوتابی (ئيسماعيل القاضي) يه، به غدایی بوو.

دوو قوتابييه كهی دواي (ئيسماعيل) ناياناسم. به لام دواي نهو دوو قوتابييه.

۲۶- كاك (نيحسان فوناد)، خه لکی سلیماني بوو - به لام له هوی كهی مندا نه بوو، له شوعبهی (۱) بوو - به لام له بهشی ناوختو (قسمی داخلی) له دوو ژووری به رامبه ر يه كه بووین - دواييش نهو چوهه مۆسكو و پروانامه ی دكتوراي وه رگرت، له گه ل ژماره يتيك قوتابی ديكه، له دواي شوپشی ۱۴ ی ته عموزی ۱۹۵۸ - پيروزيان بی.

ناههنگی (تخرج) مان له باخچه خنجیلانه كهی هوئی (مهليک فیه سلهی دووه م)، له (باب المعظم) کرا. هه موومان به رۆبی رهشی زانكۆی (جامعی) رتيك و جوان له شونی تايهت له ناوه راستی باخچه كه دانیشتبوون، به ريز. له دهو روپشتمان وه، شونی میوانان و كه سوکار و خزمی (ده رچوهه كان) ناماده کرابوو. هه ر قوتابييه كه بۆی هه بوو (۲ دوو) كهس له خيژانه كهی بيتن بۆ ناههنگه كه. من دوو ناموزايانی خۆم هيتا بوو: كوپتيك ناوی (ههنا نمرود) بوو، كه چه كهش (شه ميتران نؤرها = واته نيبراهيم) - كه نه وانه، باوكيان واتا (نه مروود و نيبراهيم) برا بوون و ناموزاي باوكم بوون. ماليان له (كه مپی گه يلاتی)



بوو - زۆر جارن، دهچوممه ماليان و شهواني پيئنج شهمه لهسەر ههيني لهوئ دهمامهوه -  
منيان زۆر خوڤ دهويست.

نهم وينهيهي دهچواني خولهكهي ئيمه، له زۆريه رۆژنامهكاني رۆژي دوايي - ١٦ ي  
حوزهيراني ١٩٥٧ - بلاو كرايهوه. من بهقهلم، دائيرهيهكم لهسەر وينهيهي خۆم دروست  
كردوه، له ناوهراستي بهشي لاي راستي قوتابيهكانم، وا سهيري ميوانهكان دهكم.  
مهراسيمي (دهچوون) بهم جوژه بوو:

دواي چاوهروانيسمان، كه له رۆژي ١٥ ي حوزهيران، دواي نيهه رۆ بوو، (موكب) ي  
مهليک، هاتنه ژوررهوه - ههموو خهلكهكه ههلسانه سهري و چهيلهيان بۆ مهليک لي  
دهدا و ههلهلهي تافههتان، ناسماني پر دهکرد، تا مهليک و نهوانه ي لهگهليدا بوون له  
سهروک وهزير و وهزير و سهفيرهكان گهيشته سهر شانۆكه ي، له پيشهوه، له بهردهمان  
ناماده كرابوو.

ئينجا وهزيري (معارف) - دکتۆر خهليل كه ننه، و تاريكي خوتندهوه له پيش مهليک،  
دواي نهوهي سهلامی مهليکي ليديا. ئينجا (جهلالهتي) مهليک فهيسهلي دووهم،  
بهروانامهكاني بهدهستي خۆي دابهش دهکرد - يهكه يهكه، كه ناومان بانگ دهکرا، دهچوينه

پیشییهوه و نهو (شهاده) که ی به دهستهوه ده بوو، تۆقه ی له گه لمانا ده کرد و به زرده خه نه یه کی به دلتهوه، پیروزیایی لئ ده کردین و ده یگوت (مبروک) ۱.



نهم وتنه یه م زۆر  
شانازی پیته ده که م،  
جه نابیی مه لیک  
فه یسه لئ دووهم، له  
ناهنگی ده رچوونمان له  
پۆزی ۱۵ ی حوسره ی رانی  
۱۹۵۷، له باخچه ی  
هۆلی (مه لیک  
فه یسه لئ دووهم - له  
باب المعظم - به غدا)

نهو مه راسیمه به رپته چوو، به خۆی، دوا ی تۆقه کردن له گه لمانا و به زرده خه نه یه کی به دلتهوه و پیم ده لئ (مبروک) و پروانامه که ی دایه دهستم و، له به رده م ده یه ها کامیرا و کامیترای تاکه ته له فزیۆن له به غدا، وتنه که مان بلاو ده کرایه وه.

نهوه ی له دوا ی مه لیک فه یسه ل وه ستاوه، نهویش هه ر به پۆیی (جامیعه) یه، دکتۆر نیبراهیم شهوکه ته، که نهو ساله (عمید) ی کۆلیژه که مان: (دار المعلمین العالیة) بوو.

دوا ی تهواو بوونی نهو مه راسیمه و پۆشتنی مه لیک و دارودهسته که ی - ئیتر خزمان و براده ران هاتن و تیکه ل یه کتر بووین و هه ر (خزم) بوو به دوا ی (کوچ یا کچ) ی ده گه را و ماچیان ده کردن و وهک دیمه نی مه پ و به رخی گوند هاته پیش چاو، کاتئ (بزن و مه پ) ی دایک، واتا که به رخ و کارۆله یان له گوند به جئ ده میتن و نهوان به گه ل شوانیان ده که ون و بۆ له وه ر ده چن. جا که ئیواره ده گه رپنه وه، ده بیته هه را و باعه باعی بزن و مه پ و به رخی کانیان که به دوا ی یه کتر دا ده گه رپن، بۆ نهوه ی به رخی کانیان (شیر) بخۆن!

منیش له گه ل خزمان و هه ندئ براده ران وینه ی (بۆ یادگار) یم وه رگرت، وهک نهوانه ی له خواره وه بلاویان ده که مه وه:



## پښت

|     |   |
|-----|---|
| 5   | پيشه‌ګۍ   |
| 19  | شوتن و ميټرووی له‌دایکېوون و بنه‌ماله   |
| 21  | وه‌سفټکې ناوه‌وی قشله   |
| 30  | ژيانې خټزان و مناله ناسروريه‌ګان له قشله                                      |
| 140 | ګواسته‌وه‌مان، به‌خاووختزان‌وه بۆ‌ه‌ولټر                                      |
| 163 | ګه‌ران‌وه‌م بۆ‌قوتا‌بخانه له (ثانویه ارییل) له پۆلی (۳ی) ناوه‌ندی ده‌وامم کرد |
| 175 | به‌زمی دزینی مریشک  |
| 194 | مالمان گوازه‌وه بۆ‌که‌رکووک   |
| 203 | چوڼ فټره عود لټدان بووم   |
| 213 | چاوټیکه‌وتنم له‌ګه‌ل هونه‌رمه‌ندی ناسراو (روحي الخماش)                        |
| 261 | بګه‌رټمه‌وه بۆ‌که‌رکووک   |
| 267 | چوونم بۆ‌کولټنجی (دار المعلمین العالیه)                                       |
| 284 | خزمايه‌تیم له‌ګه‌ل کاک ولیهم یو‌خه‌ننای هونه‌رمه‌ند                           |
| 329 | ته‌له‌فزیوڼ له عیراق  |
| 332 | ناهه‌نگه‌ګۍ سهری سالی ۱۹۵۶/۱۹۵۷ ی I. P. C له‌که‌رکووک                         |
| 335 | له‌ګه‌ل حه‌سه‌ن زیره‌ک و تیپې موسیقای مه‌وله‌وی                               |
| 338 | له‌جه‌ژنی نه‌وروزدا   |
| 339 | هیرشه‌ سنی قو‌لټیه‌ګۍ سهر (میسر)  |